

Noord- en Zuid-Nederlandsche Tooneel-almanak voor 1878

<https://hdl.handle.net/1874/214131>

4 vob 48

60-16

1878

TOONEEL-ALMANAK

1878.

fer *wij 1214*
NOORD- EN ZUID-NEDERLANDSCHE

TOONEEL-ALMANAK

VOOR

1878,

ONDER REDACTIE VAN

T. H. DE BEER.

AMSTERDAM, G. THEOD. BOM,

Kalverstraat.

1878.

~~~~~
Druk van Gebroeders Binger, Amsterdam.

VOORBERICHT.

De Heer H. TH. BOELEN, die drie jaar dit Jaarboekje redigeerde, maakte, bij verandering van woonplaats, bezwaar zich verder te belasten met den arbeid aan de uitgave verbonden. In overleg met den Uitgever, verzocht hij mij, deze taak van hem over te nemen.

Hoezeer overtuigd van de moeielijkheden, gevoel ik toch liefde genoeg voor ons tooneel, om, na eenige aarzeling, te begrijpen, dat ik mij over die zwaarigheden moest heen zetten en niet mocht weigeren.

Hartelijk zeg ik bij dezen dank aan zoovelen, die bereidwillig hunne bijdragen hebben afgestaan, ook aan hen, die, hoewel hun voor dezen jaargang tijd of gelegenheid ontbrak, voor den volgenden hunne bijdragen hebben toegezegd.

Ten slotte moet ik er nog met nadruk op wijzen, dat de »*Almanak*» behoort beschouwd te worden als het *Museum* van de tooneelwereld, waarvan het *Tijdschrift van het Nederlandsch Tooneelverbond* de *Kroniek* en het tijdschrift »*Het Tooneel*» de *historie* is.

Moge dit drietal blijken, niet vruchteloos te werken voor de hoogst noodzakelijke hervorming van ons tooneel.

T. II. DE BEER.

Amsterdam, den 27sten Nov. 1877.

Kalender

MET

HISTORISCHE AANTEKENINGEN.

— JANUARI —

1	Dinsd. 1859. J. H. Albregt en Mevr. Engelman treden op als Thomasvaer en Piernel, in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg.
2	Woensd. 1856, werd te Haarlem door den Heer A. Van Lier Jr. eene eerste voorstelling gegeven in den geest van den Amsterdamschen Salon des Variétés, namelijk: met Entrée in Vertering.
3	Donderd. ● N. M. 1863. Italiaansche Opera in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg. Opvoering van „Don Juan”, onder Directie van Merelli, met medewerking van Agnesi, Mazetti en Daniëlli.
4	Vrijd. 1638. Voor de eerste maal wordt te Amsterdam, in Costers Schouwburg „Gysbrecht van Aemstel” opgevoerd.
5	Zaterd. 1803, had in den Amsterd. Stads-Schouwburg de eerste opvoering plaats van het treurspel „Othello”, bewerkt door P. J. Uylenbroek.
6	ZONDAG. Drie Koningen.
7	Maand. 1846, overleed Catharina Gravé, weduwe van Lambert Bia, eerste tooneeldanser van den Schouwburg en stadsdansmeester, te Amsterdam. Zij was de zuster van den tooneelschrijver J. H. Gravé en de moeder van Mevr. de Wed. Engelman-Bia-de Vries.
8	Dinsd. 1807. Dirk Sardet viert zijn 25-jarig jubilé als tooneelspeler aan den Amsterd. Stads-Schouwburg.
9	Woensd. 1802. Bij de opvoering van „De Abt de l'Epée”, op het Genootschaps-Tooneel „Natuur en Kunst”, vervulde J. Jelgerhuis Rzn., als liefhebber, de rol van St. Alme.
10	Donderd. 1876. D. W. Jacqui herdenkt zijn 30-jarigen tooneeldienst, als Sullivan, in „Het leven van een tooneelspeler”, in het Théâtre „Frascati”, in de Nes, te Amsterdam.
11	Vrijd. ● E. K. 1866. Eerste opvoering, in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg, directie Roobol en Tja-sink, van „Napoleon Buonaparte, Eerste Konsul”, van H. J. Schimmel.
12	Zaterd. 1805. Het treurspel „Eriphilé”, naar het Fransch van Voltaire, door M. Straalman, wordt voor het eerst in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg opgevoerd.
13	ZONDAG.
14	Maand. Koppermaandag 1679, wordt bij de Broederschap der „Witte Akolyen” vertoond het Tafelspel „Den vermakelyken Leitzen Klapperman.

— JANUARI —

- 15 Dinsdag.
- 16 Woensd. 1596, werd, te Gent, de prins der Vlaamsche dichters en tooneelschr., Jacob van Zevécote, geboren.
- 17 Donderd. 1876, viert C. R. H. Spoor, in den schouwburg, te Leiden, zijn 25-jarig jubilé als tooneelspeler aan den Koninkl. Schouwburg te 's Hage. Opgevoerd werd: „De Speler of Revengé Praag”.
- 18 Vrijd. 1846. Voor de eerste maal te Gent opgevoerd, door de Maatschappij „Broedermin en Taalijver:” „De Gek van 's Gravenhage”, tooneelspel van H. Van Peene.
- 19 Zaterd. ☺ V. M. 1763, overleed, te Amsterdam: Jan de Marre. Hij is vooral bekend door zijn treurspel „Jacoba van Beijeren” en „Het Eeuwgetijde van den Amsterdamschen Schouwburg in 1738.”
- 20 ZONDAG.
- 21 Maandag.
- 22 Dinsd. 1573, wordt in de St. Jacobskerk, te Antwerpen, gedoopt, Sebastiaan Vrancx, die later een zeer bekwaam schilder werd, benevens factor der „Violiere”, waarvoor hij verscheidene tooneelstukken schreef.
- 23 Woensdag.
- 24 Donderd. 1877. Buitengewone vertooning ten voordeele van „Jacob Kats”, stichter van den eersten Nederlandschen troep te Brussel, in 1852, ter gelegenheid van zijn vijftigjarig jubelfeest als Tooneelspeler. In de stukken vervulde de Beneficiant, thans 73 jaar oud, eene rol.
- 25 Vrijd. ☾ L. K. 1825. Theodor Döring debuteert te Bronsberg in: „De arme Poëten”, en wordt uitgelachen. Vijftig jaren later viert hij, te Berlijn, op de schitterendste wijze zijn jubilé.
- 26 Zaterd. 1876, stierf te Parijs de beroemde acteur Frederik Lemaître.
- 27 ZOND. 1757. Ward Bingley, zoon van William en Anna Bingley, wordt in de Episcopaalsche kerk te Rotterdam gedoopt.
- 28 Maandag.
- 29 Dinsd. 1856. Ter herinnering—der 100ste verjaring van den geboortedag van Mozart, worden in onderscheidene steden zijne meesterstukken opgevoerd, als: Don Juan, de Tooverfluit, Titus en Het Huwelijk van Figaro.
- 30 Woensdag.
- 31 Donderd. 1817. Grillparzer debuteert te Weenen, zijne geboorteplaats, met „die Ahnfrau”.

← FEBRUARI →

- 1 **Vrijd.** 1869. Jan Eduard de Vries treedt op als Directeur van het Volkspaleis, te Amsterdam.
- 2 **Zaterd.** ☉ *N. M. Maria Lichtmis.*
- 3 **ZOND.** 1875. De verdienstelijke tooneelspeler Joseph Dierckx viert te Antwerpen zijn 25-jarig jubilé als tooneelspeler.
- 4 **Maand.** 1769. Geboren te Amsterdam, Samuel Iperuszoon Wiselius, schrijver en tooneeldichter. Onder meer anderen, schreef hij in 1826 een werk over de Tooneelspeelkunst, en bezitten wij van hem de treurspelen: „Polydorus”, „Adhel en Mathilda”, „De Dood van Karel, Kroonprins van Spanje”, benevens een werk getiteld: „Tooneelpoësie”.
- 5 **Dinsd.** 1862. Eerste voorstelling in den Amsterd. Schouwburg ten voordeele v. d. Direct. J. Tjasink, van „Hertog Job”, naar het Fransch, door D. F. Van Heyst.
- 6 **Woensd.** 1861. In het Grand-Théater van Van Lier, te Amsterdam, heeft de eerste opvoering plaats van: „Het huur- en verhuurkantoor van Onzin & Co.”, parodie op A. J. Onstée. Hoofdrol B. Van Lier.
- 7 **Donderdag.**
- 8 **Vrijd.** 1869. Weder optreden van Mej. Cath. Beersmans, in het Théâtre Frascati, met de rol van Fernande, in het tooneelspel „Miss Multon”.
- 9 **Zaterdag.**
- 10 **ZOND.** ☾ *E. K.* 1797. Balthazar Breedé te Alkmaar geboren. Den 16den October, 1820, werd hij als kweekeling toegelaten bij het „Genootschap voor uiterlijke welsprekendheid”, te Amsterdam, en genoot verder onderwijs van den grooten Andries Snoek.
- 11 **Maand.** 1866. Voorstelling ten voordeele der Maatschappij „Apollo”, in den Schouwburg te 's Gravenhage, alwaar werd opgevoerd: „Ali Baba”.
- 12 **Dinsd.** 1807. Jacoba Wouters Sardet viert in den Stads-Schouwburg, te Amsterdam, haar 25-jarig jubilé als tooneelkunstenares.
- 13 **Woensd.** 1795. Geboorte van Pieter Theodoor Helvetius Van den Bergh, dichter van het blijspel „De Neven”, van die in dichtmaat het beste van onzen tijd; alsmede van „Hieronimus Jamaar”, en „De Nichten”.
- 14 **Donderd.** 1846. Eerste debuut van D. W. Munnich, in den Amsterdamschen Schouwburg, met „Quantimoc”, in Monzongo.
- 15 **Vrijd.** 1876. Eerste opvoering van „l'Etrangère”, van Alexandre Dumas fils. Voor één loge van 4 plaatsen werd te Parijs 450 francs betaald.

— FEBRUARI —

- 16 **Zaterd. 1863.** Voitus Van Hamme viert zijn zestigjarigen dienst aan het Amsterd. Tooneel. Er werd gegeven: „De Pagiestreken”, en het groot tooverballet „De Gelaarsde Kat.”
- 17 **ZOND. ☺ V. M. 1864.** Eerste voorstelling in den Amsterd. Schouwburg van „Het leven eener tooneelspeelster”, ten voordeele van Mevrouw Kleine-Gartman.
- 18 **Maand. 1876.** De beroemde Amerikaansche actrice, Charlotte Cushman, te Boston overleden
- 19 **Dinsd. 1876.** In het théâtre Tivoli, onder directie van den Heer Morriën, wordt voor de 160ste maal opgevoerd: „De Dochter van Juffrouw Angot.”
- 20 **Woensd. 1672.** Italiaansche tooneelstukken spelen, in Paus-huize, te Utrecht, voor den Hertog van Luxemburg, bevelhebber van het Fransche leger.
- 21 **Donderd. 1752.** Geboren, te Delft: Gerrit Paape, van beroep plateelbakker, tevens treurspelschrijver. Onder zijne treurspelen is bekend: „Gamba of de Martelaar.”
- 22 **Vrijd. 1804.** Debuut van A. Brosky, in den Amsterd. Stads-Schouwburg, met de rol van den Apotheker, in „De Apotheker en de Docter”.
- 23 **Zaterd. 1835.** Halevy's beroemde opera „La Juive” wordt voor het eerst te Parijs opgevoerd.
- 24 **ZOND. ☾ L. K. 1856,** overleed, in den ouderdom van 84 jaar, Hendrik Harmen Klijn, Tooneelschrijver en dichter. Onder meer anderen schreef hij „Montigny, Philips van Egmond, en Agathocles, treurspelen.
- 25 **Maand. 1731,** werd te Harlingen geboren: Simon Stijl. Onder zijne medewerking kwam in 1762 aldaar een liefhebberij-tooneel tot stand, waarop hijzelf 13 jaren de hoofdrollen vervulde. Onder meer, verscheen, in 1768, zijn bekend treurspel „de Mityleners”.
- 26 **Dinsd. 1813,** stierf te Amsterdam de gevierde dichter Jan Frederik Helmers Hij was een hartstochtelijk voorstander van het tooneel en vereenigde zich met Loots en anderen tot het schrijven van „De Amsterdamsche Nationale Schouwburg”, een tijdschrift aan het tooneel gewijd.
- 27 **Woensd. 1805,** werd in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg voor het eerst opgevoerd: „Almanzor en Zehra”, treurspel door J. Kinker.
- 28 **Donderd. 1822,** Mevr. Wattier-Ziesenis werd lid van het fonds: „Tot opleiding van kweekelingen voor het Tooneel”. Dien avond trad zij in den Amst. Stads-Schouwburg op als „Athalie”, na eene afwezigheid van zeven jaren.

← M A A R T →

1	Vrijd.	1876. Fräulein Walter, verbonden aan het Burgthéater, te Weenen, treedt in het huwelijk met Graaf O'Sullivan, zoon van den Belgischen gezant.
2	Zaterd.	1831. J. Jelgerhuis Rz. viert zijn 25-jarigen dienst als acteur aan den Amsterd. Schouw. en vervult de rol van den Mandarijn in „Het Weeskind van China“, treurspel van Voltaire, en die van de Groote Frits in het nastuk: „De Huzaar van Felsheim“.
3	ZOND.	1814. neemt de acteur Dirk Sardet afscheid van het Amsterd. Tooneel
4	Maand.	☉ N. M. 1859. Vijf-en-twintigjarig jubilé van Mevrouw Valois-Sablairolles. In den Koninklijken Haagschen Schouwb. werd opgevoerd: „Lauweren en Doornen.“
5	Dinsd.	Vastenavond. 1864. Emil Devrient treedt op als gast, in het Deutsche Theater Van Lier, met de rol van Hamlet, in het treurspel van dien naam.
6	Woensd.	Aschdag. 1805. In den Amsterdamschen Stads-Schouwb. debuteert als liefhebber J. Jelgerhuis Rz., in het treurspel „Gaston en Bayard“, met de rol van Avogaro.
7	Donderd.	1861. Gouden Jubelviering van den 50-jarigen tooneeldienst van L. F. J. Rosenveltdt.
8	Vrijdag.	
9	Zaterd.	1871. Laatste benefiet in den ouden Stads-Schouw., te Amsterdam, van den komiek J. P. A. Viuk Jr., met de eerste opvoering van „Fijne politiek“, blijspel door Mr C. Th. van der Brugghen van L.
10	ZOND.	1818. Na haar afscheid van het Amsterd. Tooneel (8 Mei 1815) trad Mevr. J. C. Wattier-Ziczenis, bij de Directie van Bingley, te 's Hage, weder op met dezelfde rol „Maria van Lalain“, waarmede zij haar afscheid nam. De Vorstel. Familie vereerde deze voorstelling met Hoogstderzelver tegenwoordigheid.
11	Maand.	
12	Dinsd.	☽ E. K. 1657. De Gorcumse kamer „Vernieuwt uit liefde“, speelt voor het eerst de Klucht van Dr. Filibert: „Als oud mal begint te scheuren, is er geen stoppen aan.“
13	Woensd.	
14	Donderd.	1875. De South-Minster-Schouwb., te Edinburg, wordt door brand vernield.
15	Vrijd.	1833. Viering van het 200-jarig bestaan van het stadsconcert te Utrecht, met eene cantate van Dr. J. Decker Zimmerman, muziek van J. H. Kuffenrath.
16	Zaterd.	1585. G. A. Bredero, later beroemd blijspeldichter, wordt te Amsterdam geboren.

← M A A R T →

- 17 **ZOND.** 1821. Bij de opvoering van „Democritus”, in den Amsterd. Stads-Schouw. werd de acteur Lobri, die daarin optrad, zoo verschrikkelijk uitgefloten, dat alle acteurs en actrices er met hem van ontroerd waren. Voor het volgend seizoen werd hij bedankt.
- 18 **Maandag.** ☺ V. M.
- 19 **Dinsd.** 1832. stierf te Milaan, op dertigjarigen leeftijd, de Duitsche Tooneelschrijver F. L. Halirsch.
- 20 **Woensdag.**
- 21 **Donderd.** 1862. Vierde gecombineerde voorstelling, in den Amsterd. Schouwburg, ten voordeele der Maatsch. Apollo, bestaande in: „Romeo en Julia” en „Hij is niet juloersch”.
- 22 **Vrijd.** 1834. Mr. J. van Lennep brengt eene dichterlijke hulde toe aan Mevr. Engelman-Bia, wegens de vervulling van de rol van „Faon”, in zijne Opera „Saffo”.
- 23 **Zaterd.** 1811. Voorstelling in den Amsterd. Schouwburg, met vrijen toegang, wegens de bevalling der Keizerin Maria Louisa, gemalin van Napoleon I.
- 24 **ZOND.** 1493. Brief van Filips de Schoone, om afgevaardigden van alle Kamers van Dietsche tongen, uit Brabant en Vlaanderen, te Mechelen te vereenigen, om eenheid in die Kamers te brengen door een gecentraliseerd bestuur.
- 25 **Maand.** ☾ E. K. **Maria-Boodschap.** 1802. Geboortedag van Mr. J. van Lennep.
- 26 **Dinsd.** 1827, sterft in het dorp Mödling, bij Weenen, Ludwig von Beethoven, beroemd Duitsch Componist. Van zijne hand bezitten wij, onder meer anderen, de opera „Fidelio”.
- 27 **Woensd.** **Halfvasten.** 1849. Mevr. Engelman-Bia wordt benoemd tot eerelid van de Rederijderskamer „Achilles”.
- 28 **Donderd.** 1815. Bij gelegenheid van het Constitutiefest, werd in den Amsterd. Stads-Schouwburg opgevoerd, in tegenwoordigheid der Vorstlijke Familie: het treurspel „Athalia”.
- 29 **Vrijd.** 1872. Benefiet voor het Corps de ballet, in den Stads-Schouwburg, te Amsterdam, met eene eerste opvoering van „Een Bastaard”, drama van Alfred Touroude, bewerkt door Mr. C. Th. v. d. Bruggen v. L.
- 30 **Zaterd.** 1868. Een der verdienstelijkste Hollandsche Dansers en uitmuntende Pierrot, W. G. Berkman, vertrekt naar Berlijn, om aldaar gastvoorstellingen te geven, die door een vast engagement worden gevolgd.
- 31 **ZOND.**

← APRIL →

- 1 **Maand.** 1862. Herdenking van het 12¹/₂jarig bestaan der Maatschappij „Apollo”.
- 2 **Dinsd.** ● *N. M.* 1861. Tot opening van het tooneel en tevens ter benefice en viering van den 51-jarigen tooneeldienst van J. W. Hammecher, wordt in den Rotterd. Schouwburg, Directie J. Ed. de Vries, opgevoerd »De Pagestreken”, daarna »De verbrande Arlequin.”
- 3 **Woensd.** 1806. Ter benefice van Mejuffr. van Dinsen, tevens tot sluiting van het Tooneel, werd in den Utrechtschen Schouwburg, onder Directie van W. v. Dinter Jr., opgevoerd: „De vesting aan den Donau”, daarna »De Knecht van twee Meesters.”
- 4 **Donderd.** 1826, werd te Antwerpen geboren: Eugeen Zetternam, die eenige goede tooneelstukken naliet. Hij overleed op den 10^{den} October, 1855, aldaar.
- 5 **Vrijd.** 1830, werden de acteurs en actrices van den Amsterd. Schouwburg opgeroepen en hun bekend gemaakt, dat ten gevolge der onrustige tijden, hunne appointementen met 20% werden verminderd.
- 6 **Zaterd.** 1873, overleed, te Gent, de gewezen Luitenant-Kolonel Van Geert, die verscheidene goede tooneelwerken had geschreven.
- 7 **ZOND.** 1842. Mevrouw Engelman-Bia wordt benoemd tot Eerelid van de Association des Artistes dramatiques, te Parijs.
- 8 **Maand.** 1824, sterft, te Nijmegen, Dirk Anthony Van de Wart.
- 9 **Dinsd.** 1786, werd te Weenen geboren de blijspeldichter Adolf Bauerle. Op zijn 18de jaar ontwierp hij de »Wiener Theater-Zeitung”, die hij tot 1847 bleef uitgeven.
- 10 **Woensd.** ● *E. K.* 1837. Eerste optreden van Mevrouw Iburg, in den Koninkl. Schouwburg, te 's Gravenhage.
- 11 **Donderd.** 1575. Bevel om niemand als lid eener Kamer aantenemen, die niet sedert een jaar en een dag gehuwd is. De aanvraag moet in verzen wezen, evenals het antwoord van den magistraat.
- 12 **Vrijd.** 1812, sterft Johan Franz Hiëron. Brockman. Niet zelden werd hij met Garrick en Lekain vergeleken.
- 13 **Zaterd.** 1792, overleed, te Amsterdam, François Lentfrinck
- 14 **ZOND. Palmzondag.** 1875. Vier te Amsterdam aangekondigde voorstellingen van Multatuli's „Vorstenschool” kunnen, wegens geringe opkomst van het Publiek, niet doorgaan.
- 15 **Maand.**

← APRIL →

- 16 Dinsd. 1873. De Heer J. Ed. de Vries geeft, geheel belangloos, in het Paleis voor Volksvlucht, eene voorstelling en een concert, ten voordeele der Maatschappij „Apollo.”
- 17 Woensd. ☹ V. M. 1635. De Kamer „De Goudbloem” geeft te Antwerpen, bij de plechtige intrede aldaar van den Infant van Spanje, Prins, Cardinaal Farnese, eene levendige vertooning, waarvan het hoofddoel was om aan te toonen, dat op den Prins-Cardinaal de hoop van geheel Nederland berust.
- 18 Donderd. **Israël. Paaschfeest, Witte Donderdag 1869.** Het Nationaal Tooneelgezelschap van Antwerpen, Directeur Eloi Lemaire, geeft, te Groningen, eene buitengewone volksvoorstelling: „De Arme en de Rijke”, daarna „Alles is maar eene gedachte”.
- 19 Vrijd. **Goede Vrijdag. 1824,** stierf te Missolonghi: George Gordon Noel Byron, Lord Byron of Rochdale, de beroemde Dichter.
- 20 Zaterd 1860. Tweede Gecombineerde voorstelling der Maatschappij „Apollo”. In den Amsterd. Schouwburg, wordt opgevoerd: „Sara de Kreoolsche”, gevolgd door „De verschrikkelijke dochter”.
- 21 ZOND. **Paschen. 1818.** Grillparzer's Saffo wordt voor de eerste maal te Weenen opgevoerd.
- 22 Maand. **2de Paaschdag. 1699,** overleed, te Amiens, Jean Racine, beroemd Fransch treurspelschrijver.
- 23 Dinsd. 1829. Verkoopning in het O. Z. H. Logement van tooneelkostumen en verder daarbij behoorenden boedel, als: zwaarden, dolken, diadeem, kronen, schilden, enz., nagelaten door den Heer A. Snock.
- 24 Woensd. ☹ L. K.
- 25 Donderd. 1866. Groot Vocaal en Instrumentaal Concert, te Amsterdam, gegeven onder de leiding van den Heer J. B. Van Bree, met medewerking van Dr. F. Liszt, Dr. Hans Von Bulow en Dr. Gunz; ten voordeele van een nieuw opgerichten gasthuis.
- 26 Vrijd. 1788, overleed te Amsterdam: Frans van Steenwijk. Wij bezitten van hem vijf treurspelen, waarvan de „Leonidas” ongetwijfeld een der schoonste sieraden van den Nederl. Zangberg is.
- 27 Zaterd. 1805. Eerste opvoering, in den Amsterd. Stadschouwburg, van het treurspel „Spartacus”, naar het Fransch bewerkt door P. Pieters.
- 28 ZOND. 1781. Jan Hendrik Stoopendaal wordt te Amsterdam geboren.
- 29 Maand.
- 30 Dinsd.

— 9 MEI —

- 1 **Woensd. 1818.** Mevrouw Wattier Ziesenis treedt te 's Hage voor het geheele Hof op, in „Merope”; terwijl J. Jelgerhuis Rzn. wegens ongesteldheid van W. Bingley, de rol vervult van Polyfont.
- 2 **Donderd. ☉ N. M. 1794** De dichter C. G. Withuys te Amsterdam geboren.
- 3 **Vrijd. 1698.** Na den „ommeganck”, vertoont de Gilde der Weirde drye Sanctinne” binnen Brugge „De lang gewenschte vrede-vreught” en het „Heiligh gedencke van 't H. Bloed J. Christus”, door Jan Droomers.
- 4 **Zaterd. 1810.** De Duitsche dichter en schrijver Robert Griepenkerl, te Hofwyl, in Zwitserland, geboren. Zijne treurspelen „Maximilian Robespierre” en „De Girondisten” vonden vooral grooten bijval.
- 5 **ZOND. 1876.** Mevrouw Iburg viert haar 60-jarig jubilé en afscheid als tooneelkunstenaressé in den Koninkl. Schouwbg., te 's Gravenhage. Opgevoerd: „Martijn de Kruijer.”
- 6 **Maand. 1805.** De Directeur W. Van Dinsen Jr. opent met zijn gezelschap, bestaande uit 13 Acteurs en 9 Actrices, zijne voorstellingen in den Schouwburg in de Assendelftstraat, te 's Gravenhage.
- 7 **Dinsd. 1852.** Door tusschenkomst van den Heer J. Tjassink, schenkt Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden f 50 aan de Maatsch. „Apollo”.
- 8 **Woensd. 1762.** Wordt in den Amsterd. Stads-Schouwburg opgevoerd: „Andromache”, daarna „de Hage naar te Enkhuizen”, geheel ten voordeele van de acteurs en actrices.
- 9 **Donderd. ☾ E. K. 1803.** Een gezelschap Tooneelisten van den Amst. Schouwburg, bestaande uit 13 Heeren en 8 Dames, opent te 's Hage zijne zomervoorstellingen
- 10 **Vrijd. 1689,** overleed Reinier Anslo, dichter van het treurspel „De Parijsche Bloedbruiloft.”
- 11 **Zaterdag.**
- 12 **ZOND. 1857.** Eerste optreden van C. R. H. Spoor, in den Koninklijken Schouwburg te 's Hage, als Ben Leil, in het stuk van dien naam.
- 13 **Maand. 1805.** Eerste voorstelling der Amst. Tooneelisten, te Rotterdam, op huone zomerreis, die door nog 6 voorstellingen wordt gevolgd.
- 14 **Dinsd. 1862.** In den Schouwburg te Leeuwarden wordt door de Hollandsche Tooneelisten opgevoerd: „Maria de Marketentster.”

— MEI —

- 15 **Woensd. 1813.** Debuteerde in het treurspel „Fedra”, in den Amsterd. Schouwburg, Mejjuffr. Cato Jelgerhuis.
- 16 **Donderdag ☺ V. M.**
- 17 **Vrijdag.**
- 18 **Zaterd. 1855.** Benefice voorstelling voor Mevr. Valois-Sablairolles, tevens tot sluiting van den Koninkl. Holl. Schouwburg, te 's Hage. Er wordt opgevoerd: „Oost, West, t'huis best”.
- 19 **ZOND. 1859.** Gastvoorstelling van Franz Steger, als „Mas-Aniello”, in de éénige opvoering van „Het sprakeloze meisje van Portici”, te Amsterdam”.
- 20 **Maandag.**
- 21 **Dinsd. 1647,** overleed P. C. Hooft, Medebestuurder der oude Kamer, „In liefde bloeiende”, de oorsprong van het Amsterdamsche tooneel. Hij was dichter en treurspelschrijver.
- 22 **Woensd. 1815.** De beroemde zangeres Catalani laat zich hooren in den Amsterdamschen Schouwburg.
- 23 **Donderd. 1870.** In het Théâtre Tivoli wordt, onder Directie van W. Koster, eene volksvoorstelling gegeven van het Tooneelspel „De koopman van Antwerpen”.
- 24 **Vrijd. ☾ L. K 1618.** De Nederduitsche Academie, te Amsterdam, viert met eene tooneelopvoering de intrede van Zijne Excell. Prins Maurits van Oranje.
- 25 **Zaterd. 1783.** Geboorte van Mevr. Stoopendaal, geb. Elisabeth van Elten, actrice aan den Koninklijken Schouwburg, te 's Gravenhage.
- 26 **ZOND. 1838.** 31ste Voorstelling van het ballet „De Schapenpoot”; vooraf werd opgevoerd: „De Verwarring”.
- 27 **Maand. 1805.** Eerste voorstelling van den Directeur W. v. Dinsen Jr. met zijn gezelschap, in den Schouwburg op de Oude Vest, te Leiden.
- 28 **Dinsd. 1846.** Door verandering van Directie, speelt Mevr. Kleine-Gartman, destijds voor het laatst, in den Amsterd. Schouwburg, de rol van Agnieta, het tuiniersmeisje, in „De Oudoom en zijn nichtje”.
- 29 **Woensd. 1876.** Tooneelvoorstelling van de Rederijderskamer „Joost v. d. Vondel”, in den Amsterdamschen Schouwburg, waarvan de opbrengst moest strekken als bijdrage ter voltooiing van het „Vondelspark”. Opvoering van: „Kabaal en Liefde.”
- 30 **Donderd. Hemelvaartsdag. 1876.** Mevrouw Valois-Sablairolles neemt afscheid van het Haagsche tooneel. Opgevoerd: „Marcel”, „Het Zangersfeest”, en „Blonde Mietje”.
- 31 **Vrijdag.**

← JUNI →

1	Zaterd. ☉ N. M. 1705. Uitnoodiging van de jeugdige Kamer „De Vijgenboom”, te Schiedam, aan alle vrije en gebatiseerde Kameren in Holland en Zeeland, om aldaar te komen op het Pinxterfeest.
2	ZOND. 1802. Adriaan Van der Hoop Jr. wordt te Rotterdam geboren. Van zijne hand bezitten wij tal van tooneelstukken.
3	Maand. 1817. In den Amsterd. Stads-Schouwv. heeft eene <i>extra-benefice</i> -voorstelling plaats voor Andries Snock. Opgevoerd: „Maria van Lalain”.
4	Dinsd. 1818, sterft Jan Van Wel, aan het Amsterd. Tooneel de Hollandsche Pierrot bij uitnemendheid. Hij werd begraven in de Luthersche Oude Kerk, aldaar. J. Jelgerhuis Rz. hield bij zijn graf eene lijkrede. Hij werd te Amsterdam geboren in 1774.
5	Woensd.
6	Donderd. 1821. Bij de vernieuwing der contracten met de acteurs en actrices, ontstond tusschen Juffr. Grevelink en Commissarissen verschil over haar appointment, tengevolge waarvan zij niet werd geëngageerd. Eene maand later was het verschil bijgelegd en werd zij mede geëngageerd.
7	Vrijd. Israël. Pinkster. 1806. Onderdirectie van W. Bingley, werd door de Rotterd. tooneelstukken in den Hoogd. Schouwburg te Amsterdam opgevoerd: „De Militaire Stand”, en daarna „De vermoede geliefden”.
8	Zaterd. ☽ E. K. Israël. Pinkster.
9	ZOND. Pinksteren. 1699. Kunststrijd van verschillende Kamers, om te bekomen de Lauwerkroon des Prinsdoms, uitgedemt op de Redenkamer des H. Geest binnen Brugge.
10	Maand. 2de Pinksterdag.
11	Dinsd. 1727. Geboren te Gent: Jacob Jossyn Domien Neyts, wiens ware naam Cary was. Na procureur te zijn geweest, werd hij tooneeldirecteur, bereisde België en Holland, schreef en vertaalde nagenoeg 60 opera's. Bij gelegenheid dat hij te Amsterdam „De Deserteur” opvoerde, had aldaar de noodlottige brand plaats.
12	Woensd. 1819. Debuut van Juffr. Valckenier, in den Amsterd. Stads-Schouwburg, als Holl. danseres. Tot sluiting van het tooneel werd opgevoerd: „Mahomet”; daarna „Het geheim huwelijk”.
13	Donderd. 1758, overleed Sybrand Feitama, tooneelschrijver en dichter.
14	Vrijd.

← JUNI →

- 15 Zaterd. ☺ **V. M. 1846**, verlaat Balth. Breedé, na een 24-jarige verbintenis aan den Amsterd. Stads-Schouwb., dat tooncel, en wordt, met nog eenige andere leden daarvan, geëngageerd door de Directie Hoedt & Peters, van den Koninkl. Schouwb., te 's Hage.
- 16 **ZONDAG.**
- 17 Maand. **1805**. De Directie H. Krayenstein & Co. opent met haargezelschap de 10 zomervoorstellingen te Delft, in een nieuwe zeer fraaie tent, op de Paardenmarkt.
- 18 Dinsd. **1806**. Onder Directie van W. Bingley, werd door de Rotterd. tooneelsten, in den Hoogd. Schouwb. te Amsterdam opgevoerd: „Samson”, treurspel, en daarna „De Loterijbriefjes”, blijspel.
- 19 Woensd. **1871**. Eerste opvoering, door het gezelschap van den Heer J. Tjasink, in Van Lier's zomertheater, van: „Wie is zij?” drama van Ch. Birch-Pfeiffer, voor ons tooncel bewerkt door Mr. C. Th. v. d. Bruggen v. L.
- 20 Donderd **1820**, worden door de nieuw benoemde Commissarissen van den Amsterd. Stads-Schouwburg de acteurs en actrices geëngageerd op denzelfden voet als te voren, uitgezonderd de benefieten, die vervielen.
- 21 Vrijd.
- 22 Zaterd. ☾ **L. K. 1783**. Voor de eerste maal wordt door de Italiaansche tooneelspelers te Parijs opgevoerd: „De Gelukkige dwaling”, door Patrat. *L. M. v. v. felix.*
- 23 ZOND. **1806**. Ten benefice van W. Bingley, wordt door de Rotterd. tooneelsten te Amsterdam, in den Hoogd. Schouwb., opgevoerd: „De onechte zoon”; daarna „Het bankroet van den Schoenlapper”.
- 24 Maand. **1681**, wordt binnen Nieuwpoort speelswijs vertoont: „Het verlore Nieuwpoort van de belegering, geschied 1489”.
- 25 Dinsdag.
- 26 Woensd.
- 27 Donderdag.
- 28 Vrijd. **1860**. Mevr. Adelaide Ristori treedt op in den Amsterd. Schouwburg, in het Treurspel „Judith”.
- 29 Zaterd. **Petrus en Paulus. 1844**. Benefiet voor Mevr. Van Ollefen da Silva, en eerste voorstelling in den Hoogd. Schouwb., te Amsterdam, van „Floris V”, door Mr. W. Bilderdijk.
- 30 ZOND. ☉ **N. M. 1806**. Ten benefice van Mej. G. Hilverdink wordt door de Rotterd. tooneelsten een laatste extra voorstelling gegeven in den Hoogd. Schouwb. te Amsterdam. „De Kwade Luim”, daarna het blijspel „Het huishouden van Jan Steen”.

← JULI →

- 1 **Maand.** 1825, wordt Jan Hendrik Ankersmit Wzn. te Deventer geboren; overleden aldaar den 5den December, 1876. Zijn omgang met verschillende zeer gunstig bekende letterkundigen, gevoegd bij zijn onvermoeid zelfonderricht, vormden hem tot schrijver. Hij was een hartstochtelijk voorstander van het Tooneel, en liet ons van zijne hand verschillende stukken daarvoor na.
- 2 **Dinsd.** 1814. Tijdens het bezoek te Amsterdam van Alexander, Keizer aller Russen, wordt op hoog bevel opgevoerd: „Hamlet”. Men verwachtte den Keizer tot half 10, doch te vergeefs. Hij verscheen niet. Eindelijk begon men en eindigde om half één.
- 3 **Woensd.** 1805. Voorlaatste voorstelling der Rotterd. Tooneelisten in den Hoogd. Schouw., te Amsterdam. Er werd opgevoerd: „Celina, of het Kind des geheims”; daarna „Teniers”, blijspel.
- 4 **Donderdag.**
- 5 **Vrijd.** 1814. De leden van den Amsterd. Stads-Schouwburg treden bij hunne zomerreis te Haarlem op met „Jacob Simonsz. de Rijk”. De voorstelling wordt vereerd met de tegenwoordigheid der oude Prinses.
- 6 **Zaterd.** 1805. De Rotterd. Tooneelisten besluiten hunne voorstellingen in den Hoogd. Schouw., te Amsterdam, met de opvoering van: „De dood van Rolla, of de Spanjaarden in Peru.”.
- 7 **ZOND. D E K.** 1859. Benefice- en afscheidsvoorstelling van Mevr Adelaide Ristori, in den Amsterd. Stads-Schouwburg, waarbij zij optrad in „Maria Stuart”, en in een nastukje, getiteld: „I gelosi fortunati”. (De gelukkige ijverzuchtigen).
- 8 **Maand.** 1681. Dood van Andries Pels, oprichter van het Kunstgenootschap: „Nil volentibus arduum”. Hij oefende op de letterkunde dier dagen veel invloed uit.
- 9 **Dinsd.** 1821. Inwijding van den tegenwoordig verbouwen Schouwburg, door Cornelis Van Leeuwen te Utrecht opgericht.
- 10 **Woensd.** **Israël. Tempelverwoesting.**
- 11 **Donderd.** 1833, overleed, te Amsterdam, Abraham Louis Barbaz. Zijne vruchtbare pen liet ons een aanzienlijk getal, zoowel oorspronkelijke als vertaalde tooneelstukken, benevens verschillende hekelspeelen en tooneel-parodiën na.*

* Verbetering van de invulling op 14 Juli, in den Tooneel-Almanak voor 1877.

JULI

- 12 **Vrijd.** 1857, sterft, te Leeuwarden, de als dichter gunstig bekende Jacob Van Leeuwen.
- 13 **Zaterd.** 1876. Opening van den Wagner-Schouwburg, te Bayreuth.
- 14 **ZONDAG** ☺ *V. M.*
- 15 **Maandag.**
- 16 **Dinsdag.**
- 17 **Woensd.** 1854, overleed, te Mexico, aan de cholera, de Gravin Rossi, geboren Henriëtte Sontag, beroemde Operazangeres.
- 18 **Donderd.** 1805. Benefice-voorstelling, ten voordeele der Directie, tevens tot sluiting der zomervoorstellingen, in den Briel, van het gezelschap, onder Directie van H. Krayenstein & Co.
- 19 **Vrijd.** 1739, wordt door de Studenten der Latijnsche School, te Meghen, onder bestiering der Minderbroeders Recollecten, vertoond: „Den godloozen zal zijne kwaadwilligheid vernietigt worden”, verbeeld in den onzaligen dood van Theodorus, Koning v. Italië.
- 20 **Zaterdag.**
- 21 **ZOND.** 1868, sterft, te Rotterdam de blijspelspeler L. F. J. Rosenveldt, in den ouderdom van ongeveer 70 jaren.
- 22 **Maand.** ☾ *L. K.* 1868. In den Schouwburg te Leiden treedt Mej. Beersmans op met de rol van Jephisine de Wilde, in „De Fransche Pottemakers”.
- 23 **Dinsdag.**
- 24 **Woensdag.**
- 25 **Donderd.** 1738, wordt, te Amsterdam, geboren: Joannes Nomsz. Na een leven vol afwisseling, trad hij in 1767 het eerst als tooneelschrijver op, met het treurspel „Amasis”, en zag zich door zijne verwarde finantieële omstandigheden genoodzaakt, als schrijver den kost te verdienen. Behalve zijne treurklucht- en minnespelen, bewerkte hij voor het Amsterd. Tooneel meer dan 20 vertalingen uit het Fransch.
- 26 **Vrijd.**
- 27 **Zaterdag.**
- 28 **ZOND.** 1834. Geboren, te Gouda: David François van Heyst.
- 29 **Maand.** ☉ *N. M.* 1803, De Tooneelisten van den Amsterdamschen Stads-Schouwburg sluiten hunne zomerreis met eene afscheidsvoorstelling, te Utrecht.
- 30 **Dinsd.** 1863. De directie van den Amsterd. Stads-Schouwburg, Roobol, Tjasink en Peters, opent te Leeuwarden hare voorstellingen met de „Gelaarsde Kat, een sprookje uit de oude doos”.
- 31 **Woensd.**

← AUGUSTUS →

1	Donderd. 1541. Landjuweel van de stad Diest. De Kamer: „De violiere”, of St. Lukasgilde, van Antwerpen, behaalt den opperprijs.
2	Vrijd. 1876. Overleden, te Berlijn, J. L. Klein, bekend door zijn reuzenarbeid: „Geschichte des Drama's.” Ofschoon 12 deelen het licht zagen, bleef deze arbeid onvoltooid.
3	Zaterd. 1805. Tot opening van het Amsterd. Tooneel, werd opgevoerd: „Hercules en Dianira”; daarna eene eerste opvoering van „De Landvermaken”, door J. Rochefort.
4	ZOND.
5	Maand. ☽ E. K.
6	Dingsd. 1666. Eerste voorstelling, te Parijs, van „Le médecin malgré lui”, door Molière.
7	Woensd.
8	Donderd.
9	Vrijd. 1794. Mart. Corver, overleden den 4 ^{den} Augustus, aan verval van krachten, in den ouderdom van 67½ jaar, wordt te 's Hage, op Eik-en-Duin, begraven. Regt f 6.—
10	Zaterd. 1805. Eerste opvoering, in den Amsterd. Stadsschouwburg, van het tooneelspel „De Oost-Indiëvaarder”, naar het Hoogduitsch bewerkt, door Arresto.
11	ZOND. 1876. Frln. Clara Ziegler, tragédienne, treedt te München in den echt met den acteur Christen.
12	Maand. 1510. De „Goudbloem van Antwerpen” vertrekt met de Kamer „De Violiere” naar Herenthals, waar zij eene prachtige intrede doet.
13	Dinsd. ☺ V. M. 1861. Derde vereenigde voorstelling voor de Maatschappij Apollo in den Schouwburg te 's Hage. Opgevoerd: „De Idioot”.
14	Woensd. 1827, overleed Mevr. Geertruida Grevelink, geb. Hilverdink, eerste actrice aan den Stads-Schouwburg. Het tooneel verloor in haar eene zeer bekwame actrice, en haar huisgezin eene liefdevolle moeder.
15	Donderd. Maria Hemelvaart. 1810. Tot opening van den Amsterd. Stadsschouwburg werd opgevoerd: „Natuur en Plicht, of de zoon rechter over zijn vader”. Bij het engagement voor dit seizoen verloren acteurs en actrices het zesde deel hunner inkomsten.
16	Vrijd. 1637, sterft de Engelsche tooneeldichter Ben-Jonson.
17	Zaterd. 1866. Eerste opvoering van het drama „De man met de wassenbeelden”, door de Rotterd. Tooneel-isten, onder Directie van J. Ed. de Vries, in het Grand Théâtre van Van Lier.

— AUGUSTUS —

- 18 **ZOND.** 1613. Te Haarlem wordt het Wellekomspel gespeeld, op de uitgegeven Kaarte der „Wyngaard-rankskens”, onder 't woord: „Liefde bovenal”, aldaar.
- 19 **Maand.**
20 **Dinsd.** 1625. Te Rouaan geboren: Thomas Corneille, Fransch tooneelschrijver, broeder van den beroemden Pierre Corneille. In het geheel bezitten wij van hem een 50-tal stukken.
- 21 **Woensd.** ☾ *L. K.*
22 **Donderd.** 1811. Commissarissen van den Amsterd. Stads-Schouwburg worden van hunne posten ontzet en in hunne plaats het bestuur toevertrouwd aan de Heeren A. Snoek en T. Majofski, benevens Juffrouw Wattier.
- 23 **Vrijd.** 1868. Door het Vlaamsche tooneelgezelschap, Dir. Lemaire & Co., wordt te Leiden opgevoerd: „De Kinderroofster”. Dit stuk werd te Parijs 241 malen achtereenvolgens opgevoerd.
- 24 **Zaterd.** 1822. De zoon van den acteur J. Jelgerhuis Rz. vervult de rol zijns vaders als: „Hertog van Anjou”, in „De aanslag op Antwerpen”, als zijn eerste debuut. Hij was 18 jaar oud.
- 25 **ZOND.** 1852. Eerste voorst. der vereenig. van J. E. de Vries en A. Peters, als Directeuren te Amsterdam en te 's Gravenh., met „Adhel en Matilde”, van Wiselius.
- 26 **Maand.**
27 **Dinsd.** 1858. Opening van het tooneel, te Amsterdam en ter gelegenheid der onthulling van het Monument op den Dam. Opvoering van „Onthoudt uw dag!”, door J. H. Burlage.
- 28 **Woensd.** ☉ *N. M.* 1790. Te Amsterdam overleden: Henri Jean Roulland, bekend dichter en loontrekkend regent van den Stadsschouwburg, aldaar.
- 29 **Donderd.** 1756. Door de Studenten der Latijnsche Schoole te Meghen wordt, onder bestiering der Minderbroeders-Recollecten vertoond: „Zegenpralinge der Machabeën over de onmenselijke wreedheid van den Koning Antiochus”.
- 30 **Vrijd.** 1815. Op hoog bevel wordt, onverwachts voor het Hof, in den Amsterd. Schouwburg, opgevoerd: „Jacob Simonsz. de Rijk”.
- 31 **Zaterd.** 1561. Een bode brengt in 's Hertogenbosch de tijding, dat de Rederijkerskamer „De Mooses vierige Doorn” een prijs op het „Landjuweel der Violiere”, te Antwerpen, gewonnen heeft. Hij ontvangt tot belooning zeven guldens.

← SEPTEMBER →

1	ZOND. 1876. Le Gras, Van Zuylen en Haspels, tooneelbestuurderen der Nieuwe Rotterd. Schouwburg-Vereeniging, die tot dusverre met hun gezelschap slechts in den Nieuwen Schouwburg, te Rotterdam, optraden, aanvaarden ook het Bestuur van den Grooten Schouwburg, aldaar.
2	Maand. 1561. Sluiting van het Landjuweel, te Antwerpen, door het spel „Den Adieu der Violiere”, voor al de vereenigde Kamers. Het was inderdaad een eeuwig Adieu, daar dit het Laatste landjuweel was.
3	Dinsd. ☾ <i>E. K.</i> 1752. Juffrouw Bouhon, de dochter van Juffr. Ghyben, treedt voor het eerst als actrice te Amsterdam op, in het treurspel „Scilla”, als Ismene.
4	Woensd. 1876. Bij gelegenheid der feesten van de Pacificatie te Gend, wordt in die stad opgevoerd: het drama „De Pacificatie van Gend”, door Emil van Goethem.
5	Donderd. 1861. Eerste opvoering van „Steffel, de Idioot”, door de Koninkl. Zuid-Holl. Tooneelisten, onder Directie van Breedé en Valois.
6	Vrijd. 1858. Z. M. de Koning bezoekt den Amsterd. Schouwburg. Ten tooneele wordt opgevoerd: „Het verheugd Amsterdam”, zinnebeeldige voorstelling, door Mr. J. van Lennep.
7	Zaterd. 1869. In het Grand Théâtre van Van Lier wordt, onder Directie van Albregt en Van Ollefen, voor de eerste maal opgevoerd: het drama „Vaderland”, naar het Fransch van G. Sardou.
8	ZOND. 1771. Geboren, te Amsterdam, Jan ten Brink, tooneelschrijver. Onder meer anderen, heeft hij geschreven „Medea”, treurspel, naar het Grieksch, van Euripides.
9	Maand. 1809. Maria Francisca Bia, later Mevrouw Engelman-Bia en laatstelijk Mevr. de Vries-Bia, wordt te Amsterdam geboren.
10	Dinsd. 1789. B. Schippers, tooneelspeler aan den Amsterd. Stads-Schouwburg, weigert, als soldaat, in „de Soldaat door dwang”, de oranje-cocarde op te zetten en bedankt voor zijne betrekking.
11	Woensd. ☺ <i>N. M.</i> 1869. Eerste opvoering van het groot toover-kluchtspel „Flik en Flok”, in het Grand Théâtre Van Lier, onder Directie van Albregt en Van Ollefen.
12	Donderd. 1857. De eerste der 16 voorstellingen van „Ondine, de vorstin der Watergeesten”, waarin Mevr. Kleine-Gartman de rol van Ondine vervult.

SEPTEMBER

- 13 Vrijd. 1794, overleed, te Sceaux, de Fransche dichter en blijpschrijver J. P. C. de Florian.
- 14 Zaterd. 1778. „De Graaf van Olsbach”, door den Apotheker P. J. Kasteleijn, voor het eerst vertoond (met beschimping), in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg.
- 15 ZOND. 1876, Heropening van den Rotterd. Schouwburg, onder bestuur van de Heeren Le Gras, Van Zuylen en Haspels, met „De Danichefs”, tooneelspel naar het fransch van Peter Newsky en Alex. Dumas-fils.
- 16 Maand. 1845. Overleden: Mr. Johannes Kinker, schrijver van onderscheidene treurspelen.
- 17 Dinsd.
- 18 Woensd. 1866. In het Grand Théâtre Van Lier wordt voor het eerst opgevoerd: „De schipbreuk van La Pérouse”, Directie J. Ed. de Vries.
- 19 Donderd. ☾ L. K.
- 20 Vrijd.
- 21 Zaterdag.
- 22 ZOND. 1753. Jan Punt komt, na zeven jaren afwezigheid, aan het Amsterd. Tooneel terug, en treedt op in „Achilles”, treurspel.
- 23 Maand. 1791. Geboorte van Theod. Körner, te Dresden, Duitsch dichter en tooneelspeler.
- 24 Dinsd. 1770. De uitstekende tooneelspeler Johs. Rienkz. Jelgerhuis Rzn. wordt, te Leeuwarden, geboren.
- 25 Woensd. 1780. Verhuring bij opbod der benedenloggen No. 5 en No. 13, in den Schouwburg van het Tapisjierspand. Die verhuring aan den meestbiedende levert ons een bewijs, dat het Fransche tooneel in dien tijd te Antwerpen druk werd bezocht.
- 26 Donderd. ☽ N. M. 1845. Plechtige begrafenis van Reinier Engelman, met muziek en lijkredenen, in de Oude Luth. kerk, te Amsterdam.
- 27 Vrijd.
- 28 Zaterd. **Israël. Nieuwjaar.** 1876. Laatste, 53ste opvoering van het drama „Van Toulon naar St. Helena”, te Rotterdam, waarmede de Heeren Albregt en Van Ollefen hunne betrekking als Directeuren van de Amsterd. en Rotterd. Schouwburgen nederleggen en hun gezelschap ontbinden.
- 29 ZOND.
- 30 Maand. 1850. Eerste debuut aan den Amsterd. Schouwburg van J. H. Albregt met de rol van Pieter, in „Menschenhaat en Berouw”.

← OCTOBER →

- 1 **Dinsd.** 1876. Opening, te Hasselt, van een grooten, internationalen tooneelwedstrijd, waaraan 10 Belgische en 4 Hollandsche maatschappijen deelnamen.
- 2 **Woensd.** 1859, spelen de Heeren J. Tjasink, en W. J. Van Ollefen, in vereeniging met den Heer J. E. Duport, voor het eerst in den Salon in de Nes, met de Dames Van Ollefen-da Silva. Opvoering van: "De Eer der familie."
- 3 **Donderd.** ☽ *E. K.* 1834 Mevr. Valois-Sablairolles treedt voor de eerste maal op in den Koninkl. Schouwburg, te 's Gravenhage, in de rol van den Weesjongen, in "Leidens Ontzet".
- 4 **Vrijd.**
- 5 **Zaterd.** 1822. In den Amsterd. Stads-Schouwburg treedt voor het eerst op Balth. Breddé, met de rol van Alcimus, in het treurspel "Achilles".
- 6 **ZOND.** 1805, wordt te Hamburg geboren Wilhelmina Schröder-Devrient. Zij was een van Duitschlands beroemdste zangeressen niet alleen, maar onderscheidde zich weldra ook als uitstekende Tooneelkunstenaress, waarvan zij op 15-jarigen leeftijd reeds blijken gaf, bij haar eerste optreden als Aricia, in Racine's "Phédra".
- 7 **Maand** **Groote Verzoendag.** 1795. Reinier Engelman uitmuntend, dramatisch kunstenaar, te Amsterdam geboren.
- 8 **Dinsd.** 1834. Overleden, op het buitengoed Jarey, bij Grosbois; de componist François Adrien Boieldieu, bekend door zijne opera "La dame blanche".
- 9 **Woensd.**
- 10 **Donderd.** 1864. In den Amsterd. Schouwburg werd opgevoerd: "de Iluzaar van Felsheim", waarin Mevr. Martinelli, geb. Rosner, optrad tot het afleggen eener proeve als Nederl. Tooneelspeelster, in de rol van Theodoor.
- 11 **Vrijd.** ☺ *V. M.* 1779. Debuut van Lindeman in den Amsterd. Schouwburg, als Hector, in "de Dobbehaar" en Martijn, in "De Drie Gebroeders".
- 12 **Zaterd.** **Loofhuttenfeest.**
- 13 **ZOND.** 1830. In den Amsterdamschen Stads-Schouwburg wordt opgevoerd het blijspel "Frosine".
- 14 **Maand.** 1716, Te Amsterdam geboren; Jan Jacob Hartsinck, bekend door zijne verschillende voor den Amsterd. Schouwburg geleverde stukken.
- 15 **Dinsd.** 1842. Wilhelmina Picard, geb. Pijle, bekwame actrice, geboren te Enkhuizen, sterft te 's Gravenhage, in den ouderdom van 54 jaren.

← OCTOBER →

- 16 **Woensd. 1860**, had de eerste opvoering plaats, in den Rotterdamschen Schouwburg, van het tooneelspel: „Het testament eens vaders”, en het blijspel „De bloodaard”, naar het Hoogduitsch, door A. Peters.
- 17 **Donderd. 1788**. De Nederlandsche tooneeldichter Arent van Halmaël wordt te Amsterdam geboren.
- 18 **Vrijd. 1638**, werd vertoond, binnen Antwerpen, in de Kamer van de Gilde van St. Lucas, die men noemt: de Violiere, „Herdersche Ongestadigheid.”
- 19 **Zaterd. ☾ L. K. 1811**. Dien avond ontstaat er in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg een gerucht van brand, en, daar dit valsch is, haalt men het scherm op, om te laten zien, dat alles zich in de beste orde bevind. Dit verhindert intusschen niet, dat vele menschen, bij het uitgaan, deerlijk worden verdrongen en bezeerd.
- 20 **ZOND. Vreugde der Wet. 1870**. Debuut van Gerrit Wagemans, als „Stoffel”, in „Adam en zijne Waschvrouw”; directie Morriën.
- 21 **Maand. 1762**. Geboorte van den Engelschen tooneeldichter George Colman Jr.
- 22 **Dinsd. 1868**. Het Vlaamsch tooneelgezelschap, Directie Vict. Driessens, geeft in den Schouwburg, te Leiden, eene voorstelling van het drama „Guldentop, of de losgelaten galeiboef”. Koning Leopold II bekroonde dit stuk met de premie.
- 23 **Woensd. 1777**. Geboren te Vries, in Drenthe, de beroemde dichter Hajo Albertus Spandaw.
- 24 **Donderd. 1791**. Neits debuteert in het Zangspel „De gewaande tooverij”, als Linval, in den Stads-Schouwburg, te Amsterdam.
- 25 **Vrijd. ☉ N. M.**
- 26 **Zaterd. 1815**. M. Westerman draagt, in den Amsterd. Schouwburg, een door hem vervaardigd gedicht voor, op de terugkomst der Vrijwillige jagers.
- 27 **ZOND. 1775**. Frangot Maximilien Eberwein, een uitstekend vioolspeler en opera-componist, wordt te Weimar geboren.
- 28 **Maand. 1790**, Geboorte van den beroemden Decoratie-schilder van den Schouwburg te 'sHage, Barth. Joh. V. Hove.
- 29 **Dinsd. 1618**, wordt te Amsterdam, in de oude Kamer „In liefde bloeyende” vertoond: „Boertige Klucht van de Feyl”.
- 30 **Woensd. 1790**. Te Fernaard, in Friesland, geboren: Rinse Posthumus. Van zijne hand bezitten wij onderscheidene stukken voor het tooneel, in de Friesche taal.
- 31 **Donderd.**

— NOVEMBER —

- 1 **Vrijd.** ☽ **E. K. Allerheiligen. 1866.** Negende gecombineerde voorstelling, in den Amsterd. Stads-Schouwburg, ten voordeele der Maatsch. „Apollo”. Opgevoerd werd: „Kabaal en Liefde” en „Een man is niet volmaakt.”
- 2 **Zaterd.** **Allerzielen.**
- 3 **ZOND.** 1744. Te Schwerin geboren: Friedrich Ludwig Schröder, een der uitstekendste Duitsche Tooneelspelers, die zich tevens door zijne dramatische geschriften een duurzamen roem verworven heeft; daaronder munten vooral uit: „Der Vetter aus Lissabon”, „Das Gemälde der Mutter”, „Stille Wasser sind tief”, enz. Hij overleed 3 September 1816.
- 4 **Maand.** 1789. Talma's gevestigde roem dagteekent van heden, door zijn optreden als Karel IXe in het treurspel van dien naam van Chenier.
- 5 **Dinsd.** 1876. Opening van den grooten, internationalen Tooneelwedstrijd, uitgeschreven door de Koninklijke Letterlievende Vereeniging: „Hooger zij ons doel”, te Amsterdam, in den schouwburg van den Heer A. Van Lier, in de Amstelstraat.
- 6 **Woensd.** 1823. Mevr. J. C. Wattier Ziesenis treedt op als Agrippina in „Britannicus”, ten voordeele van het fonds „Tot bevordering van uiterlijke wel spre kendheid”.
- 7 **Donderdag.**
- 8 **Vrijd.** 1864. Eerste voorstelling, in den Amsterd. Schouwburg, met Joseph Tichatschik. Opvoering van: „Die Jüdin”.
- 9 **Zaterdag.**
- 10 **ZOND.** ☺ V. M. 1840, overleed te Insbrück de verdienstelijke Duitsche tooneelspeler Ferdinand Eszlair, oud 68 jaar. Vooral in de stukken van Ifland was zijn spel boven allen lof verheven.
- 11 **Maandag.**
- 12 **Dinsd.** 1863. Mejuffrouw Desiré Artot treedt op in den Amsterd. Stads-Schouwburg, in de „Regimentsdochter”, in het Italiaansch.
- 13 **Woensd.** 1710. Charles Simon Favart, Fransche opera- en blijspeldichter, te Parijs, geboren.
- 14 **Donderd.** 1864. Eerste gastvoorstelling, in den Amsterd. Schouwburg, van Charles Bernard, bijgenaamd Donato de tweede, beroemd danser met één been.
- 15 **Vrijd.** 1812. De bekende schrijver Arend Fokke Simonsz. sterft, na onder het Fransche bestuur, geruimen tijd gevangen te zijn geweest, wegens uitgave zijner Narrensteynsche Courant.

— NOVEMBER —

- 16 Zaterd. 1797. De Fransche Tooneeldirecteur Mariage geeft met Talma twee voorstellingen in den Koninklijken Hollandschen Schouwburg, te 's Gravenhage.
- 17 ZOND. ☾ L. K. 1719, Geboren, te Amsterdam, Antony Hartsen, Nederlandsch dichter en schrijver van onderscheidene tooneelstukken.
- 18 Maand. 1847, overleed, te 's Gravenhage, de Tooneelspeler Frederik Adriaan Rosenveldt.
- 19 Dinsd. 1871, Friedrich Devrient, de Duitsche Tooneelspeler, verbindt zich aan den Schouwburg te Petersburg.
- 20 Woensd. 1739, werd de Fransche dichter Jean François de Laharpe te Parijs geboren. Van zijne talrijke Tooneelstukken is alleen het treurspel „Warwick” op het Repertoire gebleven.
- 21
- 22 Donderdag.
- Vrijd. 1802, werd, in den Amsterd. Schouwburg, voor het eerst opgevoerd: het treurspel „Orestes”, door M. Straalman.
- 23 Zaterd. 1787. Nederduitsche Operisten spelen met veel bijval te Leiden.
- 24 ZOND. ☉ N. M. 1854. Kennisgeving aan de vergadering der Maatschappij „Apollo”, dat de Heer Riboulean, bij testamentaire beschikking, een legaat van f 500. — aan de Maatschappij heeft vermaakt.
- 25 Maand. 1875. De prachtige nieuwe Schouwburg, te Barmen, wordt een prooi der vlammen. Drie personen verliezen daarbij het leven.
- 26 Dinsd. 1833. In den Schouwburg „Kunstgenoegen”, in de Kerkstraat, naast de Fransche manège, wordt een 2de voorstelling gegeven van „de Hedendaagsche spokerijen”, geschiedkundig gelegenheids-tafereel (naar aanleiding van den Spokendans, op de Oude Schans), met zang en koren versierd, benevens nieuwe decoratiën, en verder groot spektakel.
- 27 Woensdag.
- 28 Donderd. 1876, Wedstrijd te Winschoten van het Rederijkers-verbond „Oud Amt en Westerwold”. Hieraan nemen elf Kamers deel.
- 29 Vrijd. 1876. Wedstrijd van het Provinciaal Groninger Rederijkers-verbond, gehouden te Onder-den-Dam. Hieraan namen twaalf Kamers deel.
- 30 Zaterd. 1864. Ten benefice van den Heer L. J. Veltman, wordt in den Amsterdamschen Schouwburg opgevoerd: „De Bloem der waereld”, door W. J. Hofdijk.

← DECEMBER →

- 1 **ZOND.** ☾ **E. K. 1868.** De Directie Hammecher en Jacqui openen, in den Schouwburg buiten de Houtbarrière, te Haarlem, hunne voorstellingen met „De bruid van Vreeland”, voorafgegaan door een toespraak aan het publiek.
- 2 **Maand.** **1863.** Eerste voorstelling in den Amsterd. Stads-Schouwburg van „Het groene Priëel”, of „Ierland in Amerika”, naar het Engelsch, door Mr. J. v. Lennep.
- 3 **Dinsdag.**
- 4 **Woensd.** **1809.** Inwijding van den nieuwen Schouwburg, te Leiden, met eene zinnebeeldige voorstelling in twee afdeelingen, getiteld: „Offerhande aan Leyden”, door J. Gravé, het treurspel „Epicharis en Nero” en Kotsebue's blijspel „De Verstrooiden, of het door verstrooiing bewerkte huwelijk”.
- 5 **Donderd.** **1876.** De Schouwburg te Brooklijn, in Noord-Amerika, brandt af, waarbij 324 menschen het leven verliezen.
- 6 **Vrijdag.**
- 7 **Zaterd.** **1876.** De Commissie te Groningen, ter oprichting van een Schouwburg, wendt zich tot den Gemeenteraad, om ondersteuning voor het bijebrengen van het daarvoor benoodigde kapitaal, groot f 160.000.—.
- 8 **ZOND.** **Maria onbevl. Ontvangen.**
- 9 **Maand.** ☺ **V. M. 1709.** Overlijden van Thomas Corneille, te Andelys, in den ouderdom van 84 jaren.
- 10 **Dinsd.** **1694,** werd te Amsterdam geboren de tooneeldichter Sybrand Feitama. Hij leverde de meest juiste overzettingen in dichtmaat der treurspelen van Corneille, Voltaire, Crebillon en anderen.
- 11 **Woensd.** **1857.** Optreden, als gast, in het Duitsche Theater-Van Lier, van Carl Devrient, in het treurspel „Don Carlos”. Hij vervulde de rol van Marquis Posa.
- 12 **Donderd.** **1805.** Ten benefice van Acteurs en Actrices van den Amst. Stads-Schouwburg, wordt voor de eerste maal opgevoerd het tooneelspel „De militaire stand”.
- 13 **Vrijd.** **1786.** Debuut van S. Cruys, in den Amsterdamschen Stads-Schouwburg, als Palamedes, in het treurspel „Electra”.
- 14 **Zaterd.** **1875.** Rosier Faassen viert zijn 25-jarig jubilé als tooneelkunstenaar aan den Koninklijken Schouwburg, te 's Gravenhage, met „de Vrek”; daarna „Blonde Mietje”.

◀ DECEMBER ▶

- 15 **ZOND.** 1804. Debuut van J. Jelgerhuis Rzn., als liefhebber, in den Amsterd. Stads-Schouwburg, met de rol van Koning Lear, in het treurspel van dien naam.
- 16 **Maand.** 1808, overleed te Amsterdam, de tooneelschrijver en dichter P. J. Uylenbroek. Hij schreef verscheiden treurspelen als: „Epicharis en Nero”, „Merope”, en anderen.
- 17 **Dinsd.** ☾ *L. K.* 1790. Geboren te Amsterdam Hendrik Kuyper Gzn., schrijver en vertaler van onderscheidene tooneelstukken. Nog in 1862 werd zijn tooneelstuk „Spelde- en Naaldegeld” te Amsterdam bekroond en tweemaal opgevoerd.
- 18 **Woensd.** 1831, overleed Mr. W. Bilderdijk.
- 19 **Donderd.** 1858, overleed te 's Hage Balthasar Breedé, laatstelijk Mede-directeur van den Koninkl. Schouwbg. aldaar. Op 1 Mei, 1854, ontving hij met den Heer J. C. Valois van het gemeentebestuur de concessie ter bespeling van den schouwburg.
- 20 **Vrijd.** 1864. Vijf-en-twintigjarig jubilé van Mevr. Iburg, in den Koninkl. Schouwbg., te 's Gravenhage. Opgevoerd: „Het zwarte boek”.
- 21 **Zaterd.** 1808. P. J. Uylenbroek wordt begraven in de Luthersche Kerk, te Amsterdam. P. G. Witsen Geysbeek spreekt bij het graf cenige dichtregelen uit.
- 22 **ZONDAG.**
- 23 **Maandag.** ☉ *N. M.*
- 24 **Dinsdag.**
- 25 **Woensd. Kerstfeest.**
- 26 **Donderd. 2e Kerstdag.** 1661. Eerste opvoering van Molière's „Ecole des femmes”, in het Théâtre du Palais-Royal, te Parijs.
- 27 **Vrijdag.**
- 28 **Zaterd.** 1830, verschijnt de eerste druk van Van Lennep's Klucht: „Het dorp aan de grenzen” en beleeft in 5 maanden 5 drukken.
- 29 **ZONDAG.**
- 30 **Maand.** 1805. Onder Directie van W. Van Dinter Jr. wordt de schouwburg te Utrecht geopend met het Tooneelspel „Natuur en Plicht”; daarna: „De vermomde gelieven”.
- 31 **Dinsd.** ☽ *E. K.* 1876. Voor de 238ste maal wordt in den Amsterd. Schouwbg. opgevoerd: „Gijsbrecht van Aemstel”, maar nu in den ouden stijl. In het nastukje „Kloris en Roosje” spreekt de Heer Albregt den Nieuwjaarswensch uit, en vervult Mevrouw Stoetz de rol van „Pieternel”.

VERJAARDAGEN
VAN DE
VORSTELIJKE HUIZEN,
VAN
NEDERLAND EN BELGIE.

---

		geb. A ^o .
18 Febr.	Prinses Louisa, Hertogin van Saxen	1858.
19 "	WILLEM III, Koning der Nederlanden Groothertog van Luxemburg, enz.	1817.
28 "	Prins Frederik der Nederlanden.	1797.
24 Maart.	Prins Philippe, Graaf van Vlaanderen	1837.
8 April.	Prinses Sophia der Nederlanden, gehuwd met Karel Alexander, Groothertog van Saxen-Weimar Eisenach.	1824.
" "	Prins Albert, zoon van den Graaf van Vlaanderen	1875.
9 "	LEOPOLD II, Koning der Belgen.	1835.
9 Mei.	Prinses Marianne der Nederlanden.	1810.
21 "	Prinses Stéphanie Clotilde, Hertogin van Saxen.	1864.
3 Juni.	Prins Baudouin, zoon van den Graaf van Vlaanderen.	1869.
7 "	Prinses Charlotte, ex-Keizerin van Mexico.	1840.
13 "	Prins Hendrik der Nederlanden.	1820.
5 Juli.	Prinses Maria der Nederlanden, gehuwd met Willem, Prins von Wied.	1841.
30 "	Prinses Clémentine, jongste dochter van Z. M. den Koning der Belgen.	1872.
23 Aug.	MARIA HENRIETTE, Koningin der Belgen.	1836.
25 "	Alexander, Prins der Nederlanden.	1851.
4 Sept.	Willem, Prins van Oranje	1860.
18 Oct.	Prinses Josephine, dochter van den Graaf van Vlaanderen.	1872.
17 Nov.	Prinses Marie, Gravin van Vlaanderen.	1845.
30 "	Prinses Henriette, dochter van den Graaf van Vlaanderen.	1870.

S T A A T

DER

NOORD- EN ZUID-NEDERLANDSCHE

TOONEELGEZELSCHAPPEN.

SPEELSEIZOEN

September 1877 tot Mei 1878.

A M S T E R D A M.

S T A D S - S C H O U W B U R G.

HUISHOUELIJK BEHEER:

JOHs. HILMAN.

J. F. TACK, HZN.

W. VAN LENNEP.

DE VEREENIGING:

„HET NEDERLANDSCH TOONEEL.”

Waarborg-kapitaal: f 100.000.— waarvan

f 10.000.— zijn gestort.

RAAD VAN BEHEER:

H. J. SCHIMMEL.

A. C. WERTHEIM.

L. A. H. HARTOGH.

Mr. J. E. BANCK.

J. ELIAS HACKE.

J. TJASINK, *Adviseur.*

J. H. RÖSSING, *Secretaris en Bibliothekaris.*

ADMINISTRATIE:

W. STUMPF, *Direkteur-gérant.*

C. J. MIENIKUS, *Secretaris.*

C. J. A. DE WITTE, *Boekhouder.*

L. A. J. KETTMANN, *Eerste Regisseur.*

F. STEMMERIK, *Tweede Regisseur en Eerste Tooneelmeester.*

W. P. DE LEUR, *Adjunct Regisseur en Tooneelmeester.*

C. J. MORIN, *Tweede Tooneelmeester.*

W. WIJSMAN, *Orkest-Direkteur.*

L. A. KLEINE, „

P E R S O N N E E L :

Dames:

- M. J. KLEINE-GARTMAN, vereerd door Z. M. den Koning met de groote gouden Medaille van Verdiensten; Hoofdrol in alle vakken.
W. ELLENBERGER, Jonge eerste hoofd- en eerste rol.
A. E. FUCHS, Ernstige minnaresrol.
BERTHA VOS, Vroolijke minnaresrol.
A. VERWOERT, Eerste jonge boertige- en jongensrol.
EVELINA KAPPER, Jonge boertige zangrol en tweede minnares.
ELISA KAPPER, Tweede boertige jonge rol.
W. J. R. ALBREGT-ENGELMAN, Karakterrol en karikaturen.
I. CHR. STOETZ, Goede moederrol en karikaturen.
C. POOLMAN.
H. v. SLUIJTERS, Tweede moeder- en behaagzieke rol.
E. FUCHS, } Arglooze rol.
W. VALOIS, }
A. B. L. RUFFA,
E. C. C. COERDES DE LA BIJE,
E. DENIS-KNIJP,
C. FUCHS,
A. LESGER-BRANDTE,

} Rollen van gediensigheid.

Heeren:

- L. B. MOOR, Hoofdrol.
C. R. H. SPOOR, Eerste en jonge eerste rol.
P. A. MORIN, Eerste en redeneerende rol.
L. J. VELTMAN, Eerste karakterspeler en valsche rol.
J. H. ALBREGT, Eerste komiek en eerste karakterspeler.
D. H. N. VAN OLLEFEN, Eerste ernstige vader- en eerste rol.
K. VOS, Eerste vaderrol.
D. M. ELLENBERGER, Tweede vader- en knechtsrol.
W. P. DE LEUR, Tweede redeneerende rol.
C. P. T. BIGOT, Jonge eerste komiek.
JACQUES DE BOER, Jonge komiek en oude boertige vaderrol.
M. E. VAN BEEM, Onnoozele rol.
E. J. J. B. TOURNIAIRE, Jonge minnaar, zoo noodig, jonge komiek.
MARIE M. KREUKNIET, Jonge ernstige minnaar.
J. DE JONG, } Tweede jonge
L. K. W. M. PLAS, } minnaar
C. F. v. SCHOONHOVEN, Valsche rol.
C. C. J. VAN DIJK,
C. C. VAN DOMMELEN,
M. J. WENSMA,
C. J. MORIN JR.,
D. B. W. VAN OLLEFEN, JR.,
JAN C. DE VOS,
A. ISING,
J. MEIJER,

} Rollen van gediensigheid.

L. A. ZAGWIJN, *Souffleur*.
BELINFANTE, "

'S GRAVENHAGE.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE SCHOUWBURG.

Korte Voorhout.

De Commissie voor den Schouwburg (uit den Gemeenteraad) bestaat uit de Heeren Wethouders:

Mr. F. M. BARON VAN DER DUIJN, } aan wie zijn toegevoegd.
Mr. J. P. VAILLANT, }
H. BEIJERMAN.
Mr. A. M. MAAS GEESTERANUS.
Jhr. Mr. V. E. L. DE STUERS.

DE VEREENIGING:

„HET NEDERLANDSCH TOONEEL”.

Waarborg-kapitaal *f* 100.000.—, waarvan
f 10.000.— zijn gestort.

RAAD VAN BEHEER:

H. J. SCHIMMEL.
A. C. WERTHEIM.
L. A. H. HARTOGH.
Mr. J. E. BANCK.
J. ELIAS HACKE.
J. TJASINK, *Adviseur*.
J. H. RÖSSING, *Secretaris en Bibliothekaris*.

ADMINISTRATIE:

W. STUMPEFF, *Directeur-gérant*.
BIJLEVELD, *Administrateur*.
L. A. J. KETTMANN, *Eerste Regisseur*.
F. STEMMERIK, *Tweede Regisseur en Eerste Tooneelmeester*.
W. P. DE LEUR, *Adjunct Regisseur en Tooneelmeester*.
C. J. MORIN, *Tweede Tooneelmeester*.
J. STRELITSKI, *Orkest-Direkteur*.

PERSONEEL:

Dames.

- M. J. KLEINE-GARTMAN, vereerd door Z. M. den Koning met de groote gouden Medaille van Verdiensten; Hoofdrol in alle vakken.
W. ELLENBERGER, Jonge eerste hoofd- en eerste rol.
A. E. FUCHS, Ernstige minnaresrol.
BERTHA VOS, Vroolijke minnaresrol.
A. VERWOERT, Eerste jonge boertige- en jongensrol.
EVELINA KAPPER, Jonge boertige zangrol en tweede minnares.
ELISA KAPPER, Tweede boertige jonge rol.
W. J. R. ALBREGT-ENGELMAN, Karakterrol en karikaturen.
I. CHR. STOETZ, Goede moederrol en karikaturen.
C. POOLMAN.
H. v. SLUIJTERS, Tweede moeder- en behaagziekerol.
E. FUCHS.
W. VALOIS. } Arglooze rol.
A. B. L. RUFFA,
E. C. C. COERDES DE LA BIJE,
E. DENIS-KNIJP,
C. FUCHS,
A. LESGER-BRANDTE,

Rollen van
gedienstigheid.

Heeren:

- L. B. MOOR, Hoofdrol.
C. R. H. SPOOR, Eerste en jonge eerste rol.
P. A. MORIN, Eerste en redeneerende rol.
L. J. VELTMAN, Eerste karakterspeler en valsche rol.
J. H. ALBREGT, Eerste korniek en eerste karakterspeler.
D. H. N. VAN OLLEFEN, Eerste ernstige vader- en eerste rol.
K. VOS, Eerste vaderrol.
D. M. ELLENBERGER, Tweede vader- en knechtsrol.
W. P. DE LEUR, Tweede redeneerende rol.
C. P. T. BIGOT, Jonge eerste komiek.
JACQUES DE BOER, Jonge komiek en oude boertige vaderrol.
M. E. VAN BEEM, Onnoozele rol.
E. J. J. B. TOURNIAIRE, Jonge minnaar, zoo noodig jonge komiek.
MARIE M. KREUKNIET, Jonge ernstige minnaar.
J. DE JONG, } Tweede jonge
L. K. W. M. PLAS, } minnaar.
C. F. v. SCHOONHOVEN, Valsche rol.
C. C. J. VAN DIJK,
C. C. VAN DOMMELEN,
M. J. WENSMA,
C. J. MORIN JR.,
D. B. W. VAN OLLEFEN, JR.,
JAN C. DE VOS,
A. ISING,
J. MEIJER,

Rollen van
gedienstigheid.

L. A. ZAGWIJN, *Souffleur*.
BELINFANTE, "

Grand Théâtre A. VAN LIER, Amstelstraat.
HOOGDUITSCHÉ VOORSTELLINGEN.
DIRECTION:

A. VAN LIER, *Director und Eigenthümer, führt zugleich die Ober-Regie.*

REGIE, MUSIKDIRECTION, INSPECTION.

O. WILL, <i>Regisseur des Lustspiels, der Posse und Operette.</i> MEIJERHOFER, <i>Ier Kapellmeister.</i> G. HAMBURGER, <i>II^{er} Kapell- und Concertmeister.</i> BROK, <i>Chorführer.</i> SWAAB, <i>Sekretür.</i> HAGENAAR, <i>Orchester-Bibliothekar.</i>	WILH. PRIEN, <i>Inspicient.</i> ROSENSTEIN, <i>Souffleur.</i> B. VAN LIER, <i>Cassirer.</i> MELTZER, RONNEBERG, KROUWEL, BRAUER und AARDBODEM, <i>Control.</i> COSSARI, <i>Theaterdiener.</i> VOS, <i>Theaterbote.</i>

TECHNISCHES UND HÜLFSPERSONAL:

DE BRUIN, *Theatermeister*, mit 15 Gehülfen.
 STEVENS und VAN DOORN, *Decorationsmalern* mit 3 Gehülfen.
 BOUWKAMP, *Gasinspector*, mit 2 Gehülfen.
 DIJCKMEESTER *Feuerlöschinspector*, mit 6 Gehülfen.
 Frau VOS, *Hausinspectorin.*
 H. SERNE und SOHN, *Garderobiers.*
 GEBR. VAN DER STEMPEL, *Friseure.*
 W. BOAS, *Requisiteur.*
 ARKENBOUT, *Theaterabräumer*, mit 3 Gehülfen.
 Dr. VAN DOESBURGH, Dr. HARTENROTH, Dr. VON WERKHOFEN,
 Dr. DENTZ und Dr. VAN LIER, *Theaterärzte.*
 Mr. HARTOGH DE BLAUW, MULDER und KANNE, *Rechtsconsulente.*
 3 Ankleiderinnen. 12 Billetteurs.

DARSTELLENDEN MITGLIEDER, Alphabetisch geordnet:

Herren:

G. ADOLF, *Chargen.*
 BÖTTGER, *Ier Operetten-Tenor.*
 † BROCK, *Kl. Rollen.*
 † A. COSSARI, *(Theaterdiener) Chargen.*
 MAX. DEUTSCHMANN, *Jugendlichen Gesangskomicker, Bonvivants und Naturburschen.*
 † FIEDLER, *Chargen.*
 E. HAUPT, *Conversationsliebhaber und Bonvivant.*
 B. HERRMANN, *Ier Jugendlichen Gesangs- und Characterkomicker.*
 † F. JAFFE, *Aushülfssrolle.*
 KAHN, *Ier Väter und Bass-Buffer.*
 † KUSZIJNSKI, *Kl. Rollen.*
 † LAUE, *Chargen.*
 † W. PRIEN, *(Inspicient) Chargen.*
 STEMLER, *Jugendliche Liebhaber.*
 † G. THILS, *Aushülfssrollen.*
 O. WILL, *(Regisseur) Ier Gesangs- und Characterkomicker.*

Damen:

M. BUCHWALD, *I^e Possen- und Vaudeville-Soubrette.*
 † FIEDLER, *Kl. Rollen.*
 HERRMANN, *I^e muntere Liebhaberin.*
 NANNIJ FRITSCH, *I^e Komische und singende Alte.*
 EMMA KLEIN, *naïve Liebhaberin.*
 KATHARINE KLEIN, *Komische Alte und Mütter.*
 † LAUE, *Kl. Rollen.*
 MILLY LEHNER, *I^e Liebhaberin.*
 † SASSE, *IIe Liebhaberin.*
 † SEUTE, *Kl. Rollen.*
 STOLLE, *I^e Soubr. und Liebhaberin.*

Die mit + Bezeichneten wirken im Chor mit.
 Chorpersonal 6 Herren und 6 Damen.
 Das Orchester besteht aus 20 engagierten Musikern.

Grand Théâtre A. VAN LIER, Amstelstraat.

FRANSCHÉ VOORSTELLINGEN.

- Mons. LECLERC, Directeur et Régisseur Général.
 „ E. RÉNE, Régisseur.
 „ AUBERT, du Théâtre du Châtelet, 1er Rôle de Comédie.
 „ ROMÉAL, du Théâtre du Vaudeville, jeune 1er Rôle.
 „ DEMAY, du Théâtre de Berlin, jeune 1er amoureux.
 „ BOULLOUID, du Théâtre Château d'eau, 1er Rôle marqué,
 Père Noble.
 „ DERVEAUX, grand 1er Comique du Grand Théâtre de Lyon.
 „ MERCIER, 1er Comique marqué du Théâtre du Palais Royal
 de Paris.
 „ L. MARTIN, du Théâtre Royal du Cairo, Amoureux Comique,
 Comique jeune.
 „ SIMONEAU, du Théâtre Royal du Cairo, Rôle de genre.
 „ DUVIVIER, Second Comique.
 „ BRILLAND, Second Comique, Utilité.
 „ MASSE, Souffleur.
 Mlle. MONDELET, 1er Rôle jeune, du Théâtre du Parc de Bruxelles.
 „ BLANCHE VERTEUIL, du Théâtre de Vaudeville de Paris.
 Grande Coquette.
 „ ARMAND DUVERGÉ, 1er Prix du Conservatoire, Ingénuité.
 „ MARGUERITE BIRON, du Théâtre de St. Petersburg,
 Seconde Coquette.
 „ ADELE, Utilité.
 „ MARCELLE, du Théâtre des Variétés, Seconde Soubrette.
-

SCHOUWBURG FRASCATI.

REGIE:

G. PROT,
F. P. KISTEMAKER, } *Directeuren.*
J. G. DE GROOT, *Eerste Regisseur.*
L. COERDES, *Tooneelmeester.*
W. H. LUS, *Requisiteur.*
G. HITTERS, *Machinist.*
A. IBURG, *Orkestmeester.*
B. J. MANGER, *Souffleur.*
GUST. PROT & ZOON, *Decorateurs.*
J. F. TARTANN, *Kapper.*
SERNÉE, *Costumier.*
WIJMAN, *Kleederbewaarder.*

PERSONEEL:

Dames:

C. GÖTZ-SCHEPS.
C. FEDI-LARONDELLE.
P. DE HEER.
M. BIA.
S. SPOOR-GELJTENBEEK.
A. FUCHS-BARBIERS.
G. L. SCHEPERS.
M. AWATER.
H. ZIJL-RÖMER.
H. J. HIEZELAAR.
J. C. LUS-BARBIERS.
G. MEEUWISSEN.
H. BLOEMEN.
M. ROBIJNS.
E. SAMSON.
S. VAN WAAST.
J. WOLF.
G. WOLF.
M. BLAAUW.

Heeren:

F. P. KISTEMAKER.
A. VINK, JR.
J. G. DE GROOT.
A. VAN HILTEN.
J. G. M. MESSERS.
W. RENTMEESTER.
A. F. C. KIEHL.
L. STOETZ.
A. C. KREEFT.
D. LAGEMAN.
A. CHRISTIAANS.
P. L. FEDI.
F. C. EWIJK.
T. ESKES.
I. H. COLBERT,
B. SULJK.

NIEUWE ROTTERDAMSCH E SCHOUWBURG-VEREENIGING.

TOONEEL-BESTUURDERS:

LE GRAS, VAN ZUIJLEN en HASPELS.

PERSONEEL:

Dames.

S. DE VRIES.
CATH. BEERSMANS.
W. VAN OFFEL-KLEIJ.
W. G. VALOIS-SABLAIROLLES.
C. L. F. VAASSEN VAN VELSEN,
E. VAN RIJK.
M. J. W. E. CHRISPIJN-STOETZ.
L. EGENER VAN DAM.
H. LUERS.
J. VAN VELSEN.
M. JONAS.
J. H. HEEZE.

Heeren.

D. HASPELS.
ROSIER FAASSEN.
A. J. LE GRAS.
W. J. VAN ZUIJLEN.
J. M. HASPELS.
M. VAN NIEUWLAND, Jr.
W. VAN KORLAAR.
S. H. SPOOR.
L. H. CHRISPIJN.
H. VAN OFFEL.
G. J. KEERWOLF.
ANTON VAN ZUIJLEN.
B. RUIJSBROEK.
M. A. VAN DER LUGT MELCERT.
H. E. HUIJGENS.
B. VINK.

Kinderrollen.

Jongejuffr. H. BOEDEL S.
" M. JONAS.

A. J. LE GRAS, *Regisseur.*
B. LAMOT, *Secretaris.*
J. J. ROELANTS, *Boekhouder.*
G. H. ESHUIJS, *Tooneelarts.*
J. F. PLAAT, *Decoratieschilder.*
G. K. G. VAN AAKEN, *Orkestmeester.*
J. CAHEN, *Tweede Regisseur en Tooneelmeester.*
P. J. AGTERSON, {
J. DE BOER, { *Souffleurs.*
N. BAMBERG, *Kapper.*
J. L. BOEDEL S, *Requisiteur.*

Het personeel van de Nieuwe Rotterdamsche Schouwburg-Vereeniging treedt beurteilungen op in den Grooten en in den Nieuwen Schouwburg te Rotterdam.

SCHOUWBURG VAN ANTWERPEN.

BESTUUR: VICTOR DRIESSENS.

Tooneeljaar 1877-1878.

BESTUUR:

VICTOR DRIESSENS, *Algemeene Bestuurder.*DÉSIRÉ CORIJN, *Schrijver.*F. VAN DOESELAEER, *Eerste Regisseur.*W. KLEINE, *Tweede Regisseur.*C. LENAERTS, *Orkestmeester.*HENRI VAN AEL, *Hoofdmachinist.*

PERSONEEL:

Drama, Tooneel-, Zang- en Blijspel.

Heeren:

VICTOR DRIESSENS.
 JOS. DIERCKX.
 HENRI VAN KUYK.
 DÉSIRÉ CORYN.
 FRANS VAN DOESELAEER.
 WILLEM LEMMENS.
 F. NUGGELMANS.
 WAGEMANS.
 DESOMME.
 J. SOETER.
 W. KLEINE.
 A. G. VAN KUYK JR.
 FREDERIK DE VETS.
 HENRI VERSTRAETEN.
 F. SCHRAMADE.
 J. DUPONT.
 DE ROEY.

Dames:

Mev. ALEIDES.
 " J. VERSTRAETEN-LAQUET.
 " ELISA CORYN-DRIESSENS.
 Mej. SOPHIA VAN BIENEN.
 Mev. DESOMME-GASSEE.
 Mej. PAULINE BELINFANTE.
 Mev. M. KAMPHUYZEN-COLPART.
 " LEMMENS-BEERSMANS.
 " WAGEMANS.
 Mej. ANNA MUHLRADT.
 Mev. A. VERMEULEN.
 Mej. JEANNETTE.
 " CLEMENCE.
 " TRINETTE.

BEDIENDEN:

F. DERICKX, *Eerste Controleur.*
 H. VERHAGEN, *Tweede Controleur,*
 D. KAMPHUYZEN, *Bureaulist, gelast met de verh. v. plaatsen.*
 F. DENECKERAARS, *Tweede Bureaulist.*
 J. VAN BEYGAERDE, *Gelast met het Abonnement.*
 D. CORYN, *Kledingbezorger (Costumier).*
 M. en Mev. L. GREKZINGER, *Kappers (Coiffeurs).*
 L. BASTIAENS, *Opgever (Souffleur).*
 S. SCHRAM, { *Tooneelbedienden.*
 JACOPS, {
 J. STEVENS, *Bode.*

20 Dames en Heeren Koristen en rollen van gediensigheid.

Volledig Orkest.

ABONNEMENTS-VOORWAARDEN.

- 1°. Het tooneeljaar bevat 60 vertooningen, de abonnementsmaand 10 vertooningen.
- 2° Het abonnement begint den dag der opening, hetzelfde is persoonlijk, wordt op voorhand betaald bij de inschrijving op het bureel van locatie en zal niet kunnen verbroken of aan andere personen overgelaten worden dan met de toestemming van den Bestuurder en in dit geval, alleenlijk aan personen zonder abonnement.
- 3°. Voor iedere logie zal er maar een titularis zijn, die verantwoordelijk blijft voor het bedrag des abonnements.
- 4°. De Heeren Abonnenten per maand, die hun abonnement zouden willen staken, worden verzocht er kennis van te geven aan het bureel, tijdens de voorlaatste vertooning; zoo niet, zal hun abonnement als voortdurend beschouwd worden.
- 5°. Men zal zich kunnen abonneeren in het bureel van locatie, gevestigd in den schouwburg (zijdant rechts), dat ten dien einde dagelijks open zal zijn van 11 tot 3 ure, de dagen van vertooningen van 10 ure.
- 6°. De Bestuurder behoudt zich het recht, vertooningen te geven bij opschorsing van abonnement.

PRIJZEN DER PLAATSEN:	AAN HET BUREEL		VOOR 'TABONNEMENT	
	DES AVONDS.	VAN LOCATIE	MAANDEL. 10 vert	JAARL. 60 vert.
Orkest-Zetels (Stalles).....	fr. 3.—	fr. 3.25	fr. 15.—	fr. 80.—
Balcon-Zetels en Amphitheater.....	" 2.50	" 2.75	" 13.—	" 70.—
Benedenlogiën en Logiën 1 ⁿ Rang (4 personen à fr. 2.50).....	" 10.—	" 11.—	" 50.—	" 270.—
Parket-Stalles, Gaanderij 2 ⁿ Rang..	" 2.—	" 2.20	" 10.—	" 55.—
Parket.....	" 1.50	" 1.65	" 8.—	" 45.—
Logiën 2 ⁿ Rang (4 personen fr. 1.25).	" 5.—	" 5.50	" 25.—	" 135.—
Parterre.....	" 1.—	" 1 10	" 5.—	" 27.—
Derde Rang.....	" 0.75	" 0.80		
Vierde Rang.....	" 0.30			

STAD GENT. — MINARDSCHOUWBURG.
LIJST DER PERSONEN,
DEELMAKENDE VAN HET
NEDERLANDSCH TOONEEL VAN GENT,
ONDER LEIDING VAN
J. FAUCONNIER.

Tooneeljaar 1877 — 1878.

RANS, *Algemeene Tooneelmeester.* ALBERS, *2^e Tooneelmeester.*
ED. BLAES, *Orkestmeester.*

DRAMA EN TOONEELSPEL.

Heeren.

HERMANS, Hoofd- en Karakterrollen.
RANS, Eerste jonge hoofdrollen.
WANNYN, Gemarkerde rollen.
VAN DEN KIEBOOM, Reden. rollen.
JOS. VAN BIENEN, Jonge Minnaars-
en Boertige rollen.
DE NEEF, Tweede Vaderrollen.
BARGER, Luimige rollen.
DE MAERTELAERE, 2^e Luimige roll.
COCKELBERG, 2^e Vader- en Karikat.
Rollen van gediensigheid.
RYNDERS.
STOUTEMANS.
PONTSEELE.
GOMES.
SPIESSENS.
VERSTURME.

Dames.

Mej. E. DE TERRE, Eerste hoofdrollen.
„ ELISA TORMYN, Minnares- en
coquetterollen.
Mev. RANS-OVERHEYDEN, Luimige
Minnaresrollen.
Mej. ZENAÏDE, Jonge rollen.
„ LOUISA HENS, Jonge rollen.
Mev. TORMYN, Moeder- en Karikat.
Mej. MARGUERITE, Kinderrollen.
Rollen van gediensigheid.
Mej. RYNDERS.
„ LEONIE.
„ JEANNETTE DE WETTER.
„ J. VANDERHIAEGHE.
„ M. DE GRyse.
„ M. ANDRIESSCHE.

B L I J S P E L.

Heeren.

HERMANS, Vaderrollen.
VAN DEN KIEBOOM, Oude Komiek-
en Karikatuurrollen,
WANNYN, Boertige rollen.
BARGER, Minnaars en boertige rollen.
RANS, Eerste Minnaarsrollen.
JOS. VAN BIENEN, Jonge rollen.
ED. DENEFF, Tweede Vaderrollen.
COCKELBERG, Oude Komiek.
DEMAERTELAERE, Tweede Komiekr.

Dames.

Mev. RANS-OVERHEYDEN, Eerste
luimige rollen (*Soubrette*).
Mej. ZENAÏDE, Minnaresrollen.
„ ELISA HENS, „
„ E. TORMIJN, Coquetterollen.
„ DE TERRE, Moederrollen.
Mev. TORMYN, Karikatuurrollen.

B E D I E N D E N.

DE VAERE, *Kontroleur.*
MAES, *Oppermachinist.*

SIELBO-ERFFELINK, *Kleedingbezorg.*
J. VERMEULEN, *Perrukier.*

KEERBERG, *Gelast met de ontvangst der abonnementen.*

VOORWAARDEN VAN ABONNEMENT.

De vertooningen zullen plaats hebben den Zondag en Dinsdag van elke week, te beginnen den 30 September 1877.

Het algemeen abonnement is per maand, en zal bestaan uit 8 vertooningen.

Ten einde aan de Abonntenen alle gemak tot het bijwonen der vertooningen te bezorgen, zullen er geschrante abonnementen gegeven worden, 't is te zeggen: ééne vertooning per week, de eene week den Zondag en de andere den Dinsdag.

Men zal zich insgelijks voor den Zondag alleen kunnen abonneeren.

Het abonnement is niet persoonlijk, de eerste maand uitgezonderd.

Er zullen ook familiekaarten gegeven worden, geldig voor de abonnementsmaand, binnen dewelke zij genomen zijn en dienende voor den Zondag of Dinsdag, naar keuze.

De familiekaarten hebben geene vaste plaats, en kunnen slechts des avonds aan het Bureel het nummer der beschikbare plaatsen verkrijgen.

De abonnementsprijs is betaalbaar bij het ontvangen der kaarten voor de eerste vertooning van elke maand.

De personen, die wenschen hun abonnement te eindigen, worden verzocht er vóór de laatste vertooning der maand kennis van te geven, zoo niet zullen zij beschouwd worden als hun abonnement te behouden.

Abonnementsprijs voor 8 vertooningen. | Prijzen der Plaatsen aan het Bureel.

Loge 1 ^{ste} Rang en Baignoire		1 ^{ste} Rang en Baignoire.....	Fr. 2.50.
(persoonlijk). Fr. 12.—		Stalle	" 2.—
(4 plaatsen). " 44.—		Tweede Rang.....	" 1.50.
" 2 ^{de} Rang (persoonlijk). " 8.—		Parket en Balkon.....	" 1.—
(4 plaatsen). " 28.—		Balkon (den Dinsdag).....	" 0.75.
Stalle (persoonlijk).....	" 10.—	Galerij.....	" 0.30.
Parket en Balkon.....	" 6.—		

Abonnementsprijs voor de Zondagen. — 8 vertooningen.

Loge 1 ^{ste} Rang (persoonlijk).....	Fr. 14.—
(4 plaatsen).....	" 48.—
" 2 ^{de} Rang (persoonlijk).....	" 9.—
(4 plaatsen).....	" 32.—
Stalle (persoonlijk).....	" 12.—
Parket en Balkon.....	" 7.—
12 Familiekaarten, 1 ^{ste} Rang of Baignoire.....	" 21.—
Id. 2 ^{de} Rang.....	" 12.—
Id. Stalles.....	" 18.—
Id. Parket en Balkon.....	" 9.—

Gezien door het College van Burgemeester en Schepenen.

Gent, den September 1877.

De Gemeente-Secretaris:
A. J. DE VYLDER.

Gedurende het Speelseizoen 1876—1877 zijn in bovengenoemden Schouwburg gespeeld 21 oorspronkelijke en 29 vertaalde stukken. De eersten beleefden 28 en de laatsten 58 voorstellingen.

MAATSCHAPPIJ „APOLLO”,

OPGERICHT ONDER BESCHERMING VAN H. M.

SOPHIA FREDERICA MATHILDA,

Koningin der Nederlanden,

1 October 1849.

TOEZIENDE COMMISSARISSEN:

Sedert 1867 de Heer JOHs. HILMAN.
" 1870 " J. F. TACK HZN.
" 1876 " Mr. WILLEM VAN LENNEP.

Sedert 1873 de Heer A. J. BURLAGE. . . . . *Makelaar der Maatschappij.*
" 1869 " Mr. RUD. B. BENJAMINS, *Consulent* "
" 1869 " Dr. J. HARTOG . . . . . *Geneesheer* "
" 1869 " P. J. A. TENDOESSCHATE, *Heelmeester* "

BESTUUR:

Sedert 1864 de Heer C. J. MIENIKUS, *President (Oprichter).*
" 1868 " L. A. J. KETTMANN, *Secretaris.*
" 1854 " J. P. BOAS, *Thesaurier.*
" 1875 " J. BERSEE, *Muziek-Commissaris.*
" 1862 " S. VAN BIENE, *Vice-President.*
" 1874 " W. VAN HEESBEEN, *Adj. Secretaris.*
" 1875 " D. STRELITSKI, *Adj. Thesaurier.*
" 1876 " A. DE LEEUW, *Adj. Muziek- en Lokaal-Commissaris.*
" 1861 " H. G. KIEHL, *Mede-Bestuurder voor de Afdeeling*
's Gravenhage.
" 1876 " J. M. HASPELS, *Mede-Bestuurder voor de Afdeeling*
Rotterdam.
" 1877 " J. F. VAN DOEZELAAR, *Mede-Bestuurder voor de*
Afdeeling België.

Honoraire Leden	32.
Kunstlievende Leden	146.
Contribueerende Leden	87.
Uitkeering genietende Leden	18.

DONATIËN:

Van wijlen H. M. DE KONINGIN	f 100.—
» den Heer A. P. LOPEZ SUASSO	» 100.—
» Z. K. H. PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN.	» 50.—
» Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN	» 25.—

FONDSEN:

Vast fonds à 2½ %	f 27.000.—
Uitkeeringsfonds	» 32.200.—
	<u>Nominaal f 59.200.—</u>

Deposito Kas-Vereeniging	f 800.—
Saldo in kas.	» 203.27 ⁵
	<u>» 1003.27⁵</u>

Gedurende 't afgelopen Maatschappk. jaar aan Rechthebbenden uitgekeerd.	f 3,552.40
Gedurende het acht- en- twintigjarig bestaan der Maatschappij aan Rechthebbenden uitgekeerd	» 35,812.—

HOOFDSTUK III.

KUNSTLIEVENDE LEDEN zijn :

Zij, die zich tot een vrijwillige jaarlijksche bijdrage aan de Maatschappij verbinden en daarvoor alleen het recht hebben van vrijen toegang bij de door de Maatschappij te geven Tooneelvoorstellingen, Concerten, enz.

TOONEELSCHOOL,
OPGERICHT DOOR HET
NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND,
MET MEDEWERKING VAN DE
Maatschappij tot Nut van het Algemeen,
Singel, hoek Warmoesgracht, 242, te Amsterdam.
GEOPEND 1 DECEMBER 1874.

COMMISSIE VAN TOEZICHT:

Mr. G. VAN TIENHOVEN, *Voorzitter.*
Prof. B. J. STOKVIS, *Onder-Voorzitter.*
J. ELIAS HACKE, *Secretaris-Penningmeester.*
H. J. SCHIMMEL.
H. DE VEER.
Prof. J. G. DE HOOP SCHEFFER.
H. BINGER.

DIRECTEUR:

J. H. RENNEFELD. (Overleden 3 December 1877.)

PLAATSVERVANGEND DIRECTEUR:

F. C. DELFOS.

LEERAREN:

Mevr. M. J. KLEINE-GARTMAN, Voordracht en oefeningen op het tooneel.
T. TERWEY..... Nederlandsche taal.
F. C. DELFOS..... Fransche en Duitsche taal.
Mevr. de Wed. L. S. P. MAKKINK,
geb. NOORDEWIER..... Fransche en Engelsche taal.
F. NOUT..... Mythologie, Aardrijkskunde en Geschiedenis.
W. J. HOFDIJK..... Geschiedenis van het tooneel, ontleding van drama's en kunst van costumeeren.
J. H. RENNEFELD..... Teekenen.
"..... Algemeene kunstgeschiedenis en beginselen der Schoonheidsleer.
C. L. MATTERN..... Zang.

De School telt bij den aanvang van dit jaar 10 leerlingen.

Uit het reglement nemen wij de volgende artikelen over:

ART. 1 De Tooneelschool is eene instelling van het Nederlandsch Tooneelverbond, en als zoodanig ingericht volgens de Statuten van dat Verbond en de besluiten der Algemeene Vergadering.

ART. 2. Het onderwijs wordt gegeven in een driejarige cursus.

KRONIEK

VAN HET

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

van December 1870 tot December 1877.

Den 19^{en} December 1870 werden in het lokaal de Eensgezindheid, te Amsterdam, de statuten van het Nederlandsch Tooneelverbond — waarvan bij gelegenheid van het Leuvensch letterkundig Congres, in October 1868, op het voorstel van Mr. J. N. van Hall, de eerste grondslagen gelegd waren — vastgesteld en van dit tijdstip af mocht zich deze maatschappij als bevestigd beschouwen. De erkenning als zedelijk lichaam volgde bij Koninkl. Besluit van 16 Maart 1871, n°. 7.

Het eerste Hoofdbestuur van de nieuwe Vereeniging bestond uit de heeren H. J. Schimmel (Voorzitter), Mr. J. N. van Hall (secretaris), Dr. J. C. Hacke van Mijnden (Penningmeester), Dr. B. J. Stokvis, W. J. Hofdijk, Dr. Max Rooses en Mr. Julius Vuylsteke.

Het verbond zag in de zeven jaren van bestaan zijn ledental voortdurend toenemen.

Het telde :

op het einde van	1870/1871	250 leden en	5 afdeelingen.
» » » »	1871/1872	286 » »	5 »
» » » »	1872/1873	324 » »	5 »
» » » »	1873/1874	497 » »	11 »
» » » »	1874/1875	791 » »	12 »
» » » »	1875/1876	955 » »	12 »
» » » »	1876/1877	1060 » »	13 »

De 12 afdeelingen zijn gevestigd te Amsterdam, Rotterdam, den Haag, Leeuwarden, Utrecht, Dordrecht, 's Hertogenbosch, Gouda, Gorinchem, Gent, Zwolle en Deventer.

Van den aanvang af vestigde het Hoofdbestuur zijn aandacht op de oprichting eener *Tooneelschool*. Een in de algemeene vergadering van 27 October 1871 vastgesteld leerplan (zie Bijlage) werd meegedeeld aan het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, dat zich reeds vroeger aan de opleiding van aanstaande tooneelspelers had laten gelegen liggen, en dan ook niet aarzelde hare medewerking ter verwezenlijking van de plannen van het verbond toe te zeggen. Na herhaalde samenspreking tusschen de beide besturen, werd door de algemeene vergadering van het Nut van 1872, onder zekere voorwaarden, aan het Tooneelverbond eene subsidie van f 10,000 verzekerd, ter gedeeltelijke bestrijding der kosten van oprichting eener Tooneelschool.

De krachtige steun, hierdoor aan het Verbond geschonken, bracht het plan een belangrijke schrede nader tot zijn verwezenlijking.

Door het Hoofdbestuur, daartoe gemachtigd door de Algemeene Vergadering, werd in den loop van 1874 de heer J. H. Rennefeld tot Directeur der op te richten school

benoemd; de Commissie van toezicht en beheer over de school werd geconstitueerd; een reglement voor de school, in overleg met de afdeulingsbesturen vastgesteld, en een lokaal gehoord. Het Hoofdbestuur van het Nut stelde, hoewel het de voorwaarden voor de toegezegde subsidie nog niet vervuld achtte, de som van *f* 2000, welke tot nu toe door deze maatschappij voor de opleiding van tooneelkunstenaren bestemd werd, ter beschikking van het Verbond, onder voorwaarde: dat het de zorg op zich zou nemen voor die leerlingen, welke tot dusver op kosten van het Nut werden onderwezen.

De school werd nu in December 1874 met 7 leerlingen geopend. Kort na de opening ontving het Hoofdbestuur het verblijdend bericht: dat Z. M. de Koning een som van *f* 5000 te zijner beschikking stelde, om die op de wijze welke het 't geschikst zou oordeelen, aan te wenden tot bevordering van den bloei van het Nederlandsch Tooneel. Deze gift, sedert jaarlijks herhaald, wordt ten bate van de school aangewend.

Het Hoofdbestuur van het Nut gaf in den loop van 1876 een bewijs van vertrouwen in de toekomst der school, door zich bereid te verklaren, den eersten termijn (*f* 5000) der in 1872 toegezegde bijdrage in de kosten van een gebouw uit te keeren, onder mededeeling: dat de 2e termijn zal worden uitbetaald, wanneer het gebouw voltooid is. Thans konden de onderhandelingen omtrent een terrein voor het op te richten gebouw worden aangeknoopt, en plannen voor den aanbouw worden ontworpen.

Bij besluit van 25 Juli 1877 werd door den Amsterdamschen Gemeenteraad aan het Verbond in erfpacht gegeven een terrein op den Schans bij de Raampoort,

waarop men thans binnenkort een gebouw, ontworpen door den Architect van Gendt, hoopt te doen verrijzen.

De school telt thans 10 leerlingen — 7 meisjes en 3 jongens. — Het Tijdschrift, Orgaan van het Verbond, werd aanvankelijk uitgegeven in 3-maandelijksche afleveringen en voor de leden tegen de helft van den inteekeprijis verkrijgbaar gesteld. Later veranderde het in een veertien-daagsch tijdschrift, dat, gedurende het tooneelseizoen uitgegeven, aan de leden kosteloos wordt uitgereikt.

Op de jaarlijksche algemeene vergaderingen werden verschillende vraagpunten betreffende het tooneel behandeld. In die van 1874 werd besloten: bij adres tot de Regeering het verzoek te richten tot regeling van het recht der dramatische schrijvers, volgens de door de vergadering vastgestelde beginselen. (Zie Het Nederl. Tooneel, 4e Jaarg. blz. 38/39.)

Het Hoofdbestuur onderging sedert 1870 de volgende veranderingen. Dr. Haeke van Mijnden overleed in den loop van 1873. Zijne plaats werd vervuld door Mr. G. van Tienhoven. Dr. Max Rooses, die in 1874 voor zijne betrekking meende te moeten bedanken, werd vervangen door Mr. A. Bloembergen.

In September 1877 nam de heer H. J. Schimmel zijn ontslag als lid van het Hoofdbestuur. Zijne plaats is nog niet vervuld.

HET NEDERLANDSCH TOONEEL IN BELGIE.

OVERZICHT VAN HET TOONEELJAAR 1876—1877.

Toen de Redacteur van den »*Tooneel-almanak*» mij aanzocht, door dit beknopt overzicht, de Noord-Nederlandsche lezers over den huidigen toestand van ons Zuid-Nederlandsch Tooneel in te lichten, heb ik die taak met een bijzonder genoeg aanvaard. En zulks niet alleen omdat ik, met de stichters dezer voortreffelijke uitgave, van meening ben, »dat de Noord- en Zuid-Nederlandsche kunst zusters zijn, die met elkaar op vriendschappelijken voet moeten blijven leven», maar ook omdat, op dramatisch zoowel als op letterkundig gebied, het broederlijk verkeer, de zoo wenschelijke toenadering tussehen de beide deelen Nederlands zooveel mogelijk dient te worden bevorderd.

Met het oog op het vorig speelseizoen (1876—1877) mag men zeggen dat de toestand van het Nederlandsch Tooneel in België, ofschoon nog voor veel verbetering vatbaar, toch reeds van een onbetwistbaren vooruitgang getuigt. Vroeger was het tooneel hier te lande uitsluitelijk in de

handen van *liefhebbers*; thans heeft men in de drie voornaamste steden van het Vlaamsche land regelmatig ingerichte gezelschappen: Brussel, Gent en Antwerpen hebben alzoo hunnen eigen Nederlandschen Stadsschouwburg, waarin, twee of driemaal per week, *artisten van beroep* optreden.

Ook de twee andere provinciale hoofdsteden, Brugge en Hasselt, schijnen voorwaarts te streven.

Alzoo is nu, tengevolge eener beslissing van den Gemeenteraad, de bestuurder der Opera te *Brugge* gehouden op den Franschen Schouwburg ook een zestal Vlaamsche voorstellingen te geven. Daartoe roept hij de medehulp in hetzij van liefhebberskringen, hetzij van het Gentsch Tooneelgezelschap en bekomt daarvoor van stadswegen eene bijzondere subsidie. Dit is alzoo reeds een stap vooruit, doch zeker nog onvoldoende voor eene uitsluitelijk Vlaamsche stad als Brugge.

Te *Hasselt* werd verleden winter ook iets méér gedaan dan vroeger, zelfs véél meer. Twee verschillende vereenigingen »De ware Vrienden" en de »St^e Cecilia" aldaar schreven elk een grooten wedstrijd voor Tooneelkunst uit, waarin beurtelings zoowel Noord- als Zuid-Nederlandsche kringen optraden. Beide wedstrijden schijnen alleszins merkwaardige uitslagen te hebben opgeleverd. Daarbij waren de vertooningen over 't algemeen zeer druk bezocht, een bewijs, — zegt de Verslaggever der »Ware Vrienden" — dat het Nederlandsche Schouwtooneel door de burgerij van Hasselt en de omliggende plaatsen als een aangename en nuttige uitspanning, als eene school van beschaving, kennis en deugd gewaardeerd wordt.

Ziehier thans, volgens mededeelingen uit vertrouwde bron,

eenige bijzonderheden over het afgelopen tooneeljaar te Gent en te Brussel. Den Antwerpschen Schouwburg, waar ik geregeld zelf de vertooningen heb bijgewoond, zal ik daarna met ietwat meer uitvoerigheid bespreken.

In 1876—77 stond te *Gent* het Tooneelgezelschap, evenals thans, onder het bestuur des heeren J. Fauconnier, en was samengesteld uit de heeren: Hermans, Alb. Rans, H. Wannijn, Van den Kieboom, Dubois, De Neef, Barger, De Maertelaere, Cockelberg, Hendrickx, Stoutemans, Pontseele, Gomes, Spiessens, Versturme, — en de dames De Terre, Huart, Rans-Overheijden, Spoor, Zenaïde, Fauconnier, en een zestal »rollen van gediensigheid”.

De troep was over 't algemeen zeer voldoende. Wat echter ontbrak is een goede komiek, en in het damespersoneel eene eerste hoofdrol. Wel stond voor laatstgenoemd emplot de naam van Mej. Eug. De Terre op het prospectus vermeld; doch deze actrice, die vroeger met sommige hoofdrollen zeer veel bijval vond, kan thans nog enkel in zekere moederrollen bevallen.

Wat de keuze der stukken en de afwisseling van het repertorium betreft, mag men zeggen: dat het Gentsch gezelschap de vergelijking met die van Brussel en Antwerpen vrij goed kan doorstaan. Tot de verdienstelijkste tooneelgewrochten, die te Gent voor het voetlicht werden gebracht, behooren: »De Wees van Brussel” van Ruysch, »Het Wiegje” van Van Goethem, »Twee Katten” van Vankerhoven, »Siska van Roosemaal” van Van Peene, »Mijn Leopold” van Larronge, »De Boezemvrienden” (Nos Intimes) van Sardou, »De Vreugde van het Huis”, enz.

Sedert de Nationale Schouwburg van *Brussel* den heer

Edm. Hendrickx als bestuurder bezit, heeft het Nederlandsch Tooneel in België's hoofstad merkwaardige verbeteringen ondergaan. De samenstelling van den troep was ontegenzeggelijk veel beter dan zulks tot dan toe het geval was geweest. Naast de heeren Hendrickx en Daenens, twee uitstekende kunstenaars, had men in het mannenpersoneel o. a. nog de heeren Van Beem, Van de Sande, De Stomme, enz., en onder de dames vooral Mevr. Aleydis, die zich in het genre-Beersmans reeds een gunstig bekenden naam heeft gemaakt.

Zich steunend op den bijval, dien enkele Vlaamsche opera-voorstellingen een tiental jaren geleden in Brussel hadden gevonden, zoo heeft thans ook het huidige Tooneelbestuur eene proef met het vlaamsche Zangspel willen nemen. Voor dit gedeelte van het repertorium werden opzettelijk aangeworven Mevr. De Volder, van het Brusselsch Conservatorium, en de tenor Marcel De Vries, uit Noord-Nederland. »Maria van Bourgondië», vaderlandsch zangspel van Miry, en eene vertaling van Grisar's tooverzangspel »Les amours du Diable» vonden het meest bijval. Deze proef schijnt betrekkelijk goed gelukt te zijn; ofschoon het zeker moeilijk wezen [zal de Nederlandsche Opera reeds nu vasten voet in Brussel te doen krijgen. De stoffelijke bezwaren, aan dergelijke onderneming verbonden, zijn tamelijk groot.

Bij den aanvang van het Tooneeljaar 1876—1877 bevatte het spelend gezelschap te *Antwerpen* nagenoeg dezelfde elementen als vroeger. Wij hadden nogtans een nog al aanzienlijk verlies te betreuren. Het vertrek der heeren L. Daenens en Edm. Hendrickx, beide thans aan den nationalen schouwburg van Brussel verbonden, had eene leemte gelaten, die

zich wel eens heeft doen gevoelen. Wel hadden wij onder de nieuw aangeworven tooneelisten er een paar betrekkelijk goede — de heeren Wagemans en Van Kuyk Jr. — doch 't was op verre na geene volkomene vergoeding.

Zulks neemt niet weg, dat, met artisten als de dames Beersmans, Verstraeten en Corijn, de heeren Victor Driessens, Dierckx Corijn, de twee Van Kuyk's, Lemmens, van Doeselaer, enz. ons Nederlandsch tooneelgezelschap toch nog een zeer voldoende geheel opleverde. Ziehier overigens de naamlijst van het personeel: Victor Driessens, Jos. Dierckx, H. Van Kuyk, D. Corijn, F. Van Doeselaer, W. Lemmens, F. Nuggelmans, A. G. Van Kuyk Jr., J. Soeter, W. Kleine, F. De Vets, H. Verstraeten, J. Schramade, J. Dupont, Mej. C. Beersmans, Mevr. Verstraeten-Laquet, Mej. M. Verstraeten, Mevr. Corijn-Driessens, Mevr. Tormijn, Mej. Reiningh, Mevr. Dierckx, Mevr. Camphuyzen, Mevr. Lemmens, Mej. Muhlradt, Mevr. Rauppe, en nog een drietal vrouwelijke bijrollen.

In den loop van het tooneeljaar ontviel ons de zoo verdienstelijke ingenue-rol, Mej. Marie Verstraeten (thans Mevr. De Graef,) die, jammer genoeg! het tooneel voor goed heeft vaarwel gezegd. Alhoewel ook die leemte niet geheel kon worden aangevuld, toch gaven ons de opvoeringen, zelfs tot op 't einde van 't tooneeljaar, doorgaans weinig reden tot klagen. In den regel waren spel en »mise en scène" beide zeer bevredigend.

Wat de keuze der opgevoerde tooneelwerken betreft, die was echter niet altoos even gelukkig. Daarbij heeft ons Nationaal Tooneel zich verleden jaar minder dan ooit nationaal getoond, en in dit opzicht kan de Antwerpsche Schouwburg zelfs moeilijk in vergelijking met dien van Gent of Brussel komen. Dit althans blijkt uit de volgende vergelij-

kende tabel der in 1876—1877 opgevoerde tooneelwerken:

<i>Antwerpen</i>	vertegenw.	63	versch.	stukk.	waarond.	13	oorspr.	en	50	vertal.
<i>Brussel</i>	„	37	„	„	„	22	„	„	15	„
<i>Gent</i>	„	50	„	„	„	21	„	„	29	„

Alzoo, op de 63 stukken, die verleden winter te Antwerpen voor het voetlicht kwamen, 50 vreemde en slechts een dozijn oorspronkelijke produkten (van Noord- of Zuid-Nederlandsche schrijvers). Of wij er nog verre van af zijn een eigen Nederlandsch Tooneel te bezitten! een tooneel dat voor ons volk een spiegel zijn zou, waarin zich zijn nationaal karakter vertolkt, „waarin het zichzelf naar natuur en waarheid zou zien handelen en leven.” En zoo men uit den vreemde dan nog enkel de goede stukken benuttigde, die der vertaling waardig en alzoo op elk tooneel op hunne plaats zijn. Maar neen! 't Zijn meestal oude, versleten Fransche melodrama's, waarmee men den slechten smaak van 't gewoon publiek exploiteert, stukken die wel den grooten hoop naar den schouwburg kunnen lokken, maar desniettemin tot de bas-fonds der dramatische literatuur behooren. — Ja, nog steeds is het waarheid, wat de Jury van den grooten tooneelkundigen wedstrijd, tijdens de opening van den nieuwen Schouwburg te Antwerpen, in zijn Verslag zeide: »Hoe en waarom het ook zij, bij voorkeur gaan de ondernemers van schouwburg in het buitenland grof-zinnelijke stukken vol materiëel effect opzoeken; zij doen die nog grover vertalen, nog ruwer opvoeren, en ons eenvoudig publiek, dat in zijne kinderlijke ontvankelijkheid voor alle indrukken, zoo slechte als goede, openstaat, en dus zoo licht trapsgewijze tot meer verfijnden smaak en edeler ontwikkeling ware op te leiden, vergast zich, helaas! met onbezonnen

gulzigheid aan dien groven en verderflijken kost. Bij volle zalen zit het die wangedrochtelijke gewrochten te bewonderen en toe te juichen, en denkt er niet aan, hoe jammerlijk zijn ingeboren, maar nog sluimerenden kunstsmaak, bij dit ongezond genot vervalscht en verstompt, hoe baldadig zijn zedelijk gevoel verbasterd en vergiftigd wordt.”

Zooals men ziet, is het hier, evenmin als in Noord-Nederland, enkel »rozengeur en maneschijn” in de Tooneelwereld.

Ik heb het elders nòg gezegd: ik behoor niet tot diegenen, die alle uitheemsche tooneelwerken uit onzen Schouwburg zouden willen bannen — ons eigen oorspronkelijk repertoire schijnt mij vooralsnog niet rijk genoeg aan waarlijk goede, degelijke stukken —; doch men moet uit de vreemde literaturen het beste weten te kiezen en niet steeds dat soort van bombaststukken, die met de esthetisch-beschavende zending van ons Tooneel weinig of niet overeenstemmen. Daarbij mogen toch ook onze eigene Schrijvers niet worden over 't hoofd gezien, en moet hun de gelegenheid worden verschaft om de vruchten van hunnen arbeid aan het oordeel des publieks te onderwerpen.

Bij het einde van het afgelopen tooneeljaar is, over dit gewichtige vraagpunt, in een Antwerpsch dagblad een nog al hevige pennestrijd ontstaan. Een der redacteurs had daarin de zonderlinge thesis verdedigd »dat stukken, die het meest volk naar den schouwburg lokken, daarom ontegensprekelijk de beste zijn.” Van twee verschillende zijden werd tegen die paradoxale meening verzet aange-teekend. Immers, met dien maatstaf, zouden de meest bombastige draken van de Porte St. Martin, zouden Voddenrapers, Kinderroofsters, Londensche

Bandieten, en tutti quanti, verdienstelijker zijn dan de werken van Vondel, Schiller, Molière, enz., alleen omdat de eersten met hunne grof-zinnelijke theater-effekten meer in den nog te weinig verfijnden smaak van het publiek vallen!

Nu wil ik gansch gereedelijk aannemen dat, met het opvoeren van alleen fijne stille stukken, een Bestuurder niet genoeg zaken maken kan; doch hij mag toch ook niet alleen geldbejag op het oog hebben. Om nu de belangen der dramatische kunst zooveel mogelijk met die van de Directie in overeenstemming te brengen, werd door een correspondent van bedoeld dagblad — de jonge tooneelschrijver Ed. Van Bergen, meen ik — een soort van middenweg voorgesteld, die, van een practisch standpunt beschouwd, veel goeds schijnt te bevatten. — Elke week worden hier in Antwerpen drie Nederl. voorstellingen gegeven. Welnu, den Zondag zou de Directeur voor het opvoeren van zware spektakeldrama's houden, maar voor die volksvertooningen althans de beste van dat soort effectstukken kiezen, dezulken, waaruit het volk toch iets leeren kan; van tijd tot tijd historische Volksdrama's b.v. met eenige tooneelpracht opgevoerd. — Den Maandag zou de dag van de liefhebbers wezen, van hen die vooral kunst verlangen en genot voor den geest. Dien dag zou men oorspronkelijke of vertaalde comedies spelen, en vooral trachten ons op de hoogte te houden van de binnen- en buitenlandsche nieuwigheden op dramatisch gebied. — Dan zou er nog de Woensdag overblijven, om blij- en kluchtspelen op te voeren. Dit zou alzoo denkelijk dat deel onzer gegoede klassen naar den Schouwburg lokken, dat er maar heengaat quand il y a à rire.

Het Bestuur schijnt thans, bij den aanvang van het op-nieuw geopend tooneeljaar (1877—1878), het practische van dien maatregel te hebben ingezien. De toepassing van boven aangehaald stelsel in de keus der stukken levert dan ook een zeer bevredigenden uitslag op. Tot nog toe hebben wij over die keus niet te klagen, en als men zóó voortgaat, zal ditmaal beter dan verleden jaar aan de voorschriften van het lastcohier worden beantwoord. Men weet dat de Bestuurder, krachtens eene bepaling van zijn engagement met de stad, jaarlijks een zeker aantal oorspronkelijke tooneelwerken opvoeren moet, eene voorwaarde, die althans verleden jaar niet getrouw is nageleefd geworden. Om dit in 't vervolg te voorkomen, hebben een aantal belangstellenden door een vertoogschrift de aandacht der Antwerpsche Stadsregeering op den huidige toestand van ons Nationaal Tooneel ingeroepen en op de middelen om het aan zijn doel zoo goed mogelijk te doen beantwoorden. Na er aan te hebben herinnerd, dat, in zitting van 8 April j.l. een nieuw lastcohier werd vastgesteld, en voor het huidige tooneeljaar eene toelage van 10,000 frs. aan den bestuurder als bijzondere ondersteuning werd vergund, dringt men er op aan dat dit lastcohier thans stiptelijk worde uitgevoerd; dat het doel der kunst immer worde voor oogen gehouden en alle pogingen strekken tot het vestigen van een degelijk echt nationaal tooneel. Dan volgen eenige opmerkingen en met het oog op het aangevangen tooneeljaar vraagt men vooral de strenge toepassing van art. 17, luidende als volgt:

„Een derde der op te voeren bedrijven moet oorspronkelijk van Nederlandsche Schrijvers zijn; de vertaalde stukken mögen niet achtereen noch kort op elkander

maar zullen over het geheele jaar, evenredig verdeeld, opgevoerd worden."

Ik eindig met den wensch: dat wij er eenmaal toe komen mogen, evenals andere landen, een eigen, echt Nationaal Tooneel te bezitten, en wij op dramatisch gebied den gouden raad mogen volgen van een Noord-nederlandschen dichter, die reeds en 1831 in een Feestdronk o. a. de volgende woorden uitsprak, welke thans door den heer Nils (*) in zijn tooneelfeuilleton van den *Opinion* zeer gepast worden aangehaald:

„Men zinge in Nederland niet op geleende wijzen.

Men kleed' zijn kindren niet in Fransch of Duitsch gewaad;

Laat eenmaal af Racine of Ifflaud aan te prijzen,

Wier dos, hoe sierlijk ook, ons steeds gedwongen staat.

Men worde oorspronkelijk!.. ”

O ja! men worde oorspronkelijk! — En bij dien wensch zij hier ten slotte de aanbeveling herhaald, die de Jury, waarvan ik hooger sprak, tot de Nederlandsche Schrijvers richtte. Tot de Noord-Nederlanders werd gezegd: Weest eenvoudig in uw spreken op het tooneel; tot de Zuid-Nederlanders: Weest even kiesch als waar in het afkijken der natuur; tot allen: Kiest uwe onderwerpen bij voorkeur in de Nederlanden. De menschheid is hier als elders; maar slechts hier kunt gij ze genoegzaam kennen, om ze als een spiegel weer te geven.

Antwerpen, 1877.

A. J. COSYN.

(*) Onder dit pseudoniem verbergt zich, meen ik, een onzer Vlaamsche tooneeldichters de heer Fr. Gittens, de Schrijver van het drama „De Geuzen”

IETS OVER HET HAAGSCHE TOONEEL.

Toen ik, in den tweeden jaargang van dezen almanak, een en ander over den Leidschen Schouwburg tēneder-schreef, was ik voornemens daarop meer belangrijke mededeelingen te doen volgen, daar ik hoopte in de gemeente-archieven het een of ander te kunnen vinden, dat mij tot hiertoe ongebruikte en te waardeeren bouwstoffen zou kunnen verschaffen. Ik bemerkte echter al spoedig dat de betrekkingen tusschen den Schouwburg en den Leidschen magistraat nimmer zoo innig waren geweest, dat er van eene directe ondersteuning des eersten door den laatste sprake was; zoodat een onderzoek der Stedelijke rekeningen wellicht nu en dan een feit zou kunnen aanduiden, dat zijdelings op de tooneelspeelkunst en het gebouw, waarin die werd uitgeoefend, betrekking had, maar de moeite weinig zou loonen aan zulk een omvangrijken arbeid besteed. Ik zeg: »een omvangrijken arbeid” en ik mag er bijvoegen: een zoodanigen, tot welken meer tijd vereischt wordt, dan waarover ik, met mijne overige werkzaamheden in verband, kan beschikken; vooral omdat die moet worden verricht op de weinige bepaalde uren dat de Archivaris tegenwoordig is, en in een lokaal, dat, onder de leien daken van het Raadhuis, des zomers aan verstikken en des winters aan bevrozen blootstelt. Maar, gedachtig aan het Fransche spreekwoord dat van »niet meer zin-

delijk linnen" en van »familie" gewaagt, zal ik niet verder over een toestand spreken, waartegen in den Raad reeds eene stem is opgegaan, die door meerderen moge worden gesteund.

Ik bleef dus bij het jaar 1705, toen de Leidsche Schouwburg gesticht werd, bemerkte dat er, wat het tooneelspelend personeel betrof, een niet gering verband bestond tusschen 's Gravenhage en Leiden, en zal thans eenige oppervlakkige beschouwingen over dien der Hofstad mededeelen, ten einde later mijne taak als Leidsch geschiedschrijver weer te kunnen opvatten, wanneer de samensmelting der beide tooneelstroomen — als ik 't zoo eens noemen mag — plaats vindt. Dat ik hierbij alweder slechts de bescheiden taak van verzamelaar en schifter, niet die van oudheidkundige en doorzoeker van archieven vervul, zal den kenner van al wat er over 's Gravenhage geschreven werd — en dat is nog al veel — in voldoende mate blijken.

Toch vlei ik mij, dat voor velen, die niet zoozeer op de hoogte zijn van vroegere Haagsche toestanden — en onder dezen behoorde ikzelf, voordat ik mijne studie begon — in dit stuk wel eens iets zal worden aangetroffen, wat hun tot dusverre onbekend bleef.

Het mag opmerkelijk heeten, dat niet slechts De Cretzer, die een enkel boekdeel in quarto over 's Gravenhage schreef, maar ook De Riemer, die er een drietal deelen in folio aan wijdde, op geen enkele plaats gewaagt van schouwburg of tooneelspelers;... toch weten wij van elders, dat reeds honderd jaren voordat laatstgenoemde Schrijver zijn eerste deel, eerste stuk, in het licht gaf — hij deed dit in 1730 — "seeckere Nederlandsche comedianten" vergunning

verkregen om "in den Hage te spelen" mits niet schandaleus, ende des sondachs naer de predicatien". Dit verlof werd verleend door het Hof van Holland, dat zijn eigen burgerlijk rechtsgebied had en daardoor niet zelden in botsing kwam met den Haagschen Magistraat, waarvan de treurige gevolgen voor de ingezetenen niet achterbleven; want wij weten dat hetgeen waarover in de Raadzalen der zeventiende eeuw gekibbeld werd, veelal naar buiten werkte op eene wijze, die, naar Vondels woord:

»d' Onnooslen al te duur bekoopen."

Dat ondervond ook in 1587 zekere U. W. — 's mans initialen alleen zijn ons bekend — die in »de Comeet" — eene herberg op de Plaats — verblijf hield, dien het Hof deed in hechtenis nemen en op de Gevangenpoort brengen, omdat hij, steunende op de toestemming der Haagsche gemeentelijke overheid, aan den Deurwaarder *Croeck*, die hem namens »den Hove" verbood met spelen voort te gaan, geantwoord had: »dat hij op het Hof niet en paste en dat zij luijden consent hadden van den magistraet van den Hage ende onder het Hof niet en stonden." Het Hof ging nog verder en gelastte het wegbreken der tent, waarin, of het tooneel, waarop — dit is niet duidelijk uitgedrukt — de voorstelling zou gegeven worden.

Mag men in die ongunstige meening van het Hof jegens de tooneelspeelkunst ook de oorzaak zoeken der weinige belangstelling, door de geschiedschrijvers der Residentie aan dit onderwerp gewijd.

Wellicht vraagt menigeen naar het verband tusschen het tooneel en de Rederijkerskamers, welke, ten getale van drie, in den Haag werden opgericht, en waarvan »de Corenbloem", onder de zinspreuk »met geneuchten" de

meest bekende mag heeten. Zeker bestond, evenals elders, dat verband; want de »ghesellen van den spele in den Haghe”, die reeds in de 14^e en 15^e eeuw voorstellingen ten (grafelijken) Hove gaven en ons door Mr. L. Ph. C. Van den Bergh, in zijne »'s Gravenhaagsche bijzonderheden” worden voorgesteld, waren vermoedelijk niet een tooneelgezelschap, zooals die geachte Geschiedvorschcr schijnt te meenen, maar Rethorijkers of Rethrosijnen, die op hun tooneel in de open lucht, gewoonlijk op de »plaetse” verrijzende, hunne voorstellingen gaven en ook somtijds in de genoemde »Comeet” den volke hunne talenten ten beste gaven.

En wanneer wij nu zien, dat U. W. in 1587 uit die »Comeet” naar de minder aangename »Voorpoorte” verhuist, omdat hij daar of daar in de buurt eene voorstelling wilde doen geven, waaraan het Hof zijne goedkeuring niet hechtte, dan zeggen wij gemelden Heer Van den Bergh met volkomen overtuiging na: dat men op de Plaats »misschien den oudsten Haagschen Schouwburg zal mogen zoeken.”

Doch zoo er verband bestond tusschen »Kamers” en Tooneel, dat verband werd op het einde der zeventiende of in het begin der achttiende eeuw veelal — en, naar wij zien zullen, hier reeds vroeger — verbroken. De Kamers werden kunstgenootschappen tot beoefening der poëzie en letterkunde en het tooneel verrees zelfstandig als instelling, bestemd om de gewrochten der dramatische letterkunde, met al de hulpmiddelen der decoratie-, schilder- en kleermakerskunst, somtijds zelfs met »kunst en vliegwerk”, hoorbaar en aanschouwelijk te maken.

Met zekerheid kunnen wij aannemen, dat in 1662 reeds

een bepaald tooneelgezelschap bestond, dat tot directeur had Jan Baptista van Fornenburg, schrijver van een kluchtspel: *Duifje en Snaphaen* getiteld, dat op den Amsterdam-schen- vermoedelijk ook wel op den Haagschen-Schouwburg vertoond werd. Zijn wij hieromtrent in het onzekere, met volkomen gewisheid kunnen wij meedeelen, dat de Schrijver van het dichtstuk: »'s Gravenhage met de voornaemste plaetzen en vermaeckelijkheden: »Mr. Jacob Van der Does, het genoeg had er zijn: »*Tragedie ofte Ongeluckige liefde van de Koninginne Dido*” te zien opvoeren, dat vermoedelijk een jaar later door een ander stuk van dien schrijver: »*Het houwelyck tusschen Aeneas ende Lavinia*” getiteld, gevolgd werd. Waar de Schouwburg stond, is ons niet bekend; zeker behoorde hij niet tot de »prachtige gebouwen”, welke de genoemde Mr. Jacob Van der Does in zijn »'s Gravenhage” aanleiding gaven tot poëtische ontboezemingen als deze:

»Hier (op de Plaats) vint men noch een huijs, de herberg van de Zwaen,
Hetgeen zoo oudt is en dat soolang heeft gestaen,
Dat hetzelfde, eer den Haegh zijn aenvang had genomen,
En eer het Hof hier was van 't Gravesant gekomen,
Een rustplaets pleegt te sijn voor die van Leyden quam,
En halverweegh somtijds hier wat verversching nam.”

Had op de Plaats de »Comeet”, of elders een andere schouwburg zijne aandacht getrokken, hij zou niet in gebreke zijn gebleven er met fierheid op te wijzen, al had ook de auteur van den »Kruistriumph”: de Wel.Eerwaarde Heer Van Vollenhoven er misschien dan iets op tegen gehad, een lofdicht voor 't genoemd dichtstuk: »'s Gravenhage” te schrijven.

Ik sprak daar van den predikant Vollenhoven, door Van

der Does, als blijk van vernuftige woordspeling op 's mans naam »een *vollen oven* van heiligh vier'' genoemd, en hoewel ik geen reden heb, dien Heer van bepaalde tegenwerking omtrent den Schouwburg te beschuldigen, zoo moet ik toch bij deze gelegenheid erkennen dat de predikanten ook hier niet in gebreke bleven zich tegen het tooneel te kanten en de vrije uitoefening van het acteursberoep te verhinderen. Dit belette niet, dat in 1678 aan het Hollandsch tooneelgezelschap, waarvan wij reeds gewaagden — aan een Fransch was het vroeger toegestaan — vergunning werd verleend geregelde voorstellingen te geven in een schouwburg, welke op den Dennenweg gesticht werd. Kroon zegt in zijne niet voleindigde »Beschrijving van 's Gravenhage'': dat in het parterre vier schellingen betaald werden, waarvan twee stuivers aan de armen moesten worden uitgekeerd. »*Il trouve avec le ciel des accommodements*'' zou men in dat geval op den plaatselijken wetgever kunnen toepassen; want dat armengeld, schijnbaar bestemd: »om d' ouden stock te voén van weduwen en weezen'' was een middel om de armverzorgers te winnen voor een maatregel, door de voorgangers der gemeente bestreden. Na den dood van Van Fornenburg werd zijne plaats ingenomen door Jacob Van Rijndorp, zijnde dezelfde aan wien voor het bouwen van den Leidschen schouwburg eene subsidie geschonken werd. Wat die Jacob van Rijndorp was als tooneelspeler kan ik niet bepaald opgeven; zooveel is zeker, dat hij zijne werkzaamheid over geheel Nederland uitbreidde en, volgens *Van Halmael*, zelfs in Dantzig, Lubeck en Kiel voorstellingen gaf. Als tooneelschrijver was hij, wat de hoeveelheid der producten betreft, zeer vruchtbaar. Meer dan twintig treur- tooneel- en blijspelen, waaronder,

(volgens sommigen) »*De bruiloft van Kloris en Roosje*» pleiten voor zijne werkzaamheid, meer nog dan voor zijne talenten en zijn goeden smaak. Een vreugdespel, getiteld: *De blijden geboortedag van Frederik de vierde, Koning der Dennen (Deenen) Nooren en Wennen, vertoond voor zijne Kon: Maj: op het 32^e jaar van zijn heilzaam leven, den 11 October 1703*» doet ons zien, dat hij ook te Koppenhagen optrad. Later schijnt hij zich veelal te Brussel opgehouden — en, van daar uitgaande, de Oostenrijksche en Staatsche provinciën van Nederland doorreisde te hebben. Eene monografie van dien tooneelschrijver zoude zeker veel waarde kunnen hebben voor de geschiedenis der kunst in de achttiende eeuw. Voorheden is het mij genoeg te vermelden, dat de directie over de Haagsche- en Leidsche Schouwburgen met hem in één hand komen, zoodat ik thans voor beide op hetzelfde standpunt sta van een onvoleindigden arbeid, welken ik voor Leiden nu geheel onafgedaan laat; terwijl ik nog een enkel woord over den Haagschen Schouwburg in het midden wensch te brengen.

Na Rijndorps dood, die in 1721 plaats had, werd zijne taak door zijne weduwe — van wie ik in den tweeden jaargang van dit jaarboekje gewaagde — voortgezet, waarschijnlijk met des overledenen vriend *Van Hoven* en zekeren *Van Thil*, die echter later te Amsterdam zijne woonplaats vestigde. Mocht de »Kunst-God aan het Y, met geestdrift aangebeên», hiermede der Haagsche Melpomene, in 1733, eene gevoelige wonde hebben toegebracht, zij was lang geheeld, toen de Amstelveeste, in 1763, aan: »Des Werelds leckernij, des Hemels welgevall» — zooals Huygens zijne woonplaats noemde — een ander acteur moest afstaan,

wiens naam tot in dezen tijd, als die van een sieraad der kunst, is blijven voortleven: *Marten Corver*, die den 21sten Juli 1766 van de Haagsche regeering een stuk gronds in de Assendelftstraat, voor een huurprijs van *f* 300,00 's jaars, verkreeg: de man, die, met eene verzuchting naar natuur en waarheid op de lippen, den weg insloeg, welke tot eene hervorming van ons nationaal tooneel moest leiden. Op den 18^{den} September deszelfden jaars werd op dien grond door Gerrit Corver, zoon des kunstenaars, de eerste steen gelegd van een nieuw gebouw, waarin de kunst zou worden gehuldigd totdat in 1786 Marten's loopbaan, door zijn aftreden, gesloten werd en hij ten jare 1795 overleed in een toestand van armoede, welke eene beschuldiging is tegen het publiek, dat aan hem zoovele genotrijke avonden dankte.

't Is waar, dat men het in 1795 zoo druk had met de Fransche broederen en met de rechten van den mensch, dat men geen tijd overhield een Hollandsch tooneelspeler voor den hongerdood te behoeden.

Kort daarna kwam Ward Bingley daar voorstellingen geven, van welken ik zwijg, omdat op bladz. 60 en v.v. van den vorigen jaargang reeds vermeld staat, wat ik nu verder zou kunnen meedeelen. Men gelieve daarbij slechts op blz. 61, 5^{en} regel van onderen af geteld, het cijfer 5 achter —, in plaats van vóór de 9 te plaatsen.

Sprak ik een woord over het Haagsche tooneel, ik bedoelde het Nederlandsche. Hadde ik toch van de Fransche, Engelsche en Italiaansche kunstenaars willen gewagen, ik zoude nog veel te vertellen hebben gehad over de twisten tusschen Hof en Stedelijke regeering en u naar Casuariestraat en Voorhout moeten geleiden, om daar een publiek te aanschouwen dat, even hevig als de Voetianen en

Coccejansen op kerkelijk gebied, zich in twee kampen verdeelde, om hun meest geliefde acteurs te huldigen. Ik zou u eindelijk moeten doen getuigen zijn van de plechtige ure waarin de Fransche caserne, ten jare 1802 tot een Schouwburg herbouwd, op het Tournooiveld, de *Nederlandsche* en *Fransche* tooneelkunstenaren en operazangers gastvrij onder één dak vereenigde, opdat zij er ridderlijk mochten strijden en »tornooijen” om den palm der overwinning op het vreedzame gebied der kunst.

Thans laat ik dit na. Weder een steentje aanbrengen voor het gebouw der geschiedenis van ons nationaal tooneel was mijn doel; niets meer. 't Is weinig, ik erken het gaarne, maar toch altijd iets.

LEIDEN, Oct. 1877.

J. M. E. DERCKSEN.

BLADVULLING,

Men vroeg aan Mejuffrouw B., eene danseres, wat hare politieke denkwijze was. „Ik heb er geen”, was haar antwoord, »en ik vind, dat eene vrouw geen persoonlijke denkwijze hebben mag. Ze moet die volgen van den man, dien ze lietheeft.” — Iemand, die het gesprek bijwoonde, zeide daarop: »O! is het om die reden, dat Mejuffrouw B. zoo dikwijls van denkwijze verandert?”

ROLVERVULLINGEN

AAN DEN

AMSTERDAMSCHEN SCHOUWBURG.

Bezitters van de *affiches* der tooneelvertooningen zouden een grooten dienst aan de geschiedenis der Dramatiek bewijzen, als zij in een oordeelkundig verband opgaven, door welke kunstenaars en kunstenaressen, zoo ver de reeks der *affiches* reikt, de verschillende personaadjes der Tooneelstukken gespeeld zijn.

Om de belangrijkheid van zulk een bericht te doen gevoelen, zal ik hier, als een proeffen, mededeelen welke acteurs en aktrices omstreeks Nieuwjaar 1784 in den *Gijsbrecht* en in de *Bruyloft van Cloris en Roosje* ¹⁾ zijn opgetreden:

PASSÉ: *Gijsbrecht, Bode.*

SARDET: *Cloris, Krelis.*

HILVERDINK: *Bode, Gijsbrecht.*

DE WAAL: *Bode, Arent, Voorne, Vosmeer; Thomas.*

---

¹⁾ In de uitgave van 1707 van dit „klugtspel” wordt als schrijver vermeld: R. van Malsem. Men heeft er Bernagie en anderen ook wel voor gehouden. Te onderscheiden is het kluchtspel van S. de Koning, *Vryagie van Kloris en Roosje*, 1688, bij Lescaillje.

GISSER: *Arent, Willem, Bode.*

KNOLLEMAN: *Willem, Voorne, Arent.*

SCHIPPERS: *Diederik, Cloris, Krelis.*

's GRAVESANDE: *Willem, Diederik, Krelis.*

ANGEMEER: *Willebord, en Gozewijn, bij al de voorstellingen.*

HELDERS: *Heer Peter.*

LINDEMAN: *Vosmeer, »Edellieden».*

ANDRÉ: *Diederik, »Edellieden»; Teewis.*

VOITUS: *Poortier.*

VAN MAERLE: *Voorne.*

Met een oogopslag ziet men hieruit de bijzonderheid, dat de *Gijsbrecht* alleen door Passé en Hilverdink gespeeld werd; terwijl de *Bode* beurtelings aan deze celebriteiten en aan twee andere acteurs werd in handen gegeven. Voor *Arent* rekende men zelfs nog een derden acteur goed genoeg. Ook *Willem van Egmont* en *Diederik van Haerlem* door drie en twee verschillende gespeeld, bewogen zich in de lagere personeelsfeer. De later zoo beroemde Sardet was nog te jong en trad, bij afwisseling met Schippers, alleen in het nastukjen op. 't Is zonderling, dat men *Willebord* en *Gozewijn* bij alle voorstellingen door een en den zelfden kunstenaar liet spelen. Angemeer had zeker veel deftigen ernst over zich. In *Vosmeer* heeft men niet zoo speciaal eene komieke partij gezien. Trouwens, de met roem bekende De Waal speelde ook voor *Thomas-vaër*. Majofski, Van der Linden, Tjasink, in deze rol optredend, hadden alle zoo even mijter en kap pas afgelegd.

Juff. GHIJZEN speelde eens voor *Badeloch*.

Juff. SARDET 4 keer voor *Badeloch*; *Roosje*.

De Juffⁿ. VAN MAERLE en HENKE, HENKE en HILVERDINK,
HILVERDINK en VAN MAERLE, *Amsterd. Maagden*.

Juff. VAN SANTEN, »*Claris van Velsen*»; *Roosje*.

Juff. 'S GRAVESANDE, *Rei van Clarissen*; *Pieternel*.

Juff. HILVERDINK, *Rei van Clarissen*.

Juff. VOITUS JR., *Adelgund*; *Elsje*.

Juff. BOUHON, *Elsje*.

Zoontje van VOITUS, *Veenerik*.

Even min als thands, had er in de vrouwenrollen bij den *Gijsbrecht* de afwisseling plaats, waarin de acteurs zich behaagden. Opmerking verdient, dat de *Rei v. Amst. Maegden* als beurtzang werd voorgedragen; terwijl de *Rei van Clarissen* somtijds ook ter voordracht gegeven werd aan de aktrice, die voor *Pieternel* optrad, waarvoor men, sedert de oude Juff. Majofski, altijd een vrouw van leeftijd liet spelen.

Van de uitvoering van Pieter Pypers' *Zemire en Azor*, »Zangspel met kunstwerken en balletten" (26 Januari 1784), dagteekent bij ons een ernstig optreden van de Opera. De rolverdeeling was toen als volgt:

Azor — FRICK.

Sander — SARDET.

Ali — SCHIPPERS.

Zemire — Juff. BOUHON JR.

Fatmé }
Lisbé } Juff. VOITUS JR. en WEIS.

Tovernimf — Juff. SARDET.

Juffrouw Bouhon zong de rol van *Zemire* met goeden uitslag 13 keer achter elkander, maar werd eerlang over-

schitterd door Ernestine Louise Anderegg, die, naar het getuigenis der tijdgenooten te oordeelen, alszins verdiend zoñ hebben den operazang te midden der tooneelkunstenaars te vertegenwoordigen, dien men onlangs, in den Amst. Schouwburg, van Gemeenteraadswege, eene eereplaats in de kartelschilden der middengaanderij heeft gegeven.

Maandag 28 September 1789, debuteerde Juff. Anderegg met *Henriette*, in *de Twee Gierigaards*; 1, 2 en 3 October trad zij als *Zemire* op.

Zich hier wat de auteur van het libretto, Pieter Pypers, van haar zegt (in eenige ongedrukte aantekeningen):

»Te deezer plaatse kan ik mij niet wederhouden van den »welverdienden lof toe te zwaaijen aan de Jufvrouw E. L. »Anderegg, die, door haare uitmuntende gaven in de zang- »kunst, niet weinig toegebracht heeft om, niet alleen dit »stuk, maar onzen schouwburg over het geheel, veel luisters »bij te zetten, zijnde zij niet alleen recommandabel door »haare natuurlijke begaafdheden in den zang, maar tevens »ook in de kunst van tooneelspelen, en, hetgeen alles te »bovengaat, door haar braaf karakter, hetgeen ten voor- »beeld mag strekken aan allen, wier beroep het is op »publicque speeltooneelen het onderhoud van hun bestaan »te vinden. Wij wenschten dat het gedrag van alle too- »neelisten de proef konde doorstaan, gelijk dat van Juffr. »Anderegg; hoe spoedig zouden dan veeler vooroordeelen »tegen den schouwburg verdwijnen!»

Op eene andere plaats, ter gelegenheid der beoordeeling van het zangspel *Felix of de Vondeling*, zegt de zelfde bevoegde getuige: »Jufvrouw E. Anderegg muntte hierin »weder uit, en stelde het karakter van *Theresia* voor, met »de natuurlijke zedigheit, welke haar zoo eigen is, en ver-

»rukte alle aanschouwenden door haar uitmuntend zingen.
»Dat de schouwburg dit juweel lang behoude, zo ten nutte
»van mijne zangspelen, als van die mijner kunstgenooten.
»Zij verdient in alle opzichten in waarde gehouden te
»worden; dat men, haar bezittende, dan waardeere, en niet
»leere waardeeren, als zij eenmaal ons mogt ontvallen zijn, bet-
»geen ik als een wezentlijken slag voor onzen schouwburg
»zoude aanmerken, alzo men alsdan de operaa's wel mogt ver-
»bannen, en hoe zouden dan de kosten tot soutien van
»den schouwburg gevonden worden, daar de ondervinding
»bewijst, dat de operaa's op den duur het meeste geld aan-
»brengen. Nog gisteren (10 X^{br} 1792) heb ik deeze uitmun-
»tende persooene met verrukking de *Zemire* zien speelen en
»hooren zingen, en niet alleen was ik over haar, maar ook
»over alle de andere tooneelsten bijzonderlijk voldaan, kun-
»nende ik u verzekeren, aanstaande bezitter [mijner werken]!
»dat ik nimmer te Brussel dit stuk over het algemeen zoo goed
»heb zien uitvoeren als het tegenwoordig op ons nationaal
»tooneel geschied."

Ik betreur te meer, dat men met zoo veel halsstarrigheid geweigerd heeft de plaats, die haar toekwam, onder de in onzen Amst. Schouwburg gehuldigde kunstenaars, aan Ernestine Anderegg in te ruimen, om dat de afwijzing van mijn daartoe strekkend voorstel op een misverstand schijnt te berusten. Ernestine Anderegg namelijk had eene jongere zuster, Charlotte, die den 13ⁿ April 1790 in het Blijspel met zang *Het Dorpsfeest* gedebuteerd heeft, en Ernestine is als huisvrouw het geluk van den begaafden orchestmeester en letterkundige Barth Ruloffs ¹⁾ gaan uitmaken. Hiervan is het gevolg geweest, dat Juff. Ernestine An-

¹⁾ Verg. D. Warande, VI, 327.

deregg voortaan op de *affiches* Juff. Ruloffs heette en »Juff. Anderegg» (waarmee men van toen af steeds Charlotte aanduidde) slechts in ondergeschikte rollen voorkwam.

Mevrouw Wattier-Ziesenis — die men nooit anders dan „Juffrouw Wattier” genoemd heeft, ... zoo als, vóór 1825, men den titel van Mevrouw nog algemeen bewaarde voor de vrouwen van Edellieden, Magistraten en akademiesch gegradueerden — kan niet gerekend worden het zangspel in onzen schouwburg te vertegenwoordigen; ofschoon zij, zoo lang Juff. Ghyben de eerste rollen speelde — bijv. de *Chimène* in 1783 — in zang- en blijspel optrad — bijv. als *Helena* in 't zangspel *Silvaan*, 1783 —. Zoodra zij de *Hermione* in de *Andromache* en de *Vitellia* in den *Titus* had gespeeld, (1790) kon zij als *Babet*, in *Blaise* en *Babet*, veilig te-rug-treden.

De Heer Wethouder Tindal had mij de eer gedaan, mij te raadplegen over de keus der tooneelspelersnamen, die de schouwburggaanderij behoorden te vercierren. Ik heb de zaak van Juff. Ernestine Anderegg met warmte bepleit; maar het heeft niet gebaat. Men heeft de Opera onvertegenwoordigd gelaten. Later bespeurde ik, dat men de beide zusters Anderegg met elkander verward en aldus Ernestine miskend had.

A. 30 Sept. 1877.

J. A. ALBERDINGK THIJM.

TWEE SPEELSEIZOENEN.

1737—1738 en 1767—1768.

In de belangrijke en uitgebreide verzameling van handschriften en authentieke bescheiden, op de tooneelgeschiedenis betrekkelijk, die de Heer Joh. Hilman heeft verzameld en dagelijks nog vermeerderd, en die hij steeds welwillend voor den daarin belangstellende openstelt, bevinden zich o. a. twee rekeningboeken over de jaren 1737—1738 en 1767—1768. Deze banden bevatten lijsten der vertoonde stukken met opgave der opbrengsten benevens de rekening en verantwoording dienaangaande door de Regenten aan Burgemeesteren overlegd. Ter kwiteering van ontvangen salaris, vinden wij in deze folio's verscheiden beroemde handteekeningen: o. a. die van Punt, Duim, Corver, Spatsier, Cornelia Bouhon, e. a.

Onder deze afrekeningen vond ik er een paar, die duidelijk aantoonen, welke geringe eischen men in die dagen aan de beschaving der tooneelisten placht te stellen. Twee kwitanties zijn n. l. ondertekend als volgt:

ELIZABETH KROON.

voor 40 spellen f 75

(Onder stond) Dit is 't merk van + E. Kroon.

En op eene andere plaats:

PIETER VAN DER LINDEN.

voor 22 spellen *f* 22

(Onder stond) Dit is 't merk van + P. Van der Linden.

Hieruit blijkt dus, dat deze acteur en deze actrice niet in staat waren hun naam te schrijven. ⁽¹⁾

Voor de rest mogen de genoemde lijsten het belangrijkste heeten, wat de beide rekeningboeken bevatten. Ik laat ze hier volgen:

a. LIJST DER STUKKEN

VERTOOND IN:

1737.

JULI.		Opbrengst	
Vorstuk.	Nastuk.	Gl.	St.
2 Julius Cesar en Cato.....	't Beslikte Zwaantje.....	362.	12.
25 Doodelijke minnenijd.....	Piramis en Thisbé.....	180.	2.
27 Rodogune.....	Ontrouwe Voogd.....	162.	4.
29 Belizarius.....	Haat en nijd.....	226.	10.

AUG.

1 Egmond en Hoorne.....	Wiskunstenaars.....	224.	2.
3 Scylla.....	Dwarsdrijfster.....	233.	8.
5 Don L ouis de Vargas.....	Ligtmis.....	231.	9.
8 Dood van Julius Cesar.....	Onbestorven weeuwte... ..	176.	12.
10 Polyxena.....	Koffiehuis.....	298.	12.
12 De Cid.....	Belagchelijke erfgenamen.	294.	14.
15 Gekroonde na den dood.....	Wacht me voor dat laantje	167.	2.
17 Attila.....	Drie gebroeders minnaars..	354.	18.
19 Beklagelijke dwang.....	Duifje en Snaphaan.....	234.	9.
2 Karel, erfprins van Spanje.....	Verloren schildwacht....	291.	15.
26 Sigismundus.....	Moedwillige bootsgezel... ..	496.	18.
29 Coriolanus.....	Schrandere tooneelspeelder.	179.	2.

(1) Waaruit hun overige beschaving gemakkelijk valt afte leiden).

1737.

SEPT.	Voorstuk.	Nastuk.	Opbrengrst. Gl. St.
2	Dobbelaar.....	Juffrouw naar de mode..	292. 12.
5	Spiegel van edelm. vriendschap.....	Ontrouwe lantsknecht ...	318. 10.
	Marcus Antonius.....	Belachgelijke rouw.....	338. 10.
9	Konradijn.....	Krispijn baron.....	425. 8.
10	Sophonisbe.....	Jan Los.....	225. 8.
14	Orestes en Pilades.....	Hoofsche Juffers.....	261. 18.
16	Deugdzame hovelling.....	Krispijn barbier.....	254. 13.
19	Cleomenes.....	Gouvernement.....	260. —.
21	Achilles.....	Vrijer in de kist.....	331. 6.
23	Waarzegster.....	Pefroen.....	363. 14.
24	Don Quichot.....	't Gouvernement v. Sancho Panza.....	419. 16.
25	Tamerlan.....	Arlekyn Tamerlan.....	426. 10.
26	".....	" ".....	270. 14.
27	Spaansche heidin.....	Krispijn Medicijn.....	238. 8.
28	Doodelijke minnenijd.....	Pekelharing.....	468. 10.
30	Min in 't Lazarushuis.....	Verliefde Bregje.....	641. —.
OCT.			
1	" ".....	Betoverde kelk.....	362. 12.
2	Burgerlijke edelman (De).....	Dubbele vermomming.....	321. 2.
3	Ontzet van Leiden.....		581. 9.
5	" ".....		571. 10.
7	" ".....		625. 5.
10	" ".....		545. 14.
12	" ".....		560. 10.
14	" ".....		542. 2.
17	" ".....		347. 16.
19	Didomeneus.....	Geveinsde Sotheid.....	398. 6.
21	Karel de Stoute.....	Puiterveensche helleveeg..	461. 2.
28	Veranderlijk geval.....	Stiefmoer.....	482. 12.
NOV.			
4	Jan en Gartias.....	De gelukte list.....	333. 10.
9	Britannicus.....	Krispijn medevrijer.....	332. 12.
11	Sardanapalus.....	Wijnoogst.....	193. 16.
16	Dood van Nero.....	Krispijn starrekijker.....	505. —.
18	Krispijn testateur.....	Cipier van zichzelf.....	239. 14.
23	Iphigenia.....	Onbedreven minnaar.....	452. 14.
25	Grondlegging der Roomsche Vrijheid.	Dwarsdrijfster.....	263. 14.
30	Arzases.....	Geschaakte bruid.....	445. 8.

1737.

DEC.	Vorstuk.	Nastuk.	Opbrengst
			Gl. St
2	Willem de Eerste.....	Krispijn Juff. en Notaris.	278. 6.
7	Sesostris	Onbestorven weeuwte....	430. 6.
9	Genoveva.....	Hollebollige Rombout....	218. 2.
14	Sapor.....	Leidsch studentenleven...	406. 16.
16	Gijsbrecht van Amstel.....	Kloris en Roosje.....	245. 16.
21	" "	" "	496. 4.
23	" "	" "	308. 18.
29	" "	" "	126. 12.
31	" "	" "	388. —.

1738.

JAN.

7	Gespeeld voor de geheele Regeering. Het Eeuwgetijde v. d. Schouwv.		
9	Het Eeuwgetijde, voor 't publiek	De dood van Cesar, zegge: Julius Cesar en Cato...	344. 12.
11	" "	De dood van Cesar	459. 6.
13	" "	De Dokter tegen wil en dank.	634. 16.
18	" "	De Mode	752. —.
20	" "	Rhadamisthus.....	734. 17.
25	" "	"	658. 19.
27	" "	De Mode	544. 2.

FEBR.

1	" "	Athenais.....	648. 3.
3	" "	Geta.....	607. 4.
8	" "	"	570. 4.
10	" "	De Holl. praatjesvaer....	476. 18.
15	" "	Romulus.....	546. 8.
17	" "	"	513. 14.
24	" "	Orondata en Statira.....	475. 18.

MAART.

10	" "	Aarnoud en Adolf v. Egm.	478. 6.
15	" "	Habis.....	108. 13.
17	" "	Krispijn Medevrijer en Spiegel van edelm. vriendsch.	156. 6.
22	Warnar met de pot.....	Marius	227. 2.
24	Verstrooide van gedachten.....	Ontdekt geheim.....	117. 4.
29	Pompejus	De gewaande advocaat...	321. 10.
31	"	De geschaakte bruid.....	186. 4.

1738.

APRIL.	Voorstuk.	Nastuk.	Opbrengst. Gl. St.
5	Herodes.....	Belachelijke Jonker.....	377. 6.
8	Sultan Selim.....	Vrijer kamenier.....	270. 17.
12	Andromache.....	Listige vrijster.....	237. 14.
14	Belisarius.....	Spilpenning.....	203. 12.
19	Berenice.....	Hovenier door Liefde....	242. 14.
21	De dood van Egmond en Hoorne....	Belachelijke Serenade....	136. —.
28	Don Louis de Vargas.....	Pefroen m. h. schaapshoofd.	233. 8.
MEI.			
5	Menzaid.....	Puiterveensche helleveeg..	317. —.

b. LIJST DER STUKKEN. (1)

VERTOOND IN:

1767.

AUG.	Voorstuk.	Nastuk.	Opbrengst. Gl. St.
2	De vorstelijke Weeze.....	Hofsteeleven.....	462. 14.
6	De vriendschap.....	Krispijn Muzikant.....	212. 2.
8	Polyxena.....	Wiskunstenaars.....	266. 2.
10	Het Gedwongen Huwelijk.....	Lubbert Lubbertze.....	206. 6.
13	Dobbelaar.....	Fielebout.....	200. 18.
15	Arzazes.....	Belagchelijke jonker.....	338. 4.
17	De Cid.....	Vermakelijke rouw.....	219. 2.
20	Cato.....	Wanhebbelijke Liefde.....	467. 6.
22	Astrate.....	Gewaande Heidln.....	437. 14.
24	Don Cesar.....	De Stiefmoer.....	202. 12.
27	Fabritius.....	Ontrouwe voogd.....	349. 2.
31	Beslikte Swaantje.....	Puiterveensche helleveeg..	457. 18.
SEPT.			
3	Pompejus.....	Drie Gebroed. medeminnaars.	361. 14.
7	Hedendaagsche Wereld.....	Crispijn.....	409. 14.
10	Cleomenes.....	Verwarde Jalousy.....	277. 6.
12	Sertorius.....	Verliefde Huisgezin.....	398. 2.
14	De Amerikaan.....	Phillipijn, Mr. koppelaar...	363. 10.
17	Romulus.....	Groot verm. v. Juff. oogen..	243. 18.
19	Childerik.....	Eiland van verwarring....	434. 18.
21	Toverijen van Armida.....	Huwelijk van Niet.....	490. 12.
22	".....	Broers Hart.....	258. 6.

(1) Nog werd in dit jaar „een Spel extra gespeeld”, op den 16den Juli, dat f 509:13 opbracht.

1767.

SEPT.	Vorstuk.	Nastuk.	Opbrengst. Gl. St.
23	Spaansche Heidin.....	De Meid juffrouw.....	255. 10.
24	Veranderlijk Geval.....	De schermerh. Vrijster... 354. 4.	
25	Groote Tamerlan.....	Arlequin Tamerlan.....	240. 16.
26	Jacoba van Beieren.....	Vrijer kamenier.....	784. —.
28	Don Quichot.....	Arlequin Toovenaar.....	800. —.
29	Burgerlijke Edelman.....	Ligtmis.....	630. 8.
30	Dood van Willem de Eerste.....	De Vegter.....	562. 14.
OCT.			
1	Doodelijke Minnenjtd.....	Wacht me voor dat Laantje. 702. 6.	
2	Egmond en Hoorne.....	Gewaande advocaat.....	409. 14.
3	Andromache.....	Blindemannetje.....	841. 2.
5	Min in 't Lazarushuis.....	Duister in 't snap.....	844. 4.
6	".....	Verloren Schildwacht....	438. 10.
7	".....	Pekelharing in de kist....	554. 4.
8	Belizarius.....	De Meid en Kapt, Schutt. en Tamboer.....	502. 2.
10	Agrippa.....	Jonker Windbuil.....	831. 14.
12	Ingebeelde zieke.....	Spilpenning.....	595. 10.
15	Hoovaardij en armoede.....	Franeker Studentenleven..	495. 12.
17	Nicomedes.....	Schipbreuk van Krispijn... 789. 12.	
19	Arminius.....	Jan Klaaz.....	520. 06.
26	Don Louis de Vargas.....	Pefroen m. h. schaapshoofd. 887. 16.	
NOV.			
2	Arnoud en Adolf van Egmond.....	Bedorven huishouden.....	539. —.
7	Titus.....	Onbestorven Weeuwte....	682. 18.
9	Gekroonde na haar dood.....	Behekste juffers.....	523. —.
14	Sesostris.....	Vrijer in de kist.....	737. 6.
16	De Malle Wedding.....	De Wedding.....	399. 4.
21	Ifigenia.....	De Dwarsdrijfster.....	724. 14.
23	Lastigheid der Rijkdom.....	Bedr. Woekeraar.....	505. 4.
28	Scilla.....	Verliefde Bregje.....	611. 2.
30	Amosis.....	Ontdekte schijndeugd.....	640. 18.
DEC.			
5	Amosis.....	Woekeraar Edelman.....	726. 10.
7	".....	Geschaakte Bruid.....	844. 4.
12	".....	Het Orakel.....	712. —.
14	Karel de Stoute.....	".....	529. 8.
19	Horatius.....	".....	518. 2.
31	Gijsbrecht van Amstel.....	Kloris en Roosje.....	523. 2.
28	".....	".....	477. 10.

1768.

		Opbrengst.	
JAN.	Vorstuk.	Nastuk.	Gl. St.
4	Gijsbrecht van Amstel.....	Kloris en Roosje.....	504 2.
9	"	"	551. 18.
11	"	"	332. 8.
16	Leo de Grootc.....	Koffiehuis.....	938. 6.
18	Gijsbrecht van Amstel.....	Kloris en Roosje.....	468. 18.
23	Heraklius.....	Ontrouwe Voogd.....	717. 13.
25	Oratijn en Maskariljas.....	Belachelijke Jonker.....	470. 10.
30	Gabinia.....	Huwelijke staat.....	814. —.
FEBR.			
1	Sigismundus.....	Haat en nijd.....	861. 14.
6	"	Wanhebbelijke Liefde....	819. 4.
8	"	Vermakelijke rouw.....	763. 2.
13	Wedergevonden Zoon.....	Eiland van verwarring....	886. 18.
15	De Cid.....	Marturio.	408. 10.
20	Artaxerxes	"	669. 8.
22	Don Johan en Garcias.....	"	282. 10.
24	Doodelijke Minnenijd.....	Lichtmis.....	767. 10.
MAART.			
7	Karel, Erfprins.....	Verwarde Jalousy.....	289. 2.
12	Zelmire.....	Bedrogen officier.....	810. 18.
14	Iemant en Niemant.....	Krelis Louwen.....	743. 18.
19	"	" "	630. —.
21	"	Henrik en Pirnille.....	343. 6.
26	Olimpia.....		701. 14.
28	Dood van de Graven Egmond en Hoorne.....		355. 2.
APRIL.			
2	Demophontes.....	Onbestorven weeuwte....	640. 16.
5	Don Quichot.....	Spilpenning.....	541. 8.
9	Rhadamistus en Zenobia.....	Crispijn Medevrijer.....	464. 4.
11	School der Vrouwen.....	Henrik en Pirnille.....	302. 12.
16	Amosis.....		373. 2.
18	Don Louis de Vargas.....		357. 12.
25	De Amerikaan.....	Puiterveensche Helleveeg.	559. 4.
MEI.			
2	Karel de Stoute.....		307. 10.
7	Hypermnestra.....	Gevelnsde Zotheid.....	310. —.
9	Sablus en Eponina.....	Krispijn Medicijn.....	217. 8.

AANTEEKENINGEN EN OPHELDERINGEN.

De hoogste opbrengst gedurende het eerste seizoen was dus verkregen door *De min in het Lazarushuis*, uitgezonderd de *eeuwgetijde-voorstellingen*. — Welsprekend maximum!

Ziehier hoe Corver den grooten toeloop, die dit ⁽¹⁾ blijspel van Fockenbroch had, verklaart:

„Zoude men bij u ⁽²⁾ de Min in 't Lazarushuis wel willen zien, indien „dit blijspel (dat vrij goed is, als 't maar wel gespeeld word) door „geen Aapenkuren, ontsierd wierd? Op een balk, die op twee schragen „legt, als op een koord te dansen; lieden als door betoovering stil te „doen staan, en dan het aangezigt met stroop te besmeren, en daar „veren op te plakken, en honderd gekhedens noch lager als op de „stellaadjes voor de spellen te maken, doën immers uwe stadgenoten „met menigte naar den Schouwburg loopen; en deze Aapenkuren zijn „zoo ruchtbaar in ons Land, dat, waar ik het gemelde stuk gespeeld „heb, ik altijd genoodzaakt was, die gekheid te volgen, wilde ik geld „met hetzelfde ontvangen; ja, ik maakte het hoe langer hoe gekker, „in hoop, dat het publiek er een walg van zou krijgen. Ik heb zelf „in 't gemelde spel een levendigen Os, in zekere stad, op het Toonee „gebracht, dien door *Marten* en *Klaasje* laten verloten, en *het Volk* „kwam waarachtig om den Os te zien! Op het laatst wierd ik het „moede, en liet er alhier, in 's Hage, al die Aapespellen uit, en speelde „het stuk eenvoudig; maar toen wilde het niet vlotten, zoo zeer is „dat Blijspel in uw Amsterdam bedorven, dat er geen stad in Holland „is, daar men van de *Min in 't Lazarushuis* hoort spreken, of men „vraagt terstond na de zoogenaamde Panthomimes.

„Het stuk zelf wordt door weinige verstaan. Ik heb het laatst van „mijn Tooneel gebannen, als willende niet langer een vrij goed spel „zien rabraken, en door aperijen bederven; maar op hunnen *Helicon* „houden die Aapenkuren noch al stand; mogelijk behoord dit ook onder „den opbouw van *Taal- en Dichtkunde*, en het kan wel zijn, dat die „fraaijgheden mijn begrip te boven gaan.”

Aanbevelingswaardige les voor hedendaagsche tooneeldirekteurs, om dergelijke prullen, tegenwoordig niet minder dan toen in zwang, „van hun Tooneel te bannen.”

---

(1) M. i. niet ongeestige.

(2) Te weten in Amsterdam. Dit is gericht aan den schrijver van het *Leven van J. Punt*, S. Stijl.

De kosten van het Eeuwgetijde beliepen *f* 2000; de ontvangsten, in 16 maal spelens, *f* 9153,10.

Men kan de uitgebreidheid van dit repertoire gedeeltelijk verklaren, door zich te herinneren dat verscheidene van de eerste sujetten zoowel in het voor- als in het nastuk optraden, en men dus geen gebrek had aan de noodige krachten om allerlei stukken te vertoonen. Het eerste was dikwijls een treurspel; het laatste gewoonlijk een blijspel of klucht. Vooral onder de treurspelen waren vele vertalingen.

Het hooge bedrag der ontvangsten den 3den October 1767 met *Andromache* en de klucht *Het Blindemannetje* is waarschijnlijk toe te schrijven aan de omstandigheid, dat de beroemde komiek A. Spatsier, in het laatste stuk zeer geliefd, en Hermione een der beste rollen van Cornelia Bouhon was

Amsterdam, 17 Aug.

F. v. D. GOES.

BLADVULLING.

Als een bewijs hoe nauwkeurig men indertijd te werk ging bij tooneeloverzettingen, kunnen vooral dienen de werken van den monnik Tellez, meer bekend als Tirro de Molina. Zijn *Convidador de piedra*, (de steenen gast) werd *Le festin de pierre*; zijn *Escarmientos para el cuerdo* (voorbeelden voor den wijze) werd *Herzenskämpfe*, waar de vertaler zeker aan *escarmouches* en *cœur* dacht; eene verzameling novellen en tooneelstukken van den schrijver eindelijk, *Los cigarralos de Toledo* (boomgaarden en tuinen bij Toledo waar men gaat wandelen, rooken en praten) heette *Les cigares de Toledo*.

M. G. L. v. L.

PROEVE VAN TOONEEL-BRIEFSTIJL,
NU NAGENOEG EENE HALVE EEUW VERLEDEN.

Meêgedeeeld, in het Origineel,

DOOR

DR. W A P.

J. H. HOEDT & W. A. BINGLEY,
Directeuren van den Koninklijken Nederduitschen
Schouwburg in Zuid-Holland,

AAN

hunne Hooggeëerde Begunstigers.

M. M.

Het is eene op geschiedkundige gronden rustende waarheid, dat de *Schoone Kunsten*, en daaronder vooral die van het *Nationaal Tooneel*, steeds bij alle volken den meesten invloed hebben uitgeoefend op de gemoederen van den landzaat, zoodat de gevolgen dier kunstmatige voorstellingen van zeden, hartstogten of gebeurtenissen dan ook nergens voor den diependenkenden beschouwer onopgemerkt zijn gebleven. Wij hebben in onzen leeftijd zelfs het Tooneel dienstbaar zien maken aan het tót vertwijfeling opruijen eens ligt ontvlambaren volks; ja, al de noodlottige teekenen der rampzalige laatste jaren zijn als van uit den *Schouwburg*

voortgegaan, waar de eerste heillooze schok, die zoo veel onheil na zich sleepte, gegeven werd. — Doch mogen wij er met zelfverheffing bij opmerken, dat nergens de Taal der Batavieren in die onstuimige Muzentempels van uit den mond der Kunstenaren klonk; het Sirenengevlei der Zuidelijke spraken moge daar gehoord zijn, de ronde toon *onzer* dierbare Moedertaal werd nooit ontadeld door den oproerschreeuw, die van THALIA'S of MELPOMENE'S choren is uitgegaan. Integendeel; — naauw breidde zich de opstand over Europa uit; naauw was *Oud-Nederland* weder als tot zich zelf terug gekeerd, of de Vaderlandsche Schouwburgzalen werden de echte Tempels van Vaderlandsche geestdrift; dàar werd het Schoone en Goede, liefde tot Vorst en Geboortegrond, onder 't kleed der Kunst behagelijk voorgesteld, en de indruk daardoor, bij Feestgelegenheden van verschillenden aard te weeg gebracht, is zeker in de laatste vier jaren niet zonder heilrijke uitwerkselen gebleven, ten minste durven zich de Nederlandsche Tooneelkunstenaars vleijen, dat zij niets hebben verzuimd, om aan hunne roeping in deze hagchelijke tijden, op eene edele wijze, te beantwoorden; zij vonden daarvoor belooning in hun eigen gevoel, wat meer zegt, overvloedige belooning in de belangstellende deelneming, opkomst en ondersteunende medewerking des hooggeschatten Publieks.

Daarvoor dan dankzeggende, durven wij, bij het aanbieden der Lijsten van Inschrijving voor het Abonnement, ingaande den 17n dezer en eindigende ultimo April 1835, den wensch voegen, dat vooral 's *Gravenhage* voortga, uit innige zucht voor al wat opregt Vaderlandsch is, het Nederlandsch Tooneel te bevoorregten met eenen talrijken toevloed van aanschouwers, wier geeërde toejuichingen

steeds de spoorslag geweest zijn, waardoor de Nationale Schouwburg nog moedig het hoofd opbeurt; — terwijl het te hopen is, dat de ijver der Kunstenaren meer en meer zal worden gevoed door de goedkeuring van bevoegde beoordeelaren, onder welke wij Uw Edele eene eerste plaats toekennen; en moge daaruit voortvloeijen, dat deze Winter voor Publiek en Tooneel beide eene bron zij van het edelste genoeg en van betamelijk voordeel.

Ontvange U Wel Edele de verzekering, dat wij steeds zijn, met de meeste hoogachting en eerbiedenis,

Uw Wel Edele gehoorzame Dienaren.

's GRAVENHAGE,
den 1 October 1834.

HOEDT & BINGLEY.

BLADVULLING.

In 1741 werd het Weener Hofschouwburg Theater, door Keizer Frans I en zijne gemalin Maria Theresia opgericht, geopend. De kunstenaars ontvingen behalve hunne gagenog gratificatiën, als: voor elke gezongen aria zes gulden, voor elk op het tooneel ontvangen pak slaag 34, voor elken oorveeg 40, en voor elken trap met den voet 48 Kreutzer.

P O L I T I C Q.

Den 26sten Junij 1772.

MEMORIE.

Gregorius Lamberger en Jacoba Wouters, Echte Lieden, hebben de eerste suppl. als eerste Balletmeester en zijne huisvrouw als eerste Danseuse van de Nederduitsche Comedie, alhier, gefungeert; toch ter oorsaeke van de zeer geringe voordeelen, aldaer genoten, dat Tooneel moeten verlaeten; waarna hij suppl. vervolgens als Dansmeester lessen gegeven heeft: dan geensins met het gewenschte succes, terwijl hij van diverse zwaere ziekten en onder andere een borstquael overvallen daaraan nog blijft laboreeren;

Aan de Commissie
om na bevind van
zaken te disponeeren.

W. P. v. Oranje.

Verzoeken, tot sustensatie van hun accre-
seerend huishouden, dat de eerste suppl. bij
vacature, met eenige bedieninge, en inmid-
dels beide de suppl. met eenige gratificatie
begunstigt mogen worden.

AFSCHRIJF.

NOTULEN der Vergadering van Regenten (*Schouwburg-archief*, alhier) 26 Januarij, 1795.

»Voorts is nog geresolveerd, ten einde voor te komen het ongeduld van het Publiek, om eenige Vaaderlandsche stukken te zien vertoonen, het naarvolgende van het Theater te laten afkondigen:

»Gecommitteerden tot de zaaken van den Schouw-
»burg, bewust hoezeer de goede Burgerije verlangt
»na de vertooning van eenige Vaaderlandsche stuk-
»ken, zouden reeds begonnen hebben aan die be-
»geerte te voldoen, waare het niet dat zij zig voor
»als nog daar toe in de onmogelijkheid bevonden,
»uit hoofde dat die stukken, welke zeedert den
»Jaare 1787 niet hebben mogen gespeeld worden,
»gedeeltelijk veele Rollen van de zelve niet vervuld
»zijn, weshalve het Publicq versogt word zoo
»lang te willen geduld hebben tot dat men in
»staat zal zijn die stukken, welke men hoopt dat
»genoegen geeven, van tijd tot tijd, naar behoo-
»ren te kunnen opbrengen”.

Dit werd nog »geresolveerd” door de oude, pruisgezinde regenten. Het hielp hen echter weinig, want niet lang daarna werden zij allen afgezet en door anderen, van patriottische beginselen, vervangen.

Amsterdam, 7 Aug. 1877.

F. v. D. G.

A F S C H R I F T.

NOTULEN der Vergadering van Commissarissen.
(*Schouwburg-archieff*; alhier) 23 Juli, 1795.

Vrijheid!

Broederschap!

Gelijkheid!

C O N T R A C T.

Waarop de onderget. Acteurs en Actrices zich verbinden in den dienst van den Nat. St. Schb., en door commiss: van den zelve Schb. zijn aangenomen voor het aanstaande seizoen, beginnende met den . . . van Augustus, of te wel zoveel eerder als de Schouwburg zal kunnen geopend worden en eindigende in de maand Mei daaraan volgende.

Wij ondergetekende Acteurs en Actrices, verbinden ons bij dit Contract tot den dienst van den Nat. St. Schb., om daarop gedurende het eerstvolgende Saisoen, zo menigmaal als Commissarissen van den zelve Schouwburg zullen

goed vinden en noodig oordeelen te vertoonen en uit te voeren zodanige Personagien en spellen, als zwiiggende Personen niet uit gezondert, als ons zullen worden opgegeven, en de Rollen die ons daarin zullen worden toebedeelt, te zullen accepteren, volgens de Lijsten en Catalogien, die ons daarvan zullen worden ter hand gesteld. (1)

Wij verbinden ons ook tot het houden van de noodige Repetiën, in de vereischte kleeding naar goedvinding van Commissarissen. Wij verbinden ons verder, om gedurende het seizoen van ons engagement ons te zullen onderwerpen aan de bevelen en wetten door gemelde Commissarissen gemaakt of nog te maaken, en wel speciaal aan de Tooneelwetten en boeten door hun op den 21 julij, 1795 gearresteerd, waarvan wij bij de ondertekening van dit Contract een gedrukte Copij ontvangen hebben, en welke wetten wij verklaren te houden, als waaren zij hierin van woord tot woord geïnserreerd.

Beloovende ons in allen opzichten als braave Lieden te zullen gedraagen, en aan de bovenstaande Condiitiën stip-telijk te zullen voldoen, en dat voor zodanig loon, als door ieder van ons bedongen en hieronder uitgedrukt is.

*Volgen de namen der
Akteurs en Aktrices.*

---

(1) Van deze lijsten zijn, in de verzameling van den Heer Hilman, het klad, loopende over de jaren 1780 tot 1790, in folio banden, nog aanwezig.

Dit kontrakt kan dienen als tegenhanger op dat, waarvan een afschrift is gegeven door de heer C. N. Wijbrands, in *Het Amst. Tooneel*, enz. bl. 177, afkomstig uit de zelfde bron, en gedagteekend 10 Mei 1742. —

Amsterdam, 7 Aug. 1877.

F. v. D. G.

MINNA VAN BARNHELM.

Voor mij ligt eene vertaling van Lessing's blijspel: *Minna Van Barnhelm*, waarvan te Amsterdam eene nieuwe bewerking aanstaande is — verschenen in 1814 bij de *Wed. G. Warnars en Zoon*.

In bijna onleesbaar potloodschrift staan, bij de namen der personen, de daarachter gevoegde namen:

Van Tellheim	<i>Kamphuyzen.</i>
Minna Van Barnhelm	<i>Greveling.</i>
De Graaf Van Bruchsal	<i>Struck.</i>
Franciska	<i>Treub.</i>
Just	<i>P. Snoek.</i>
Paul Werner	<i>Majofski.</i>
De Waard	<i>Bijvang (?)</i>
Eene Dame, in rouwgewaad	<i>C. H. Jelgerhuis.</i>
Een Veldjager	<i>Wijsman.</i>
Riccaut de la Marlinière	<i>Rombach.</i>

Hoeveel beroemde namen op één affiche!

Het exemplaar — eigendom van den Heer *G. Theod. Bom* — is vooral ook merkwaardig, omdat de *coupures* daarin zijn aangeduid. Blijkbaar heeft men ze onder 't spel met potlood aange teekend en de potloodlijnen later met inkt omgehaald. In IV. 6. schrapte men van den Majoor: „De onrust van den oorlog deed hem naar Italië vertrekken.” enz. en later, na de woorden: »De Staaten gaven my een' wissel” de regels: »Men meesmulde, toen ik verzekerde”, tot aan

»Dus geraakte de wissel'', enz. en verder, na: „Hoe kwamen Riccaut en de Minister'', de regels: „Want even voor dat ik hier kwam'', enz. tot aan: »Maar dit zal ook alles zyn;'' enz.

In V. 4. in den aanhef Van Tellheims woorden: »Eene zaak zou misschien'' tot aan »Zij komt!'' In V. 5. Van Tellheim: »Freule!... Ach wat heb ik ondervonden'', enz. op een paar regels Van Tellheim na — (»Deesen ring naamt ge de eerste-maal'', enz.) — tot aan Minna: »Hoezeer ik u bemin... nooit zal ik dit toelaten,'', enz. en van Van Tellheim 't antwoord alleen behouden tot aan »de liefde zelve, enz.'' Daarop begint men in 't zelfde antwoord bij: »Niets zal my hier langer weerhouden, enz.''

Men heeft dus de geheele verwisseling der ringen geschrap, m. i. niet zonder oordeel. Hoe geestig dit is, als men 't met overleg leest; bij de opvoering zal het fijne van de zaak menigeen ontsnappen. Daarop werd in V. 8. geschrap Minna »'t Is zeer wreed, Tellheim'', enz. tot aan hare woorden: »Zonder verder overleg!''... Zoo zeker als ik u den ring weergegeven heb,'', enz. Zonderling is de doorhaling van eenige woorden onmiddellijk voor V. 12. nl. »Gij bedriegt u...''

»Kunt gy zulk een agterdogt opvatten?''... en »Zou ik daarom hier gekomen zijn?...'' Zoo mede 't laatste wat Van Tellheim in V. 12 zegt en van zijne laatste woorden in V. 13 alleen: »Ik zal u op 't oogenblik volgen, mijn Freule!''

Als de zorgvuldig bewerkte vertaling, die thans voorbereid wordt, door zulk een keurkorps werd opgevoerd, zou Nederland een blijspel zien, zooals de laatste halve eeuw er nauwelijks één te zien kreeg.

T. H. DE BEER.

KLORIS EN ROOSJE.

In »Nieuwjaarwenschen aan Thomasvaer, van 1802 tot 1809, vervaardigd door A. Fokke Simonsz.» (Amst. 1829) vind ik in de Aanteekeningen o. a.

1. De bruiloft van Kloris en Roosje werd in 1704 geschreven door Thomas Van Malsem, dichter (!) en gevierd komiek, die het eerst de rol van Thomasvaer speelde. De medespelers behielden in dit stuk allen hun eigen namen: Pieternel bijv. was Pieternelletje Kroon, e. z. v.

Van dwaze invallen sprekende, zei men in dien tijd: »Dat's een Van Malsem». De spelende etymologen zagen er een afleiding in van het woord mal.

2. Omstreeks 1712 speelde Thomas Fokke, een zeer geacht Amsterdamsch acteur, de rol van Thomasvaer. Later werd die rol achtereenvolgens vervuld door Gerrit de Ridder, Anthonie Spatsier, Jan de Wael, Jacob La Place en Theodoris Majofsky, allen tooneelspelers, die in hun tijd meer of minder vermaardheid hadden, vooral Spatsier en Majofsky, maar wier namen thans te nauwer-nood bij ons bekend zijn. Velen hebben dit later nog, met meer of minder gevolg, gedaan. Geen is er, die gezegd wordt, na Majofsky, die rol beter te hebben gespeeld, dan onze tooneelkunstenaar Tjasink, wiens welgelijkend portret in die rol den vorigen jaargang versiert.

T. H. DE BEER.

EEN KABAAL
IN DEN
LEIDSCHEN SCHOUWBURG.

(20 Augustus 1771).

Omstreeks het midden der vorige eeuw was een der meest geliefkoosde uitspanningen van de gegoede Hollandsche stedbewoners het verblijf op een der vele buitenplaatsen langs de Vecht en den Amstel.

Eenige jaren later, tegen 1780, kwamen de omstreken van Haarlem meer in trek, daar men ze voor gezonder ging houden. Op haar beurt moesten zij wijken voor de Geldersche dreven, gelijk in onze dagen de bekoorlijkheden van het Gooi weder deze laatste in de schaduw willen stellen.

Vele heeren fabrikanten en kooplieden hadden in de buurt der genoemde riviertjes buitens, die zij zoo dikwijls bezochten, als hunne bezigheden het toelieten; terwijl hunne huisgezinnen er dikwijls den geheelen zomer op doorbrachten.

Zij leidden aldaar een leven, dat met onze begrippen van landelijk genot weinig overeenkomt. De beschrijvingen ervan, waarin een smoorheete, groen geschilderde en van een windwijzer voorziene koepel, voor een deel over een stilstaande sloot hangende, gewoonlijk een eerste plaats inneemt, komen ons even zonderling voor, als de verklaringen van toenmalige reizigers, dat de omstreken van de Vecht de schoonste dreven waren, die zij ooit hadden gezien. Ook vele stroom- en veld dichters, zooals de 18de eeuw ze bij tientallen bezat, bezingen den lof van dit »Aardsche Paradijs», van dit »Hollandsche Eden».

Natuurlijk, dat er een vrij levendig verkeer plaats had tusschen de streek, die deze luthoven bevatte, en de grootere Hollandsche steden.

Zoo was dan ook de trekschuit, die den 19^{den} Augustus 1771, tegen het aanbreken van den dag, de reis van Loenen naar Leiden had volbracht, overvol.

Onder degenen, die in de roef eene plaats gevonden hadden, was een jong heer, Van Homburg genaamd, die bij het aan wal stappen zijn bediende, die op hem stond te wachten, een kleine reiszak overgaf, en eenige sjouwerlui wenkte, om de overige bagage van de schuit op een gereedstaande slede over te brengen. Daarop gingen heer en knecht de stad in en bereikten spoedig het huis, waar de jongeling kamers bewoonde.

Na zich eenigszins verkleed en verfrischt te hebben, vleide hij zich in een luien stoel neder en haalde een brief te voorschijn, waarvan hij het onderschrift met belangstelling overlas :

»P. S. De Amsterdamsche troep zal voor eenige dagen in uwe stad komen spelen. Het is nog geheim, maar

de heer Regent Berewout heeft zulks mij in vertrouwen verhaald.”

Deze brief, gedateerd 1 Augustus, was afkomstig van Amsterdam, van den heer Ruikhaver.

»Voor eenige dagen..., een Augustus!” mompelde Van Homburg, toen er geklopt werd en zijn hospes vóór hem stond. Na wederzijdsche begroetingen, vertelde de huiswaard zijnen commensaal, wat er alzoo gedurende diens afwezigheid te Leiden was voorgevallen. Midden in een gerekt verhaal van eenige straatschandalen, waarbij twee personen het leven hadden verloren, viel Van Homburg hem eensklaps in de rede:

»Zijn de Amsterdamsche acteurs nog hier?”

„Neen, Mijnheer! Reeds vóór twee dagen hebben zij het toneel gesloten.” luidde het antwoord.

»Dat spijt me geweldig!” hernam de ander, »Dan heb ik een vergeefsche reis gemaakt. Ik had gehoopt, hen heden nog te zullen zien spelen, en nu.....”

»Mehair!” klonk het onder aan den trap, met het eigenaardig Leidsche dialect, »Mehair!”

Dit scheen den hospes te gelden. Na den jongeling te hebben gezegd, dat hij naar de oorzaak van dit geroep ging vernemen, verliet hij het vertrek.

Den volgenden morgen zien we Van Homburg een der voornaamste koffiehuzen binnentreden, die de academiestad binnen hare wallen bevatte.

Weldra was hij in een druk gesprek gewikkeld over het nut van burgerwapeningen, toen zijn oog viel op een biljet aan den wand, luidende als volgt:

Met Behoorlijk Consent
DER
EDEL GROOT ACHTBARE HEEREN
BURGEMEESTEREN VAN LEIDEN
ZULLEN
DE ACTEURS EN ACTRICES
VAN DEN
AMSTELDAMSCHEN SCHOUWBURG,
op Dingsdag den 20 Augustus, 1771, de eer hebben
te vertoonen:
KRISPIJN TESTATEUR OF ERFGENAAM DOOR LIST
en na hetzelfde:
LIKKEPOT, OF LOON NA WERK.

Ten zes Uur op het Tooneel.

»Eergisteren hebben zij het Tooneel reeds gesloten.» merkte een der aanwezigen op, nadat Van Homburg de aandacht op dit stuk had gevestigd.

»Zij willen mogelijk een tekort in de kas herstellen.» opperde een ander.

»Hoe het er mee gelegen zij,» hernam Van Homburg, zich weer naar zijne vrienden wendende, — want hij was opgestaan om het biljet nader te bezien — »ik ben er zeer verheugd over. Ik was namelijk bij een mijner bloedverwanten aan de Vecht, toen ik een brief ontving van mijn zwager Ruikhaver, te Amsterdam, waarin hij mij meldde, dat sommige der besten van hunne acteurs en actrices eenige dagen hier zouden komen spelen, en dit...»

„Gelijk tot ons aller vermaak inderdaad geschied is!” viel hem een jongmensch in het woord, „Vooral Juffrouw Bouhon was bijna onverbeterlijk”.

„Wat bijna?” riep een ouder heer uit, „Zeg vrij: geheel onverbeterlijk. Ik wil wedden,” vervolgde hij tot denzelfden persoon, „ik wil wedden, dat gij, Mijnheer van Kuick, wanneer zij weer hier de Jacoba van Beieren vertoont, geen enkele fout in haar spel zult kunnen ontdekken. Gij weet, dat ik zeer veel prijs stel op uw gevoelen, omdat ik uwe dóóroefende kunstkunde weet te waardeeren.” (1)

Meer uit beleefdheid tegenover den ouden heer, die, zooals algemeen bekend was, Cornelia Bouhon hartstochtelijk vereerde, dan uit belangstelling in het onderwerp, antwoordde de ander, met een lichte buiging:

»Ik neem de weddingschap aan, en hoop slechts, dat de gelegenheid spoedig kome. Maar waarom,” vervolgde hij tot Van Homburg, »steldet gij dan uwe overkomst zoo lang uit?”

»Ik werd door mijne verwanten opgehouden. Eerst gisteren kwam ik met de eerste schuit hier aan. Mijn huiswaard berichtte mij, na mijn vragen, dat de acteurs reeds vertrokken waren; maar nu zie ik, dat zij nog eene representatie zullen geven, hoewel het mij spijt, dat het geen deftig treurspel is.”

»Nu,” hernam een ander der aanwezigen, »Spatsier is een treffelijk akteur in het komiek, en ook onze verhevene Juffrouw Bouhon weet zich naar dien toon te schikken en speelt onder anderen eene onverbeterlijke Xantippe.”

---

(1) Historisch, volgens S. Stijl.

»Wat deden gisteren de actiën der Oost-Indische Compagnie?» vroeg een binnentredend koopman, en deze vraag deed het gesprek een anderen loop nemen, waardoor het Van Homburg geen belang meer inboezemde, en hij kort daarop het koffiehuis verliet.

Ten einde zich van een goede plaats te verzekeren, begaf hij zich omstreeks een uur vóór het begin der voorstelling naar den schouwburg en was zeer verwonderd het geheele lokaal leeg te vinden.

Hij besloot eene wandeling te gaan doen en kwam na verloop van een uur terug. De toeschouwers waren voltallig: in den Bak telde hij vijf, op de Galerij negen en in de staanplaats, achter den Bak, tien personen.

Binnentredende, hoorde hij zeggen: »Alweer een man!»

Hij begaf zich naar den Bak en drukte tegen een der aanwezigen zijne verbazing uit over een zoo gering getal toeschouwers.

»Ja'', zeide de aangesprokene, »ik beklag de kunstliefde der Amsteldamsche acteurs. Op zulk een ontvangst hadden zij zeker niet gerekend.»

»En dat na den grooten toeloop, dien zij verleden week gehad hebben!» voegde een ander er bij.

»Ik begrijp niet'', hernam Van Homburg, »dat de lust tot het Tooneel eensklaps zoo verdoofd is bij de Leidsche Liefhebbers. Wat mag daar de reden van zijn?»

»Hoe zal het gaan?» vreesde een derde, »Zullen Juffrouw van Thil, en Monsr. Spatsier voor zulk een getal van aanschouwers optreden?»

Terwijl dit gesprek in den Bak werd gevoerd, hadden eenige jongelingen in een loge plaats genomen en begonnen daar een luidruchtig gezwets en gelach, beantwoord door

een hevig geraas van de Galerij, waar inmiddels een vechtpartij ontstaan was. Hieraan werd een einde gemaakt door de komst van een stedelijken dienaar, die de orde herstelde. De twist werd verder, onder het gebruik van eenige noten, bijgelegd. De doppen kregen de lieden van den Bak op het hoofd.

Telkens als de deur openging, meende men, dat een aanzienlijke schare zoude toevloeien; maar de eene teleurstelling volgde op de andere. Het geheele aantal toeschouwers bedroeg niet meer dan dertig, toen de kaarsen gesnoten werden en het gordijn opging.

In plaats van den uitstekenden komiek Spatsier, verscheen een acteur van den derden rang, die op 't armhartigst den *Krispijn* begon te radbraken, en aanstonds met den souffleur een duo aanving, die het geheele stuk door aanhield... Nieuwe oorzaak om zich te ergeren! Tevens trachtte de heer Voitus, zoo heette deze voortreffelijke tooneelkunstenaar, zijne rol-zwakheid te verbergen en den dichter te verbeteren, door de verzen met eigen snaaksche (?) vonden op te sieren, onder welke luimige invallen zeer veel van St. Anna liep, en die telkens de (negen) Galerij-bezoekers in een bulderend gelach deden uitbarsten. Daarbij had deze acteur houding noch uitspraak.

De overige spelers en speelsters waren even onvoldoende, en de kleeding was volstrekt niet, gelijk men die van den Amsterdamschen troep gewoon was.

Onbegrijpelijk scheen het Van Homburg, hoe de Amsterdamsche commissarissen er toe hadden kunnen besluiten, alleen de alleronbeduidendste sujetten met dit stuk te belasten. Hij had den *Krispijn* te Amsterdam meermalen zien spelen, en daar van het overigens weinig beteekenende

kluchtspel veel vermaak gehad. Maar nu!... Het was, alsof men het er op had toegelegd, de Leidenaars bij den neus te nemen. Of zou het ook bedrog kunnen zijn, en geschied zonder voorkennis van de gecommitteerden? Dit denkbeeld, hoewel 't hem in het eerst onmogelijk scheen, deed hem opmerkzaam worden op de omstandigheid, dat hij geen der aktrices, die hier hare gaven ten toon spreidden, ooit te Amsterdam had zien spelen. Daarbij gevoegd het ellendige in kleeding, decoratiën, enz., begreep Van Homburg, nog vóór dat het eerste bedrijf uit was, dat men hier met eenige bedriegers te doen had, die evenveel recht hadden zich voor den Amsterdamschen troep uit te geven, als de kamerdienaar van den koning van Frankrijk voor *Sa Majesté* zelf.

Nauwelijks was het gordijn, na het eindigen van het eerste bedrijf, gevallen, of Van Homburg wendde zich tot de verbaasde toeschouwers, die, minder bekend met de leden van het gezelschap, dat zij meenden voor zich te hebben, niet wisten, hoe het zeer gebrekkig geheel te verklaren.

»Deze knoeiërs», zoo sprak hij, »zijn niet die, waarvoor zij zich uitgeven. Zij hebben ons willen bedriegen. Ik ken ze niet; maar zooveel is zeker, dat wij den schouwburg moeten verlaten. Ze zullen dan zien, dat wij ons niet straffeloos om den tuin laten leiden.»

Nadat hij deze woorden gezegd had, en zich gereed maakte om heen te gaan, stond iemand der toeschouwers in den Bak op, en maakte zich bekend als Amsterdamsch acteur.

»Ik moet mij excuseeren.» vervolgde hij, »wegens dit bedrog. Het is — dat kan ik u op mijn geweten verzekeren — gepleegd buiten toedoen en zonder medeweten van mijne kunstbroeders en van de heeren gecommitteerden. Geen twijfel, of mijne heeren van den gerechte zullen deze aan-

matiging weten te straffen. Intusschen hoop ik, dat dit schandaal de wezenlijke Amsterdamsche acteurs en aktrices geen na-deel zal doen in de schatting der kunstminnende Leidenaars!"

De laatste woorden deed hij van een buiging vergezeld gaan, waarop hij, na nogmaals gegroet te hebben, de zaal verliet.

Zoo was men dan gefopt! Hoe onplezierig zoo iets in alle gevallen mag zijn, ... men moet den tijdgeest, die de mindere tooneelspelers als verworpelingen van de maatschappij beschouwde, kennen, om zich de stemming van het aldus gefopte publiek voor te stellen. Beetgenomen, ... en dat door een troep ellendige comedianten!

In niet zeer opgeruimd humeur verlieten dan ook de meeste bezoekers den Bak, en begaven zich naar de koffiekamer — als het geoorloofd is, dit moderne woord voor een in dien geest ingericht vertrek van den kastelein te gebruiken —, om dáár den afloop van de voorstelling af te wachten. Ook Van Homburg toog derwaarts.

De bende petit-maitres, die het geheele bedrijf door, gelijk het tot den bon ton behoorde, niets gedaan had dan lachen en schreeuwen, zoodat tot tweemaal toe van de Galerij een stem geroepen had: »houd den bek daar in die logie!" en nóch het vertoonde, nóch den vertooners eenige opmerkzaamheid geschonken, en slechts met een half oor naar de woorden van Van Homburg en den tooneelspeler geluisterd had, verliet onmiddellijk den Schouwburg en begaf zich naar het Collegie, waar met veel misbaar het voorval verhaald werd.

De notenkrakers van de Galerij begrepen maar niet, waarom men in den Bak zoo verontwaardigd scheen. Zij vermaakten zich kostelijk, vooral, zooals gezegd is, met den grappigen mijnheer Voitus. —

Het tweede bedrijf was, zoo mogelijk, nog ongelukkiger dan het eerste. Het scheen, alsof men het er op toeleigde de toeschouwers te ergeren. Iemand, die steen en been klaagde over een onuitstaanbaar podagra, liep als een ree over het tooneel rond. Een ander maalde elk woord eenigen tijd tusschen de tanden, vóór hij den moed had het uit te blazen. Na het derde bedrijf werd men op 't aangenaamst verrast door het neerkomen van al de lichtkronen, waardoor een ondragelijke kaarsvetstank zich door het gansche gebouw verspreidde, ja! ware men niet spoedig toegesnel, dan had het geheele gebouw gevaar geloopt van te verbranden. —

In het volgende bedrijf werd nog een vermakelijke klucht vertoond. Het gordijn begon zachtjes te dalen, en men verwachtte elk oogenblik, dat het eensklaps neer zoude komen. Einde-lijk scheen men het op het tooneel te bemerken, en werd, tot groote teleurstelling van de lieden op de Galerij, het ongemak verholpen.

Intusschen waren bijna al de toeschouwers vertrokken, zoodat het nastukje, even erg mishandeld als het voorstuk, nog slechts voor 3 of 4 personen gespeeld werd. Na afloop van het eerste gedeelte verscheen Mr. Voitus op het tooneel, maakte zijn compliment, gelijk het in die dagen de gewoonte was, en verzocht om verschooning, dat de heer Everts niet had kunnen optreden in de hem toebedeelde rol, »waarom», zooals hij zeide, »deze rol nu geëxecuteerd geworden was door iemand, wiens zaak zulks niet was; doch in het vervolg zal men het zoeken te verbeteren.»

Deze onduidelijke toezegging werd gevolgd door de volgende aankondiging:

»Men zal de eer hebben om op aanstaanden Vrijdag te

vertoonen: Gijsbrecht van Amstel, treurspel door J. Van Vondel, met koren en in de kleeding van dien Tijd.”

Eene stem van de Galerij riep hem toe: Het zal wel niet waar wezen! Dat beloof ik je, hoor, gek!”

Mons. Voitus scheen zich te bedenken, of hij nog wat zoude zeggen, maar vond dit minder gepast, maakte eene diepe buiging en vertrok.

Daarop viel het gordijn, en zoo eindigde deze merkwaardige voorstelling, die zooveel te merkwaardiger wordt, wanneer men let op de strenge contrôle (¹), waaraan de tooneeltroepen in die dagen onderworpen waren.

Amsterdam, 20 Juli 1877.

F. v. D. Goes.

(¹) Ik heb dit ontleend aan een verhaal van een ooggetuige, dat zelfs, hier en daar, woordelijk gevolgd is, en dat te vinden is in de *Amsterd. Stads Boekerij*.

Ook werd op dit schandaal een gedicht (¹) vervaardigd.

BLADVULLING.

Joan Maatsuiker, gouverneur-generaal van Oost Indië, (1678) had een neef, die te Amsterdam tooneelspeler was.

Hij noodigde dezen meer dan eens onder de schoonste beloften uit, naar Indië te komen; maar de Kunstenaar antwoordde telkens: »Dat hij, te Amsterdam, van de twee dagen, op den eenen Koning of Keizer was, en op den anderen de meest vrije man van de waereld, en dat al de macht van zijn oom hem geen dergelijk leven in Indië kon bezorgen.”

EEN PAAR ANECDOTEN
UIT DE GESCHIEDENIS VAN DEN
STRIJD DER KERK TEGEN HET TOONEEL
IN FRANKRIJK.

Het is bekend, dat, in Frankrijk vooral, de Katholieke kerk in de 17e eeuw een heftigen strijd tegen het tooneel heeft aangeboden, die op den huidigen dag nog niet is geëindigd. ¹⁾ Zij ontzegde den laatsten godsdiensttroost en de gewijde begrafenis aan de tooneelspelers, als deze weigerden te beloven, om, mochten zij herstellen, hun beroep te laten varen. Bij de zelfmoordenaars en andere »verdoemden», die in doodzonde gestorven waren, werden zij ter aarde besteld.

Zelfs gelastte, omstreeks de helft der vorige eeuw, de toenmalige aartsbisschop van Parijs aan zijn geestelijkheid, om elken tooneelspeler, die zich niet verbinden wilde om nimmermeer de planken te betreden, de kerkelijke huwelijksinzegening te weigeren. En toen de rechtsgeleerde Thuerne de la Mothe in 1761 tegen deze en dergelijke maatregelen zijn stem in het openbaar durfde verheffen, werd zijn geschrift door beulshanden verbrand en hijzelf van de rol der advocaten geschrapt. Hij werd toen acteur.

Toch vond men wel eens een middel om de toepassing van die gestrengte bepalingen te ontduiken. Dit was het geval o. a. in 1768, bij gelegenheid van het huwelijk van den acteur Molé en de tooneelspeelster Mlle d' Epinay.

---

¹⁾ Zie mijn geschrift: De kerk en het tooneel (Amsterdam Gebrs. Kraay 1876) bladz. 141 verv.

Een tijd lang immers hadden de kunstenaars, die huwen wilden, de gevorderde verklaring afgelegd, en werd hun echt dan ook kerkelijk gesloten. Doch zij ontvingen daarop, onmiddellijk na afloop der plechtigheid, van den *premier gentilhomme de la chambre du roi*, den opper-intendant der schouwburgen des konings, den last: onverwijld weder op te treden. Door dien last rekenden zij zich dan ook ontslagen van hun gelofte. Zij lieten zich dat dus nooit tweemaal zeggen.

Een paar jaren voor het huwelijk van Molé, had evenwel de aartsbisschop besloten, verder geen verlof tot de inzegening van het huwelijk van een tooneelspeler te geven dan op voorwaarde: dat de *premier gentilhomme de la chambre du roi* zich schriftelijk verbond niet meer te zullen eischen dat deze zijn beroep weder opnam. Dit droevig besluit doemde onze gelieven om levenslang gelieven te blijven en nimmer dien titel tegen dien van echtgenooten te verwisselen. Geen smeekbeden mochten iets baten; evenmin de tusschenkomst van invloedrijke personen. De kerkvorst bleef op zijn stuk staan.

Nochtans vond men een middel om het gewenschte doel te bereiken, zonder dat de verlangde verklaring gegeven werd. De prelaat zelf gaf zijn toestemming. Hoe was dit geschied?

Onder allerlei papieren, die de kerkvorst op zijn tafel ter teekening vond liggen, op een oogenblik dat hij groote haast had, bevond zich ook de toestemming tot het inzegenen van het huwelijk van Molé. Men had die behendig weten binnen te smokkelen. Zonder de papieren in te zien, teekende de aartsbisschop wat voor hem lag.

Met het stuk gewapend, begaven Molé en zijn aanstaande zich tot den vicaris hunner parochie, die geen bezwaren maakte om aan hun verlangen te voldoen en den echtknoop legde.

De aartsbisschop ontstak in heftigen toorn, toen hij het bedrog vernam en schorste zelfs voor eenigen tijd den armen priester.

Maar de huwelijks-inzegening kon niet ongedaan worden gemaakt. De echt was wettig en door de kerk gewijd!

Het is opmerkelijk, dat ondanks de heftigheid, waarmede de kerk het schouwspel bestreed, niet alleen tooneelvoorstellingen in Jezuieten-gestichten werden toegelaten, maar dat zelfs priesters en bisschoppen zonder den minsten sehroom de opvoering van tooneelstukken bijwoonden in de kleine schouwburgen van den adel en de groote financiers. Zelfs moest hun waardigheid daarbij wel eens een geduchten aanstoot lijden.

Zoo woonde de bisschop van Orléans, M^{sr}. de Jarente, in 1769, ten huize van Mevrouw de gravin d'Amblimont, eene voorstelling bij. Twee jeugdige abbés spraken hem, voordat zij aanving, aan, om hem hun belangen voor te dragen. Gewoon om tienmaal meer sollicitanten af te wijzen, dan hij plaatsen te begeben had, gaf hij hun geen gunstig bescheid. Maar zij deelden mede, dat zij bloedverwanten waren van den hertog de Choiseul, en de hertog, die ook daar aanwezig was, noemde hen zijn neven. Toen beloofde de bisschop, dat hij hen helpen zou. Een oogenblik daarna gaat het scherm op, en de onthutste prelaat herkent zijn beide abbés en toekomstige beschermelingen in . . . twee actrices. — Gansch Parijs vernam 't gebeurde. Men maakte er zelfs een klucht op, onder den titel: »Het ballet der abbés», die op alle bijzondere theaters werd opgevoerd. . . En bisschop de Jarente weigerde toch, evenals zijn ambtgenooten, in zijne diocees, den comedianten de kerkelijke begrafenis en de kerkelijke voltrekking van hun huwelijk.

Amsterdam, Aug. 1877.

M. A. PERK.

VOORHEEN EN THANS.

Een Fransch blad bevatte voor eenigen tijd een belangrijke opgaaf van Tooneelkosten van voorheen en van thans. Voor de *Mise-en-scène* van »de Jodin" werd in 1835 betaald 150,000 francs; voor »De koningin van Cyprus", 1841 en „Karel VI", 1843, 96,000 fr.; »De wandelende Jood", 1852, en „Peter de Medicis", 1860, 135,000 fr.; »De Afrikaansche", 1865, 260,000 fr.; »Jeanne d'Arc", 1876, 101,000 fr..

Lopez de Vega, die 1800 stukken moet geschreven hebben, ontving voor ieder stuk 100 fr.. Corneille kreeg voor zijn „Attila" en »Berenice" 2000 fr.. Racine verkocht zijn handschrift van »Andromaché" voor 200 fr.. »De doove", van Desforges, dat talrijke opvoeringen beleefde, bracht den schrijver 600 fr. op; »Madame Angot, de vischvrouw van fortune", — de mama der ons bekende — leverde in 1797 aan het Théâtre de la Gaîté 200,000 fr. op; de schrijver had het voor 500 fr. verkocht. De sommen zijn niet te berekenen, die »de dochter van Mad. Angot" aan de Folies Dramatiques en aan den schrijver opbracht.

Saint-Romain, directeur van de Porte Saint-Martin, betaalde in zijn tijd 9 fr. voor een stuk in vijf bedrijven. Een Variétés-directeur in Amsterdam honoreerde eens den bewerker van een blijspel, dat veel opgang maakte, met een tientje in de loterij, waar een niet op viel. In Londen brengt soms een gelukkig Café-chantant-lied, als: Champagne Charlie", »Good bye Charlie!" enz., schrijver en componist 2000 pond op... Maar het blijft, helaas! steeds al te waar:

»De ware Kunst moet zich ^{in Holland} met lauwrē voeden!"

HET LIEFHEBBERIJ-TOONEEL EN DE WEDSTRIJDEN.

III.

Tot besluit van hetgeen in de twee vorige jaargangen van den almanak over de wedstrijden tusschen Liefhebbersgezelschappen is gegeven, zal een kort verhaal van het kleine feest, dat op den 14ⁿ Juli ll., in het lokaal »Bellevue'', bij de Leidsche poort, plaats heeft gevonden, zeker niet ongepast zijn. De groote Internationale Tooneelwedstrijd, door de Koninkl. letterlievende Vereeniging *Hooger zij ons Doel* uitgeschreven (*), werd op den 3ⁿ Maart gesloten door eene voorstelling van Hendrik Hameling, gevolgd door Jong bij jong en Oud bij oud, gegeven door de Koninkl. Maatschappij *S^{te}. Cecilia* van Hasselt. In dit alleraardigst en vroolijk nastuk, dat aan de pen van den Heer N. Theelen, lid der Hasselsche Maatschappij, te danken is, komen Karel du Jardin en zijn vriend Joan Spilberg als hoofdpersonen voor. Kon dit stukje op het

---

*) Zie vorigen Jaargang, bladz. 262.

repertoire van een onzer Noord-Nederlandsche tooneelgezelschappen geplaatst worden, het zou zeker bij het publiek welkom zijn. Dezelfde wensch geldt ook voor het liedje van Moeder en allereerst voor het keurig blijspel de Visschers van Blankenberghe, van onzen geachten vriend en als literator gunstig bekenden Heer Sleecx. Ontegenzeggelijk zou vooral dit laatste, wanneer het met zorg gemonteerd en goed uitgevoerd wordt, een der lievelingsstukken onzer tooneelen kunnen worden, gelijk het trouwens in België reeds lang is.

Eenige weken na de laatste voorstelling, in het begin van Mei, maakte de Jury den uitslag harer werkzaamheden bekend en de medegewerkt hebbende Kamers werden uitgenoodigd zich op den dag der uitreiking door eenige leden te doen vertegenwoordigen. Die dag was, gelijk reeds gezegd is, de 14^e Juli l.l. De reeds gebrachte geldelijke offers waren te groot om die meer dan hoog noodig te vermeerderen, en ook de mindere geschiktheid onzer woelige stad tot het houden van optochten en openbare vertooningen, deed de regelings-commissie besluiten: dit bekrooningsfeest geheel huiselijk te vieren.

Des namiddags te drie uren was de zaal van Bellevue, tegenwoordig Maison Strouken, goed bezet. Zoowel de Kamers van Brussel, Mechelen en Hasselt als die van de Noord-Nederlandsche steden hadden zich door eenige hunner leden doen vertegenwoordigen; bij het bestuur der uitschrijvende Vereeniging hadden verscheidene leden der Jury en ook van de Commissie van Bijstand plaats genomen en na eenige woorden van welkom aan de aanwezigen en van dank aan allen, die, op welke wijze ook, tot het volbrengen der uitgebreide taak hadden meegewerkt,

hield de Heer A. H. Hedden, Voorzitter der Koninkl. Vereeniging, eene feestrede, die om de uitgebreidheid niet in haar geheel kan worden weergegeven, maar welker hoofdinhoud den lezers, hopen wij, niet onaangenaam zal zijn.

Aan het hoofd der diploma's, behoorende bij de medailles, had de ontwerper de volgende twee versregels als spreuk geplaatst:

Door eigen taal en kunst blijft Zuid aan Noord verbonden,
Dus leve Nederland, groot, vrij en ongeschonden!

»Deze woorden'', dus sprak de feestredenaar, »behelzen het verleden, het heden en de toekomst van het Nederlandsche volk. De liefde voor moedertaal en kunst is steeds de band geweest, die de verschillende, soms verspreide stammen van een oorspronkelijk volk weer tot elkander bracht; het is een onuitwischbaar teeken, waaraan de verspreide kinderen uit één vaderhuis elkander altijd weer herkennen. De staatkundige geschiedenis is meestal eene aaneenschakeling van oorlogen en twisten door tegenstrijdige belangen, meer nog door ijverzucht der vorsten ontstaan; het is eene opvolging van steeds veranderende toestanden. De geschiedenis van taal en kunst is daarentegen die van verbinding, samenwerking, éénheid. Zij laat vruchten na, die van moreele kracht getuigen; zij is de geschiedenis van den zich ontwikkelenden menschelijken geest — elk volk de zijne —. Geen oorspronkelijk volk zonder eigen taal en eigen kunst.

De geschiedenis van ons Nederland levert van een en ander de treffendste bewijzen. Ten tijde der Graven van Holland waren de Nederlandsche gewesten verdeeld onder

verschillende vorsten, die elkander gedurig beoorloogden, en het volk volgde zijne twistzieke heeren ten strijde. Een kort oogenblik werden allen door den machtigen Karel van Bourgondië tot rust gedwongen; maar na zijn dood braken de onlusten en verdeeldheden dadelijk weer uit, totdat de groote Keizer Karel V de zeventien gewesten tot één rijk vereenigde. Maar door hem kwam Nederland onder vreemde heerschappij en weer volgde een lange, bange tijd van jammer en ellende, van oorlog, bloedvergieten en verdeeldheid; want de politiek had religie-haat gezaaid en gekweekt. Bijna een eeuw duurden twist en vervolging voor het aan Willem van Oranje en zijn zonen gelukken mocht, de vrijgevochten Nederlanden rust en vrede te schenken, ... en toch slechts zeer kort was die rust; want politiek en partijzucht rusten nooit! Het huis van Oranje werd vervallen verklaard, in bangen tijd terug geroepen, later weer verjaagd; republiek, Fransche overheersching en nieuwe verdeeldheid volgden, totdat eindelijk Oranje weer teruggeroepen werd en al de Nederlanden onder Koning Willem I tot één rijk vereenigd werden. Slechts vijftien jaren duurde die vereeniging. 1830 kwam; Zuid- en Noord-Nederland werden en bleven gescheiden.

En toch hebben acht eeuwen van woelingen, oorlogen en scheiding Nederland zijne eenheid niet kunnen ontnemen, omdat er eene macht bleef leven en onafgebroken werken, eene macht, krachtiger ten goede, dan twist en partijschap ten kwade. Die macht, Mijne Heeren! is de liefde voor eigen taal en kunst; eene liefde, niet opgelegd door den wil der vorsten, ook niet voortvloeiende uit koud berekenend eigenbelang, maar opwellende uit het eigen hart

van het Nederlandsche volk, waarin zij van geslacht tot geslacht blijft voortleven.

Die liefde voor eigen taal en kunst heeft onze dichters en historieschrijvers bezielde van Jacob van Maerlant en Melis Stoke tot Joost van Vondel; van Joost van Vondel tot Jacob van Lennep, Jan van Beers en zooveel anderen; die kunstzin heeft van de Gebr. van Eyck tot heden de kunstenaars bezielde, wier werken in al de musea van Europa den roem verkondigen der beide zoo karakteristieke Nederlandsche Scholen, en wanneer die arbeidzame macht der oorspronkelijkheid zich in haar volle grootheid openbaarde, dan stichtte zij gebouwen als de Dom van Utrecht en de Kathedraal van Antwerpen. Eeuwen waren er soms noodig om die gebouwen te voltooiën; maar toch kwamen zij tot stand en de stadhuizen van Leuven, Brugge, Oudenaarden, Gent en Brussel, de St. Jans kerk van den Bosch, het stadhuis te Leyden en ons stadhuis, thans paleis op den Dam, zijn, uit verschillende tijdperken, de verlichaamlijkte bewijzen van den oorspronkelijken Nederlandschen kunstzin, die onder Hoeksche- en Kabeljauwsche-twisten ontloek; die trots verdrukking en verdeeldheid leven bleef; die zelfs onder de verwoede slagen der beeldstormerij niet bezweek, en heden nog de eenige maar ook de onverbreekbare band is tusschen Zuid en Noord."

En zich toen op het meer eigen gebied der rederijkerij begevende, sprak de Voorzitter over de tallooze Kamers, welke in Nederland, te alle tijden, zoowel in kleine als in groote steden hebben bestaan; die bij alle gelegenheden — feesten, jaarmarkten, blijde inkomsten van vorsten en kerkvoogden — meewerkten tot groote vreugde der burgerij. Hij herinnerde ons de diensten, door de rederijkers bewe-

zen, toen zij in dagen van oorlog en ruw geweld den verzachtenden invloed der poëzie om zich heen verspreidden en door het uitschrijven van prijskampen en het vieren van landjuweelen een vriendschapsband onderhielden tusschen de gewesten, welke de politiek van elkander vervreemde. In 1492 was het de Kamer *de Roos* van Leuven, welke een prijskamp uitschreef, waarbij de Hollandsche Kamers genoodigd werden en ook prijzen wonnen. In 1555 was het de Kamer *Vreugdendal* van Breda, die de Zuid-Nederlanders ontving. In 1606 kwamen de Hollandsche Kamers in den Haarlemmerhout, op uitnoodiging van het aloude *Trouw moet blijken* van Haarlem, bijeen. De Spreker noemde ook de oude Amsterdamsche Kamers *In liefde bloeiende*, *Uit levender Jonst*, en *Het zoet vergaren*, aan welke de stichting van ons tooneel te danken is; verder de beroemde *Witte Acoleykens* van Leyden, die verschillende leden der stedelijke regeering — onder anderen Jan van Hout, den Stads-Secretaris — onder hare leden telde. Hij sprak van *de Olijftak* van Antwerpen en het *Jennetten bloemke* van Lier, telkens aantoonende, dat liefde voor eigen taal en kunst steeds de band, de kracht was, die Nederland vereenigd hield, welke liefde het allermeest door de Rederijkers-Kamers was aangekweekt en verspreid. Als laatste voorbeelden van de krachtige werking dier Kamers tot instandhouding onzer moedertaal, wees de Spreker op de reeds genoemde, nu meer dan vier eeuwen oude, Kamer *de Roos*, die in den Franschen tijd, hoe ook verzwakt en belemmerd, toch voorstellingen bleef geven in de overal verdrongen moedertaal, en roemde ten slotte den doorgezette ijver der nu in bloei zijnde Vlaamsche Liefhebbers-Vereenigingen, die sedert veertig jaar niet ophouden voor de Nederlandsche taal te

strijden; die, uit het volk ontstaan, tot het volk spreken, in steden en in dorpen, en aan wie het grootendeels te danken is, dat onze taal en letterkunde ook daar hare oude rechten weer handhaaft. Die Kamers hebben uit eigen beweging veel gedaan om den band te herstellen, die de politiek doorgesneden had, en hebben ook nu weer bewezen, dat de liefde voor eigen taal en kunst in Nederland steeds dezelfde heelende en heilzame kracht bezit.

»In onze dagen,» dus besloot de Voorzitter het eerste gedeelte zijner rede, »nu er regelmatig georganiseerde tooneelgezelschappen bestaan, zou het te dwaas zijn aan eenige concurrentie tusschen deze en de vrije, zoogenaamde Liefhebberij-tooneelgezelschappen te willen denken; overdwaas zou het zijn, dezelfde eischen, wat de uitvoering betreft, te willen stellen voor den liefhebber als voor den man, die de kunst tot zijn levensberoep makende, ook moreel verplicht is, al zijn levenskrachten aan de kunst toe te wijden. De verdiensten der liefhebbers zullen en kunnen niet wedijveren met die van den voor en van de kunst alleen levenden kunstenaar; maar het doel en de kracht der steeds meer en meer herlevende rederijkers- en tooneelgezelschappen blijven onverminderd dezelfde. Niet goed zou het zijn, dat de kunst, hoewel volmaakter beoefend, geheel en al het gepachte eigendom werd der georganiseerde en bezoldigde gezelschappen, die, hoe schoon ook het programma klinkt, in de allermeeste gevallen toch rekening moeten houden met het speculatief belang, en alleen in groote steden kunnen bestaan, waar verblindend tooneel-effect dikwijls meer waarde heeft dan de kunst zelve. De vrije gezelschappen bestaan overal, en zijn aan geen speculatiegeest onderworpen; zij zijn het gevolg der liefde voor eigen taal

en kunst, die zij kweeken en onderhouden, ... en die liefde is de band, die kleine volken sterk maakt. Wij hebben — dus vervolgde de Spreker — den Hemel zij dank, thans van Spanje noch Frankrijk, die genoeg met eigen zaken te doen hebben, iets te vreezen; maar terwijl de groote volkeren van Europa hunne overmacht gebruiken om de kleinere te overheerschen, moeten die kleinere hun volkskarakter ongeschonden trachten te bewaren en onze machtige naburen, die meer kanonnen dan wij kogels bezitten, zouden het misschien niet ondienstig vinden, dat wij onze liefde voor eigen taal en oorspronkelijke kunst vergaten... Dit echter behoede de Hemel! Volgen wij liever het voorbeeld onzer voorouders, en ook in de toekomst blijve onze spreuk eene waarheid:

„Door eigen taal en kunst blijft Zuid aan Noord verbonden;
Dus leve Nederland groot, vrij en ongeschonden!”

Na deze feestrede werd den secretaris der Jury, den heer J. H. Rössing, door den Voorzitter verzocht het verslag te willen voorlezen, waarna de aangewezen Kamers, door hare afgevaardigden vertegenwoordigd, en de bekroonde personen de hun toegekende medailles, geldprijzen en diploma's ontvingen uit handen van den Heer D. G. Kröber, Eere-Voorzitter der Koninkl. Vereeniging, die op verzoek, bij het vernemen van de onmogelijkheid waarin de Ed. Achtb. Heer Burgemeester zich bevond aan zijne toezegging gevolg te geven, uit Middelburg, zijn tegenwoordig verblijf, naar Amsterdam was gekomen. De geheel door de Jury, zonder eenigen invloed of medewerking van het Bestuur der Vereeniging, uitgebrachte beoordeeling was als volgt:

VOOR HET DRAMA.

Eerste prijs. Gouden Medaille (geschonken door Z. M. WILLEM III) en f 500, aan **De Jonge Tooneelliefhebbers**, uit Brussel, met „**Lena**”.

Tweede prijs. Gouden Medaille (geschonken door de Stad Amsterdam) en f 250 aan **De Dijle Zonen** uit Mechelen, met „**Het vijfde rad van den wagen**”.

Derde prijs. (bij loting met de volgende) Verguld Zilveren Medaille (geschonken door Z. K. H. Prins ALEXANDER) en f 125, aan **Ste. Cecilia** uit Hasselt met „**Hendrik Hameling**”.

Vierde prijs. (bij loting) Verguld Zilveren Medaille en f 125, aan de **Dilettanten Club** van Amsterdam, met „**'t Was maar een loods**”.

Vijfde prijs. Verguld Zilveren Medaille en f 50.—, aan **Jan van Beers** uit Utrecht, met „**Zoo werd hij rijk**.”

Zesde prijs. Verguld Zilveren Medaille, aan **Vondel** uit Zaandam; met „**Ruwaardes Geertruida**”.

Beste liefhebber: de Heer ARTHUR GÉRARD uit Hasselt, als „**Hendrik Hameling**”. Verguld Zilveren Medaille.

Beste liefhebster: Mevrouw K. SCHOUTEN uit Zaandam, als „**Ruwaardes Geertruida**”, Verguld Zilveren Medaille.

Beste tooneelspeelster: Mevrouw CATHARINA BEERSMANS, als „**Clara**” in **Hendrik Hameling**, verguld Zilveren Medaille.

VOOR HET BLIJSPEL.

Eerste prijs. Gouden Medaille (geschonken door Z. M. LÉOPOLD II) en f 250 aan **Jan van Beers** uit Utrecht, met „**De twee Invaliden**.”

Tweede prijs. (bij loting met de volgende) Gouden Medaille (geschonken door H. M. DE KONINGIN) en f 125, aan de **Jonge Tooneelliefhebbers** uit Brussel, met „**De Visschers van Blankenberghe**”.

Derde prijs. (bij loting) Verguld Zilveren Medaille (geschonken door de Vereeniging „TOT VEREDELING VAN HET VOLKSVERMAAK”) en f 125, aan **De Dyle Zonen** uit Mechelen, met „**Een liedje van moeder**”.

Vierde prijs. Verguld Zilveren Medaille en f 50 —, aan **Vondel**, uit Zaandam, met „**Tooneelstudiën**”.

Vijfde prijs. Verguld Zilveren Medaille aan **Tollens** van Amsterdam, met „**De bureu**”.

Beste liefhebber: de Heer **JACOB DUYVIS** uit Zaandijk, als „**Kapitein Laurens**”, in de Liefde op de proef. Verguld Zilveren Medaille.

Beste liefhebster: Mevrouw **GASSE** uit Mechelen, als „**de Herbergierster**”, in Een liedje van moeder, Verguld Zilveren Medaille.

Beste tooneelspeelster: Mevrouw **HERMANS** uit Brussel, als „**Dora**”, in de **Visschers** van Blankenberghe, Verguld Zilveren Medaille.

Verder, als Bijzondere Prijzen:

Gouden Medaille (geschonken door **Z. K. H. PRINS HENDRIK**), voor de Vereeniging, die door inhoud en strekking van het opgevoerde stuk getoond heeft, het meest de volks beschaving te willen bevorderen, aan **Ste. Cecilia** uit Hasselt, voor „**Hendrik Hameling**”.

Gouden Medaille (geschonken door **Z. K. H. PRINS FREDERIK**) voor de Vereeniging, die het beste oorspronkelijk Nederlandsch Stuk, waaraan bijzondere verdiensten kunnen worden toegekend, heeft opgevoerd, aan **Vondel** van Zaandam, voor „**Ruwaardes Geertuida**”.

Aan de niet bekroonde Kamers werd door het bestuur een bronzen herinnerings-medaille met een Diploma aangeboden.

Na deze plechtige uitreiking nam de Heer Hedden, als Voorzitter der Vereeniging, nogmaals het woord, eerstens om de bekroonden een hartelijk woord van gelukwensching toe te spreken, en wees daarbij op de dubbele verplichting, welke op die gelukkige personen rust, die van den Hemel bijzondere gaven ontvangen hebben, ... de plicht om door

studie zichzelf te ontwikkelen, het ontvangen en verkregen talent te wijden aan ware kunst en schoonheid en te doen strekken ten nutte van allen. Ook de niet-bekroonden werden niet vergeten. Onder hen toch waren er, die, volgens het algemeen oordeel, met een weinig meer geluk, »de Kroon op eigen hoofd zouden hebben geplaatst». Mochten deze bekroningen en ook de herinnerings-medailles lang getuigen van ons aller samenwerking tot eeren van moedertaal en kunst en voor de gelukkige bezitters steeds eene aangename herinnering blijven aan den grooten Internationalen Wedstrijd der Koninkl. Vereeniging »Hooger zij ons doel.»

Het overige gedeelte der feestrede was gewijd aan dankbetuigingen, eerstens aan de Jury, vervolgens aan de Commissiën en allen, die, op welke wijze ook, de Vereeniging hadden ter zijde gestaan.

Ten slotte herinnerde de Voorzitter aan de eervolle belangstelling en hooge bescherming der Vereeniging geschonken door H. H. M. M. den Koning der Nederlanden en den Koning der Belgen, H: H: K: K: H: H: de Prinsen van het Nederlandsche Huis, die allen gouden medailles hebben vereerd.

»Maar, helaas! — dus vervolgde de Spreker — aan onze jubelklanken mengt zich een traan rouw en weemoed. Die traan zij gewijd aan de nagedachtenis van Neerlands welbemide en hooggeëerde Koningin. Ook Hare Majesteit had ons eene medaille geschonken; maar vóór die uitgereikt kon worden, had de edele Schenkster het tijdelijke met het eeuwige verwisseld! Die medaille moet u thans nog dierbaarder zijn, reeds zoo overgelukkige Brusselsche Maatschappij! Bewaar die goed! Zij is en blijve steeds een dierbaar aandenken aan Hare Majesteit Sophia van Wurtenberg, Koningin der Nederlanden.»

De Maatschappij tot *Veredeling van het Volksvermaak*, die eene verguld zilveren medaille ter beschikking had gesteld, werd voor hare medewerking dank gezegd. Voor onze stad had de redenaar zijn laatste woorden en wel deze bewaard:

„Ons laatste dankwoord zij voor onze eigene Gemeente, voor onze stad Amsterdam. Haar gouden medaille heeft zeker bij een wedstrijd, hier gehouden, eene bijzondere waarde. Misschien is het eene deugd,... misschien een gebrek; maar wij, de oudste Kamer van Amsterdam, hebben met onze stad nog al op. In ons meer dan veertigjarig bestaan hebben wij aan alles, wat hier gedaan werd, deelgenomen, en soms het geluk gehad, belangrijke medewerking te kunnen verleenen. Te aangenamer was het ons, nu wij voor het eerst van onze Stedelijke Regeering eenige medewerking verzochten, dit blijk van belangstelling te mogen ontvangen. Aan onzen Stedelijken Raad oprechten dank!”

» Waarlijk, wij mogen trotsch zijn op zooveel blijken van belangstelling! Ware dit alles niet in eene wereldstad, waar de zaken elkander steeds verdringen, maar elders gebeurd, dan ware er over den nu volbrachten wedstrijd een weergalm opgegaan, zooals zelden vernomen wordt. Onze Vereeniging zal er een prikkel in vinden om te blijven streven naar hetgeen goed en edel is. Zij blijft daarbij vertrouwen op de vereerende bescherming van Neêrlands Vorstelijke Familie en op den steun der aanzienlijke en vermogende kunstvrienden, die de Amstelstad thans weer, gelijk vroeger, tot het middenpunt van Neêrlands kunst verheffen. Zij rekent steeds op uwe medewerking, Zusterkamers van Noord en Zuid!... Dus

beschermd, gesteund en vereerd, zij het ons allen gegund, lang en veel bij te dragen tot de eenheid, de vrijheid en den roem van het ons zoo dierbaar vaderland!”

Na het sluiten der officieele vergadering bleven de aanwezigen nog eenige oogenblikken bij elkaár, en de felicitatiën en hernieuwde kennismaking kwamen in vollen gang. Het werd echter spoedig tijd uit een te gaan, en hiermee was de middag-plechtigheid geïndigd.

Des avonds was dezelfde zaal overtalrijk bezet en de tuin verlicht. Alles had een feestelijk aanzien. Dat een bal het feest zou besluiten, werd door de toiletten genoeg verkondigd, al had het niet op het programma gestaan. Hiertoe zou men echter eerst later overgaan... De vooravond was gewijd aan het houden van voordrachten, waartoe de leden der verschillende Kamers in tijds waren uitgenoodigd. Verschillende sprekers traden op. Zonder over de waarde der gekozen stukken en het talent der sprekers een vergelijkend oordeel te willen vellen, mogen wij toch melding maken van een fragment uit *Cain* van Mr. da Costa, voorgedragen door den Heer J. A. Vrugtman, van Zutphen, Buitengewoon Eerelid der Vereeniging; van *eene Moeder* van Ds. Laurillard, voorgedragen door den Voorzitter, den Heer A. H. Hedden en van *Teunis Ruwhart* van Mr. A. Bogaers, voorgedragen door den Heer J. H. Scheurleer. Zeer verdienstelijk was ook de voordracht van *Ahasverus* van Ds. J. J. L. ten Kate, door den Heer J. Muller, van Utrecht. Van de zoo gunstig bedeelde

Jonge Tooneelliefhebbers van Brussel en van de *Dijlezonen* van Mechelen bleven de sprekers in gebreke: zij verschenen niet; dit werd echter goed gemaakt door den Heer Anten van Hasselt, die eene door hem gecomponeerde chansonnette keurig ten gehore bracht en ook zeer werd geapplaudiseerd... Onverwacht maar hoogst welkom was ook het lied »mijn moedertaal», gezongen door den Heer Van Gasteren van Haarlem, aan wien algemeen eene der eerste plaatsen onder de bekroonden was toegedacht.

Dit feest beantwoordde geheel aan het doel der Vereeniging, die het aanbood. Intime vroolijkheid bleef heerschen tot het laatste oogenblik en bij de talrijke bezoekers zal, hopen wij, een aangename herinnering lang bewaard blijven.

Het verslag der Jury zou zeker hier op zijne plaats zijn geweest; gaarne hadden wij het gegeven; wij zijn echter niet bij machte dit te doen... De buitengewone en bijzonder gelukkige samenstelling van de Jury had misschien velen den wensch doen koesteren: in haar verslag een rijkdom van gemotiveerde aanmerkingen en leerzame aanwijzingen te vinden. Gelijk terecht besloten is, de beoordeeling in haar geheel, zonder eenige aanmerking aan te nemen, onthouden wij ons dan ook van alle verdere bespreking, maar blijven betreuren, dat de Jury gemeend heeft, zich bij een paar zeer juiste, maar ook zeer eenvoudige aanmerkingen over het costuum en het grimeeren van een paar personen te moeten bepalen. Verder was een groot deel van het verslag gewijd aan een zeer uitvoerige en keurig bewerkte beschrijving van een landjuweel, in lang vervlogen tijden, door de kamer *de Witte Acoleykens* te Leyden, gevierd. De bewering: dat een acteur, wiens talent tekort schiet bij het vervullen der hem toevertrouwde partij en

wiens costuum niet aan de eischen voldoet, te verschoonen is, terwijl den liefhebber niets vergeven mag worden, zal menigeen misschien wel wat al te streng hebben gevonden.

Zoo verre ons bekend is, zijn voor dezen winter geen wedstrijden op handen. In de laatste jaren is op dit gebied wel wat veel drukte geweest, en de Kamers willen den tijd aan eigen oefening in eigen kring besteden. Dit is zeer billijk en zeer verstandig ingezien. Mochten er evenwel, zooals te denken is, in het volgende jaar weer wedstrijden worden georganiseerd, dan hopen wij, dat de nu weer opgedane ondervinding andere Kamers ten nutte zal zijn om de moeite en zorgen, die zij zich getroosten, meer en meer te doen strekken ter bereiking van het eenige doel der Liefhebbers-Vereenigingen: de instandhouding en bevordering der liefde voor eigen taal en kunst!

October, 1877.

C. ED. TAUREL.

B L A D V U L L I N G.

De ontvangsten van de gezamenlijke schouwburgen, te Parijs, bedragen dagelijks plus minus 81,745 francs. Hieronder zijn niet begrepen de Cafés-concert en de kleinere Théâtres der faubourgs, voor welke men een som van 22,000 francs mag rekenen. Alzoo gezamenlijk een dagelijksche ontvangst van 103,745 francs.

HET NIEUWE THEATER TE DRESDEN.

Dagelijks vliegen er plannen in de kaars, en nimmer begeeft den menschen de moed er nieuwe te smeden. Jaarlijks vliegen er schouwburgen in brand, en nimmer ontbreekt het aan lust en ondernemingsgeest ze door andere, door nog veel fraaiere, te vervangen, ja! hun getal te vergrooten. Met die vermeerdering door opbouw blijft eene vermindering door 't vuur steeds samengaan, — eene zaak, bijna onverklaarbaar, nu er zoo oneindig veel voorzorgen tegen brand genomen worden.

Hoewel stellig nog lang niet aan de beurt, wanneer de fataliteit haar prooi op de rij af had gezocht, brandde den 21sten September 1869, op klaarlichten dag, het betrekkelijk nieuwe Neustädter Hoftheater te Dresden af. In letterlijken zin vond deze gebeurtenis plaats onder het oog van de helft der bevolking, die blijkbaar geheel onder den indruk verkeerde. Nu, 't was dan ook een indrukwekkend schouwspel! 't Nachtelijk duister had het maar weinig kunnen verhooogen; de zware rookkolommen toch maakten den dag als tot nacht. Voor den vreemdeling echter was dit schouwspel niet alleen indrukwekkend door de majesteit van de in hare woede niet te stuiten vlam, maar ook belangrijk door de

goede gelegenheid, die hem daarbij geschonken werd, om het ware volkskarakter te leeren kennen.

Ofschoon er duizenden menschen stonden op de kleinst mogelijke ruimte, waarop duizenden zich kunnen samendringen, viel er zelfs voor het meest scherpziende oog geen spoor van wanorde te ontdekken. Zonder gevaar voor den inhoud zijner zakken, stond de gegoede burger naast zijn verarmden stadgenoot. Bij ieder stuk muur, dat naar beneden stortte, waardoor dit of dat kunststuk werd verpletterd, loste het algemeene leedgevoel zich op in een: »Hè, hoe jammer!» — Ook werd het velen eerst op dezen dag duidelijk, hoe goed het volk den schouwburg kende, innerlijk en uiterlijk. Van ieder kunstvoortbrengsel wisten zij, wie of wat het voorstelde, en vloog er eene decoratie in de lucht, dan betreurde deze het om dit stuk en gene om dat, hetwelk hij, toen of toen, door deze acteurs en die actrices zoo goed had zien spelen.

Den 26sten April 1871 werd de eerste steen gelegd van het nieuwe hoftheater, dat gebouwd zou worden, volgens de plannen van professor Semper, echter onder toezicht van zijn zoon en van den bouwmeester Hänel, en waarvan de onkosten op drie millioen mark werden geraamd — eene uitgave voor bijna twee derden door een besluit der Landstände gedekt; terwijl de assurantie ruim vijf honderd duizend marks had uit te betalen, en in het ontbrekende door den koning zal worden voorzien door »Uebernahme auf die Civilliste.»

De nasleep van den oorlog vertraagde de uitvoering der plannen, zoodat zij eerst nu hare voltooiing naderen. Tot voor eenigen tijd geleden mocht een ieder, tegen betaling van een mark, of daaromtrent, het onvoltooide gebouw be-

zichtigen. Spoedig bleek, dat het heen en weergaan der bezoekers de arbeiders te veel in hun werk stoorde; diengevolge werd de vergunning onvoorwaardelijk ingetrokken. Zoo vernam ik, toen ik, met dit besluit onbekend, het afgebakende terrein had betreden, en mijn verlangen te kennen gaf, om het grootsche gebouw te bezichtigen. Wat ik ook zeide, niets mocht baten, en zoo had ik gewis Dresden moeten verlaten, zonder dit gebouw in oogenschouw te hebben genomen, — want tot de opening kon ik niet wachten — indien het mij niet door tusschenkomst van een vriend gelukt was, de speciale vergunning van den bouwmeester Semper te erlangen. Ik zal hier eene korte beschrijving doen volgen van hetgeen den 12^{den} Juli 1877 door mij werd aanschouwd.

Het gebouw, 84 meter breed en 77 meter diep, is opgetrokken uit ruwen zandsteen, hetgeen tot de karakteristiek behoort van professor Semper's bouwtrant. Over de hoogte van den schouwburg kan men niet spreken, tenzij vooraf aangegeven is, welk gedeelte men bedoelt; daarin toch bestaat de meeste verscheidenheid. De achterzijde van het gebouw is verreweg het hoogste, misschien wel hooger dan waar de schoonheid om vroeg. Maar dit was geene zaak van willekeur, want men kon toch geen nieuw theater bouwen, waarvan het tooneel niet geschikt zou wezen tot de vertooning van alle mogelijke feeriën.

Wat men dit gebouw ook ten laste kan leggen, stellig geen gebrek aan beeldhouwwerk. Onder die beelden treft men er enkele, die eertijds het afgebrande theater tot sieraad verstrekten.

Op den top van den portiek is een vergulde groep aan-

gebracht. Zij stelt een quadriga van panters voor, die een wagen trekken, waarop Bacchus en Ariadne gezeten zijn. Misschien zal men zich te gemakkelijker kunnen voorstellen, hoe groot toch wel deze schouwburg is, wanneer ik hier eenige bijzonderheden laat volgen omtrent deze groep, natuurlijk in alles geëvenredigd aan het geheel. De panters wegen ieder vijf-en-twintig, de wagen honderd, en alles te samen drie honderd centner. De hoogte van de groep, die uit zeven stuks bestaat, bedraagt ongeveer 8 meter. Onder de leiding van den directeur Von Miller, die zich opzettelijk daartoe naar Dresden heeft begeven, werd dit reuzengevaarte op de plaats zijner bestemming gebracht.

Aan weerszijden van den hoofdingang bevinden zich nog vijf deuren, die toegang geven tot de plaatsbureaux en de corridors. Door gangen, eikenhout met goud geschilderd, komt men in de beide parkets. Het orkest is in den trant van het door Wagner uitgedachte. Alle vloeren van dit gebouw zijn ingelegd, de trappen van graniet. De wanden van de trap, die naar den eersten rang voert, als ook die van den voorhof, om het nu eens zoo te noemen, zijn van stuc, dat in schoonheid en in kilheid het prachtigste marmer naar de kroon steekt. Deze hal wordt gesteund door eenige kolommen, paarsgewijze aangebracht. De zoldering, als ook de bovengedeelten der wanden, zijn beschilderd met tafereelen uit de meesterwerken der beroemdste tooneeldichters. Alle schilderstukken in dit gebouw te vinden, — en het zijn er vele — werden door eerste meesters ontworpen en uitgevoerd. Bij het vervaardigen der plannen voor dezen schouwburg heeft Semper gemeend zijne opvatting van de eenheid der kunst te mogen en te moeten uitdrukken.

Terwijl ik al dat schoons zoo op mijn gemak stond te bewonderen, kon ik niet nalaten te denken: »Hoevelè tooneelbezoekers zullen hierop letten? Ja, zal al dit schoone 's avonds te genieten wezen?» Het plafond der tooneelzaal is, als 't ware, één schilderstuk; daarop zijn ook de namen en beeltenissen van Europa's beroemdste tooneeldichters aangebracht

De loges zijn lichtgroen geverfd, afgezet met donkerder tinten en een rand van wit er omheen. Achter of bij de loges, die voor zes zitplaatsen zijn ingericht, bevinden zich boudoirs, en wat verder af groote koffiekamers.

De comediezaal heeft vier galerijen. De bovenste is in twee rangen verdeeld. De bezoekers van de twee laagste rangen zullen honderd negen-en-vijftig traptreden te beklimmen hebben. Aldaar bestaan de zitplaatsen uit een soort van Weener stoelen en kanapés. Door het geheele gebouw heen zijn ventilatie-machines aangebracht, en op vele plaatsen de waterleiding, opdat, in geval van brand, nergens het groote blusmiddel ontbreke.

Deze schouwburg bevat 2800 zitplaatsen.

Het tooneel kan door een ijzeren scherm van de zaal worden afgesloten. Bij de geringste sporen van brand zal daarvan aanstonds worden gebruik gemaakt. Dat, bij voorkomende gelegenheid, het toeschuiven van deze gordijn den bezoekers aanstonds herinnere, dat er nu, nog minder dan ooit te voren, kans — zelfs mogelijkheid, kan ik wel zeggen — voor hen bestaat om in het theater te *verbranden*! Dan zal er voorzeker ook niemand worden *doodgedrongen*.¹⁾

---

¹⁾ Hoe weinig de toeschouwers, zelfs onder ongunstige omstandigheden, van een brand op het tooneel te vreezen hebben, daarvan overtuigde ik mij, toen ik mij nog niet lang geleden in een theater

Het tooneel is geheel ingericht op de vertooning van de meest samengestelde mise-en-scène. Vandaar, dat het tooneel met een groot aantal zinkluiken is overdekt. Een heel leger kan wel tegelijk uit den grond opstijgen, of daarin verzinken, en onder den bodem kunnen heel wat menschen en machineriën worden geborgen; want onder het tooneel bevinden zich nog drie verdiepingen. Achter het tooneel is er eene ruimte, waar de optochten zullen worden geregeld. Twee rijen van zeven bruggen hangen boven elkaar in de lucht. Hierlangs zullen de machinisten zich over de geheele ruimte kunnen bewegen en er zijn hijschmachines gemaakt, om hen daarheen te brengen. Aan de achterzijde van het tooneel is een ingang gemaakt voor de paarden en wagens, die in de voorstelling dienst zullen moeten doen.

Eindeloos is het getal touwen en tegenwichten voor coulissen en achterschermen. Rechts van de gordijn bevindt zich een orgel. Aan weerskanten vindt men een trap; de een voert naar de oefenzaal van het koor; de ander naar die van het corps-de-ballet, die bijgevolg een eenigszins oploopenden vloer heeft.

De kleedkamers der artisten werden zeer goed ingericht. Het zijn ruime vertrekken, waarin zoowel de waschtafel als de verlichting en de waterleiding aan alle eischen voldoen. Eenige diepe nissen, of kasten zonder deuren, staan den artist tot berging zijner costuums ten dienste. Naast

---

bevond, dat maar één uitgang had en een zeer nauwe trap bovendien. Hoewel er geen plekje onbezet was gebleven, zag ik, dat, op het horloge af, de laatste der duizend à twaalf honderd bezoekers in minder dan vier minuten zich buiten de zaal bevond. Kan in dit tijdsverloop één pilaar, ja, een coulisse verbranden?

de deur is een spreekbuis. Verder bevinden zich in die kamers verwarmingsmachines en ventilatie-toestellen.

Voor toevoer van water op het tooneel is ruimschoots gezorgd. Op sommige plaatsen kan een straal worden voortgebracht ter dikte van een mansarm.

Over de meerdere of mindere sierlijkheid der gasormenten kan ik niet spreken, dewijl zij nog niet waren geplaatst, toen ik het gebouw bezichtigde.

Zóó ongeveer ziet er één der twee hoftheaters uit van Dresden, eene stad met niet meer dan twee maal honderd duizend inwoners!

Amsterdam, Augustus 1877. * ELISE A. HAIGHTON

BLADVULLING.

Een jeugdig tooneelschrijver, die spoedig naam wenschte te maken, zeide eens tot Scribe: »Het valt toch niet te ontkennen, dat wij de beste tooneeldichters van onzen tijd zijn.» »Volkomen juist geoordeeld», antwoordde Scribe, »doch slechts voor de helft waar.»

EEN MOOIE SCHEETS,

DOOR

MAXIME DU CAMP.

„Ik ken niets leelijker, niets onaangenamers, dan het inwendige van een schouwburg. Al die menschen, zoo schitterend, zoo rijk, indien men ze van verre ziet, zijn stil, droefgeestig, morsig en norsch, wanneer men hen nadert, of met hen in aanraking komt. Op 't tooneel is alles al even zoo. Het zijden fluweel is van katoen; het goud is met eiwit geschilderd; de diamanten zijn glas; het geheugen der artisten komt uit het hok van den souffleur... Alles is bedriegelijk, tot zelfs het licht, dat van beneden komt in plaats van omhoog. Tusschen de schermen ziet men integendeel de waarheid onopgesmukt, en naakt in haar realisme... Het mooiste gezichtje doet u bersten van 't lachen; want dáár eerst ziet men, hoeveel rood er op de lippen, hoeveel zwart op de wenkbrauwen, hoeveel wit op de wangen, hoeveel blauw op de aderen moet gedaan worden, om eenig effect te maken voor 't voetlicht, ... voor dat ondragelijke, helle, gloeiende voetlicht! Wanneer dat felle licht ontbreekt en niet krachtig geholpen wordt door den afstand, om de ruwe trekken te verbergen en 't geheel harmonisch te doen zijn, dan bevindt men zich in tegenwoordigheid van gezichten, die

als prenten gekleurd schijnen te zijn. Alleen om de danseuse kan men niet lachen. Zij boezemt zooveel medelijden in, dat de scherts u op de lippen besterft! Zij komt glinsterend en geblanket uit haar loge; er blijven haar één of twee minuten over vóór zij op 't tooneel moet verschijnen; zij haalt een zakje te voorschijn, dat ze op den vloer leegschudt. 't Is harst!... Zij plet het, wrijft er de zooltjes harer schoentjes mede, om niet uit te glijden; zij slaat eenige flic-flac's, brengt de hand aan heur haar, om zich te overtuigen, dat haar valsche chignon niet af kan vallen, en dan, snel als de bliksem, op de door haar afgewachte ritournelle, neemt zij haar vlucht. Zij staat op 't tooneel, den mond »en cœur," en met geronde (?) armen. Zij draait, staat op de teenen, werpt zich voor- en achterover, maakt eenige entrechats, springt omhoog en daalt weer op de teenen en in de maat neer. Als ze er nog kracht genoeg toe heeft, zal ze den toeschouwers een glimlach wijden... En 't publiek?... Soms klapt het in de handen. Zij komt terug tusschen de coulissen; zij gaat niet meer; zij sleept zich voort, zonder adem, druipende van 't zweet, half verstikt, de hand op de borst, waar zij het felle kloppen van een vermoeid hart tot bedaren tracht te brengen; zij werpt in der haast een deken of een shawl om; want zij beeft in den kouden luchtstroom, die haar omgeeft... Ik heb een danseuse hooren zeggen, toen ze van 't tooneel kwam: »Ik ging nog liever hout zagen!"

DE SOUBRETTE.

Ik behoef niet te ontvouwen, wat men onder dien naam verstaat. Soubrette-rollen zijn die van jeugdige, sluwe, nuffige dienstmaagden of kameniers in aanzienlijke huizen, die allerlei geheime en slinksche middelen gebruiken om haar doel te bereiken. Doch, hoe dikwijls bezigt men niet dit woord zonder zich rekenschap te geven van zijn afleiding. Trouwens, dit punt is niet uitgemaakt. Sommige taalkundigen verklaren dit ronduit. Anderen wagen allerlei gissingen, waarbij zij der fantazie een al te vrij spel laten.

Ik wil hier een paar dier verklaringen laten volgen, om dan die te geven, welke mij het aannemelijkst toeschijnt.

Littré is de meening toegedaan, dat Soubrette van het Spaansche: *sobretarde* afkomstig is. Dit woord beteekent: »op den laten avond», »in de schemering». De naam »soubrette» zou dan gegeven zijn aan de bevorderaaster van geheime minnarijen, de koppelaarster, die geliefden, welke elkander niet mogen hebben, helpt en hun liefdehandel begunstigt.

Mij komt deze verklaring, hoe geestig ook bedacht, veel te gezocht voor dan dat ik ze aannemelijk zou achten.

Dit is ook het geval met eene andere.

Soubrette, dus beweren sommigen, is samengesteld uit *Sous* — het Latijnsche *Sub*, het Nederlandsche *Onder*, dat een ondergeschikte betrekking aanduidt — en uit *Brette*.

Brette, het vrouwelijke van Breton, beteekent een langen degen, zooals de ridders van Bretagne droegen en waarvan Bretteur (vechtersbaas, duëllist) is afgeleid. Daar de Bretons erg strijdlustig waren, duidde de naam van hun degen ten slotte de lieden aan, die met iedereen twist zoeken, zich tegen alles verzetten, alle plannen tegenwerken, telkens beletselen in den weg leggen en een spaak in het wiel steken. De vrouwelijke type van dat menschensoort, de type van gevaarlijke intriganten, zou derhalve de rol van Soubrette in het leven hebben geroepen. Het woord beteekent dus zooveel als intrigante van lage afkomst (sous)

Meer lacht mij een derde verklaring toe en wel deze:

Brette heeft ongetwijfeld gediend, om een langen degen aan te duiden. Doch dit bijvoegelijk naamwoord wil ook eenvoudig »meisje of vrouw van Bretagne'' zeggen. Soubrette zou dan zooveel zijn als »basse brette'', of meisje uit Beneden-Bretagne, eene uitdrukking waarvan Madame de Sévigné zich in haar brieven reeds bediende. Ik zou meenen, dat men aldus eene vrouwelijke dienstbode in een fatsoenlijk gezin noemde, zooals men de portiers of huisbewaarders ook »Suisses'', Zwitsers, heette, omdat zij meestal uit Zwitserland afkomstig waren. Niet onwaarschijnlijk is het toch, dat op zekeren tijd Bretagne de vrouwelijke dienstboden aan de aanzienlijke huizen heeft geleverd, gelijk later Normandye en de Elzas de minnemoeders, en Auvergne de waterdragers, zoodat de personen, die deze beroepen uitoefenden, algemeen aangeduid werden met den naam der bewoners van de provinciën, waaruit de meeste harer afkomstig waren.

Amsterdam, Aug. 1877.

M. A. PERK.

JOHANNES JELGERHUIS, RIENKZOOM.

Wél heeft ons kleine Nederland in de wereldgeschiedenis eene hoofdrol vervuld! Vestig het oog op handel en scheepvaart, op krijgsverrichtingen ter zee en te land, op wetenschappelijken vooruitgang, stoute ontdekkingsreizen, op godsdiensttwisten en vrijheidsleuzen, op beeldende kunst en fraaie letteren, ja! zelfs op het gebied der muziek. Van alles kan men een tijdvak aanwijzen, dat Nederland den toon in Europa aangaf... Van zooveel schitterends moge veel verloren zijn gegaan, in de voortbrengselen der oude Nederlandsche kunst bezitten wij nog een monument van groote vermaardheid. Rembrandt als de generalissimus, gevolgd door een ontzaglijken staf, reist nog de geheele wereld rond en wordt alom gevierd en hoog gewaardeerd.

Maar de schilderkunst is ook van alle kunsten het meest geschikt om overal begrepen te worden. Hare taal, die der natuur zelve, wordt overal — hoewel niet door allen — verstaan en gesproken. Wie weet, of de prachtige poëmen van Vondel niet overal zouden zijn doorgedrongen, als de onbekendheid onzer taal zulk een wereldsucces niet in den weg had gestaan. De dichter schenkt, zoodra hij zijne gedachten aan het papier toevertrouwt, ook wel een kunstgalerij aan het nageslacht, maar voert hij eene elders weinig bekende taal, dan blijft die schat slechts het eigendom zijner landgenooten. Nog erger is in dat opzicht de tooneelspeler. Hoe begaafd hij ook moge wezen, hoezeer

hij letterkunde en menschenkennis, plastiek en schoonheidszin in zich vereenige, met hem sterven al zijn heerlijke, levende schilderijen, zijne prachtige, tot daden verhevene gedichten.

En in deze kunst, zoo veelvermogend op den tijdgenoot, zoo weinig latende aan den nazaat, hebben de Nederlanders evenzeer geschitterd, en wel in een tijd, dat er overigens van de grootheid der vaderen weinig of niets was overgebleven. Wattier, Snoek, Ward Bingley, Majofski, Rombach, Jelgerhuis hebben de bewondering van hunne landgenooten en zelfs van den vreemdeling weten op te wekken; ja! het is mij dikwijls voorgekomen, dat bejaarde lieden van smaak meenen, dat van alles wat sedert gezien is, hetzij dan hier te lande — wat minder bewijst —, hetzij elders, getuigden, dat niets mag vergeleken worden bij het prachtig geheel, dat toen op het Amsterdamsche Leidscheplein te genieten was.

Was misschien dat oordeel eenzijdig? Het is toch den mensch eigen, om datgene wat hem boeide in den tijd dat zijne geheele ziel zoo ontvankelijk was voor bewondering, in den tijd zijner jongelingschap namelijk, met de meeste liefde in het kouder geworden hart te bewaren. Ook is het aannemelijk dat eene geheel andere kunstrichting de oudere hebbe verdrongen, zoodat wij misschien, waarschijnlijk zelfs, niet meer zouden dweepen met hetgeen hen zoo heeft meegesleept. Op zichzelf beschouwd, zou dat nog niet veel bewijzen tegen de talenten der afgestorvenen. Wij allen toch zijn kinderen van onzen tijd en dragen er de deugden en gebreken van mede. Het zou dus niet onaannemelijk zijn, dat de richting van de bloeiperiode van ons tooneel die van onzen tijd verre overtrof. Jammer slechts, dat de maatstaf ter vergelijking zoo moeielijk

is aan te geven. De lichamen, die ontzag verwekten door stand en beweging, zijn vergaan; de wezenstrekken, hoe geestig, hoe innemend of ontzaglijk ze mogen geweest zijn, bestaan niet meer, en de melodieuze stemmen, die zich zelfs fluisterend verstaanbaar wisten te maken, en, met kracht uitgezet, de wanden deden trillen, ze zwijgen voor eeuwig! Wattier, Snoek en Bingley, hoe bewonderd gij in uw leven waart, voor ons zijt gij dood; uw naam alleen is overgebleven.

En niet alleen uwe verrichtingen,... uwe kunst zelfs bestaat voor ons niet meer. Hoe zeer moet ook uw eigen roem daaronder lijden. Het is toch maar zóó: een kunst-product, hoe meeslepend ook voor den tijdgenoot, wordt slechts geadeld door den nakomeling. Ridder Van der Werf werd als schilder meer gehuldigd door den tijdgenoot dan Rembrandt. Hoe vele gedichten, hoe vele drama's zijn, sedert Homerus Ilias, Dante's Inferno, Shakespear's Hamlet en Molière's Tartufe door den tijdgenoot met recht *verslonden*; want er is niets meer van overgebleven, terwijl deze meesterstukken in volle frischheid het lot der eeuwen tarten.

Wij, intusschen, die meer nog de kunst dan de kunstenaars liefhebben, wij vooral betreuren, dat wij ons geen juister begrip kunnen maken van uwe kunst. Dat gij door uw krachtig samenwerken onweerstaanbaar hebt weten te boeien en mee te slepen is ontegenzeggelijk;... dat dit tegenwoordig maar bij uitzondering en door enkelen geschiedt, is even waar. Dat tegenwoordig een realisme in alle kunsten wordt gehuldigd, waardoor veel conventioneels, veel onnatuur is afgemaakt, is zeker; maar evenzeer moet men erkennen dat zonder het ideale, waarachtige kunst ondenkbaar is. Het mag gevraagd worden: of men

in zijn streven naar werkelijkheid niet te ver gaat; of men vroeger der werkelijkheid in waarheid zoo weinig stem gaf, als door menigeen wordt beweerd; of in de ontwikkeling der tegenwoordige richting ons heil ligt, dan wel, of het ook zaak kon zijn, het verledene wat meer te doen meespreken.

Wie zal ons echter een bevredigend antwoord geven?

Een enkele slechts is er, die nog spreekt ook na zijn dood. Een enkele is er, die ons in tal van geschriften, een gedenkstuk heeft nagelaten, alleroppermerkelijkst, als men eenig begrip, hoe oppervlakkig dan ook, van de dramatische kunst wil krijgen uit de dagen onzer groote mannen. Deze is:

JOHANNES JELGERHUIS, RIENKZOOM.

Men heeft wel eens beweerd, dat, doordien de acteursstand hier van oudsher niet genoeg in aanzien was, over het algemeen onze tooneelspelers menschen zijn van minderen stand, en dat dit hunne kunstenaarsontwikkeling zeer in den weg staat. Voor zooverre men het oog heeft op het vertoonen van menschen uit de *haute volée*, is dit zeker waar. Toch geloof ik, dat ook hier overdrijving heerscht. Zeker is het, dat Rienk Jelgerhuis, de vader van den acteur, een bekwaam man, een goed en daarbij zeer wetenschappelijk kunstenaar is geweest. Men leest van hem, dat hij portretteur voornamelijk in pastel was, en dat zijne vaardigheid daarin zóó groot was, dat hij soms in den zomer twee portretten op een dag afwerkte. Op deze wijze moet hij, toen hij op zeven-en-zeventigjarigen ouderdom overleed, 7763 personen hebben geconterfeit. Hij had

grootte kennis van de perspectief, hetgeen hij o. a. bewees door in 1776 zijne aanmerkingen op een werk van C. Philips over dat onderwerp uit te geven. Ook was hij een niet ongelukkig graveur en etser. In het laatst van zijn leven werd zijn gezicht slecht, en toen vond hij een dubbelen bril uit, door welks bovenglazen hij zijn model, en door de onderste zijn eigen werk zag, terwijl beiden verschillende brandpunten hadden. Hij maakte gaarne kleine tooneelen met beelden en voor de conus- en cilinderspiegels ook voorwerpen van allerlei gedaante. Ook had hij veel gelezen, doorlas de meeste wijsgeerige werken met geestdrift en vrucht, had eene meer dan oppervlakkige kennis van de wis- en natuurkunde, en stond 's morgens te 4 ure op om te kunnen studeeren. Caspar Philips, die ook nog schreef over het zonlicht in kunsttafereelen, erkent veel van Jelgerhuis te hebben geleerd en de hoogleeraar Camper getuigde van hem: »dat hij de eerste schilder was, die ontdekte, dat voorwerpen nimmer goed kunnen worden afgebeeld, tenzij dezelve zoover van den ziener zijn verwijderd, als zij zelve groot zijn". Nog werd hij voor eene verhandeling over het fabriekwezen, door het Bataafsche Genootschap, met goud bekroond.

De man wordt verder afgeschetst als iemand van een zeer goed zedelijk karakter, die, om zijn talrijk huisgezin een eerlijk bestaan te bezorgen, zich vele opofferingen getroostte.

Deze *omnis homo*, van wien in de stedelijke bibliotheek en kunstverzameling van Leeuwarden nog zeer opmerkelijke werken worden bewaard, werd in 1729 te Leeuwarden geboren en stierf te Amsterdam in 1806.

Waarlijk als zij, die zich aan het tooneel willen wijden, allen een vader hadden als Johannes Jelgerhuis, dan zou mis-

schien eene tooneelschool nutteloos kunnen zijn. Daaraan echter scheelt nog zeer veel.

Johannes werd in 1770 te Leeuwarden geboren, in 1805 als tooneelspeler aan den Amsterdamschen Schouwburg verbonden en hij overleed te Amsterdam in 1836. Hij is tweemaal gehuwd geweest en wel den eersten keer met juffrouw Van der Boon, te Delft. Destijds was hij aldaar kunst schilder. Hij meende een goed huwelijk te hebben gedaan; maar, na den dood harer ouders, viel er weinig of niets te deelen. Daarop maakte hij van zijn lievelingsvak — het tooneelspelen — zijne hoofdzaak, aangezien het schilderen destijds te weinig opbracht. Intusschen heeft hij toch, als schilder, teekenaar en graveur naam gemaakt, en zijne schilderijen, meest kerk-interieurs, komen van tijd tot tijd op verkooping en nog voor. Zijne studiën als schilder moesten hem voor het tooneel zeer ten dienste staan. Bezat hij niet de veelzijdige bekwaamheden van zijn vader, hij heeft zich als artist, misschien juist door zich meer tot het kunstvak te bepalen, een meer blijvenden naam verworven, en dat kunstvak maakte hij zoo volledig en veelzijdig tot het zijne, als waarvan misschien nauwelijks een tweede voorbeeld is aan te wijzen.

Bij zijne eerste vrouw verwekte hij Catharina, die later huwde met den acteur Roobol; Johanna, die eerst met den bekwamen componist Morin — den vader van den tegenwoordigen acteur — en later met den acteur Lambotte huwde; Maria, die trouwde met Gartman en de moeder werd van onze mevrouw Kleine-Gartman, en Cornelia, die danseres werd aan het tooneel en, gehuwd met Stemmerik, (vader van den tegenwoordigen tooneelmeester op het Leidsehe plein) in jeugdigen leeftijd overleed; eindelijk

nog een zoon, die reeds op elfjarigen leeftijd stierf. Na den dood der eerste vrouw, hertrouwde hij met juffrouw Doll, die hem een zoon schonk, van wien hij weinig vreugde heeft beleefd. Jelgerhuis, die kunstenaar in zijn hart, maar in de wereld nog al onpractisch was, heeft, toen hij in lateren leeftijd onvoorspoedig en ziekelijk werd, bij zijne vrouw grooten steun gevonden. Het famielieeven aldaar was onberispelijk en hijzelf was, hoewel wat onbeholpen, een zeer achtenswaardig man. Met de commissarissen van den schouwburg had hij dikwijls twist, en zijn wat overdreven deftige, misschien wel wat arrogante toon mag daartoe wel hebben meegewerkt; maar de oorzaak lag meestal daarin, dat die heeren van hem, hetzij in costumceering of andere opzichten, dingen vergden, die tegen zijne wetenschap en degelijke kunstrichting aandruischten.

Ik heb 's mans rollenboek voor mij liggen, dat wil zeggen: een boekskén, waarin door hemzelve alle rollen zijn aangeteekend, die hij van zijne komst aan het tooneel, en alzoo van 1805 tot 1834 — dus kort voor zijn dood — heeft vervuld. Hier en daar heeft hij die dorre opsomming met eenige aantekeningen verrijkt. Vrij wat werd ook toen van onze acteurs gevergd. Rollen als Agamemnon in Huydecoper's *Achilles*, Don Gomes in *de Cid*, koning Lear en Avogaro in *Gaston en Bayard* werden hem kort na zijn debuut toevertrouwd, zoodat hij het emplooi van eersten marqué dadelijk heeft aanvaard. Het aantal nieuwe stukken, waarin hij in het eerste seizoen optrad, bedraagt zeven-en-twintig, terwijl hij acht-en-veertig maal is opgetreden. In latere jaren werden de nieuw door hem in te studeeren drama's vanzelf minder; maar daarentegen speelde hij zestig of zeventig avonden, en meestal een belangrijke, zoo niet eene hoofdrol.

In dien tijd was er ook een gezelschap: *Aan Welsprekendheid gewijd*, hetwelk eerst zijne Vergaderingen hield in het tegenwoordige lokaal Concordia, op de Pijpenmarkt, en later in den Garnalen Doelen, op het Singel. De meeste oudere zoowel als aankomende acteurs en actrices behoorden er toe. De heeren Wiselius, D. J. van Lennep, — later ook Jakob van Lennep — 's Gravenweert, Slingelandt en A. Hartsen toonden daarin groote belangstelling. Jelgerhuis werd daar hoog gewaardeerd, vooral als hij, ten besluite van den avond, een luimig Catsiaantje voordroeg. Later gaf hij lessen in de mimiek, in den foyer van den Schouwburg, en vormde verscheiden artisten, o. a. Peters; terwijl Engelman, die eigenlijk een leerling van Snoek was, zeer veel aan zijne voorlichting hechtte.

Hoewel hij een goed, belangwekkend gelaat had, moest hij toch in natuurlijke gaven achterstaan bij Snoek, die vooral met zijn fraai en vol stemgeluid wonderen deed. Jelgerhuis was klein van gestalte en had een scherp, expressief geluid. Volgens de meening van de dames De Vries-Bia en Kleine-Gartman, — aan wie ik in dezen dank verschuldigd ben voor vele bijzonderheden — moet Morin nu en dan sterk aan hem herinneren, zoowel door zijne deugden als gebreken. Hoewel 's mans grootste bewonderaars niet konden ontkennen, dat hij zich wel eens aan overdrijving en gemaniereerdheid schuldig maakte, was hij toch altijd op zijne plaats en speelde hij sommige rollen bepaald onverbeterlijk. De Gysbrecht wilden de liefhebbers van niemand anders zien dan van hem. Snoek moest dan als Bode naast hem staan. In Mahomet vervulde hij den Sopir, en Snoek erkende openlijk, dat niet hij, als Mahomet, maar Jelgerhuis de held van den avond was. Na Snoek's dood heeft hij den Mahomet

gespeeld. Als koning Lear wist hij tranen te ontlokken. Als Nero, in Epicharis en Nero, werd hij geprezen, en een groot bewonderaar van zijn talent heeft mij dikwijls, meer als waardeering dan wel als afkeuring, het volgende verhaald, als bewijs, hoe ver Jelgerhuis de mimiek durfde te drijven.

De dichteres en samenzweerster Epicharis verschijnt voor Nero, en deze, die gaarne al de gezworenen kennen wil, ten einde hen te dooden, veinst vergevensgezindheid, om zodoende Epicharis tot bekentenis te verleiden. Haast zou zij in de val geraken, als zij niet toevallig Nero aanziet en:

»Wat moordlust schittert uit zijn bliksemschietende oogen!
Verrader! 'k zie het klaar: gij vlamt op aller dood!»

Nu moet werkelijk dat gelaat, bij dit tooneel, afschuwelijk, geheel ontsierd door den wellust der moordzucht geweest zijn en Jelgerhuis ontzag zich niet — vreemd genoeg voor een acteur van het treurspel in die dagen — de tong uit den mond te steken.

Zooals alles, wat in dien tijd op goeden smaak aanspraak mocht maken, dweeptte ook Jelgerhuis met het treurspel. Toch waren er ook andere stukken, waarin hij veel bijval vond. Vooral komische karakterrollen vonden in hem een waardigen vertegenwoordiger, en men zag hem gaarne als Frederik de Grootte, in de Husaar van Felsheim, de Twee advocaten, de Ortenburgsche familie, de Zilveren bruiloft, de Houtvester en boven alles als Fedel in de Grootte Wereld, en zijn generaal in de Speler of Revanche-praag was beroemd.

Niettegenstaande dit alles, blijkt toch hier en daar uit zijne aantekeningen, dat hij zich half ondergegaan be-

schouwde, als er geene treurspelen gegeven werden. Zoo vind ik, onder anderen, deze opmerkelijke aantekening in Mei 1817. »Na een tijdvak van twaalf jaren ziende, dat het noteeren van de spelen al steeds gelijk was, nam ik het besluit deze notitiën niet meer te vervolgen, te meer daar het zomerreizen een einde nam, dewijl Snoek, Westerman, juffrouw Grevelink niet meer gingen reizen, waardoor het treurspel verloren ging voor den zoomer en ik gevolgelijk ook te huis bleef, genoeg te schilderen hebbende en dus zulks gaarn doende. Majofski werd alleen onderneemer van de zoomer en speelde slechts klijne opera en drama. Ik resolveerde nu alleen te noteren in een apart boekje de nuwe rollen die ik nog in mijn leven mogt aanleeren en dit boek te sluijten. Ik heb naderhand in Utrecht, op de zoomerreizen, den heer Majofski ter adsistentie geweest.»

Men ziet hier duidelijk, waar de tragedie ophoudt, is ook zijn eigenlijke rol uitgespeeld, al wil hij ook zijn confrater Majofski — die nooit in het treurspel heeft uitgemunt — in dat kleinere werk nog wel ter zijde staan.

Nog opmerkelijker is de volgende aantekening :

»In het naajaar van 28 in dit saizoen kreeg ik met de heer 's Gravenweert, een der commissarissen disput over het onverwags veranderen van de representatie van Ninus in Merope en het ontnemen der rol van de vertrouwde in Merope aan mijn dochter Maria Gartman. Deze onnodige verandering om de jigt van Vroombroek, daar Evers dien rol kende en het gestadige veranderen der stukken in het algemeen gaf aanleiding tot een scherpen brief aan dien man. Die bragt hij op de kamer van commissarissen en had hevige twist ten gevolge. Men viel mij daar hevig aan over dien brief én ik ben sinds in vijandschap met hem gebleven.

De schouwburg werd den 27sten Mei 1829 gesloten. In de vorige twist, hierboven aangehaald, wees men mij de deur, en nu in het afscheid van het zaizoen zij 's Gravenweert, geen treurspel meer te willen geven. Dat was om mij zeer te doen."

Deze uitval bewijst, hoezeer werkelijk Jelgerhuis overtuigd was, dat met het treurspel ook hij vallen moest. Dat evenwel 's Gravenweert geldende redenen kon hebben, om tegen het opvoeren van treurspelen te zijn, bewijst eene dadelijk daarop volgende aantekening van Jelgerhuis.

Hij speelde namelijk in October 1829 de rol van Regulus en schrijft daarbij: »De uitslag van dit stuk had geen bijval, men kon het voegen bij Flips van Egmond, bij de terugkomst van Ulysses, bij de nuwe Elfride, bij de nuwe Fiesco, in 't kort bij al wat in de laatste jaren was opgevoerd in tragedie dat nuw was; want het bleek dat de smaak voor den treurigen toon verviel en waarin alleen Sylla een uitzondering had gemaakt."

Nog erger ervaringen wachtten dezen enthousiast voor de hooge tragedie. Men leze zijne aantekening bij het jaar 1830.

»Het uitbarsten der oproerigheden in Brussel en het gevolg daarvan voor ons land was inzonderheid bitter voor vele rijzende tooneelgezelschappen, het trof mijn dochter en schoonzoon Lambotte, welke, na 12 jaren ongestoord rijzen bij 't tooneel van juff. Alting zonder bestaan geraakten. In de maanden September en Oktober ging het zoo ver dat men in den Schouwburg alhier geen treurspel meer dorst te vertoonen als zijnde te veel meestal met verraad en partijen die twisten en vegten om troon en kroon opgevuld. Die kwalijk geplaatste vreeze in mijne

oogen werd veel te ver getrokken, want men gaf in de plaats van goed spel, Concerten — en zoo kwam men tot aan November, wat daar bij verder op volgen zal, hoop ik te laten volgen — ondertusschen waren het de directeuren dezer dagen die den schouwburg tot een Concertzaal maakten en de heer Vrugt, hollandsche zanger, engageerden om op die Concerten te zingen. De bijval die dit vond was groot en vestigde de Concerten in den Schouwburg; men moest zien wat het worden zoude; men riep en schreeuwde om de volksliederen, die hij dan ook zong.”

»Na de maand November begon men te veranderen van toon; men gaf toepasselijke stukjes: »*Het Dorp aan de grenzen*, *De hulde voor de luchtsprong van Van Spijk*,” en »*Alles voor het Vaderland*”, enz. Dat werd gaarne gezien; maar thans bleef het treurspel achter en men bleef de opera begunstigen. Zoo kwam men aan het voorjaar, 5 April, toen werden de acteurs en actrices opgeroepen en hun inkomsten vermindert Percentsgewijs; ik verloor 20 percent dat een slag veroorzaakte van *f* 480, en mij en geheele familie verarmde en in tranen stortte.”

Zoo zien wij dan de hooge tragedie aan onzen Jelgerhuis steeds meer en meer ontvallen. Hij leefde dan ook in een tijd van algeheele omwenteling. Geen wonder dus, dat ook de kunst daarin deelde. Was in Napoleon's tijd het Romeinsche element weder op den voorgrond gedrongen, al spoedig deed zich de reactie gevoelen en de voor ieder meer begrijpelijke, meer burgerlijke richting van Kotzebue en Iffland wonnen meer en meer veld. Zou echter de tragedie in ons land niet beter hebben kunnen stand houden, wanneer niet de voornaamste priesteressen en priesters der hooge kunst gestorven waren? De aantekeningen van Jelgerhuis immers leeren

ons, dat hij hen allen heeft overleefd. Reeds voor Augustus 1814 had mejuffrouw Wattier Ziesenis — zij zelve heette Wattier en ze was met den bekwamen beeldhouwer Ziesenis gehuwd, weshalve zij eigenlijk, naar onze tegenwoordige begrippen, mevrouw, en niet mejuffrouw, Ziesenis Wattier moet heeten — het tooneel verlaten, echter nog in Mei van het volgende jaar, als afscheid een harer beroemdste rollen, de Maria de Lalain, gespeeld. Den 28 Februari 1822 werd zij lid van het fonds voor opleiding van kweekelingen voor het tooneel en speelde dien dag nog eens de Athalia van Racine. »Den 24 April 1827», schrijft Jelgerhuis, »overleed Johanna Cornelia Ziesenis, geboren Wattier, aan de Geestbrugge onder Rijswijk. Zij is op den 28 daarop plechtig begraven in de groote kerk in den Haag, door de Hollandsche en Fransche acteurs van den Haag. Na de begrafenis ging de trein naar de Comedie om een aanspraak toepasselijk te hooren. Zij werd zes en zestig jaar oud.

Men vierde een lijkfeest op haar dood, op het Tooneel alhier te Amsterdam. 't Tooneel in 't Zwart met witte tranen, starren en witte kransen, vaerzen van Westerman, en de acteurs en actrices droegen 4 weken de rouw."

Zeer spoedig daarop volgde eene andere actrice van grooten naam. Wij lezen het volgende:

»In den vroegen morgen van den 24 Augustus 1827 kwam mevrouw Geertrujda Hilverdink Grevelink, Eerste Actrice van den Schouwburg tot het wanhopende en ijelhoofdige besluit om zig te verdrinken. Men haalde haar dood uijt de Lijdschegracht te Amsterdam nabij haar woning omstreeks 5 uur half 6, terwijl zij die verschrikkelijke daad ongeveer 3 uren in den morgen had volbragt. Zij was eene excellente actrice maar ten prooije aan vreeselijke

hartstogtelijke dweeperij, steeds gereed tot uijtersten in alle haare bedrijven.

Het Tooneel verloor veel aan haare kunst en haar huisgezin, dat talrijk was, eene liefdrijke moeder. Met groote spijt en leedwezen schrijf ik dit neder over haren dood."

En verder :

» Op den 3 Januarij 1829 overleed Andries Snoek, eerste acteur van den Amsterdamschen Schouwburg aan eene verslijmde dikke jichtstofte op de borst. Hij is den 8sten daaraan plechtig begraven in de Zuiderkerk alhier met een laurier op zijn kist. Westerman hield een klijne lijkrede op zijn graf en de Fransche Acteur Norris insgelijks. De Heeren Vrugt en Sundorp zongen aan zijn graf en de dichters waren in de kerk tegenwoordig; ik was slipdrager aan de lijkkoets. Treurmuziek was in de kerk, en duijzende menschen in de stad uijtgelopen om de lijkstatie te zien, die uit het corps Acteurs bestond en uijt het Fransche corps Acteurs en Duijtschers. Den Schouwburg verliest veel aan hem, hij was excellent in veele rollen. Ninus de 2de was zijn laatste."

» Men hield op het Tooneel een plechtige hulde ter nagedachtenis van Snoek op den 22 Januarij bij een buijtengewone koude zoodat alles wat adem schiep omtrent bevroor. De schouwburg was vol en de representatie was ten voordeele der weduwe. Het Tooneel was met een lijktombe en zijn naam in transparante letteren. Alle Acteurs in het zwart en de Actrices tevens aan wederzijde. Westerman hield in vaarzen een mooie lofrede alleen over zijn talent, zeer verstandig, hij was acteur, en niets meer. Den schouwburg was met zwarte drapery behangen. Men speelde vooraf Merope. De Acteurs en Actrices namen den Rouw voor 6 week aan."

Uit de aanhaling blijkt ten duidelijkste, dat Jelgerhuis zijn confrater Snoek alleen achtte op het tooneel. Hoe hoog hij hem echter als acteur stelde, heeft hij ook bewezen in zijne »theoretische lessen», waar wij o. a. vinden:

»Wanneer wij Mr. Andries Snoek als Achilles beschouwen, in het Treurspel *Ifigenia in Aulis*, daar hij in attitude, ons den toorn van dien held tegen Agamemnon, afbeeldt, dan moet ik uwe aandacht vestigen op dien voortreffelijken stand van hem; sinds meer dan twintig jaren speel ik tegen over hem Agamemnon in dat stuk, en ik had met ZEd. in 4de Acte, altijd een groot kunstmatig genoeg, om die scène met hem te behandelen, de goede uitslag, de diepe indruk, die wij elkander veroorzaakten, en wisten op het Publiek over te dragen, drongen door herhaling op herhaling zoo diep in mijnen geest, dat ik die attitude teekenen kan. — Zie dezelve hier.”... En dan ziet men de teekening en staat verbaasd over het talent van den kunstenaar, die dadelijk gereed is, voor zijne leerlingen een zoo prachtig geteekend en geposeerd mannenbeeld te voorschijn te brengen! Waarlijk, de acteurs van dien tijd moeten groote mannen zijn geweest!

Reken nu, dat de groote Ward Bingley reeds den 26 Juni 1818 was overleden, wat was er dan ten jare 1830 overgebleven voor de tragedie, behalve Jelgerhuis? Van de ouderen haast niet anders dan de weinig meer dan middelmatige Evers en Westerman, terwijl toch ook van Roobol, die in Mei 1829 met goeden uitslag had gedebuteerd, met zijn brauwend en rollend, ja, somtijds brullend geluid, voor het treurspel althans, weinig te verwachten was.

Dat trouwens ook in dien bloeitijd van onzen Schouwburg niet alles *couleur de rose* was, wordt door de aantekeningen

bewezen. Meer dan eens toch maakt Jelgerhuis melding van uitstel, en zelfs van vermindering der gages, ook van veranderingen in het bestuur, als zoo vele noodzakelijke gevolgen van slechte recettes. Dat men onder zulke omstandigheden ook in dien tijd uitkeek naar andere, in het oog van velen weinig geoorloofde, middelen om kas te maken is niet te verwonderen, en Jelgerhuis geeft ons in een schetsje, genaamd: »over de representatiën, gegeven op den Hollandschen schouwburg met Engelsche paardrijders en paarden in den zomer van 1814'', een karakteristiek verhaal van deze nieuwigheid. Het fraaie stuk heette: de Verborgene groef, groot melodrama in twee bedrijven met paarden en Engelsche pantomimisten, vertoond op het hollandsch tooneel te Amsterdam. Hij geeft van deze curiositeit een alleraardigst verslag met ophelderende teekeningen, om aan te toonen, hoe een achttiental paarden en zestig soldaten op het tooneel plaats konden vinden. Dat alles getuigt van veel onderzoek en kennis zelfs waar het een onderdeel betreft, hetwelk, zeer tegen den zin van Jelgerhuis, in dit gewrocht tot hoofdzaak was verheven. Tot overmaat van ramp, moest hijzelf bij deze voorstellingen eene, zij het dan ook kleine, rol vervullen. Na dit melodrama, ging men op nog fraaiere wijze een andere draak: Timour den Tartaar genaamd, monteerden, waarin zelfs paarden door een waterval moesten waden. Hij trad daarin niet op, en gaf te kennen, dat hij »wel tevreden was er van ontslagen te zijn.»

Maar het wordt tijd dat wij Jelgerhuis nog van eene andere zijde beschouwen. Hij heeft namelijk een paar werken uitgegeven, waarin hij zich heeft doen kennen als een tooneelkunstenaar van de degelijkste soort, namelijk: *Tooneel-*

costumes van den Koninklijken Hollandschen Schouwburg te Amsterdam, aldaar omstreeks 1810 uitgegeven, hebbende 12 gekleurde platen en twaalf bladen Nederduitschen en Franschen tekst, en *Theoretische lessen over de Gesticulatie en Mimië*, gegeven aan de kweekelingen van het fonds ter opleiding en onderrigting van Tooneelkunstenaars aan den Stads-Schouwburg te Amsterdam, aldaar uitgegeven in 1827, 114 bladen tekst, met 31 door hem geteekende platen. Zijne *Theoretische lessen* zijn een werk van grooten omvang en in sommige opzichten zelfs van blijvende waarde. Wij leeren daaruit, hoe Jelgerhuis geen enkel oogenblik de sierlijkheid aan de natuurlijkheid of de natuurlijkheid aan de sierlijkheid wilde opofferen en hoe hij deze leer in de kleinste onderdeelen, in de houding van voeten en vingers zelfs, wil toegepast hebben. Wilt gij weten, hoe gij op het tooneel slapen, nedervallen, het zwaard trekken, vechten of lachen moet, dat alles wordt u door den leermeester voorgeschreven, of liever, — en dat is veel beter — hij waarschuwt u, hoe gij die verschillende handelingen bepaald *niet* moet doen. Hij gaat verder en toont u zelfs het verschil aan tusschen het lachen van iemand uit de groote wereld en den boerschen herbergier, en dat alles opgehelderd door uitmuntend geschetste beelden. Hij zal u spreken over fraaie groepeerings, en om u duidelijk te maken, wat hij bedoelt, neemt hij de stift in handen en teekent u uit het hoofd, en voor het doel zeer voldoende, de bekende groep van Laokoön uit. Zoo althans deed hij volgens zijne onopgesmukte voorstelling, tegenover zijne leerlingen, die, het lijdt wel geen twijfel, aan zijne lippen moeten gehangen hebben. Wilt gij weten, in hoeverre de scherm- en danskunst bevorderlijk kunnen zijn aan de tooneelspeelkunst, Jelgerhuis

zal u een zeer oordeelkundig antwoord daarop geven. Over de plaatsing van verschillende personen geeft hij uitmuntende wenken en daarbij tevens de bewijzen, hoezeer hij thuis is in de perspectief-leer van het tooneel, de plaatsing der zijcoulissen, enz. De mimiek is vooral met de uiterste zorg behandeld en de koppen, die hij daarbij geteekend heeft, getuigen evenzeer van zijne bestudeering van bekende auteurs, als van zijne eigene, geheel oorspronkelijke waarnemingen.

Daarbij blijft het echter niet. Wanneer hij zijne algemeene beschouwingen over mimiek en gesticulatie heeft gegeven, gaat hij over tot het bespreken der costumes. Hoeveel moeite hij zich daarvoor gegeven heeft, is mij gebleken door eene groote portefeuille gevuld met bijna ontelbare platen en schetsen, die hij voor zijne studie gebruikt heeft, vol van eigen werk en geheel voorzien van bijschriften, die getuigen van den hoogen ernst en ook van het oordeel, waarmede hij alles behandeld heeft. De werkzaamheid, die dat gevorderd heeft, is haast onbegrijpelijk; de liefde voor de kunst, die er uit spreekt, boven allen lof verheven. De stijl, waarin dat alles is behandeld, moge — het valt niet te ontkennen — doen denken aan een deftig heer, die, als een echte verhandelaar, nimmer zijn witte das vergat, ... de figuren, daarentegen, getuigen van een fiksche hand, die breed en kloek wist op te vatten, en nu mogen, door de uitstekende boeken, die later zijn uitgekomen, de lessen voor het costume veel van hare waarde hebben verloren, de lessen in de eigenlijke mimiek en gesticulatie kunnen, mits natuurlijk met oordeel gebezigd, nog van groot nut zijn; want is men eenmaal door het wel wat schoolsche en stijve der zinvorming en behandeling heen, dan zal men moeten erkennen, dat Jelgerhuis nooit op peremptoiren toon zijne

zienswijze doordrijven, maar slechts door gezond verstand en smaak op zijn leerlingen werken wil. Wanneer hij misschien als acteur, met eene zekere eenzijdigheid, het treurspel heeft aangebeden, . . . in zijne lessen daalt hij zelfs af tot het komische in het kluchtspel en overal toont hij een meester te zijn, overal de man, die gerust op zichzelf wijzen mocht als hij zijnen leerlingen deze gulden les gaf: »Intusschen hoop ik reeds getoond te hebben, dat wij geen beeld, geen schilderij, geen print en eindelijk geen mensch moeten beschouwen, zonder toepassing op onze kunst, en eindelijk dat Gij, geachte kweekelingen! den schouwburg, als gij zelve niet speelt, ijverig als een waar leerschool moet blijven bijwoonen, aanmerkingen in stilte in uw gemoed moet maken, opdat uwe ziel immer op dat punt gericht, zich geheel daarin verdiept, opdat de ontwikkeling uwer dispositie, en daarbij verkregene kunde, elkander ontmoetende, vruchten mogen voortbrengen, waardig aan de zorg en moeite, die voor u besteed wordt.»

Vindt gij dezen stijl pedant of althans stijf, ik wil het u gaarne toegeven, maar dring tot de kern door en erken, dat een artist, die aldus getuigt met hoeveel ernst hij zijn vak opvat en daarop den stempel heeft gezet door zijne eigene handelingen, dat zulk een waarachtig artist zeker niet anders dan een uitmuntend *performer* heeft kunnen zijn, een *performer* buitendien, die te veel opmerkte om bij het ideale dat hem in geestdrift bracht, de werkelijkheid een oogenblik uit het oog te verliezen. Trouwens, die realiteit had reeds toen, immers sedert Corver, groote vorderingen gemaakt.

Uitgaande van het bekende naar het onbekende, mogen wij dan ook veilig aannemen, dat het tijdvak, 't welk een Jelgerhuis en, wat de vermaardheid op de planken betreft,

zelfs grootere figuren dan hij was, heeft voortgebracht, misschien wel in enkele opzichten, maar zeker niet uit een algemeen oogpunt, een tijdvak van wansmaak kan zijn geweest. Geen krachtiger pleidooi voor Wattier, Bingley, Snoek en andere sieraden van het Nederlandsch tooneel van dien tijd kon er geschreven zijn, dan wat de bekwame, achtenswaardige, ja! uitmuntende Jelgerhuis ons heeft nagelaten. Zijne beroemde tijdgenooten zijn met veel uiterlijk vertoon ten grave gelegd — hij, de degelijkste van allen wellicht, niet, omdat hij het niet heeft gewild. Zeer eenvoudig werd hij te Haarlem begraven; maar hij heeft zichzelf een monument gesticht, sprekender dan de schoonste tombe had kunnen zijn.

H. Th. BOELEN.

BLADVULLING.

Mademoiselle Rachel schreef, kort voor haar dood, aan een harer bewonderaars het volgende albumblad: »Binnen acht dagen zullen de wormen en de biographieschrijvers beginnen aan mij te knagen.» Haar vriend verzette zich daartegen. »Neem ze aan!» sprak zij, »'t Zijn wellicht de laatste woorden, die ik schrijf.»

Drie dagen daarna was zij een lijk.

JULES JANIN OVER RISTORI EN RACHEL.

1855.

De tooneelstukken van Z. M. den Koning van Sardinië traden voor 't eerst den 24 Mei 1855 in het théâtre Italien, te Parijs, op. In het *Journal des Débats* van eenige Maandagen daaropvolgende gaf Jules Janin verslag van de eerste drie opvoeringen: Francesca di Rimini, Mirra en Maria Stuart. De debutante in de drie hoofdrollen was Adelaïde Ristori. Het verslag beslaat in de editie, die wij voor ons hebben, 28 bladzijden. Wij nemen er dus slechts eenige passages uit over, die toonen, hoe een man van smaak zich niet vergist, en het genie ontdekt, in welke omstandigheden het hem ook wordt voorgesteld.

»... Het gezelschap bestaat uit vijf personen, een armoedig troepje, in den tijd waarin het kleinste drama er ten minste twintig op de planken brengt; vijf vreemdelingen, terwijl het cirque juist een nieuw stuk annonceert, waarin niet minder dan duizend figuranten, zangers, acteurs, te voet en te paard, zullen optreden; terwijl men geen acte kan zien zonder costumen, decoratiën, legers, balletten, optochten,

zonder evenveel menschen op het tooneel als in het parterre. En nu, een treurspel in vijf bedrijven, gespeeld — o, armoede! — door drie mannen, die om eene enkele vrouw reciteeren en gesticuleeren; want het nieuw Italiaansch tooneel heeft zelfs de confidente afgeschaft... Is het mogelijk?... Is het waar?... En moeten deze menschen niet rampzalig verblind zijn omtrent hun eigen verdiensten, wanneer ze meenen, ons daarmee te kunnen bezighouden?

Toch was de zaal vrij goed bezet. Er zijn er nog zooveel te Parijs, die zich voor Italië en zijne kunst interesseeren; maar de eerste indruk, dien het publiek ontving, was niet bemoedigend.

Eene heesche fluit, een viool, die kraste onder den strijktok, een blinde of op zijn hoogst eenoogige clarinettist, ... dat fraaie viertal klepte een ouverture in re-mineur af, waarbij de toeschouwers elkaâr aankeken met verwondering en medelijden... »Dat gaat nooit goed!» zeide men, »Ze zijn verloren! Een clarinet, een viool, een treurspel in vijf bedrijven in verzen, een actrice en drie acteurs! En dat op twintig pas van de Opera Comique en de Etoile du Nord, waar de melodieuze donderslagen van het orkest de zaal met volle golven van harmonie vullen!

Ze speelden dan hun treurspel, en — laten we het dadelijk zeggen — een treurig, middelmatig treurspel, waar men in zijn meest uitkomende trekken hetzelfde vernuftige en academische treurspel terugvindt, dat we allen in de hoogste klassen maakten, na de twintigste ode *aan de geliefde, die ik eens zal hebben!*

Deze Francisca di Rimini is, na Dante, door niemand met succes te behandelen geweest, dan door een Ary Scheffer. — Deze acht of tien stanza's zijn niet tot een drama van vijf

bedrijven declamatie uit te spinnen. Deze soort van profanatie zelf deed het publiek weifelen en maakte het ongerust...

Maar dat is de almacht en de kracht van den hartstocht, als hij waar is... Bij het derde bedrijf, toen men nog op zijn hoogst een succes d'estime verwachtte, ging er eene trilling door de zaal. 't Was, alsof door een wonder de geest werd wakker geschud. Men luistert, men kijkt, men weent, men bewondert; men zou zeggen, eene electriche vonk en de tooneelspeelster, die gevoelt, dat ze hier een publiek heeft, dat met haar en hare smart kan meegevoelen, vreest niet meer! De muur tusschen haar en hare toehoorders is weggeval- len. Op eens wordt alles begrepen: haar zwijgen, haar spreken, haar gebaar, haar blik! Zelden heb ik een publiek meer plotseling begeesterd en verrukt gezien. Hier was een bleeke, donkere vreemdelinge, die men beleefd aanhoorde; hier is eene kunstenaars, die men bewondert en verrukt applaudisseert.

Deze Ristori is dus eene werkelijke en oprechte tragédie- dienne. Zij is groot, slank, edel van trekken. Zij gebruikt, o wonder! voor ons, Parijzenaars, noch blanc d'Espagne, noch karmijn. Haar zwarte oogen schitteren, zonder dat een koolstreep de wimpers verlengt; haar ravenzwarte lokken geven niet af.

De wijze, waarop deze heldin sterft, scheen mij logisch, natuurlijk en nieuw. Zij sterft niet zooals Mad. Rose Chéri, in *Clarisse Harlowe*, worstelend en zich verzettend tegen den dood; niet als *La Dame aux Camélias*, wanneer Madame Doche zich, nog glimlachend en coquet, in het geborduurde lijkkleed van de priesteres der liefde wikkelt; zij is niet gestorven zooals *Adrienne Lecouvreur*, Rachel in haar vreeselijken en treffenden doodstrijd, kampend met het onzicht-

baar vergif, een raadsel tot op het laatste oogenblik... Zij is gestorven als eene ongelukkige, die haar lijden moede is, door hare smart uitgeput, voor wie de dood een bevrijder is uit al de ellende. Zij sterft, zij valt, geeft den laatsten snik, en hare fraaie Romeinsche hand trekt het witte kleed over hare wonde, opdat haar wanhopende vader het bloed niet zal zien! Zij sterft, en op het schoone gelaat verschijnen weer kalmte en vrede, ... men zou zeggen: een eeuwige, maagdelijke rust.

De jongman, die Paolo speelde, heette Ernesto Rossi. Een vreemde premier amoureux! Gekleed als een koorddanser, recht en zonder te coquetteeren, wil hij niet mooier of jonger zijn dan de natuur hem geschapen heeft. Hij is ook jong, zeer levendig, vol ziel en vuur, brutaal. Hij scheen ook succes te verdienen.

Deze Italianen over 't algemeen zoeken eer het leven dan den schijn; zij zoeken eer de werkelijkheid, dan het *comme il faut*. Zij schijnen niet voor het publiek te spreken, en spreken tot elkaar... Ik weet niet, of het een voor- of een nadeel is; maar dezen keer voldeed het.

Bij het tweede optreden der tragédienne, in de *Mirra* van Alfieri, ziet Janin in Ristori veeleer de *Myrrha* van Ovidius, dan die van den Italiaanschen dichter. In plaats van ééne actrice, Rachel, — zegt hij — hebben wij er nu twee. Na Maria Stuart schrijft hij:

Het was op Dinsdag 26 Juni 1855 — er behooren juiste datums bij die groote veldslagen, die wij, gestreng en getrouwe getuigen, rechters in het letterkundig strijdperk, beschrijven — dat Mevrouw Ristori den moedigen voet zette op het gebied van Mejuffrouw Rachel. »O, Afrikaansche grond! eindelijk leg ik de hand op u!» riep Scipio, en iets

dergelijks las men in haar oogen. Geheel Frankrijk kent Schillers Maria Stuart van buiten. Het beeld van Rachel, hare stem, hare gesten, stond ieder levendig voor oogen.

Na eenige uitweiding over de historische en de dramatische Maria's Stuart, over Schillers verzen en de Fransche en Italiaansche bewerkingen, over de vraag in hoeverre Mortimer een dramatische persoon is, die genoeg natuurlijkheid en *raison d'être* op het tooneel heeft, en in hoeverre hij en Lester er toe bijdragen, om Maria Stuart te releveeren, teekent hij het verschil in opvatting tusschen Mevr. Ristori en Mej. Rachel, zonder aan eene van beiden den voorrang toe te kennen. Hij noemt het derde bedrijf van *Maria Stuart*, met het derde bedrijf van *Hernani*, het meesterstuk van het nieuwere drama.

Dat plekje zonnig grasperk, tusschen de gevangenis en het schavot, is uitmuntend gekozen; de lyrische introductie, die voorbereide toevallige ontmoeting, die den toeschouwer al het gewicht van de crisis doet beseffen... er zijn weinige ontmoetingen op het tooneel, zóó talentvol ingeleid en dramatisch afgewerkt... Die staatslieden meenden alles te kunnen schikken door eene samenkomst der twee koninginnen! Zij kenden het hart der vrouw niet! Schiller kende het wel. Hij schreef deze vreeselijke scène.

De teerling is geworpen. Adelaide Ristori is eene kunstenaars, ... is de kunst.

Wil dat zeggen, dat in deze rol, die vroeger alleen aan Rachel behoorde, Ristori haar verdrongen heeft, en de groote actrice haar de plaats moet ruimen? De hemel verhoede, dat de critiek toegeve aan deze nuttelooze onrechtvaardigheden, aan ijdele paradoxen. Met één pennestreek haar uit het boek der levenden wegschrappen, onze welsprekende en

vreeselijke Rachel, dit kind, dat met een ademtocht het treurspel het leven teruggaf; onze laatste hoop opofferen, en niet meer denken aan zooveel uitstekende diensten, ... het zou een onrechtvaardigheid, het zou een misdaad zijn! Het zal niet vaak gebeuren, dat, terwijl ééne groote artieste de wereld vervult, eene tweede er neven oprijst; beiden hebben de almacht van haar genie ...

Juist, omdat er hier geene vergelijking van meerderheid of minderheid kan zijn, mag men ze naast elkander stellen.

De Italiaansche is eene koningin, die kastijdt; de Fransche eene vrouw, die zich wreekt. De Italiaansche is eene Christin, die vergeeft; de Fransche is eene heidin, die te vergeefs de feesten, de ijdelheden harer schoone jeugd tracht te vergeten. Ristori smeekt en hare tranen wekken tranen; terwijl Rachel nauwelijks het edele hoofd kan buigen onder de ironie en de verachting van Elisabeth. De haat van Ristori verstikt haar en barst uit in duizend snikken; die van de andere daalt zwaar neer en verplettert, wat hij aanraakt. Als Rachel de knie buigt, hoort men de moeite, die het der trotsche vrouw moet kosten. Zij heeft in de rol van Maria Stuart den zinnelijken, hoogmoedigen, ijdel triomf gezien, en daaraan het weemoedige, lijdende opgeofferd. Maar welk eene schoonheid, welk eene kracht en onweerstaanbare majesteit! Zaagt ge haar oogen, schitterend van toorn? Hoordet ge die stem, die dreigt en verplettert, en herinnert ge u, hoe Leicesters geliefde zich nóg optooide met haar laatste sieraden, om het schavot te betreden? Dat is haar laatste uitdaging tegenover de koningin, die haar laat dooden; tot laatste wraak heeft zij haar haat, hare jeugd en hare schoonheid.

Ristori, integendeel, is de overwonnen koningin. Het is

waar: zij richt zich even op en verplettert hare mededingster met één blik!... »Triomf! Ik heb haar den dolk in het hart gestooten!» — Flikkering van één oogenblik. Die toorn zinkt weldra, en de vrouw buigt zich vergevend en deemoedig. Deze dood is treffend. Men gevoelt het lijden van de geofferde; men hoort hare tranen vloeien; men ziet de wonde bloeden. Welke rol werd ooit schooner verdeeld tusschen deze twee edele vrouwen, almachtig door schoonheid en talent. Vóór Ristori, bezat de wereld slechts ééne groote tooneelspeelster; thans twee!

M. G. L. v. L.

BLADVULLING.

Het eerste Engelsche treurspel heeft Thomas Sackville, destijds Graaf van Dorset, grootschatmeester van Koningin Elisabeth, met Thomas Norton geschreven. Deze tragedie werd den 16^{den} Januari 1562 voor de eerste maal opgevoerd en heet »Ferrex en Porrex». Zie hier den inhoud:

Gerboduc, Koning van Engeland, deelt, tijdens zijn leven, zijn rijk onder de beide zonen Ferrex en Porrex. Deze geraken in strijd. De een brengt den ander om het leven. De moeder doodt den broedermoorder. De Koning vermoordt de Koningin. Het volk komt in oproer en vermoordt den Koning. Aangezien er niet gemakkelijk iemand te vinden is, die een geheel volk vermoordt, dient het stuk daarmede wel uit te zijn.

NAPOLEON EN RAYNOUARD.

Toen Napoleon uit Milaan terugkeerde, waar men hem de ijzeren kroon van Lombardije had opgezet, liep Parijs elken avond storm tegen de deuren van het Théâtre-Français, om »*Les Templiers*», het treurspel van Raynouard, te zien. De Keizer wilde ook het succes van den dag aanschouwen, en den volgenden morgen, bij zijn lever, zeide hij tot den heer de Fontanes: »Dit stuk is in een slechten geest geschreven. Het succes ligt in de oppositie, die het stuk voert. De tempeliers te vertoonen als onschuldige slachtoffers, stelt het koningschap in een ongunstig daglicht. Het gezag wordt hier gehaat gemaakt tegenover den grootmeester, dien men met alle deugden en grootheid tooit, en die zelfs de koninklijke goedheid durft verstooten met deze woorden: »Une grâce n'est rien; il nous faut la justice!»

»Il nous faut!... Een oproerig onderdaan, die zijn Koning de wet stelt, vooral als die Koning Philips de Schoone is! En dat zijn de lessen, die men aan het publiek geeft! Ik zal den schrijver laten komen en eens zien, of hij zijn onderwerp gekozen heeft, omdat hij het voor dramatische bewerking zoo geschikt vond, of met een voorbedacht plan het gouvernement vijandig te zijn.»

Raynouard kwam op de Tuileriën. Het gesprek was

langdurig en levendig. De Keizer gaf er uitvoerig verslag van aan den heer de Fontanes. »Ik heb dezen man willen winnen. Ik heb hem eene toekomst aangeboden. Hij heeft geweigerd. Ik heb gesproken van eene plaats in den Senaat, van eene gunst, die zijne waardigheid in het licht zou stellen, indien het Wetgevend Lichaam niet groot genoeg was voor zijne talenten en zijn eerzucht. Dat woord eerzucht heeft hem gekwetst. Hij is tevreden, zegt hij, als hij zijne onafhankelijkheid als dichter behouden kan. Jawel! de onafhankelijkheid om oppositie te voeren! Welnu, laat hij haar behouden; maar 't is een man, dien men in 't oog moet houden. We zullen zien, wat zijn tweede werk is.»

Vijf jaren later bleek het, dat Napoleon den dichter niet uit het oog had verloren. In 1810 werd het treurspel »*Les Etats de Blois*» in studie gebracht, gerepeteerd, en toen men zich gereed maakte het op te voeren, ontvingen de heeren van het Théâtre-Français bevel: het niet te Parijs, maar te Saint-Cloud voor 't eerst te spelen. De Keizer wilde het manuscript niet beoordeelen. Eene voorlezing brengt nooit de punten zoo juist te voorschijn, die bij eene opvoering de aandacht trekken.

Deze opvoering, die 22 Juni plaats had, was meer eene politieke dan eene letterkundige plechtigheid. Aller blikken wendden zich veel meer naar Zijne Keizerlijke Majesteit dan naar de Hertogen van Guise, naar Mayenne en den Koning van Navarre. Maar dat voorhoofd, dat onbewogen bleef te midden van de veldslagen, verried ook nu niet de minste goed- of afkeuring. Toen de gordijn gevallen was, stond de Keizer plotseling op, verliet zijn loge en, eenige oogenblikken stilstaande in den salon, die als wachtkamer diende, zeide hij luide: »Dit treurspel zal niet, zal nooit gespeeld

worden! Ik ben niet onnoozel en dupe genoeg, om toe te laten, dat Hendrik de Vierde, een Bourbon, het hoofd eener dynastie, vijf bedrijven lang den vrede zal staan aanprijzen tegenover mij, Napoleon, die een man van den oorlog ben!"

Toen later, onder de restauratie, »*Les Etats de Blois*'' werd opgevoerd, bleek het, dat de letterkundige beteekenis van het stuk verre achter stond bij de politieke.

M. G. L. v. L.

T A L M A.

De beroemde tooneelspeler Talma had herhaaldelijk opgemerkt, dat, telkens als hij optrad, zijn spel door een gebochelden toeschouwer, die geregeld op dezelfde plaats zat, nauwkeurig werd gadeslagen. Dit hinderde hem in zijn spel. Welke moeite Talma zich ook gaf, om gedurende zijn optreden niet op dien persoon te letten, ... zijne oogen richtten zich, als door eene onweerstaanbare macht aangetrokken, onwillekeurig naar de plaats, waar die man zat, en dit had ten gevolge, dat hij gedurende zijn spel verstrooid werd en niet zóó speelde, als hij wel gewenscht had.

Op zekeren dag besloot hij, aan die zaak een einde te maken en bracht te dien einde een bezoek aan zijn gebochelden kwelduivel. Hij verzocht hem ten vriendelijkste, eene andere plaats in de zaal te kiezen en ontvouwde de reden, waarom

het hem hinderlijk was, bij elke voorstelling zijn onwillekeurigen plaaggeest op dezelfde plaats te zien zitten.

De gebochelde wilde echter van niets weten en verklaarde op beslissenden toon, dat hij van die plaats geen afstand wenschte te doen, omdat die hem het best geschikt was, om op zijn gemak het spel van Talma te bestudeeren.

Talma vertrok onverrichter zake, maar besloot, zich op zijn plaaggeest te wreken. Hij begaf zich naar de *Comédie Française*, besprak vijf plaatsen naast die, waar de gebochelde altijd zat, en noodigde vijf gebochelden uit, van die plaatsen gebruik te maken, aan welke uitnoodiging door hen werd voldaan. Op den avond van de voorstelling kwam de eene gebochelde na den ander binnen en nam achtereenvolgens zijn plaats in. Dit verwekte groot opzien onder het publiek, en de vijf gebochelden, die niets van elkander wisten en verbaasd stonden, onverwachts zooveel collega's te ontmoeten, werden met handgeklap begroet.

Nauwelijks ging het scherm op, of de gebochelde N°. 6, Talma's kwelgeest, kwam binnen en ging op zijne gewone plaats zitten. Aller oogen vestigden zich op hem en aan de hoera's en bravo's kwam schier geen einde. Niet wetende, waaraan dat plotseling gejoel en dien algemeenen opstand toe te schrijven, zag hij om zich heen en ontwaarde tot zijne verwondering de vijf gebochelden, naast welke hij had plaats genomen. Bleek van woede, ging hij zitten; maar nauwelijks was, na het eerste bedrijf, het scherm gevallen, of hij sloop ongemerkt weg. Sedert vertoonde hij zich niet meer in de *Comédie Française* en Talma was van zijn kwelduivel bevrijd.

HOE OOM OP ZIJN NEUS KEEK.

Blijspel in Drie Bedrijven,

DOOR

H. D E V E E R.

PERSONEN:

MAURITS VAN LEEUWEN. — *Rol en genre.*

VAN DALEN, Oom van Henriette en Louise. — *1e Komiek.*

HENRIETTE, Echtgenoot van Van Leeuwen. — *Jeune première.*

LOUISE, haar Zuster. — *Première soubrette.*

HENRI DAMMERS. — *Jeune premier.*

BETJE, een dienstmeisje.

KAATJE, een groote, stevige keukenmeid. } *Zwijgenden.*

EERSTE BEDRIJF.

De studeerkamer van Van Leeuwen. De boekenkasten en de schrijftafel staan op haar plaats. De tafel, in 't midden, is bedekt met gesteendrukte en gefotografeerde portretjes. Tegen een der muren een trapje. Overigens een kleine wanorde in het ameublement. Een aantal portretjes zijn reeds opgehangen; doch het middenvak is nog open.

EERSTE TOONEEL.

Maurits, Henriette.

Maurits staat op het trapje. Henriette geeft hem achter-eenvolgens de portretjes aan, die hij ophangt.

Maurits. Wacht, lieve! geef mij nu dat gesteendrukte portret daar links. Dat zal ik in 't midden hangen

Henriette, *terwijl ze met een doek langs de bleeke wangen van het portret strijkt*. Een deftig gezicht! Stellig een, die 't ver in de wereld brengen zal. Was dit je beste vriend, of zijn er onder de anderen nog intiemer geweest?

Maurits, *aarzelend*. Deze is al professor. Wij zagen hem weinig. Hij zat bijna altijd op zijn kamer. Ik kreeg zijn portret, omdat wij schoolkameraden zijn geweest. Overigens was hij een beste jongen, maar... een beetje stil, minder geschikt voor den omgang, weet je;... wat saaïg, als ik 't kind bij zijn naam moet noemen.

Henriette. Dus was hij niet bepaaldelijk je beste vriend? En je wilt hem in 't midden hangen?

Maurits. Nu, ja! Ik zie niet in, waarom juist de intiemste in 't midden moet.

Henriette. Niet?... Wel, omdat de aandacht 't meest op hem valt; omdat men u 't eerst zal vragen, wien dat portret voorstelt.

Maurits, *haperend*. Neen, beste! Professor moet toch maar in 't midden.

Henriette. Ik vind je erg ijdel. Ik zou er twee maal over denken, eer ik zulke halve vrienden in mijn album opnam. *Na nog eens het glas te hebben afgeveegd*. Enfin! Is hij schoon genoeg? *Een ander portretje opnemende*. En wien hebben we hier?... Lieve deugd, wat een bar uiterlijk! Heb jij indertijd ook zulke snorren gedragen? Hij kijkt mij aan als een rooverhoofdman. Was deze heer uit het paardenspel ook al een vriend van mijn echtgenoot?

Maurits. Mevrouw, deze heer is de Baron Van Kudelstaart, en daarom verzoek ik u, met een beetje meer

eerbied van hem te spreken. Als Baron had hij het volste recht er uit te zien als een baviaan; behalve dat geen baviaan ooit zoo'n hart van goud heeft gehad als deze zijn broeder. Weet je wel, dat deze mensch met mij voor het candidaatsch gewerkt heeft, en dat ik zonder hem misschien nooit uw gelukkige echtgenoot zou zijn geworden, bij gemis van de noodige bewijsstukken mijner burgerlijke bekwaamheid.

Henriette. Neem 't mij dan niet kwalijk. We moesten den bavi... den Baron dan maar naast den professor hangen. Mag ik je zijn keurig afgestoft portret aanbieden, met mijne hulde aan den man, die met mijn toekomstigen echtgenoot gerepeteerd heeft? Was 't niet Alexander Verheul, die ons verklapte, hoe dat repeteeren aan de academie in zijn werk gaat?

Maurits. Mevrouwkje, Mevrouwkje, pas op! Je wordt ondeugend!... Wat zou je wel zeggen, als ik je vertelde, dat ik bij dezen vriend mijn hart heb uitgestort, toen ik zekere jonge dame voor 't eerst had gesproken, en dat hij 't was, die, na mijne beschrijving van hare schoonheid en haar overige hoedanigheden, mij de hand drukte, zoodat ik 't nog voel, en zei: jongens, dat's een prachtige keus!

Henriette, *terwijl zij zich op de teenen opheft en Maurits zich bukt om haar over het portret heen te kussen.* Ik zou zeggen, dat het mij 't allerminst voegt, hem een baviaan te noemen. *Daarna een volgend portret opnemende.* Lieve hemel, wat een prettig gezicht! Dat was zeker een heele beste vriend van je?

Maurits, *zich op de lippen bijtende en vluchtig naar het portret kijkende.* Henri Dammers ging bij de jonge dames voor mooi door. Wij, heeren, kunnen daarover zoo niet oordeelen.

Henriette. Ik weet niet, of het woord mooi hier wel 't rechte is; maar nog nooit zag ik zoo'n open en prettig gezicht. Wat een eerlijke en prachtige oogen!... Henri Dammers, zeg je, niet waar?

Maurits, *min of meer spijtig*. Ja, Henri Dammers! Hij heeft, geloof ik, met zijn mooie gezicht al menig meisje het hoofd op hol gebracht. Nu, zoolang ze ongetrouwd zijn, is dat niet strafbaar.

Henriette. En 't verwondert mij waarlijk niet... Is hij nooit geëngageerd geweest?

Maurits. Geëngageerd?... Hij geëngageerd?... Lieve meid! 't is de beste jongen, die er loopt. We hielden allemaal dol veel van hem. Zijn hart is nog veel beter dan zijn uiterlijk; maar onder ons heette hij de »papillon».

Henriette. Dat is jammer; doch 't zal wel beter worden, zoodra hij de rechte maar ontmoet.

Maurits. Ik wil 't hopen. Ik wou voor hem, dat hij goed en wel geëngageerd was.

Henriette. Hij is toch zeker al klaar? Hij ziet er vlug genoeg uit.

Maurits. Hij is ten minste gepromoveerd.

Henriette. En wat zal er nu verder van hem worden?

Maurits. Wat er van hem worden zal?... Wel, wat er van iedereen wordt. Wat hijzelf wil. Wat hij waard is. Hij zal precies moeten doen als ik en anderen, dat is: hard werken voor den kost. Of denk je soms, dat de eene of andere schatrijke freule hem om zijn mooie gezicht haar hand en den sleutel van haar brandkast zal aanbieden?

Henriette, *nog met het portretje in de hand*. Dat zou zoo onmogelijk niet zijn.

Maurits. Kom, geef hem maar hier, lieve! dan zal ik hem ophangen.

Henriette, *zonder de minste beweging om aan Maurits verlangen te voldoen*. Krijgt hij een mooi plaatsje?

Maurits, *een beetje geërgerd*. Waarom zou hij een betere plaats krijgen dan een ander?... Maar, 't is waar, wij moeten hem wat in het oog houden. Hij stond niet heel vast op zijn beenen.

Henriette. Arme jongen!

Maurits. Nu, zóó arm is hij niet. Hij zal met zijn mooie gezicht hier of daar wel terecht komen.

Henriette. En zoeven heb je zelf gezegd, dat hij licht te verleiden en zoo erg zwak was.

Maurits. Lieve kind! gijlieden verstaat dat niet. Zóó arm is geen man van onzen leeftijd, die handen aan zijn lijf heeft, dat je over hem behoeft te zuchten. Als wij elkaar beklagen, dan heeft dat een heel anderen zin.

Henriette. Zoo!... Nu, dat wist ik niet. Ik meende, dat 't precies hetzelfde was.

Maurits. 't Is heel wat anders. Doch laat dat zijn, wat 't is. Geef mij het portret nu maar gauw hier. Ik zal 't, om jou plezier te doen, vlak onder den professor hangen. Mij dunkt, dan hangt hij op de eereplaats. *Hij hangt het portretje op*. Kan je hem nu goed zien?

Henriette. 't Is natuurlijk jouw zaak om je vrienden hun plaats aan te wijzen. Maar ik mag er niet aan denken, dat iemand met zoo'n uiterlijk niet even nuttig voor de maatschappij zou worden als jij en anderen. 't Is toch geen vloek, als men een knap uiterlijk heeft.

Maurits. Neen, een vloek is 't niet... ten minste niet voor den bezitter.

Henriette. Wil ik je nu dezen erg leelijken mijnheer aangeven?

Maurits. Erg leelijk? Weet je wel, Mevrouw! dat die mijnheer, dien je zoo leelijk schijnt te vinden, met een allerbeelderigst meisje is getrouwd? Hij is burgemeester ergens in Gelderland en legt zich bovendien op den landbouw toe. Die leelijke mijnheer heet Daverveld... Onthoud zijn naam goed!

Henriette. Ik zal mijn best doen; ofschoon ik het allerbeelderigste meisje, dat met hem getrouwd is, wel eens zou willen zien. Hang hem toch zoo ver mogelijk van zijn voorganger. 't Contrast zou hem heelemaal in de schaduw plaatsen. Hang hem daar bovenaan. Professor scheidt dan met zijn geleerdheid uw mooien en uw leelijken vriend. Of wil je hem liever niet zoo ver uit het gezicht hebben?

Maurits. Er is er geen, die uwe vereering meer waard is, beste! .. Daverveld was de trouwste van allen.

Henriette. Dan zou hij misschien wat lager moeten hangen. Maar hij is zoo erg leelijk. 't Is jammer!

Maurits, *wrevelig*. Ik wou wel, dat je mijn vrienden wat meer naar hun moreele waarde en wat minder naar hun uiterlijk beoordeeldet.

Henriette. Het gelaat is immers de spiegel van de ziel?

Maurits. Als ooit een spreekwoord gelogen heeft, dan is 't dit. Doch wij verbabbelen onzen tijd. Je weet, ik moet naar den trein, om oom en Louise te halen. Ik had de vrienden vóór dien tijd graag in orde. Kom, geef de rest nu maar allemaal te gelijk hier. 't Zijn vrienden, ... zooals er meer zijn. Wij zagen elkaar nu en dan. We vierden van tijd tot tijd een feestje, als leden van het-

zelfde werkgezelschap. Eens waren we zelfs reisgenooten bij een potvertering aan den Rijn.

Henriette. Behooren zij dan eigenlijk wel in uw collectie?

Maurits. Waarom niet? Ik ben overtuigd, dat wij elkaar steeds met genoeg zullen ontmoeten. 't Is zelfs heel wel mogelijk, dat, wanneer het lot een van hen met mij in dagelijksche, nauwe aanraking brengt, onze academie-vriendschap in een meer degelijke en intieme zal overgaan. Men kan niet zooveel vrienden hebben, als men kennissen heeft. Maar dit verbiedt niet, de lijn wat verder dan de striktste eischen door te trekken. Ik zal altijd onderscheid weten te maken tusschen hen en...

Henriette. En Henri Dammers, bij voorbeeld?

Maurits, *geërgerd*. Ja, en Henri Dammers, ... bij voorbeeld!

Henriette. Ziezoo! Nu is alles in orde! Ik heet de vrienden welkom in de kamer van Mijnheer mijn echtgenoot. Kijk nu eens op je horloge, of 't niet tijd is voor den trein. 't Zou te erg wezen, als de familie van mevrouws-kant verwaarloosd werd om de vrienden van mijnheerskant. Is 't tijd?

Maurits, *na op zijn horloge te hebben gekeken*. Ja!... Ik heb nog een paar minuten om hier den boel wat recht te zetten. Daarna ga ik onmiddellijk.

Henriette. Dan zal ik je demi-saison even halen. Ik ben in een ommezien terug. *Zij vertrekt*.

TWEEDE TOONEEL.

Maurits *alleen*, *Henriette nakijkende en daarna bedenkelijk de portretjes aan den wand beschouwende*. Een mooi geval! Ik ben niet jaloersch; maar zulke kleine wonden

doen zich toch gevoelen, al steekt men de hand in den zak en zegt men tot ieder, die er naar vraagt: »O, 't is niets! 't Heeft niets te beduiden! Ik merk 't niet eens meer!"

Voor het portret van Dammers staande. 't Is niet aardig van je, Henri! Als ik niet bang was, dat zij je missen zal, wanneer ze terugkomt, dan gooide ik je, zoo waar ik leef, er uit. *Nadenkende.* Komaan, wij zullen een accoord sluiten. Ik zal je zoo hoog hangen, dat mijn geestig vrouwtje je niet bekijken kan. Men moet voorzichtig wezen, al is men ook geen greintje jaloersch. Een verstandig man waakt over den vrede van zijn huis en bereidt zich ten dien einde op den oorlog voor. *Hij klimt weer op het laddertje en hangt het portret van Dammers bovenaan, in de plaats van dat van Daverveld.* Ziezoo! *Hij klimt weer af.* Als ze nu terugkomt en vraagt, waarom ik het portretje verhangen heb, dan heb ik zoo goed als haar schuldbekentenis in handen. Ik zal er mij niet om laten scheiden, Mevrouw! maar een ernstig woordje zal ik er toch over zeggen. Of heeft een fatsoenlijke en eerbare vrouw niet genoeg aan het gezicht van haar eigen man, *Hij gaat voor den spiegel staan.* vooral in een geval als 't onze? Ik mag geen Adonis wezen, ... mijn vrouw is toch, ten aanzien van de fysieke schoonheid van haar man, niet ongelukkig geweest... Maar, zeg eens! wat heeft Henri Dammers eigenlijk gedaan, waarom ik hem belasteren mag? En in welk opzicht heeft mijn vrouwtje verdiend, dat ik haar verdenk? Is 't billijk, dat ik haar om een woord van medelijden en belangstelling in mijne gedachten reeds tot een overspelige maak? Kom! laat mij die leelijke verdenking haastig uit mijn hart bannen. Henriette is een engel. De engelen houden

van alle menschen, ... omdat ze engelen zijn. Ik zal den mooien jongen weer op zijn plaats hangen. 't Zal mijn boete zijn voor het onrecht, hem en haar aangedaan. *Hij wil het trapje weer opklimmen, doch op 't zelfde oogenblik wordt de deur geopend en komt Henriette terug. Zij heeft den demi-saison en den hoed van Maurits in de hand.*

DERDE TOONEEL.

Maurits, Henriette.

Henriette. Wat ga je doen, Maurits? Toch geen verandering, hoop ik? We hebben alles zoo mooi in orde gebracht.

Maurits. Ik ben alweer aan 't verschikken geweest, lieve! Zie je niet, wat ik gedaan heb?

Henriette, *laat haar oog langs de portretten gaan, doch kijkt niet dan zeer kort naar het bovenste; daarna op het onderste der geruilden wijzende.* Ik verbeeld mij, dat dit straks anders hing.

Maurits, *eenigszins verlicht.* Ja, dit hing straks anders. 't Schijnt, dat deze vriend bijzonder je aandacht getrokken heeft.

Henriette. Natuurlijk. 't Is immers die leelijke Mijnheer, die zoo'n beelderig vrouwtje gekregen heeft. Dat is merkwaardig genoeg om 't mijn leven lang te onthouden.

Maurits. Door het sterke contrast, niet waar?

Henriette. Ja, lieve man! door het sterke contrast.

Maurits. Dus alleen door zijn leelijkheid op zichzelf heeft deze vriend niet zoo'n diepen indruk op je gemaakt, ... evenmin als een ander 't, bij voorbeeld, door zijn bijzonder mooi uiterlijk zou doen?

Henriette. Wel neen! ... Mooi en leelijk zijn betrekkelijk...

Doch laat mij je nu aan je toilet helpen. Ik zal, wat er hier nog overblijft, wel voor je opredderen. Ga nu gauw heen!... Adieu!

Maurits. Adieu, lieve! Als de trein niet te laat komt, ben ik heel gauw terug. Tot straks! *Hij vertrekt.*

VIERDE TOONEEL.

Henriette, *alleen*. Hij is jaloersch, ... tot over de ooren jaloersch. Dat is grappig. 't Is een eigenschap van alle getrouwde mannen; maar 't wordt een kwaal, als wij, vrouwtjes, er niet op passen. Mijn goede, lieve moeder heeft er al op gezinspeeld, wanneer Maurits, gedurende ons engagement, mij nu en dan als een Othello aankeek, zoo dikwijls ik aan een diner of souper met een ander heer zat te lachen... Kom, ik zal hem met een flinke proef genezen! Laat hij, voor een enkelen keer, jaloersch zijn als een tijger. Na den storm zal de lucht wel weer opklaren... Wacht! Hij heeft dien vriend met zijn mooie gezicht heel bovenaan, en het monster in diens plaats gehangen. We zullen eens kijken wat hij doet, wanneer ik ieder weer in zijn rang hersteld heb. Hij zal eerst een gezicht zetten, alsof hij mij wil opeten, maar daarna zal hij bedelen om een plaatsje aan mijne knieën, ten einde vergiffenis te vragen. Dan zal ik op mijn beurt heel hard en ongenaakbaar wezen, Mijnheer Van Leeuwen! Reken daarop! En ik zal mij niet laten vinden, dan na een ernstige boete en de oprechte belofte, nooit weer aan de gezindheid van uw vrouwtje te twijfelen... Maar, komaan! *Zij neemt het portret van Daverveld van 't haakje, klimt op het laddertje en hangt hem in de plaats van Henri Dammers. Daarna blijft ze een oogenblik met diens portret in de hand op het trapje staan*

en verdiept zich in de beschouwing. Arme jongen! Wat zal u w vrouw, als je getrouwd bent, van haar kant te strijden hebben tegen de jaloezie, en hoe noodig zal 't wezen, dat je alles vermijdt, wat haar ijverzucht kan opwekken. Hoe benijdenswaard zou je niet zijn, indien uw hart werd aangetrokken door een braaf en degelijk meisje, dat u verstaat en waardeert! Als dat gebeuren mocht, beloof mij dan, dat gij haar gelukkig zult maken.

VIJFDE TOONEEL.

Henriette, Dammers.

Dammers, *onverwachts de deur openende, treedt verschrikt terug, als hij Henriette op het trapje ziet staan.* Pardon!... Ik wist niet... De meid zei, dat ik mijn vriend Maurits Van Leeuwen hier zou vinden. Waarschijnlijk heb ik het genoegenvrouw te zien?... Mag ik mij zelven...?

Henriette, *verlegen, terwijl zij afklimt.* Mijnheer Dammers!... Mijn man is zooeven uitgegaan. De meid heeft dat zeker niet gemerkt. Mijn man heeft van morgen zijn kamer in orde gebracht. Wij waren juist bezig de portretten...

Dammers, *zich herstellende.* O! ik begrijp dan, waardoor mij de eer te beurt valt, reeds bij u bekend te zijn. Vergeef mij, wanneer ik dit opvat als een bewijs, dat de vrienden van Maurits er op mogen rekenen, als zoodanig ook door zijne vrouw te worden ontvangen. Doch wellicht stoor ik u, en zal het u aangenamer zijn, wanneer ik over een kwartier...

Henriette. U is expres om Maurits in de stad gekomen, naar ik vooronderstel?

Dammers. Ja, Mevrouw! In de eerste dagen durfden wij geen van allen uw rustig samenzijn storen. Toch werd

mij eindelijk de begeerte, om mijn besten vriend en zijn interieur eens te zien, te machtig. Ik schreef niet vooraf, om hem te verrassen.

Henriette. Maurits is naar 't station, om mijn oom en mijne zuster af te halen, Mijnheer! Hij komt regelrecht naar huis terug. Als u zoolang wachten wilt?

Dammers. Graag, Mevrouw! Ik verwachtte geen andere ontvangst van eene dame, omtrent wie Maurits mij inder-tijd de ongelooflijkste dingen verteld heeft. Mag ik zoo vrij zijn? *Op de portretten toetredende.* De vrienden van Maurits waren ook de mijne. Kent u al hun namen zoo goed, als ik 't geluk heb gehad in uw geheugen te zijn opgenomen?

Henriette, *verlegen.* Men kan moeilijk al die namen onthouden. Uw naam onthield ik door... door een bijzondere omstandigheid... omdat Maurits mij dien... zeker wel tien maal genoemd heeft als... als van een vriend... in wien hij bijzonder veel belang stelt.

Dammers. Daarin herken ik hem. Ik verzeker u, Mevrouw! dat die mededeeling mij recht gelukkig maakt. Die bijzondere genegenheid was wederkeerig... Maar, drommels! waar zit in dezen krans van vrienden de bevoorrechte?

Henriette, *verlegen.* Uw portret... Mijnheer Dammers... hing verkeerd... Ik denk, dat ikzelf in mijn domheid Maurits' bedoeling niet begrepen en 't daardoor niet op de goede plaats heb gehangen. Nu ik hier alleen was, meende ik... dat verzuim,... die afwijking van het oorspronkelijk plan van Maurits... te herstellen. Ik ben daarom zoo vrij geweest, u er af te nemen en... hier te hangen. *Zij hangt het portret haastig onder dat van den professor.*

Dammers. En waar hing ik dan, Mevrouw?

Henriette, *verlegen*. Heel bovenaan, waar die Geldersche burgemeester nu hangt.

Dammers. O, Mevrouw! dan is u, zonder 't te weten, schromelijk onrechtvaardig geweest. Ook zal Maurits nimmer goedkeuren, dat ik tegen dien prijs in mijn rang gehandhaafd word. Hang mij maar weer hoog bovenaan, Mevrouw!

Henriette. Maar ik meende toch...

Dammers, *met warmte*. Maurits zal u niet gezegd hebben, Mevrouw! wat ik aan dezen vriend verschuldigd ben, omdat hijzelf er ook bij betrokken is geweest. Zonder hen beiden was er nooit iets van mij terecht gekomen. Ik schaam mij niet, dit te erkennen... Heeft Maurits u niet verteld, Mevrouw! dat ik erg zwak was? Indien iemand dat gebrek heeft, dan is geen dominé of catechiseermeester in staat hem boven water te houden; maar een paar goede vrienden, die zelf ook jong zijn en zich niet als kniesooren gedragen, kunnen 't.

Henriette. Die bekentenis doet uw hart eer aan, Mijnheer Dammers! Wat u van Maurits vertelt, maakt mij recht gelukkig.

Dammers. Hij verdient, dat ik hem prijs, Mevrouw! Ik weet niet, wat mij de vrijmoedigheid geeft, reeds bij onze eerste ontmoeting met u te spreken over uw man, alsof ik hem beter kende dan gij. Doch vergeef 't mij. Ik vond u te midden van zijn vrienden.

Henriette. Die ook de mijne zijn. Ik acht mij gelukkig, een van de besten 't eerst te ontmoeten. O, Mijnheer Dammers! geloof, dat uw vertrouwen mij vereert. Vertel mij, bid ik u, recht veel van hem, met wien ik mij zoo innig gelukkig gevoel. Doch vertel mij ook veel van

uzelf, van uwe familiebetrekkingen, uwe plannen en vooruitzichten. Ik stel een levendig belang in al wat de vrienden van Maurits betreft.

Dammers, *na jas en hoed te hebben weggelegd, een stoel nemende.* Wat dit laatste betreft, Mevrouw! kan ik heel kort wezen. Reeds zeer vroeg was ik een wees, en behalve een neef, die de eer der familie ophield, door mij te laten studeeren, en die mij nog op de been houdt, doch zich overigens bedroefd weinig aan mij laat gelegen liggen, heb ik geen bloedverwanten. Mijne plannen hangen in de lucht. Ik breid, als ieder jong advocaat, mijn armen wijd uit. Vooruitzichten heb ik niet, dan alleen op voorwaarde hard te werken. Ik vrees evenwel, dat ik 't nimmer ver zal brengen.

Henriette. En waarom?

Dammers. Och! daarvoor zou ik een paar goede geesten, als Maurits en onze vriend Daverveld, altijd bij mij moeten hebben.

Henriette, *glimlachend.* Ik dacht, dat er een tijd kwam, Mijnheer Dammers! waarop men zelf overwicht kreeg en zich daarvan bewust werd. Vergeef mij! Dat klinkt misschien erg pedant. *Op medelijdenden toon.* Maar u zult mij niet begrijpen.

Dammers. O, ik bid u: spreek zoo niet! Ik vermoed, waarop u doelt. De vrienden van uw man hebben voor zijne vrouw moeten wijken. Zou ik een beteren steun kunnen zoeken dan bij eene liefhebbende vriendin?

Henriette. Indien ik een man was, Mijnheer Dammers! zou ik niet rusten, voor ik verplichtingen op mij geladen had, die de inspanning van al mijne krachten vereischten.

Dammers, *met warmte*. Ga voort, Mevrouw!

Henriette. Ik kan mij heel goed verbeelden, dat iemand gelukkig is, zonder gehuwd te zijn; maar er zijn zorgen, die op een zekeren leeftijd voor ons even noodig schijnen te worden als brood om te leven. Maurits denkt er net zoo over.

Dammers. Van Maurits wist ik dat. Hij kon, ofschoon hij geen pretje versmaadde, aan de academie ook al zoo praten. Zal u boos worden, als ik zeg, dat ik hem er dikwijls om heb uitgelachen?

Henriette. En 't nog doet?

Dammers. Dat zeg ik niet, Mevrouw! ofschoon ik wel geloof, dat 't mij uit zijn mond ook nu nog even dwaas in de ooren zou klinken als toen. 't Is evenwel een heel ander geval, nu u... *Hij houdt plotseling op*.

Henriette, *glimlachend*. Ga voort, Mijnheer Dammers! U wilt zeggen, dat 't een heel ander geval is, nu ik, zijn vrouw...

Dammers. Neen, Mevrouw! niet om die qualiteit, maar omdat u, — vergeef het mij! — omdat u nog zoo kort getrouwd is en dus nog ten volle de herinneringen aan uw indrukken als jong meisje voor den geest hebt. Ik wist niet, dat jonge dames zoo ernstig over haar toekomst filosofheeren.

Henriette. Dat heb ik ook niet gezegd. Toch verzekert ik u, dat er wel meisjes zijn, die er zoo over denken,... die dat levensdoel begrijpen,... nog vóór ze getrouwd zijn.

Dammers. Mag ik een onbeleefde vraag doen, Mevrouw? Zijn dat zoogenaamd geëmancipeerde jonge dames?

Henriette. Ik geloof, dat u er den gek mee steekt.

Dammers. Waarlijk niet, Mevrouw! Ik spreek in ernst. Zeg mij, wat ik doen moet? Zal ik naar een vaste betrekking solliciteeren en mij voor altijd aan de vreeselijke banden van het alledaagsche en vervelende leggen; of zal ik het voorbeeld van Maurits volgen en een vrouw zoeken zoo verstandig en vriendelijk als ..? Vergeef mij! Ik kan van mijn hart geen moordkuil maken. Doch zeg mij dan ook, waar ik zoo eene vinden kan.

Henriette, *glimlachend*. Ik ben niet van plan mij in te laten met een aangelegenheid van zoo teederen aard. Alleen meen ik, dat men meer kans heeft te vinden, als men zoekt, dan wanneer men van de eene bloem op de andere vliegt, in de verwachting toevallig eens eene te zullen ontmoeten, die...

Dammers. O, Mevrouw! nu verraadt gij, dat ik en mijn toekomst meer dan eens het onderwerp hebben uitmaakt van een ernstig gesprek tusschen u en Maurits. Dit verklaart uwe bekendheid met mijn naam en de omstandigheid, dat u voor mijn portret een bijzonder plaatsje opzocht. Maurits heeft u verteld, hoe ze mij aan de academie noemden.

Henriette, *verlegen*. Dat heb ik niet gezegd.

Dammers. Och, ontken 't maar niet, Mevrouw! Ik neem 't Maurits niet kwalijk. Hij heeft van zijn standpunt gelijk, dat hij een papillon onder de lagere diersoorten rangschikt. Maar hij heeft goed praten. Wanneer ik ook een kostelijke bloem tegenkom, dan beloof ik plechtig, dat ik eveneens...

Henriette, *schalks*. Zweer niet, Mijnheer Dammers! De vlinder zweeft niet over onze bloembedden om er eene bloem uit te zoeken. Hij zweeft... om te zweven.

Dammers, *in de handen klappende*. Subliem, Mevrouw!... prachtig!... overheerlijk!... 't Is het mooiste beeld, dat ik ooit gehoord heb... 't Is admirabel!

Henriette. 't Staat u niet mooi, mij voor den gek te houden. Ik spreek in ernst.

Dammers. Vergeef mij, Mevrouw! Zóó is 't niet bedoeld. Ik gevoel mij wezenlijk gelukkig door uw belangstelling.

Henriette. En u bent niet ondankbaar, niet verstokt in uw opzet om nimmer te trouwen? 't Zal Maurits recht veel plezier doen, dat te hooren.

Dammers. Ik vrees, dat hij 't zelfs uit uw mond niet gelooven zal. Ook moet ik eerlijk bekennen, dat ik nog nooit met iemand, behalve nu met u, in dien geest over mijn toekomst heb gesproken. Maurits heeft het recht, mij voor een vlinder te houden, die in de eerste jaren niet tot bezinning zal komen. Hij is een man van ondervinding op het gebied van huwelijksgeluk, en neemt de zaken dus zeer ernstig op.

Henriette. Mijnheer Dammers!...

Dammers. 't Is geen compliment, Mevrouw! Ik spreek oprecht. Laat mij de vriendelijkste herinnering aan dit gesprek behouden, door de overtuiging, dat u daaraan niet twijfelt. Ik heb immers wel eenigszins het recht te constateeren, dat mijn trouwe vriend Maurits zoo gelukkig is, als hij verdient?

Henriette, *Dammers de hand reikend*. Dan dank ik u voor uw goede opinie te mijnen opzichte... Doch ik hoor mijn man en onze logés komen.

ZESDE TOONEEL.

De Vorigen, Maurits, Louise,
Van Dalen.

Henriette. Dag, Oom! Dag, Louise!... Maurits! ik heb de eer, in ruil voor de gasten, die je meebrengr, u je besten vriend, Mijnheer Dammers, te presenteeren... Mijn oom Mijnheer Van Dalen!... Mijne zuster Louise!... Mijnheer Dammers!

Van Dalen. Mijn lieve, bekoorlijke Nicht! ik ben recht gelukkig u in uw eigen woning te mogen ontmoeten. *Tot Maurits.* 't Is immers gepermitteerd, Maurits? *Hij geeft Henriette een kus.* Ik vind je nog bekoorlijker terug, dan ik je verliet, lieve!

Henriette, *schalks.* En toch zal u bij uw reizen en trekken wel veel mooier vrouwen hebben gezien, Oompje!

Van Dalen. O, wat dat betreft... Maar ik vergeet, dat uw man andere plichten der gastvrijheid heeft. *Tot Maurits.* Hoe is 't, Maurits! moet ik in uw plaats de eer van de familie ophouden?

Maurits, *die verstrooid geweest is.* Dank u, Oom! *Tot Dammers.* Ik ben recht in mijn schik je hier te zien... Daar heb je wel aan gedaan. Ik hoop, dat mijn vrouw je reeds in mijne plaats heeft verwelkomd... Heb je al lang op mij gewacht?

Dammers. De tijd is mij omgevlogen. Uw vrouw was zoo vriendelijk mij te ontvangen en alleraangenaamst bezig te houden. De nieuwsgierigheid, de belangstelling hebben mij hierheen gedreven. Ik had behoefte mij met eigen oogen te overtuigen...

Maurits. Dank je!... Dat is wezenlijk allerhartelijkst van je. Heb je nog andere kennissen of familie hier in de stad?

Dammers. Geen enkele.

Van Dalen, *tot Maurits*. Dan mag je het bezoek van Mijnheer wel op dubbelen prijs stellen. Ik hoop maar niet, dat onze komst voor Mijnheer een beletsel zal zijn, hier te logeeren. Academie-vrienden zijn niet gewoon elkaar in een logement te laten trekken. 't Zou mij spijten, . . . wezenlijk spijten! Nu ik mij gekweten heb van mijn taak en mijn schoone nicht Louise behouden aan je heb overgedragen, zou ik in dat geval liever zelf afstand doen van uw gastvrijheid; ofschoon 't voor mij een wezenlijk gemis zal zijn, de goede zorgen van onze bevallige Henriette te moeten ontberen.

Henriette, *lachend*. En 't offer zou voor de schoone en bevallige nicht zeker nog veel pijnlijker zijn... Oompje, u bent nog altijd even galant, als toen mama zoo jong was als wij!

Van Dalen. Je weet, ik verander nooit, lieve! zoolang de wereld zich telkens vernieuwt in mooie en geestige jonge meisjes. Dat maakt mijn oude hart iederen keer weer jong.

Maurits. Van een dergelijk plan kan natuurlijk niets komen, Oom! Mijn vriend Dammers weet, dat ik in elk ander geval niet zou dulden, dat hij elders dan onder mijn dak zijn intrek nam. *Tot Dammers*. Maar je ziet, hoe 't er mee staat.

Dammers. O, laat ik u niet genéren! 't Zou mij spijten, als je maar een oogenblik...

Henriette. Gelukkig behoeven wij niet tot zoo'n uiterste te komen. Als Mijnheer Dammers zich behelpen wil met ons profetenkamertje?

Maurits. Ons profetenkamertje?... Maar dat is geen ordentelijke logeerkamer.

Henriette. Ik zeg: als Mijnheer zich behelpen wil. Toen wij op reis waren, heeft Tante Lize, die met mama hierheen was gekomen, om ons huis in orde te brengen, er wel veertien dagen gelogeed. Ik zal al mijn best doen om 't bewoonbaar te maken.

Dammers. Maar, Mevrouw! ik bid u: laat ik u geen...

Van Dalen. Geef mij het profetenkamertje maar, lieve Henriette! Ik ben wel gewoon mij te behelpen.

Maurits. Dat in geen geval, Oom! U hebt de groote logerkamer. Dammers zou de laatste zijn...

Dammers. Natuurlijk. Ik bid u, Mevrouw!...

Henriette. Maar het profetenkamertje...

Maurits, *gedwongen lachend*. Mijn vriend Dammers zal een slecht figuur maken als profet.

Dammers. Ik vrees, dat ik 't zal ontheiligen.

Van Dalen. Komaan, dat is in orde! Mijnheer Dammers aanvaardt het profetisme. Ik geloof wezenlijk ook, dat 't mij minder passen zou dan hem. 't Verheugt mij, dat 't zoo mooi geschikt is. Ik beweeg mij graag onder jongelui. Als de dames naar bed zijn, blijven wij nog een beetje naplakken en vertel jelui me van je studententijd.

Henriette. Foei, Oompje! daarvan zal niets inkomen. Maurits heeft dien ondeugenden tijd voor goed afgezworen. *Tot Louise*. Maar kom, Louise! laat mij je jouw kamer wijzen. Over een half uur vinden wij de Heeren aan tafel terug.

Dammers. Maar, Mevrouw! ik vrees wezenlijk, dat ik misbruik maak van uw goedheid. *Tot Maurits*. Maurits, als dat het geval is, dan...

Henriette. Volstrekt niet, Mijnheer Dammers!... volstrekt niet. In een kwartiertje is alles klaar... Mijnheeren, tot straks! *Zij vertrekt met Louise*.

ZEVENDE TOONEEL.

Maurits, Van Dalen, Dammers; *daarna* Betje.

Van Dalen. Maak je maar niet bezorgd, Mijnheer Dammers! Jonge vrouwtjes, die pas in haar huishoudentje zijn, doen niets liever dan zich veel moeite geven, om haar gasten te laten kijken, hoe handig en knap ze zijn. O, ik ken ze!

Maurits, *geërgerd*. Ja, dat geloof ik graag, Oom! al is 't maar uit de verte. Doch ik vergeet, dat u nog geheel in reiskostuum bent en misschien uw kamer wilt zien, eer we gaan eten. Vergeef mij, indien ik in mijn plichten als gastheer alweer tekort kwam.

Van Dalen. Geen complimenten. Ik wil gaarne van uw aanbod gebruik maken, en bied Mijnheer Dammers, in afwachting, dat het profetenkamertje gereed is om zijn heiligheid te ontvangen, het gebruik van mijn profaner vertrek aan, indien hij zich wat wil verfrisschen.

Dammers. O, u is al te goed, Mijnheer!

Van Dalen. Kom, geneer je niet! *Tot Maurits*. Blijf maar! Wij zullen zelf wel den weg vinden. *Naar de bel gaande*. Men moet zich weten te behelpen. Ook is 't mijn stelregel, dat men zijn bedienden niet moet bederven. *Tot de meid, die inmiddels is binnen gekomen*. Zeg eens, jonge dochter! zou jij de goedheid willen hebben, ons eens even de logeerkamer te wijzen. *Tot Maurits*. Maurits, tot straks! *Tot Dammers*. Mijnheer Dammers! mag ik u maar voorgaan? *Knipoogend*. Verduiveld, ik wist 't wel. In het huis van jonggetrouwen vindt men altijd onfeilbaar een knap dienst-meisje. *Tot de meid*. Komaan, jonge juffrouw! wij volgen je!... Vooruit maar! *Hij vertrekt met Dammers en Betje.*

ACHTSTE TOONEEL.

Maurits, *Van Dalen en Dammers nakijkende, sluit haastig de deur.* Die oude doordraaier! Hij heeft door zijn bemoeizucht den heelen boel in de war gebracht. . . Maar ik ben gek! Ik had juist besloten om mijn gevoeligheid over een onschuldig woord te overwinnen. Als Henriette lomp en onbeleefd tegen mijn vrienden was, dan zou ik 't haar immers ook kwalijk nemen. Daarbij verdient Henri niet, dat ik... *Hij heeft onderwijl naar de portretjes gekeken. Hij treedt naderbij. Hij monstert ze en blijft op dat van Dammers staren. Wel verduiveld!*

TWEEDE BEDRIJF.

*De tuin achter het huis van Maurits. 't Is ochtend. Een bank
een tafel met eenige tuinstoelen.*

EERSTE TOONEEL.

Louise, Dammers.

Louise zit op de bank te borduren.

Dammers, *opkomende*. Vergeef mij, Juffrouw! Ik hoop niet, dat ik u stoort. 't Is zulk verrukkelijk weer. Onze gastheer en gastvrouw schijnen nog niet beneden te zijn. Uw oom zal zeker, als alle heeren van die jaren, zijn recht op wat langer nachtrust laten gelden. Mag ik, in afwachting van het ontbijt, u hier gezelschap houden?

Louise. 't Zal mij een genoeg doen, Mijnheer Dammers! Wat mijn oom betreft, vergist ge u evenwel. De behoefte aan nachtrust belet hem nooit op zijn tijd present te zijn. Indien hij opgehouden wordt, dan is 't door zijn toilet.

Dammers. Door zijn toilet?

Louise. Ja, Mijnheer! Ik geloof niet, dat ik den goeden man belaster, wanneer ik beweere, dat hij twee uur noodig heeft om zóó voor den dag te komen, als hij meent dat het behoort. 't Is een legende in onze familie.

Dammers, *een stoel nemende*. Een aardig soort van legende. En hoe oud is die legende al?

Louise. O! stellig driemaal ouder dan ikzelf ben. Ik heb oom nooit anders gekend dan zooals hij nu is, en mama vertelt, dat hij in haar jeugd ook al zoo was.

Dammers. U is ondeugend, Juffrouw! Dat schijnt in de familie te zitten. Uw zuster heeft mij gisteren ook in verbazing gebracht door haar vernuft.

Louise. O! ten opzichte van oom kunnen wij nooit ondeugend genoeg zijn. Hij heeft niets liever, dan dat wij hem op onze manier een beetje plagen. Overigens zien wij oom weinig.

Dammers. Is Mijnheer Van Dalen dan werkelijk zoo veel op reis?

Louise. Zeg liever, bijna altijd. Hij reist als regel en betreft zijn kamers in de stad bij uitzondering. Hij heeft de halve wereld gezien.

Dammers. O, dat moet heerlijk zijn! Men wordt niet kleinsteedsch, zooals gewoonlijk met ons Hollanders het geval is. Men voegt zich naar allerlei toestanden, allerlei zeden en gewoonten. Men krijgt op die manier een ruimer blik op de dingen.

Louise. Dan valt mijn oom buiten den regel, Mijnheer Dammers! Die ruime blik reikt bij hem niet veel verder dan zijn toilettafel, en de complimentjes, die hij voor ons, jonge dames, ten beste heeft. Ik verzeker u, dat 't mij gisteren, onderweg, een paar maal benauwd geworden is in die ruimte.

Dammers. Benauwd, zegt u?

Louise. Och! u moet bedenken, dat wij, eenvoudige Hollandsche meisjes, niet gewend zijn aan zoo'n ruimte. Van onze jeugd af vormen wij ons een voorstelling van het leven, zooals ons dit door onze ouders wordt voorgespiegeld. Papa is een man, die van den morgen tot den avond werkzaam is. Mama trippelt door het huis en bereddert alles zelf. Ik geloof, dat zij zich diep ongelukkig zou gevoelen, wanneer 't anders was.

Dammers. Maar dat is toch niet 't doel van het leven voor de jonge dames van onzen tijd! De meer verfijnde opvoeding, die gij genoot, ... het onderwijs... Lieve hemel! gij en andere jonge dames hebt toch geen plan, nooit iets anders te doen, dan uw mama's »na te trippelen»?

Louise. Gij hebt gelijk. Wij doen ook een beetje aan lectuur.

Dammers. En aan 't borduren?

Louise. Zooals u ziet, ... al doen wij dit niet zoo mooi, als ik wel wenschen zou. Ook gaan wij nog al eens uit logeeren en dolgraag 's zomers een week of wat op reis. Daarentegen zorgt mama wel, dat wij haar »natrippelen», als we thuis zijn.

Dammers. 's Morgens vroeg op... en 't ontbijt klaar zetten?

Louise. Om u te dienen!

Dammers. De groote en de kleine wasch doen?

Louise. Benevens de groote en kleine herstellingen, die uit de groote en kleine wasch voortvloeien.

Dammers. Aan de meiden haar taak opgeven en opletten, of zij de ontvangen bevelen wel stipt nakomen?

Louise. 't Is, of u er ooggetuige van is geweest. 't Is precies, zooals u 't teekent. Maar dan komt de zorg voor papa er nog bij, die graag gezellig zit te praten, wanneer hij 's avonds van het kantoor komt, en er op gesteld is, dat wij hem niet alleen laten op zijn wandelingetjes, of als hij eens tijd en lust heeft om naar de komedie of naar een concert te gaan. O, ik verzeker u, Mijnheer Dammers! dat wij 't druk hebben!

Dammers. Dat geloof ik graag. Maar ik heb in mijn onnoozelheid wel eens gedacht, dat uw jonge leven op die manier verloren gaat in nesterijen en beslommeringen, waarvoor ik bedanken zou, als ik een meisje was.

Louise, *met wat meer warmte*. Omdat u die nesten en beslommeringen niet kent, Mijnheer Dammers! Omdat u enkel ziet, wat wij er door missen, en niet wat er achter zit.

Dammers. Houd 't mij ten goede, als ik meen, dat er niets achter zit. Wat zou er achter koken, braden en bakken zitten?

Louise. Met uw verlof! Wij spraken niet over koken en bakken. We hadden 't, meen ik, over de kleine zorgen voor papa en de dingen, die wij mama uit de handen kunnen nemen. U zal mij misschien wel heel wijs en pedant vinden, maar toch moeten toestemmen, dat daar wel wat achter zit.

Dammers. Ik begrijp uwe bedoeling. Als u 't zoo ernstig opneemt, dan...

Louise. Noem dat niet: ernstig opnemen. Ik verzeker u, dat 't een zeer eenvoudige en prettige manier is. Mijn goede papa is de gezelligste man, dien gij u kunt voorstellen. Op onze wandelingen is hij zoo onderhoudend, dat ik zijn gezelschap niet voor dat van mijn beste vriendin zou willen ruilen. Hij preekt nooit, maar vertelt ons heel openhartig en grappig allerlei aardigheden uit zijn eigen jeugd. Mama is zoo lief en goed, dat elke dienst, aan haar bewezen, 't effect maakt van een genoeg.

Dammers, *nadenkend*. Ik geloof, dat gij gelijk hebt. Vergeef mij. Ik heb u door mijn gekscherenden toon pijn gedaan. Ikzelf heb nooit het voorrecht gehad mijne ouders te mogen liefhebben.

Louise, *met warmte*. O, dan vergeef ik 't u graag! Hoeveel hebt gij gemist, wat wij ter nauwernood waardeerden!

Dammers, *weer luchtig*. Uw medelijden is edel; maar 't is aan een verkeerd adres verzonden. 't Is de vraag: of ik mij het voorrecht waard zou hebben betoond. Ik geloof nooit, dat ik geduld genoeg zou hebben gehad... om met mijn vader te wandelen en naar de lange verhalen uit zijn jeugd te luisteren.

Louise. Maar met uwe moeder?

Dammers, *nadenkend*. Met mijne moeder?... Dat zou een ander geval zijn geweest... Met mijne moeder!... Ja, ik geloof, dat dat wel gegaan zou zijn... Maar wat doet 't er toe? Ik ben nu eenmaal een alleenlopend individu, die niets te doen heeft dan voor zijn eigen dierbare persoonlijkheid te zorgen... Weet u wel, Juffrouw! dat ik veel aanleg en, ronduit gezegd, ook veel lust heb, om mijn leven op de leest van uw oom te schoeien. Als ik ooit rijk word, dan blijf ik geen dag langer dan noodig is op dezelfde plaats.

Louise. O, wat dat betreft!... Maar dan toch als uitspanning, als uitzondering?

Dammers. Wat zal ik u zeggen?... Indien men niets te doen heeft;... indien er niets dan een paar kamers en haar eenzaamheid op ons wachten...

Louise. Ik zou, in uw plaats, wel zorgen, dat dit het geval niet was. Er zou een bureau, een kantoor, een berg van werk op mij wachten; anders kreeg ik stellig 't spleen en stierf van verveling.

Dammers, *uitvorschend*. Ik hoop toch niet, Juffrouw! dat hier een complot wordt gesmeed om mij onder het stof van een hoop boeken te begraven en in een zoogenaamd deftig en eerbaar ambt cellulair op te sluiten?

Louise, *vroolijk lachend*. Een complot?... Hoe komt u op die gedachte?

Dammers, *deftig*. Omdat Mevrouw Van Leeuwen, uwe zuster, gisteren precies op dezelfde manier mij heeft trachten te overtuigen, dat ik...

Louise. O, dat is zoo klaar als de dag!... Henriette heeft, net als ik, veel met papa gewandeld, en papa praat met ons over allerlei dingen, waarover vaders in den regel met hunne dochters niet praten. 't Is een systeem van papa... Maar ik moest u dat alles niet eens vertellen.

Dammers. Ik bid u, ga voort! 't Is, alsof ik uwe zuster hoor. 't Klinkt mij vreemd; maar ik geloof wel, dat ik er aan gewennen zal.

Louise, *hartelijk lachend*. 't Is, of er sprake is van de muziek van Wagner. Wil dit zeggen, dat ze u onaan-genaam in de ooren klinkt?

Dammers. Ik zal ook oprecht zijn... Ik weet 't niet. Maar ik geloof 't niet. 't Is mij, of die muziek mij eerst dan duidelijk zal worden, als ik over enkele ongewone toonzettingen heen ben... Maar daar komt waarlijk Mijnheer Van Dalen al aan!... Uw oom logenstraft ditmaal uw meening, dat hij zóoveel tijd voor zijn toilet noodig zou hebben.

Louise. O, hij is nog maar in zijn ochtendtoilet. Na het ontbijt zal hij er nog een vol uur bij nemen.

TWEEDE TOONEEL.

De Vorigen, Van Dalen.

Van Dalen, *nadat Dammers en Louise hem hebben begroet*. Ik wensch mijn bekoorlijke Nicht en onzen jongen vriend goeden morgen... Ik dacht waarlijk, dat ik de eerste zou zijn.

Louise. Dan is uw horloge van nacht stil blijven staan, Oom! Ik geloof, dat de tijd voor »goeden morgen» al een heel eind voorbij is. Ik heb al een halven pantoffel afgeborduurd.

Van Dalen. Voor mij?... Dat is een gelukkig denkbeeld... Mijn laatste pantoffels kreeg ik...

Louise. O, dat weet ik, Oom!... Van een schoolvriendin van mama. U was toen drie-en-twintig jaar... Dat is nu juist...

Van Dalen. Stil, kleine ondeugd! *Tot Dammers.* Mijnheer Dammers! ze heeft zoo weinig respect voor haar oom, dat ik mij verplicht acht, er uit naam van de heele familie excuses over te maken. Maar zoo zijn de jonge dames tegenwoordig allemaal.

Louise. Och, Oom! begin alsjeblieft niet over de tegenwoordige jonge dames. Dat is uw stokpaardje. Vertel ons liever, hoe u geslapen heeft, en of u ook iets van Maurits en Henriette heeft gezien, en ons eenig bericht kunt geven omtrent de ontbijttafel.

Van Dalen. Ik heb van onzen gastheer en zijn beminnelijke vrouw nog geen schaduw ontdekt. Ik heb overheerlijk geslapen. In de ontbijtkamer was een aardig, handig meisje, dat ik als de kamenier betiteld heb, bezig met thee zetten. Zij zei me, dat gij beiden in den tuin waart.

Louise. Betrapt, Oompje! U zei zooeven, dat u de eerste dacht te zijn... Foei!... Dat begint den dag met een jokkentje!... En de kamenier!... 't Klinkt heel deftig en voor-naam. Ik ben benieuwd, wat mama zal zeggen, als ze hoort, dat Henriette er een kamenier op nahoudt... Een kamenier!

Van Dalen. Maar hoe noem jelui hier dan zoo'n juffertje met een los mutsje en mooi opgemaakt haar en een taille of ze een corset draagt?

Louise. Iemand, die aan die photographische beschrijving beantwoordt, noemen wij een tweede, of, als er drie zijn, een derde meid, ook wel een linnenmeisje. Alleen

hoogadelijke dames houden er hier te lande een kamenier op na.

Van Dalen. Burgerlijkheid!... niets dan armzalige burgerlijkheid!... De titel kost immers geen geld. *Tot Dammers.* Wat dunkt u, Mijnheer Dammers?

Dammers. Ik geloof, Mijnheer Van Dalen! dat een kamenier een dienstbode beteekent, die uitsluitend voor mevrouw's toilet te zorgen heeft. Daar Hollandsche dames zich in den regel zelven kleeden, is het woord »kamenier”...

Van Dalen. O! ik merk wel, u is een geleerde en houdt u aan de beteekenis van het woord. Als men, zooals ik, veel gereisd en 't een en ander van de groote wereld gezien heeft, dan beoordeelt men die dingen uit een heel ander oogpunt. Elke fatsoenlijke dame moest haar kamenier hebben. Laten haar middelen dat niet toe, dan kan de titel op eene andere overgaan.

Louise. Maar wij, Hollanders, houden niet van titels zonder 't werk, dat er aan verbonden is.

Van Dalen. Gekheid!... groote gekheid!... Men is hier te lande erg achterlijk in allerlei dingen. Ze noemen dat, geloof ik, solide.

Louise. Hebt u iets tegen het solide, Oom?

Van Dalen. Of ik daar iets tegen heb?... Ik vind 't afschuwelijk, ordinair, commun!... Wij raken leelijk achterop met onze hooggeroemde soliditeit.

Louise. Pas op!... Daar klimt Oom weer op een ander stokpaardje. Ik heb ze allemaal al eens zien draven; maar, Mijnheer Dammers! 't zijn mooie, vlugge beestjes.

Van Dalen. Stokpaardjes of niet, 't is waar! Wij, Hollanders, zitten veel te veel thuis en verkneukelen ons in onze eigene braafheid en degelijkheid. Als men buiten

komt, dan ziet de wereld er heel anders uit... Lieve Hemel! er is in ons land geen mensch, die, ronduit gezegd, weet te leven... misschien aan de academies uitgezonderd, Mijnheer Dammers!

Dammers. Dank u voor de uitzondering, Mijnheer! Maar de studenten van andere landen spreken ook al over ons, zooals u over het algemeen oordeelt. In Parijs, bij voorbeeld...

Van Dalen. O, praat mij niet van de Parijsche studenten!... Charmante jongens!... Die weten het leven te genieten. Meer dan eens ben ik 's avonds met hen en hunne gri...

Louise. Ik bid u, Oom! wacht nog twee seconden. Ik heb dan precies den tijd, om mijn borduurwerk in mekaar te rollen en naar de ontbijtkamer te gaan, om te zien, of de thee klaar is. Ik wacht de Heeren over vijf minuten. *Zij vertrekt.*

DERDE TOONEEL.

Van Dalen, Dammers.

Van Dalen. Een aardig, ondeugend nest!... 't Is een van mijn prettigste bezigheden haar te plagen, Mijnheer Dammers! Haar zuster Henriette was net zoo, toen ze nog niet getrouwd was.

Dammers. Ik geloof niet, dat ze door haar huwelijk bedorven is. Mijn vriend Maurits heeft een lot uit de loterij getrokken. Is mevrouw veel ouder dan hare zuster?

Van Dalen. Een paar jaar. Toen ik den laatsten keer in 't land was, was Henriette pas geëngageerd. Louise was toen nog een kind. Voor Hollandsche meisjes hebben ze een vrij gesoigneerde opvoeding gehad. Maar er ontbreekt altijd iets aan. Ze zijn heel aardig en heel lief en

niet onbevallig; maar de Hollandsche moeders zijn voor een beetje coquetterie als voor den dood. Ik vraag je: wat is er aan een meisje zonder de minste coquetterie?

Dammers, *nadenkend*. Maar zou u dan wenschen, dat de coquetterie er desnoods kunstmatig werd ingebracht, wanneer ze er niet van nature in zit? Ik houd ook wel van een beetje coquetterie; maar dit is mij toch te kras.

Van Dalen. Wel zeker! Als een meisje zoogenaamd onschuldig of natuurlijk is, dan moet er een vernisje van coquetterie over; anders droogt de heele schilderij in, mijn waarde Heer!... In Parijs en Weenen geven de mamaas het voorbeeld en leeren aan haar dochters al spelende die kleine kunstjes, waardoor wij, mannen, worden aangetrokken en geboeid. Hier gaat alles op de vervelende deugden van eerbaarheid en preutschheid of andere huiselijke zeden af. Is u in Parijs of Weenen geweest?

Dammers, *nadenkend*. Neen, Mijnheer! Maar 't komt mij voor, dat u uw nichten onrecht doet, wanneer u haar de gaven ontzegt, waardoor jongelui aangetrokken en geboeid worden. Ik beken gaarne, na onze korte kennismaking, dat ik niet weet, wat meer te bewonderen: de warmte van haar hart, of haar vernuft en geestigheid.

Van Dalen. Wel zoo!... Nu, ik moet erkennen, dat 't uw smaak eer aandoet... A propos! dat bewuste kame-niertje was 't zelfde aardige ding, dat ons gisteren den weg naar de logeerkamer wees. Als Maurits oogen in zijn hoofd heeft, mag zijn vrouw wel oppassen. Maurits was toch zeker een vroolijke snuiter aan de academie, niet waar?

Dammers, *met vuur*. Maurits zou een ellendeling zijn, als hij voor iemand anders oogen had, dan voor zijn eigen mooie en lieve vrouw.

Van Dalen. Kom, laten wij elkaar niets wijs maken! Dat ge Henriette een lief vrouwtje vindt, is volkomen in orde; dat gij 't voor haar jammer zoudt vinden, wanneer haar man haar bedroog, is ook in orde; maar dat Maurits door haar bekoorlijkheden blind zou moeten zijn voor alle andere.... Als ge er zóó over denkt, dan moet ge net doen als ik en nooit trouwen. Of moet en kan een man zijn vrouw altijd en ten eeuwigen dage bekoorlijk vinden, ... ook als zij 't niet meer is? ... Wezenlijk, hier, in Holland, zijn de lui vervelend braaf op dat punt.

Dammers. Maar u zou toch niet wenschen, dat de heele maatschappij ...

Van Dalen. Mijn jonge vriend, versta mij wel! Ik ben te oud geworden om niet te weten, dat de wereld niet kan bestaan zonder zekere vormen en grenzen, die men moet eerbiedigen. Zelfs geef ik gaarne toe, dat er in enkele standen en kringen behoefte bestaat aan een soort van burgerlijke deugd, waardoor de orde en de rust bewaard blijven. Maar men moest met zijn deugd niet zoo te koop loopen. Men moest 't elkaar zoo lastig niet maken met zijn zedespreuken, en wat door de vingers zien. Zoodra het publiek maar even de lucht krijgt van een klein schandaaltje, is Holland in last. Dat komt van die kleingeestige solide manier van de dingen te bekijken. Is een man, die hier te lande trouwt, dan niet een gek? Hij legt zich voor eeuwig aan banden. Geloof mij, jonge vriend! ik heb meer van de wereld gezien dan gij; maar er is geen enkele man, die tot zijn dood toe zijn huisvaderlijke rol volhoudt, als hij een greintje smaak heeft.

Dammers, *lachend*. Hier in Holland toch wel.

Van Dalen. Praat mij niet van Holland! Hier is 't

de hoogste deugd van een man, als hij op zijn gouden bruiloft aan zijn vrouw kan vertellen, . . . dat hij nog meer van haar houdt dan op den eersten huwelijksdag. Ik vraag maar, of die man dan vijftig jaar lang met zijn oogen dicht op de straat heeft geloopt?

Dammers. Ik geloof, Mijnheer Van Dalen! dat ik u dankbaar moet zijn voor het lesje, al wordt de lust om te trouwen er niet door opgewekt.

Van Dalen. Trouw nooit, jonge vriend! 't Is de beste en kortste raad, dien ik je geven kan. Voor een Hollander is het huwelijk niet meer of niet minder dan een slavernij . . . Doch 't zal tijd worden om mijn nicht te volgen naar de ontbijtkamer. Daar komt waarlijk onze bekoorlijke gastvrouw [zelve ons roepen.

VIERDE TOONEEL.

De Vorigen, Henriette.

Henriette. Ik mag wel duizend excuses maken, Oom! Goeden morgen, Mijnheer Dammers! Maurits wordt nog even opgehouden door een dringende zaak. Hij zal zoo gauw mogelijk komen. 't Weer is zoo verrukkelijk mooi, dat ik order heb gegeven, ons eenvoudig ontbijt hier te brengen. Louise en onze tweede meid komen er dadelijk mee aan-dragen. Vindt u het idee niet subliem, Oom?

Van Dalen. Uitmuntend, evenals alles wat uit uw geestig brein voorkomt. Ik loop gauw heen en help Louise een handje. Mijnheer Dammers zal je wel even gezelschap houden. *Hij vertrekt.*

VIJFDE TOONEEL.

Dammers, Henriette.

Henriette. Ik hoop, Mijnheer Dammers! dat het profetenkamertje u niet al te veel is tegengevallen. U moet den wil voor de daad nemen.

Dammers. O, Mevrouw! 't was alles wat ik verlangen kon. Ik ben er waarlijk mee verlegen, dat ik u zooveel moeite veroorzaak. Indien u niet zoo ernstig verzekerd had, dat 't u onaangenaam zou zijn, als ik in een logement ging, dan zou ik nooit de onbescheidenheid...

Henriette. Ik bid u: zwijg daarvan. 't Zou voor Maurits, even goed als voor mij, een groote teleurstelling zijn geweest. »Academie-vrienden» zegt hij dikwijls, »zijn zoo goed als broers.» Dus bent u voor mij zooveel als een zwager.

Dammers. Overheerlijk, Mevrouw! Niets liever dan dat. Ik aanvaard die waardigheid met geheel mijn hart.

Henriette. En ik heb met genoegen opgemerkt, dat profeten vroeg opstaan. Een mooie eigenschap van het profetisme. Mag ik vragen, of Uwe Heiligheid den vroegen morgen in aangename en hartverheffende overpeinzingen heeft doorgebracht?

Dammers. Mejuffrouw uwe zuster heeft de goedheid gehad mij te doen vergeten, hoe lang of kort ik hier in den tuin heb gezeten, in afwachting van het klokje van gehoorzaamheid voor het ontbijt.

Henriette. Wel zoo! Hoewel een kleine afwijking van het karakter, 't welk wij, eenvoudige geloovigen, gewoon zijn aan profeten toe te kennen. 't Kan voor mijn ondeu-

gende zuster niet anders dan nuttig en heilzaam zijn geweest de woorden van wijsheid en vroomheid van uwe lippen op te vangen.

Dammers. Pardon, Mevrouw! De profeet is meer leerling dan meester geweest.

Henriette. Ei, ei!... Dat compliment zal ik voor haar bewaren. Ze gaat thuis voor een wildzang door.

Dammers. En ik heet bij u en Maurits een papillon. 't Zal hier een mooie boel worden! Doch ik moet in meening van u verschillen. Mag ik eens iets heel vrijmoedigs zeggen, Mevrouw?

Henriette. Wel zeker! We zijn in een vrij land, Mijnheer!

Dammers. Ik wou zeggen, dat ik mij heb verbaasd over de overeenstemming in denkbeelden tusschen u en uwe zuster; dat ik niet wist en zelfs niet vermoedde, dat meisjes, die zoo huishoudelijk zijn, als uwe zuster schijnt te wezen, tevens zoo helder en — mag ik 't zeggen? — zoo cordaat de dingen kunnen beschouwen. Ik meende, dat jonge dames ten onzent onfeilbaar moesten kiezen tusschen de huismoe-derlijkheid en de...

Henriette. Ga gerust voort, Mijnheer!

Dammers. En de emancipatie. Ik zie, dat ik mij vergist heb. Uw papa schijnt daarin een groote rol te spelen. Als ik uwe zuster goed heb begrepen, dan is 't zijn gewoonte alles en allerlei met zijne dochters te bepraten. Mag ik vragen: of hij uw oom nooit à faire heeft genomen.

Henriette. Mijn oom? Papa houdt hem voor onge- neeslijk. Ze hebben, geloof ik, een afspraak om nooit over dergelijke onderwerpen te praten... Maar 't is weer dwaas van me, uw vraag te beantwoorden.

Dammers. Dwaas, Mevrouw? Ik gevoel, dat 't een wel-
daad, dat 't genade is. Ik ben niet zoo onleerzaam als ik
schijn. Mij dunkt, u zou, als u wilde, zelfs uw oom
kunnen bekeeren.

Henriette. Mijn oom schijnt al een heel verstokt
zondaar in uw oogen. Ik weet niet, of ik wel mag toe-
laten, dat u zóó over hem spreekt.

Dammers. O, Mevrouw! ik ben zooeven, eer u ons
kwam storen, van uw oom geschrikt. Hij is voor mij
een soort van spookgestalte geweest.

Henriette. Mijn arme, goedhartige oompje! Zeg wat
u wilt, Mijnheer Dammers! maar maak mij niet bang.

Dammers. Ik heb een droomgezicht gehad, Mevrouw!
zooals profeten wel eens meer voorkomt. Ik zag in de
gedaante van uw oom mijn eigen beeld, zooals ik wezen
zal over dertig à veertig jaar.

Henriette. En?

Dammers. Ik vond het beeld niet mooi, Mevrouw!

Henriette. O, Mijnheer Dammers! dat is een voorbeeld
van een snelle bekeering.

Dammers. Maar die daarom toch wel oprecht kan
wezen, niet waar?

Henriette. Er is zoo menigeen bekeerd, die later,
als hij niet meer onder den indruk van het oogenblik was,
een erger ongeloovige werd dan te voren.

Dammers. Maar ik ben niet kunstmatig bekeerd.
De indruk was niet verpletterend. Ik geloof, dat de
strengste zedemeester...

Henriette. Laat ons nog een beetje geduld oefenen.
Ik zou meer vertrouwen in de zaak hebben, als...

Dammers. Ga voort, Mevrouw!

Henriette. Neen, ik ga niet voort, Mijnheer Dammers! Ik was op 't punt een gekheid te zeggen.

Dammers. Onmogelijk, Mevrouw!

Henriette. Ik verzeker 't u. Doch beloof mij, dat u mij op de hoogte zal houden. Ik stel levendig belang in het verloop van uw bekeering. Ik meen, dat daaraan een ernstige zelfbeproeving en een oprecht berouw over den verzuimden tijd vooraf moet gaan. Zal u mij op de hoogte houden?

Dammers. Maar waarom, Mevrouw? Waarom zou mijn gemoedsstemming u verontrusten?

Henriette, *Dammers de hand reikend*. Omdat u een vriend, een van de beste vrienden van mijn goeden Maurits bent. U ziet, ik neem het zwagerschap eerlijk en ernstig op.

Dammers, *Henriette's hand vattende*. Uw belangstelling vereert mij en maakt mij recht gelukkig.

Op dit oogenblik komt Maurits langs den achtergrond op. Hij ziet, hoe Dammers en Henriette elkaar de hand geven en vertrekt naar den kant van de ontbijtkamer, terwijl hij een gebaar maakt, dat zijn wanhoop te kennen geeft.

Henriette. Maar waar blijven de anderen? *Naar den achtergrond gaande*. Louise! Oom! Wij wachten op het ontbijt!

ZESDE TOONEEL.

De Vorigen, Van Dalen, Betje.

Van Dalen draagt de theestoof, die Betje aan den anderen kant vasthoudt en heeft een stapel boterhammen in de andere hand.

Van Dalen. Hier zijn we al! Hier zijn we al! Ik was juist op weg hierheen. Louise komt met het theegoed!

Henriette, *hartelijk lachend*. Maar, lieve Oom! wie heeft u dat opgedragen?

Van Dalen. Met genoegen! met genoegen, Nichtje! Louise had mij de theestoof gegeven, en de bordjes met de boterhammen *Op Betje wijzende*, aan dit juffertje. Toen heb ik de zaak op deze manier geschikt. Ik verzeker je, dat 't zoo veel gemakkelijker draagt... Och, Mijnheer Dammers! help eens even een handje! *Tot Betje* Hierheen, jonge deern!... hierheen! *Hij plaatst de theestoof naast de tafel en reikt Dammers de bordjes met de boterhammen over*. Dank je wel! Alles in orde! Ik moet zeggen: uw kamenier, of hoe ge haar noemen wilt, is een aardig, handig...

Henriette, *tot Betje*. Ga jij nu maar weer heen, Betje! en kijk of je de Jongejuffrouw nog een handje kunt helpen. Ik zal hier de rest wel in orde brengen... Ha! Daar zijn Maurits en Louise ook!

Betje vertrekt.

ZEVENDE TOONEEL.

Henriette, Louise, Van Dalen,
Dammers, Maurits.

Henriette, *naar Maurits gaande*. Hoe is 't, lieve man? Die conferentie heeft waarlijk lang genoeg geduurd. Je moest niet permitteeren, dat ze je al voor 't ontbijt kwamen storen.

Maurits, *gedwongen*. Goeden morgen, Oom! Goeden morgen, Henri! Neemt mij niet kwalijk. Henriette heeft gelijk. Ik heb wezenlijk een heel onplezierige conferentie gehad. Doet maar, of gij 't niet merkt, als ik wat verstrooid en landerig ben.

Henriette. Neen! maar zóó kom je er niet af! Je moet ons eerlijk opbiechten, wat er gebeurd is.

Maurits. 't Is de moeite niet waard. Ik moest 't mij eigenlijk niet aantrekken. En 't is mijne zaak niet.

Van Dalen. Des te meer reden om openhartig te wezen. Je maakt ons wezenlijk nieuwsgierig.

Louise. Je mag de eersten dag waarop wij bij je ontbijten geen geheimen voor ons hebben, als 't geen geheimen zijn. Henriette brandt van nieuwsgierigheid.

Dammers. Als 't iets is, waarover je 't land hebt, al gaat 't je persoonlijk niet aan, dan zullen wij gemakkelijk de helft van die zorgen kunnen overnemen. Kom, biecht op!

Maurits, *op bitteren toon*. Och, 't is wezenlijk niets bijzonders. 't Is een flauw stuk; een geval, zooals er honderd voorkomen; waarin men zich moet leeren schikken; dat meer en meer in onze zeden en gewoonten doordringt; dat...

Henriette. Maar je zegt immers, dat 't je persoonlijk niet aangaat.

Maurits. Neen!... Maar men kan toch medelijden hebben met den eenen of anderen armen drommel, als hem iets gebeurt wat gemeen en ondankbaar is, ... wat zijn levensgeluk voor eeuwig verwoest... wat hem tot wanhoop brengt. Ik ken den man in quaestie sedert lang. Ik weet, hoe eerlijk en goed hij 't meent.

Dammers. Je maakt ons hoe langer hoe nieuwsgieriger. Spreek toch niet in orakelen. Wat is er?

Maurits. O, 't zal jou stellig 't minst van ons allen interesseeren. Waarschijnlijk zul je mij uitlachen. 't Is geen sujet voor ongetrouwde heeren.

Van Dalen. En voor mij dan?

Maurits. O, met u is 't iets anders! U is een man van leeftijd, die de wereld heeft gezien; die weet, wat er in te koop is.

Henriette. Maar, lieve Maurits! vertel ons dan toch, wat er is!

Maurits. Een eerlijke, brave kerel kwam mij daar even zijn nood klagen en mijn raad inwinnen. Hij is een paar jaar getrouwd met een meisje, dat hij met heel zijn hart liefheeft, een engel van een vrouwtje, zegt de wereld. Hij heeft haar genomen om haarzelve. Hij zou door een vuur voor haar loopen. Maar haar coquetteeren met een zijner beste vrienden maakt hem dol van jaloezie. Hij wou van mij weten, wat hij doen moet, als zijn vermoedens zekerheid worden.

Van Dalen. En wat heb je hem geraden?

Maurits. Ik heb hem nog geen raad gegeven. Ik heb hem verzocht terug te komen, als hij volkomen zekerheid had.

Dammers. En als 't zoo ver is?

Maurits. Ik ben 't nog niet met mijzelf eens. Ik wou graag uw beider advies inwinnen.

Dammers. O, 't mijne is heel kort en eenvoudig! Mij dunkt, ik zou in een dergelijk geval mijn besten vriend eenvoudig doodschieten.

Maurits. Zoo!... Is dat uw advies?... Eenvoudig doodschieten?

Dammers. Ja, eenvoudig doodschieten!

Maurits. Dank je! Ik hoop 't te onthouden. 't Is wel zes-en-dertig stuivers waard. *Tot Van Dalen.* En wat dunkt u er van, Oom?

Van Dalen. Mij dunkt, jonge vriend! dat het advies van Mijnheer Dammers ongerijmd is... Lieve God! waar moest

't heen, als dit regel werd? Er kwam kruit en lood te kort. Ik voor mij zou de zaak zoo hoog niet opvatten. Als de vrouw van uw cliënt zich naar zijn zin, een weinigje te vrij beweegt, dan krijgt hij daardoor van zijn kant het recht om ook wat meer vrijheid te nemen, en wanneer hij daarvan een wijs gebruik maakt, zal hij haar langs den weg der jaloezie weer geheel tot haar plicht terug brengen. 't Is de homaeopatische geneeswijze. Ze is radicaal.

Maurits. U zou dus meenen, dat de man...

Van Dalen. Precies moet doen, alsof hij niets merkt, en zelf zoo gauw mogelijk de eene of andere connectie aanknoopen, waardoor de jaloezie van zijn vrouw wordt opgewekt. Geloof mij, ik ken de vrouwtjes.

Henriette. Maar, Oom! dat is schandelijk!... Dat is afschuwelijk!... 't Verwondert mij, dat u zoo'n advies durft geven in tegenwoordigheid van Louise en mij.

Van Dalen. Ik verzeker je, lieve! dat ik om uwentwil nog heel wat terughoud, dat ter zake zou kunnen dienen. Maar ik kan geen advies geven zonder te spreken.

Henriette. Maar uwe denkbeelden omtrent de plichten van man en vrouw zijn afschuwelijk. Lieve hemel! waar heeft u die opgedaan? Hier, in Holland, toch zeker niet?

Van Dalen. Neen, natuurlijk hier, in Holland, niet. Een echte Hollander laat zich bedriegen, zonder een gezicht te vertrekken. Hij noemt dat: zijn fatsoen ophouden en eet intusschen vreedzaam zijn boterham en doet zijn zaken. Voor mijn part, mag de cliënt van uw man dat ook doen; tenzij hij, in plaats van het advies van Mijnheer Dammers te volgen, zichzelf voor den kop schiet

en aldus de gelegenheid openstelt, om de onwettige gene-
genheid van zijn vrouw te doen wettigen.

Henriette. Oom, ik vind u onuitstaanbaar!

Van Dalen. Nicht, ik vind u als altijd bekoorlijk!

Dammers. Maar, wat zeg jij er van, Maurits? Welk
van de twee adviezen komt je 't verkieslijkst voor?

Maurits. Ik weet 't niet. Ik zal er eens over nadenken.
In elk geval heb ik tegen beiden, dat de jonge vrouw
geheel vrij loopt; dat de schuldigste er 't best afkomt.

Henriette. De schuldigste? Maar heeft uw cliënt zich
niet misschien het een of ander te verwijten? Heeft hij
zijn vrouwtje ook soms verwaarloosd? En, wat wel 't
ergste zou wezen: verdenkt hij haar misschien ten onrechte,
misleid door zijn eigen, dwaze jaloezie? Dat kan immers
ook wel gebeuren?

Maurits. Ik heb u al gezegd, dat hij nog geen twee
jaar getrouwd is en dat hij haar eerlijk en oprecht lief-
heeft. Ik sta voor hem in.

Henriette. Maar hij kan zich vergissen.

Maurits. Hij heeft genoeg gezien om te weten, dat
zijn huiselijk geluk gevaar, ... ernstig gevaar loopt. O, men
behoeft niet veel te weten om dat te begrijpen! Ook is
het kleinste begin van ontrouw genoeg om een man van
eer in woede te doen ontvlammen.

Henriette. Maar er zijn onschuldige vrijheden, kleine
coquetteriën, zooals je ze noemt, die men zoo ernstig niet ...

Maurits. Ik verzoek u te zwijgen. Ik vind die rede-
neering nog afschuwelijker dan die van uw oom. Elke
getrouwde vrouw moet, van den eersten dag van haar huwelijk
af, zich onthouden van den minsten zweem van coquetterie.
Zij behoort aan haar man en aan haar man alleen. Zooge-

naamd onschuldige aardigheden komen niet te pas. Dat is goed voor jonge meisjes. De zaak is te ernstig om er mee te geksheeren.

Van Dalen. Lieve God, Maurits! je bent een ware Othello. *Tot Henriette.* Pas op, Henriette! dat je niet zonder sluier op straat loopt, en de oogen neerslaat, wanneer de een of ander je iets in 't oor mocht fluisteren, al was 't het compliment van dien dag. Hij zou je, zoo waar ik leef, onder een kussen smoren.

Henriette, *lachende.* Ik ben er niet bang voor, Oom! Maurits zou zeker altijd eerst uw advies inwinnen... Maar laat ons van die akeligheden zwijgen. Ik wou, dat die ongelukkige cliënt er van morgen niet geweest was. Hij zou ons waarlijk den heelen dag bederven. Reeds is ons gezellig ontbijtuurtje, in de open lucht, waar ik mij zoo-veel van had voorgesteld, in een terechtzitting veranderd. Maurits! je thee is waarlijk koud geworden, en je hebt nog niets gebruikt.

Maurits. Ik heb geen trek vandaag. Die affaire heeft mij geheel en al van streek gebracht. Ik ga liever een half uur loopen. Ik heb behoefte aan beweging.

Henriette. Maar gebruik dan ten minste vooraf iets.

Maurits. Neen, dankje!... Straks, als ik weer thuis kom.

Van Dalen. Ik ga met je mee, Neef! We zullen dat geval onderweg nog eens ampel bepraten. Mijn meerdere ondervinding...

Henriette. Ik bid u, Oom! Maurits heeft er al meer dan genoeg van.

Maurits. Ik ga, als 't niet onbeleefd is, liever alleen, Oom!

Van Dalen. Neen, neen!... volstrekt niet! Ik ga met je

mee. Laat mij nog even mijn thee uitdrinken. *Maurits vertrekt intusschen.* Ik volg je dadelijk! *Hij drinkt.* Daar kom ik al aan!... Henriette, Louise, Mijnheer Dammers, tot straks!
Van Dalen vertrekt.

ACHTSTE TOONEEL.

Henriette, Louise, Dammers.

Henriette. Ik heb Maurits nog nooit zoo opgewonden gezien. 't Spijt mij erg, dat dit juist vandaag treft. Hij trekt zich de omstandigheden van anderen veel te veel aan.

Dammers. En toch moet men erkennen, dat dit even goed een deugd als een gebrek is. Menschen, die onder al wat er om hen heen gebeurt, koud blijven, zoolang 't hun persoonlijk maar niet aangaat, zijn wezenlijk niet beter, Mevrouw!

Henriette. Ik spreek 't niet tegen. Maar ik had nooit gedacht, dat Maurits zóó erg aantrekkelijk was. Trok hij zich aan de academie de dingen ook zoo aan?

Dammers, *met warmte.* Als een van zijn vrienden miskend of beleedigd werd, ja, Mevrouw! Daarentegen was niemand lankmoediger dan hij bij onaangenaamheden, die hemzelf betroffen. Ik zou u daarvan een menigte voorbeelden kunnen noemen.

Henriette. O, daarin herken ik hem geheel! Ik moet toch eens zien te weten te komen, wie die man is, wiens belangen hij zich zoo sterk aantrekt. Zeker ook een nog onbekende vriend... Maar, daar ons ontbijt nu toch verstoord is, en 't al later is dan gewoonlijk, zal u mij niet kwalijk nemen, wanneer ik eenige huiselijke bezigheden ga verrichten. *Tot Louise.* Louise, je zult zeker wel de goedheid hebben, het theegoed even op te ruimen.... Tot straks! *Zij vertrekt.*

NEGENDE TOONEEL.

Louise, Dammers.

Dammers. Kan ik u ook met 't een of ander van dienst zijn, Mejuffrouw?

Louise, *lachende*. Dank u! Ik ben in een oogenblik klaar. Ik weet ook niet, wat ik aan u zou durven opdragen. *Zij giet heet water in de kom en wast de kopjes om.* Dit is toch zeker geen heerenwerk. U vindt 't, naar ik straks gemerkt heb, nauwelijks geschikt voor welopgevoede jonge dames.

Dammers. Als ik dat gezegd heb, dan doe ik amende honorable. Ik meende er niemendal van. Integendeel.

Louise. U zegt: integendeel? Nu dan is u wel plotseling tot inkeer gekomen.

Dammers. Het bekeeringsproces is nog in vollen gang. Ik vind 't verrukkelijk u zoo in uw ochtendtoilet bedrijvig aan het werk te zien. Ik zou er uren lang naar kunnen kijken.

Louise. Om er u later vroolijk over te maken. Houd mij ten goede, dat ik liever niet gebruikt word als model voor uw humoristische tafreeltjes.

Dammers. Waarachtig niet. Ik spreek in vollen ernst. Weet u wel, Juffrouw! dat zoo'n klein genrestukje honderd preeken geldt als 't de aankweeking van huiselijken zin betreft. Weet u, wat ik op dit oogenblik mij verbeeld te zien?

Louise. Ik ben er volstrekt niet nieuwsgierig naar.

Dammers. O, daarin vergist u zich! U is wel nieuwsgierig.

Louise. Neen, waarlijk niet! 't Zal, met het oog op de aanleiding, wel niet veel bijzonders wezen.

Dammers. O, 't is iets heel bijzonders. Ik zie een aardige, net gemeubelde huiskamer, die overal de sporen vertoont van een bedrijvige en geoefende hand. Ik zie in die kamer twee gelukkige menschen. Uzelve is er een van.

Louise, *lachend*. En de andere is waarschijnlijk... Henriette?

Dammers. Neen! 't Is geen dame. Ik weet niet, wie 't is; maar 't moet een man zijn, die op zijn terrein even werkzaam en ijverig en accuraat is als u. Hij alleen is u waardig. Mij dunkt, hij moet jaren van wakkerheid en degelijkheid achter zich hebben.

Louise, *lachend*. Dank u voor de goede bedoeling. 't Is dus een man van jaren en rijpe ondervinding. Als hij maar niet te oud is.

Dammers. Dat is niet noodig. 't Zou iemand als Maurits kunnen wezen, die zijn tijd op school en aan de academie goed besteed heeft; die door kunde vergoedt, wat hij aan ervaring mist. Ik heb een menigte van zulke jongelui gekend.

Louise. U kunt aardige complimentjes maken, Mijnheer!

Dammers. 't Is geen compliment. Ik spreek in ernst. Ik kan er te beter over oordeelen, omdat ik er geheel buiten sta. Mijn verleden...

Louise. O, Mijnheer Dammers!

Dammers. Ik bid u: beklaag of vertroost mij niet. Om het recht te verkrijgen op een geluk als dat van mijn vriend Maurits, bij voorbeeld, zal ik eenige jaren achtereen moeten werken; zal ik het leven heel anders moeten opvatten, dan ik 't tot nog toe gedaan heb. Ik vrees, dat ik den moed niet zal bezitten, die daarvoor noodig is. Ik

zal halverwege omkeeren en mij weer aan mijn oude lichtzinnigheid en zorgeloosheid overgeven.

Louise. Maar dat zou werkelijk allertreurigst zijn. Ik meen, dat Maurits en allen, die uw vriendschap op prijs stellen, dit jammer zouden vinden. Maar ik verval zoo doende weer in den preektoon.

Dammers. Als u preekt, wil ik den heelen dag wel in de kerk zitten.

Louise. Om mij daarna uit te lachen... Och, geef mij liever dien theedoek eens aan! Ik ben zoo dadelijk klaar.

Dammers, *Louise den theedoek aanreikend.* Asjeblijft! Maar laat mij de preek toch niet storen!

Louise. De preek is uit. Ook is het theegoed opgeruimd. Het ontbijt met hindernissen is afgelopen. Als u nu een boek haalt en daar, onder dien boom, een paar uur gaat zitten lezen, dan zal ik het blad en de bordjes naar binnen brengen, de meid sturen om den ketel te halen en verder zien, of ik Henriette een handje in de huishouding kan helpen. Wat zegt u van dit programma?

Dammers. Ik keur 't ten eenenmale af. Het theeblad is voor u veel te zwaar. Ik heb er mij straks al aan geërgerd. De meid heeft er volstrekt niets mee te maken. Ik neem het blad, u draagt de bordjes en wij dragen samen den theeketel. Met uw verlof! *Hij neemt het theeblad onder den eenen arm en vat met de andere het hengsel van den theeketel.*

Louise, *lachend.* 't Is al te dwaas! Ik kan 't wezenlijk best alleen af. Maar u wil het nu eenmaal zóó.

Dammers en Louise wandelen naar den achtergrond. Onderwijl valt het scherm.

D E R D E B E D R I J F.

De huiskamer van Maurits.

E E R S T E T O O N E E L.

Van Dalen, voor het boekenkastje, de titels lezende der werken, die daarin staan. Mevrouw Bosboom Toussaint: De Delftsche Wonderdokter, Het Huis Lauernesse, Gideon Florensz, De vrouwen van het Leicestersche tijdvak; Hofdijk: Ons Voorgeslacht; de Genestet; Van Lennep: Onze Voorouders; Vondel; Potgieter's Proza; Hildebrand: Camera Obscura; Schimmel: Sinjeur Semeyns... Dat's één plank!... Schillers Werke; Goethe: Hermann und Dorothea, Faust; Körner; Chamisso; Auerbach: Auf der Höhe; Freytag: Soll und Haben; Leopold Schefer, Laien brevier; Marlitt, Gold Else, Fritz Reuter, Ut de Franzosentid... Dat's de tweede plank... Shakespeare; Tennyson: Henoeh Arden; Longfellow: Evangeline; George-Elliot: Adam Bede; Thomas Moore; Thackeray, Vanity fair; Dickens: Nelly, Bleak house, Dombey, Hard times, een paar jaargangen van het Cornhill magazine... Derde plank... Racine, Molière, Boileau, Corneille, Pascal; Bungener: Trois Sermons; Agenor de Gasparin, Le Mariage, Töpfer, Nouvelles genevoises en Voyage en Zig-Zag... De rest van de vierde plank is leeg... Ziedaar een verwarring in vier talen, de combinatie van het fatsoenlijke gedeelte van een studentenbibliotheek en de kleine collectie van een jonge dame. En ziedaar de type van een Hollandsche

boekverzameling, in een Hollandsch huis, dat prijs stelt op zijn goeden naam. Groote goden, hoe vervelend! Men geeuwt al van de titels. Wat een schat van braafheid en ordentelijkheid. Men kan zijn dochters in dit gezelschap uren lang alleen laten... Ik had waarlijk veel lust om de vierde plank aan te vullen. Arsène Houssaye, Xavier de Montépin, Dumas fils... Ze zouden een aardig effect maken onder deze auteurs van de zoogenaamde goede zeden... Maar intusschen gebeuren hier rare dingen. Zooals ik wel vermoed had, is Maurits door de ben gevallen en heeft hij mij alles verteld. We hebben dus een mooie comédie te verwachten. Maurits is jaloersch als een tijger, en de tegenpartij is zijn beste vriend... Nu, Tartuffe kijkt bij deze gelegenheid weer oolijk uit de mouw! Dat heeft vrome, stichtelijke en zedelijke boeken in overvloed, maar ondertusschen... Zoo zijn ze hier in 't land allemaal. Ze schelden op Fransche zeden en volgen in 't geniep de Franschen na... Maar, stil! daar komt iemand! *Hij neemt haastig een boek van de bovenste plank en veinst te lezen.*

TWEEDE TOONEEL.

Van Dalen, Henriette.

Henriette. Hé, Oom! is u al terug van de wandeling? Heeft 't Maurits goed gedaan?... Waar is hij?

Van Dalen. Ik weet 't niet. Hij heeft mij tot aan de stoep gebracht en is toen teruggekeerd. Hij had nog even een boodschap te doen. Hij kwam dadelijk thuis.

Henriette. Als hij maar niet naar dien akeligen cliënt van van morgen is gegaan. Die treurige historie heeft hem heelemaal in de war gebracht. En dan maakte

u 't nog leelijker door uw verschrikkelijk advies, daar u natuurlijk niemendal van meende.

Van Dalen. Neen! natuurlijk meende ik daar niets van. 't Was eigenlijk maar alleen om hem wat te kalmeeren. Maar zeg eens, lieve! ik heb hier je bibliotheekje eens nagekeken en niets gevonden dan boeken, die allemaal op de slaaporganen werken. Lees jij die dingen waarachtig?

Henriette. Als ik tijd heb, wel zeker, Oom! Ik heb ongelukkig niet veel tijd. Ik heb 't op mijn manier al heel erg druk. U zal 't niet gelooven; maar 't is zoo—Laat eens kijken, wat u daar leest!

Van Dalen. Och, 't doet er niets toe! 't Is alles precies even vervelend. Wil ik je eens wat Fransche lectuur zenden?

Henriette. Dank u wezenlijk, Oom! Maurits laat mij in alle talen vrij; behalve in 't Fransch. Daar kiest hij liever zelf.

Van Dalen. Enfin, dan moet je er in berusten! Zoo'n Hollandsche huisvader, al is hij nog maar een week of wat oud, neemt al een autoriteit aan van belang. Hij is anders toch zeker heel lief voor je, niet waar?

Henriette. Ik ben volmaakt gelukkig, Oom!

Van Dalen. Volmaakt!... volmaakt!... Noem liever dat mooie woord nooit, als ik je een raad mag geven. Volmaakt is niemand en niets. Maurits zal ook wel zijn gebreken hebben.

Henriette. Ik geloof 't niet. Alleen is hij misschien een beetje...

Van Dalen. Nu?

Henriette. Och!... een beetje... jaloersch... Maar 't is niet erg, hoor, Oom!... 't Is niet erg!

Van Dalen. Zoo!... Een beetje jaloersch; maar niet erg. Nu, ik kan mij dit wel voorstellen.

Henriette. U voorstellen! En waarom, Oom?

Van Dalen. Ja, zie je, lieve kind! dat kan niet uitblijven, als men een beelderig mooi vrouwtje heeft, een vrouwtje, dat natuurlijk ook de aandacht van anderen...

Henriette. Och, Oom! schei toch uit met die gekheid!

Van Dalen. Val mij niet in de rede. Ik ben bezig het geval te verklaren. Ik stel dus tegenover het bezit van een beelderig mooi vrouwtje, dat door iedereen, die een greintje smaak bezit, bewonderd wordt...

Henriette. Ik bid u, Oom! spreek toch verstandig!

Van Dalen. Neen, laat mij voortgaan! Ik stel, zeg ik, tegenover het bezit van zoo'n vrouwtje, het feit, dat men zelf, ofschoon niet leelijk, niet afzichtelijk, toch niet meer dan een ordinair en flink uiterlijk heeft; terwijl men daarentegen zelf heel goed ziet, dat er knapper mannen bestaan; dat er zelfs mannen zijn, die aanspraak mogen maken op schoonheid, op, wat men noemt...

Henriette. Dat komt er, in dit geval, allemaal niet bij te pas. Maurits is zoo knap, dat ik er mee tevreden ben. Ook heeft u en geen enkele heer ter wereld eenig begrip van den maatstaf, dien wij bij mooi en leelijk gebruiken.

Van Dalen. Nu, goed dan! 't Was mij alleen te doen om je een verklaring te geven van dat heel kleine beetje jaloezie, waarvan je Maurits beschuldigt. Mij dunkt, het is doodeenvoudig.

Henriette. 't Spijt mij, dat ik 't u gezegd heb. Het kleine beetje jaloezie bij Maurits hindert mij volstrekt niet. Ik vind 't alleen maar lastig voor hemzelf. Reden zal ik er hem van mijn kant nooit toe geven.

Van Dalen. Zweer daar niet op, lieve kind! Ook moest je liever van dat kleine beetje partij trekken. Je moest dat plantje kweeken. 't Kan te pas komen. Waardoor anders dan door de jaloezie wil je je man op den duur boeien?

Henriette. U valt weer in den toon van straks, Oom! Maar u meent er niets van. U is veel te goed, om dat te meenen. Of zijn er geen andere middelen, waardoor een vrouw haren man aan zich kan blijven binden, ook als haar eerste schoonheid voorbij is? Ik heb wel eens gehoord, Oom! dat de tweede, ja! zelfs de derde periode van het huwelijksleven nog mooier kan zijn dan de eerste.

Van Dalen. Zoo!... Heb jij dat wel eens gehoord? En door welke middelen? Door poudre de riz en wat de toilet-tafel verder oplevert?

Henriette. Foei, Oom!... Geloof u niet, dat mijn papa en mama, bij voorbeeld, nog even gelukkig, zoo niet gelukkiger zijn en elkaar nog meer liefhebben dan voor dertig jaar, toen zij trouwden?

Van Dalen. Ik kan over het geluk van je ouders niet oordeelen; maar ik weet wel — neem 't mij niet kwalijk! — dat ik er voor bedanken zou. Uw vader is tevreden met een huisbakken geluk, dat jaar in jaar uit hetzelfde blijft, en uw moeder — 't is mijn eigen, lieve zuster — maar als ik denk, hoe joolig en aardig en ondeugend ze was, en hoe stil ze nu op haar teenen door het leven sluipt, al overgelukkig, wanneer ze, na het eten, eens even de advertenties uit de Haarlemsche courant kan inkijken... Neen, kind-lief! daarover moet je mij niet praten!... 't Is echt Hollandsch, net als een weiland met een koe en een boom er in. Uw manier om alles uit een zoogenaamd

christelijk of godsdienstig oogpunt te bekijken, ... uw angst om met zekere vormen van fatsoen en gebruik te breken, en uw akelig muggenziften, zoodra 't een of ander maar eventjes buiten de gewone lijn gaat, maakt ulieden ongeschikt om het leven ooit te begrijpen en te genieten.

Henriette. Goddank, Oom! ... Papa heeft ons duizendmaal gezegd, dat wij zullen ophouden een volk te wezen, zoodra wij ophouden een volk te zijn, dat prijs stelt op zedelijkheid en zedelijke vormen, op zekere eischen van fatsoen en ordentelijkheid, waarom de vreemden ons dikwijls stijf en houtherig noemen. Ofschoon ik van die dingen geen verstand heb, houd ik mij toch voorloopig maar liefst aan de meening van papa ... Maar ik mag u niet langer in uw lectuur storen. Er zijn op de eerste plank welsprekender advocaten voor ons goede land en zijn zeden dan ik ... Tot straks, Oom! *Zij vertrekt.*

DERDE TOONEEL.

Van Dalen.

Van Dalen. 't Is een sluw volkje, die jonge vrouwtjes! Dat denkt, dat we niets weten. Dat preekt als een domine en redeneert als een professor. Wacht maar, jonge dame! als wij de deugdelijke bewijzen van uw coquetterie in handen hebben, dan zullen wij, op onze beurt, ook eens op den kansel klimmen. 't Zal mij wel raar afgaan; maar je verdient een lesje! *Naar den achtergrond ziende.* Wie is daar weer?

VIERDE TOONEEL.

Van Dalen, Dammers.

Van Dalen. Ha, zoo, jonge vriend! 't Is jammer, dat

je niet een oogenblikje vroeger bent gekomen. Dan hadt je een preekje over het Hollandsche huwelijksgeluk kunnen aanhooren uit den mond van onze schoone gastvrouw. 't Was wezenlijk voortreffelijk!

Dammers. Ik geloof 't graag, Mijnheer Van Dalen! Uw nicht spreekt bij ervaring.

Van Dalen. Ja, ja!... Dat zal wel zoo zijn... Maar je zoudt van de heele preek niet veel onthouden hebben, denk ik. Je zoudt meer naar den domine gekeken dan geluisterd hebben, vriend-lief!

Dammers. U hebt gelijk, dat de vrouw van Maurits er allerliefst uitziet. Ik had daar al van gehoord en niet alleen uit zijn eigen mond. Doch nooit had ik gedacht, dat ze zoo geestig, zoo onderhoudend en vooral dat ze zoo goed was. De heele familie moet, dunkt mij, engelachtig lief zijn.

Van Dalen. Zeker!... zeker!... Mijn zwager vooral is een heel lief man. 't Is maar jammer, dat we elkaar zoo weinig zien. Je weet, ik ben nog al veel op reis en we sympathiseeren nu niet zoo precies in alle dingen. Mijn zuster is een stille, meegaande vrouw. Louise ken je... Een aardig kind, niet waar?

Dammers. 't Moet een voorrecht zijn, nauw aan zoo'n familie te zijn verbonden. Ik kan Maurits werkelijk zijn geluk benijden.

Van Dalen, *lachend*. Natuurlijk, omdat de band, waarmee hij aan de familie verbonden is, op zichzelf al zoo'n mooie band is. 't Is geen wonder, als Maurits een beetje jaloersch is. Hij maakte zich dan ook warm genoeg over dat geval van zijn cliënt.

Dammers. Dat is waar ook!... Ik had dat

heelemaal vergeten... Is hij al terug?... En hoe is 't met zijn hoofdpijn?... Hij had immers hoofdpijn?

Van Dalen. Ja well... Ten minste 't leek er zoo wat naar. Hij is nog niet weer thuis, geloof ik.

Dammers. Dat spijt me. Ik had hem willen spreken.

Van Dalen. Kan je dat niet uitstellen? Maurits is vandaag erg geagiteerd. Wacht liever tot morgen.

Dammers. Ik doe 't liever vandaag.

Van Dalen. Kun je 't niet aan mij vertellen, of aan zijn vrouw?

Dammers. Neem mij niet kwalijk, indien ik nog een poos uitstel vraag. Ik zal 't u ook wel vertellen; maar eerst moet ik Maurits onder vier oogen hebben gesproken.

Van Dalen. Ik raad je, doe dat niet. Vertrouw het mij toe, wat je te zeggen hebt. Misschien breng ik alles nog in orde.

Dammers. Ik begrijp u niet, Mijnheer Van Dalen! Maurits en ik zijn vijf jaar lang boezemvrienden geweest. Wij hebben nooit een geheim voor elkaar gehad. Hij heeft het recht...

Van Dalen. Zooals je wilt. Ik kan niet anders doen dan je mijn hulp aanbieden, wanneer je met Maurits tot een explicatie wilt komen. Hij heeft zijn eigen ideeën; maar ik heb nog al invloed op hem. Hij weet, dat ik meer van de wereld heb gezien dan hij. Zooeven nog, op onze wandeling, heeft hij zijn heele hart voor mij uitgestort. Kan ik je wezenlijk niet van dienst zijn? Met een weinig beleid...

Dammers. Neen, ik dank u! Ik bepleit liefst mijn eigen zaak, zonder tusschenkomst van anderen. U neemt mij dit niet kwalijk, wel?

Van Dalen. Volstrekt niet!... Volstrekt niet!... Maar wijt 't mij niet, als 't verkeerd uitkomt.

Dammers. Dan zal ik daarna nog zoo vrij zijn, van uw vriendelijk aanbod gebruik te maken. Maar nu ga ik ook weer heen. Ik begrijp niet, hoe iemand vandaag uren lang in een boek kan zitten te kijken.

Van Dalen. Bij dit heerlijke weer, niet waar? En dan moet men zoo'n puike collectie tot zijn beschikking hebben, als ik hier... Maar ik zit hier eigenlijk op de wacht, Mijnheer Dammers!

Dammers. Op de wacht, zegt u?

Van Dalen. Ja, Mijnheer!... Ik zeg: op de wacht.

(Dammers vertrekt.)

VIJFDE TOONEEL.

Van Dalen. Als dat niet een heel domme knaap is, dan heeft hij lont geroken en kruipt hij in zijn schulp. Nu, dat zal nog wat meer kleur en tint geven aan onze kleine huiselijke comédie. Wacht!... Daar hoor ik Maurits!

ZESDE TOONEEL.

Van Dalen, Maurits.

Maurits, *gejaagd binnenkomende*. Waar is mijn vrouw, Oom?... Waar is Dammers?

Van Dalen. Dammers is op 't oogenblik hier geweest. Hij zoekt je. Hij is waarschijnlijk in den tuin. Henriette was juist weg, toen hij kwam. Je ziet, ik heb mijn observatiepost goed gekozen. Ik heb ze beurt voor beurt onder handen genomen. Henriette heeft een heele preek over haar huwelijksgeluk gehouden. Zij schijnt verstokt te zijn... Dammers zal misschien door de ben vallen, maar wou mij niets zeggen. Ik heb hem 't vuur anders na genoeg aan de schenen gelegd. Ik heb hem ferm in de oogen gekeken

en hem gezegd, dat ik hier op de wacht zat. Ik weet niet, wat hij met je voor heeft; maar, als hij van plan is, je met een kluitje in 't riet te jagen, moet jij je doodonnootzel houden. Wij zullen van onzen kant de operaties niet beginnen zonder deugdelijke bewijzen.

Maurits. Maar ik heb u al gezegd, dat ik die bewijzen heb. Wat wil u meer dan dat verruilen van de portretjes en hun intimiteit straks in den tuin? Als ik hun dat voor de voeten gooi, zullen ze moeten bekennen.

Van Dalen. En ik heb je al gezegd, dat 't geen bewijzen zijn. Henriette zal 't verruilen van de portretjes doen voorkomen als een doodonschuldige aardigheid.

Maurits. Maar wat er aan vooraf ging: haar bewondering voor den... mooien jongen! En dat hand aan hand staan in den tuin!... Mijn God! wat wil u meer?

Van Dalen. Die bewondering voor den mooien jongen beduidt niemendal. Dammers heeft bepaald een mooi uiterlijk.

Maurits. Dat heeft hij niet. Hij is leelijk!

Van Dalen. Hé, vriendje! dat gaat te ver! Vraag 't aan wien je wilt... En dan dat handjes geven! Er zijn honderd voorwendsels te bedenken voor 't geven van een hand.

Maurits. Ik neem geen voorwendsels aan. Henriette en Dammers hebben elkaar vóór gisterenmiddag nooit gezien. Ik huiver een naam te geven aan zoo'n snel ontwikkelde intimiteit.

Van Dalen. Wees voorzichtig! Je draaft veel te veel door. Laat de zaak aan mij over. Ga naar je studeerkamer. Ik zal Dammers daar bij je zenden, als hij in zijn onrust weer hier komt. Ik zit op de wacht. Ik lever de schuldigen zonder mankeeren aan je over.

Maurits. In Gods naam! ga dan uw gang! *Hij vertrekt.*

ZEVENDE TOONEEL.

Van Dalen. Die jeugd! ... die jeugd! Als ik niet op-
pas, dan bederft hij alles en lachen ze ons nog uit toe.
Wanneer hij naar goeden raad had willen luisteren, zouden
wij een éclat vermeden hebben, en zou Henriette langzaam
weer tot haar plicht zijn teruggebracht; maar hij wou
naar geen rede luisteren. 't Is hier in Holland op het
punt van liefde en huwelijken altijd hollen of stilstaan.
Ze zien niets, of vliegen op als buskruid. Een beetje meer
levensphilosophie zou mijn goede, beste landgenooten
waarachtig geen kwaad doen.

ACHTSTE TOONEEL.

Van Dalen, Maurits.

Maurits, *ontroerd binnenkomende*. Henriette! Henriette!
heb ik dat aan je verdiend? Had ik je niet lief als mijn
schat, mijn alles, mijn hoogste goed? Heb ik je niet op
de handen gedragen? ... En dan die ellendeling, die huiche-
laar, met wien ik jaren lang omging; dien ik beschouwde als
een broeder, en op wien ik ten volle vertrouwde.

Van Dalen. Houd je toch bedaard! Heb je het deug-
delijke bewijs? Welnu, dan hebben we juist, wat we zochten.
Wees een man, Maurits! Zulke dingen gebeuren zoo dik-
wijls. Houd je kloek! Ik ben er immers ook nog.

Maurits. Ach, Oom! u weet niet, hoe hard het is,
zekerheid te hebben, al zocht ikzelf die zekerheid. Ik had
haar zoo lief! Ik gevoel, dat ik haar nog lief heb. Ik
zal 't besterven!

Van Dalen. Daarover kunnen wij later spreken. Voor-
eerst moet er gehandeld worden. Waar is het bewijs?

Maurits. Het portretje van Dam... van dien ellende-

ling, dat op mijn kamer hing, dat zij gisteren verhangen heeft, ... dat heeft ze vandaag weggenomen, ... gestolen!

Van Dalen. Is 't weg?... Maar hoe weet je, dat zij 't gedaan heeft?

Maurits. Wie anders zou 't gedaan hebben? Zij is in mijn kamer geweest. Hier is haar zakdoek, dien ze bij vergissing op de tafel heeft laten liggen.

Van Dalen. Bravo!... Net de zaak van Othello!... Dan is alles in orde. Ze zullen den dans niet ontspringen!

Maurits. O, ik wou, dat ze 't deden! Ik gevoel, dat alles in mij tot bloed en tranen wordt, als ik bedenk, hoe zij daar voor mij zullen staan, met de schuld op 't gelaat, ... zij, de vrouw van mijne keus, de engel, wier kleed ik zou hebben willen kussen, ... en hij, de vriend, de academiëvriend, met wien ik alle geheimen gedeeld, alle zorgen en alle droombeelden voor de toekomst besproken heb!... O, 't is verschrikkelijk!

Van Dalen. Je kunt nog terug, lieve vriend! Ga naar je kamer. Leg den zakdoek weer op zijn plaats. Henriette zal hem missen en hem stilletjes komen weghalen. Je doet net, of je niets gemerkt hebt. Je laat het portret in haar handen. Daarentegen knoop je zelf een connectie aan, die haar tot woede brengt. Wat dunkt je van dataardige jonge meisje, de kamenier of de tweede meid van je vrouw? 't Is waarachtig een snoeperig gezichtje. De zaak blijft dan geheel en al tusschen de muren... Prachtig, niet waar?

Maurits. Oom, ik bid u: schei uit! Ik heb 't u al gezegd. Ik wil geen schuld met schuld bedekken. Ik heb ook verplichtingen tegenover mijzelf, tegenover de maatschappelijke positie, die ik bekleed, mijn naam, mijn familie.

Van Dalen, *de schouders ophalend*. Zooals je wilt!

Je moet 't zelf weten. Je ziet, dat ik je ook op jouw manier helpen wil; maar de mijne is beter... Enfin! Wat is nu je plan?

Maurits. Mijn plan?... Lieve God! ik heb geen plan. De noodzakelijkheid drijft mij voort. Laat komen wat komen moet. Ik ben waarachtig al ongelukkig genoeg!

Van Dalen. Wil ik Henriette gaan roepen? Wil ik met haar spreken en haar onder vier oogen tot bekentenis brengen? Wil ik haar daarna als een Magdalena, vernietigd en verbroken, bij je brengen?

Maurits. Ik weet 't niet, Oom!... Waarachtig ik weet 't niet! Doe, wat u wilt, wat u goedvindt. Ik onderwerp mij aan alles!

NEGENSE TOONEEL.

De Vorigen, Henriette.

Henriette heeft het portret van Dammers in de hand. 't Is versierd met een strik.

Maurits. Henriette!... Wat heb je daar? (*Henriette bij den arm grijpende.*)

Henriette. Wat ik hier heb? Wel, het portret van je, vriend Dammers. Ik dacht niet, dat je 't zoo kwalijk zoudt nemen, dat ik 't uit je kamer heb gehaald. Ik had 't noodig.

Maurits. Ik had het noodig!... Waarvoor hadt je 't noodig? Met welk recht neem je mijn academiëvrien... kennissen uit mijn kamer?

Henriette. Lieve hemel! wat ben je heftig! Ik meende wezenlijk, dat ik er geen kwaad aan deed. Ik beloof je, dat ik 't nooit weer zal doen. Maar heb je Henri dan niet gesproken?

Maurits. Henri?... Henri?... Neen, ik heb Henri Dammers nog niet gesproken. Maar wat doet er dat toe? Ik vraag: wat heb je voor met dit portret?

Henriette. 't Moet voortaan hier hangen, hier, in onze huiskamer. Henri behoort bij de familie en niet langer bij de vrienden. Om de feestelijkheden van den dag, heb ik hem met een mooien strik versierd. 't Is lint, dat ik heb overgehouden van mijn bruidsjaпон.

Maurits, *verbaasd*. Ik begrijp je niet, Henriette! Wat bedoel je?

Henriette, *op Maurits toetredende*. Ik heb een vrouw voor hem gevonden, lieve vriend! een heel beste en die hoogst gelukkig is met zijn verzekeringen. *Naar den achtergrond ziende*. Maar, wacht! daar komen ze zelf! *Tot Dammers en Louise, die binnenkomen*. Louise, Henri!... Foei! je hebt in den eersten roes der liefde heelemaal vergeten met Maurits te gaan spreken. Nu moet het maar met een knaleffect eindigen... Oom! Maurits! mag ik u den galant van Louise voorstellen, die, in afwachting van de toestemming der wederzijdsche betrekkingen, zich maar vast van de genegenheid der jonge dame verzekerd heeft. Moge 't hem vergeven worden om zijn jeugd en onervarenheid.

TIENDE TOONEEL.

Henriette, Van Dalen, Maurits, Louise,
Dammers.

Dammers, *op Maurits toetredende*. Ik reken op je voorpraak. Je kent mij beter dan iemand. Je zult wel zoo goed zijn, niet aan je schoonouders te vertellen, hoe ze mij aan de academie noemden, zooals je aan je vrouw ge-

daan hebt. Ik heb in vier-en-twintig uur meer af- en aangeleerd dan in vijf jaar. Louise is een engel en uw vrouw is haar pendant.

Maurits, *zich herstellend, maar nog gedwongen*. Dat is een engagement met stoom. *Tot Van Dalen*. Begrijpt u er iets van, Oom? *Tot Louise*. En jij, Louise?

Louise. Ik heb er niets meer bij te voegen. Alleen zou ik je wel willen verzoeken, ook wat mij betreft niet al te openhartig te wezen, wanneer je soms met de familie van Henri in aanraking komt. De heele wereld behoeft niet te weten, dat ze mij thuis de wildzang noemen.

Maurits. Deze manier van verliefd worden is anders van weerskanten wild genoeg! *Tot Van Dalen*. Oom, zegt u niets?

Van Dalen. Ik ben min of meer van mijn stuk gebracht door deze burgerlijke oplossing van een quaestie, die...

Maurits. Wat bedoelt u, Oom? Er is geen quaestie en geen oplossing geweest, dunkt mij.

Van Dalen. Ik bedoel, dat... dat ik niet gedacht had, dat Mijnheer Dammers, die gisteren met mij gepraat heeft, alsof hij nimmer trouwen zou; die mij voorkwam zoo'n verstandig jongmensch te zijn, op datzelfde oogenblik in de fuik liep.

Dammers. Dat's het rechte woord, Mijnheer Van Dalen! Terwijl ik meende, dat ik gepantserd was, ben ik bezweken...

Van Dalen. Met uw verlof, Jongeheer! U spreekt van mijn nicht.

Dammers. Ik ben bezweken voor de rede, voor het gezond verstand, Mijnheer!... O! U heeft daar ook een groot aandeel aan gehad!

Van Dalen. Ik, Mijnheer?

Dammers. Ja zeker, Mijnheer Van Dalen! uzelf, in eigen persoon.

Van Dalen. Verklaar u nader, Mijnheer!

Dammers. Vergeef 't mij! maar uw pleidooi voor de vrijheid heeft mij doen snakken naar de knellende banden, waarin ik onder anderen mijn vriend Maurits zoo gelukkig zie.

Van Dalen. Och God! ook al een jongmensch, dat het bloed in zijn aderen eer aandoet. Ik dacht, dat er onder studenten ten minste wel een enkele zou schuilen, die zijn zinnen bij elkaar wist te houden.

Dammers. En dan, Mijnheer Van Dalen! heb ik in uw nicht een meisje gevonden zonder een zweem van coquetterie. U weet niet, hoe spoedig zoo iets een besluit en de uitvoering doet rijpen. U duidt 't mij toch niet ten kwade, dat ik het vaandel verlaat en mijn aanspraken op het oud-jongheerschap prijs geef?

Van Dalen. Doe, wat je wilt, Mijnheer! maar laat mij er asjeblijft buiten. Ik heb mijn gevestigde denkbeelden. Ik heb te veel van de wereld gezien, om mij te kunnen plooiën in die sentimenteele levensopvatting, welke met vrijen en trouwen begint en eindigt.

Dammers. Maar u is toch een te goede Oom, om niet te deelen in ons geluk.

Louise. Ja, Oom! ik weet, dat uw hart er van opspringt. *Tot Maurits.* En jij Maurits?

Maurits. Dat is alles goed en wel. Maar wij hebben hier de zaak niet te decideeren. Al wat ik doen kan, is: u beiden van harte geluk te wenschen. De rest moet je zelf met de familie vinden.

Louise. Ik dacht, dat je hartelijker waart, Maurits! *Tot Van Dalen.* En wat hebben we van u te wachten, Oom?

Van Dalen. Je verdient niets dan een duchtige bestraffing, kleine ondeugd!

Louise, *zich vleierend tegen Van Dalen aandringende*. Omdat ik uw raad niet gevraagd heb?... Maar, Oompje! u wil toch wel een goed woord voor ons doen?... Toe!... Als u eens aan papa en mama schreef; als u eens vertelde, hoe zoet ik op reis geweest ben, en hoe weinig ik dacht, toen wij samen hier aankwamen, dat ik zoo gauw iemand zou ontmoeten, van wien ik, na vier-en-twintig uur, al zoo heel veel houd, dat ik 't u niet zeggen kan, dan zullen zij 't gelooven en de heele historie als een beschikking van den hemel beschouwen. Wezenlijk, Oompje! ik ben er zeker van, dat 't een beschikking van den hemel is.

Van Dalen. Je bent een lastig en brutaal kind!... Ik schrijf niet aan je pa en ma. Laat Dammers er zelf heen gaan.

Louise. En dus alweer dadelijk weg... Ach, Oompje! wij hebben haast nog geen vijf minuten gehad om eens samen te praten.

Van Dalen. Wat heb je dan den heelen ochtend uitgevoerd?

Louise. Ja, ziet u! ik bedoel: om verstandig te praten. *Tot Dammers*. Och, Henri! help mij eens even om oom te verbidden. Oom moet schrijven. Oom is er de naaste voor en de beste.

Dammers. Mijnheer Van Dalen zal er ook mij een groot genoeg mee doen. Een getuigenis uit zijn mond is de onpartijdigheid zelve.

Van Dalen. Neen!... 't Is de zaak van Maurits.

Maurits, *wrevelig*. Ik bemoei mij met niets. 't Is een doorloopende gekheid. Ook begrijp ik er nog niets van.

Henriette. Lieve Maurits! 't geval is toch vrij een-

voudig. 't Is precies als toen wij elkaar voor 't eerst zagen. 't Heeft toen ook niet lang geduurd, of wij waren van weerskanten overtuigd wat wij wilden en niet wilden. De wijsheid is later gekomen.

Maurits. 't Is mogelijk. Ik herinner mij dat alles niet zoo helder meer. 't Is ook al een paar jaar geleden.

Henriette. Je bent verwonderlijk ruw vandaag. Die leelijke cliënt heeft wat op zijn geweten!

Maurits. Ik heb je van morgen al gezegd, dat ik wat verstrooid ben. Houd 't mij ten goede. Ik ben wezenlijk heel blij met het engagement van Louise en mijn vriend Dammers. Ik hoop van middag aan tafel een glas op hen te drinken.

Henriette. Dan zullen wij geduld hebben; ofschoon de verrassing wel wat in 't water is gevallen. Maar, komaan, Oom! er blijft wezenlijk niets anders over, dan dat u als tijdelijke voogd van Louise optreedt, uw voorloopige toestemming geeft, in afwachting van nadere berichten uit het hoofdkwartier... Toe! Schrijf nu eens knaphandig een mooi pleidooi, om deze jeugdige onbezonnenheid weer binnen de grenzen van het gebruik en de goede zeden terug te brengen.

Van Dalen. Je bent als altijd een ondeugd! Je woudt zeker graag, dat ik, wat Mevrouw door haar ontijdige bemoeizucht bedorven heeft, weer in orde bracht?

Henriette. Ja, Oom! ... Op die manier maakt u drie menschen tegelijkertijd gelukkig.

Van Dalen. Ik heb er weinig zin in.

Henriette. Als ik u eens heel vriendelijk aankijk?

Van Dalen. Doe dat niet. Je weet, dat ik er niet tegen kan.

Henriette, *naar de bel gaande*. Hier is papier. Ik zal

u dadelijk pen en inkt laten geven. *Tot Kaatje, die binnenkomt.* Och, Kaatje! wil je eens even den inktkoker uit de kamer van Mijnheer hier brengen.

Kaatje vertrekt weder.

Van Dalen, met verbazing naar de deur wijzende, tot Henriette. Zeg eens, is dat je kamenier... of tweede meid?

Henriette, lachend. Neen, Oom! dat is onze keukenmeid... Ons tweede meisje heeft mij zooeven den dienst opgezeid. Ze wou geen uur langer hier blijven. Ze had er erg spijt van. 't Was niet om ons, of om haar kameraad, zei ze... Maar...

Van Dalen trekt een leelijk, komisch gezicht. Inmiddels vatt het gordijn.

CHINEESCHE SCHOUWBURG.

Niet lang geleden, werd, te San-Francisco, een Chineesche schouwburg geopend. Achttien honderd personen woonden de eerste voorstelling bij, en zeer weinigen verstonden de woorden van het Drama, dat opgevoerd werd; zeer weinigen vooral konden het genie van den Schrijver, of de bedoeling zijner zinspelingen vatten.

De costumes der acteurs waren zeer prachtig: zijden kleederen, buitengewoon fraaie tunieken van satijn, met goud geborduurd;... de muziek echter liet veel te wenschen over.

Men kon zich ververschen met heerlijke thee en gebruik maken van sigaren of sigaretten, die door de Directie den bezoekers werden aangeboden.

De prijzen der plaatsen waren: 1^e rang 5 doll. (12 $\frac{1}{2}$ gulden.) 2de rang 3 doll. (7 $\frac{1}{2}$ gulden) 3de rang 2 doll. (5 gulden).

Men vergeete niet, dat het in Californië was!

Wat het drama betref, het had 12 bedrijven en 42 tafereelen. Het publiek kreeg dus waar voor zijn geld... Het stuk kwam hoofdzakelijk neer op vechten, moorden, zelfmoorden, begrafenissen, vergiftigingen, vervolgingen en saltos mortale, waarvan volstrekt niets te begrijpen was. Het gezelschap, dat den schouwburg bespeelde, telde 122 personen. Ik moet er bijvoegen, dat op het tooneel, de goede zeden evenmin geëerbiedigd werden als de drie eenheden, waarvan Aristoteles spreekt.

Het voornaamste gedeelte van dit drama was een duo, gezongen door twee koeien, voorgesteld door twee Chinezen, die behangen waren met de huid en de horens dezer dieren. Dit was het succes van den avond. De schouwburg met toebehooren kostte niet minder dan 50.000 dollars. (125,000 gulden.)

EEN LOOVERKRANS

OP HET GRAF VAN DEN TOONEELKUNSTENAAR

ANTON PETERS,

geboren 1812, overleden en te Delft begraven 1872.

„De tijdgenoot heeft hem gekend en vereerd,
„Bewierookt, bewonderd, geliefd, gewaardeerd.
„En fluistert er menig met eerbied zijn naam,
„Dan luistert zij trouw, de gevleugelde Faam.
„Zij schenkt aan de woorden der treurenden kracht,
„En voert ze op heur baan van geslacht tot geslacht;
„Zij zal der Historie zijn beelt'nis doen zien;
„Zij schetst haar de macht van zijn stem bovendien;
„Zij maalt haar zijn houding en 't licht van zijn oog,
„Maar faalt bij de schets, hoe zijn spel ons bewoog.”

Tooneel-almanak 1876.

GERARD. J. SPOOR.

Ja, 'k heb dien man gekend, dien kunstnaar, dat genie!
't Is daarom, dat ik hem mijn zwakke hulde biè.
De wangunst of de haat moog' minder loflijks schrijven,
Voor 't tijdperk van zijn kracht zal hij in eere blijven.
In 't Pantheon der kunst, waarin hij schittrend prijkt,
Zijn weinig namen toch, waarvoor de zijne wijkt.
Een lauwer ben ik hem, den waren kunstnaar, schuldig;
Ik, die bewonderd heb en thans nog steeds hem huldig.

Als hij voor Keizer speelde, of wel voor bedelaar,
Of „Vondel” mij deed zien, steeds was hij kunstenaar.
Ja, ’k heb dien man gekend, nu rustend in zijn graf,
Met lauwren om het hoofd, ... ook met een bedelstaf!
Met lauwren ... bedelstaf! ... Ach, wat is toch dit leven?
Al blijven roem en eer den kunstenaar omzweven!
Hier, bij deez’ koude zerk, dat dekkleed voor zijn stof,
Gloeit mij het harte nog en spelt een traan zijn lof.
In tal van poses roep ’k hem thans nog voor mijn oogen,
En zie en hoor hem nog! ... Welk zeldzaam kunstvermogen,
Dat, als van Peters, zóó de zielen treffen kon,
En dat, bij ernst of scherts, de harten overwon!
Als hij ’t tooneel betrad, en overal in ’t ronde
Zijn zilv’ren stem weerklonk, werd heilig elke stonde;
En meer dan ééne rol, waarin ’k hem hoorde en zag,
Werd zóó door hem gespeeld, als slechts ’t genie ’t vermag.
Wie schatte niet zijn kunst? Men hing als aan zijn lippen
En liet van ’t keurig spel het minste niet ontglippen.
O, waar des kunstnaars roem gespeld wordt door de Faam,
Daar leest in blinkend schrift eens ’t nageslacht zijn naam. —
Ik heb dien man gekend, tot kunstenaar geboren,
Dien hulde en dankbaarheid terecht mocht toebehooren;
Die eenmaal voor mij stond, gelauwerd en gekroond,
En, die, als denkend mensch, ten laatste werd onttroond.
Hier, op deez’ koude zerk, staat „heden en voor dezen”,
Staat „gruwbre wisseling” in somber schrift te lezen.
’k Denk aan de lauwerkroon, die Peters heeft gedekt; —
Maar ’t eind zijns levens is ’t, dat droefnis bij mij wekt.
Hij stierf— geen kunstenaar meer! . . . Hij leeft in mijn gedachten!
Zijn kunstnaarsroem, zijn eer, bij late nageslachten.
De muze zijner kunst, zijn veelgeliefde bruid,
Blijft treuren om den man, dien ’t eenzaam graf omsluit.

Peters! 'k wijd uw assche
Nog een dankbren traan,
Nu ik van uw grceve
Peinzend heen zal gaan.

'k Heb in 't hart een bede,
Die 'k schier uit als klacht:
Rust, na moeite en strijden,
Rust voor eeuwig zacht!

V . . . . . u.

J DE JONG.

AAN MEVROUW
JEANNETTE CORIJN,
BIJ GELEGENHEID VAN HAAR EERSTE BENEFIET,
in den *Salon des Variétés*,
DESTIJD'S ONDER DIRECTIE DER H. H. BOAS EN JUDELS.

Tot oopning van een schouwtooneel,
Terecht thans druk bezocht,
Werd indertijd naar personeel
Door directeurs gezocht;
En, daar wie zoekt ook vinden zal,
— Die spreuk bleek ditmaal waar —
Zoo kwam reeds binnenkort een tal
Artisten bij elkaâr:
Voor drama's een talentvol man;
Voor 't blijspel een komiek,
— Wie, die zoo'n tweede noemen kan? —
Een lievling van 't publiek,
Een *père noble*, een *déjazet*,
Een *grime*, een *dugazon*,
Een *jeun' premier*, en een *soubret*,
Die aller harten won.
Niet zonder grond was dus de hoop
Van heeren directeurs:
Voor hun tooneel op zeer veel loop;
Veel geld voor hunne beurs.

Maar 't zijn de laatste lootjes toch,
Die altijd wegen 't zwaarst;
Want ééne artiste ontbrak er nog;
Juist vindt men deze 't schaarst,
En wel een vrouw, die, jong en mooi,
Zoo 'n rijk talent bezat,
Dat zij, wat ook mocht zijn 't emplooi,
Daarvoor geschiktheid had.
De heeren reisden nogmaals rond.
Niets bleef thans onbezocht;
Maar, wat men hier en daar ook vond,
't Was nergens, wat men zocht.
Toen raakte op aard het reizen uit,
Het zoeken dáár gedaan,
En kwam men tot het stout besluit
Om naar Jupijn te gaan.
Voor dien tocht helpt geen omnibus,
Tram, stoomboot, noch waggon.
De weg loopt door de lucht, en dus
Is 't voertuig een ballon.
Olympwaarts gaan de heeren heen,
Veel verder dan de maan.
Tot gids verstrekt hun Melpomeen;
Thalia dient hen aan.
Nabij 't paleis van Vorst Jupijn
Houdt Hébé haar buffet;
Hier wordt den heeren ambrozijn
En nektar voorgezet.
Verkwikt, gelaafd, door 't gul onthaal
— Artisten hebben dorst —
Bereiken zij een marmren zaal,
De troonzaal van den Vorst.

Zij vallen smeekend hem te voet.

»Rijst op» — roept Jupiter —

»Ik weet reeds, wat gij hebben moet.

»Uw wenschen strekken ver!

»Gij zoekt een vrouw van groot talent,

»Daarbij nog jong en schoon,

»Zooals ge op aard slechts enklen kent,

»De parel voor uw kroon.

»Zoo 'n kunstjuweeltje, 'k heb er geen;

»Dus» — spreekt, tot slot, Jupijn —

»Schep ik voor uw tooneel er een.»

Hij schiep Mevrouw Corijn.

MR. C. TH. VAN DER BRUGGHEN V. L.

AAN

DE UITSTEKENDE TOONEEL-KUNSTENARESSE

Mevrouw J. P. L. MULLER, geb. WESTERMAN,

na de volvoering der rol van *Genoveva*

in mijn Treurspel van dien naam.

O, gij die, naar des dichters hoog bedoelen,
In 't perk der kunst een traan uit de oogen lokt,
Ons 't eeuwig schoon doet kennen en gevoelen
Door waarheid, die de ziel en zinnen schokt...
Aandoenlijk klonk me uw zilvren stem in de ooren,
Toen gij mijn dicht, het ruwe jonglingslied,
Weergalmen deedt door Amstels Schouwburgkoren,
Waar Gij, haar tolk, als Koningin gebiedt.
Miskende deugd, in 't lijden neêrgebogen,
Vond door uw spel, uw houding en gelaat,
Dat roerend schoon, dat teeder mededoogen,
Wier indruk ons tot in de ziele gaat.
Mijn flauwen galm, mijn zangen, schonkt gij leven,
Hadde ook mijn dicht, zoo min bedeed in gloed,
U scepter, kroon noch vorstelijke eer gegeven,
Waarmee gij vaak door 't volksgejuich begroet,
Naar 't grijs verleên ons in verbeelding toovert,
Wen gij in glans, met wêreldsche eer omkleed,

Door heldentaal 't onbuigzaam hart verovert,
Dat gij naar eisch, naar welgevallen kneedt.
Lofwaarde Vrouw! voor Neêrlands roem geboren,
Hoe is mijn hart voor U van dank vervuld!
Doch doe ik U mijn zuivre erkentnis hooren,
In dorre spraak, in koude taal gehuld...
Ik weet, gij zult mijn zangtoon heusch onthalen;
Gij neemt mijn lof met welgevallen aan.
Kan 't zwakke lied mijn zielsgevoel niet malen,
Door deez' mijn dank acht zich uw hart voldaan.
Leen steeds uw stem aan 's dichters citersnaren;
Steun 't heldendicht en schenk 't uw zielegloed;
Wil 't hemelsch schoon der dichtkunst ons verklaren,
Waar palm en mirt ontluiken voor uw voet.
Uw taak blinkt grootsch, o Voedster van de kunsten!
Gij staat de deugd en 't recht der waarheid voor.
Den Zanger heil, wiens werk gij kroont met gunsten,
Gij, zelf een Melpomene in 't kunstenkoor!
Groen' jaren lang dan de eerkrans om uw slapen,
Begaafde Vrouw, die oog en hart verrukt!
O, wel haar, die, als gij, voor roem geschapen,
Aan deugden rijk, een oogst van lauwren plukt!

21 April 1836.

JOHs. HILMAN.

't Zij uw hand de harp deed klinken
door de aloude vorstenzaal ;
't Zij uw vuist het lemmer zwaaide . . .
uwer bleef de zegepraal !
Vreeslijk, als het vuur des bliksems,
waart ge in 't midden van 't gevecht,
Maar gelijk het lam zachtmoedig,
als de worstling was beslecht ;
Als de vijand smeekte om vrede,
na geleden schande en straf,
Niemand die met blijder harte
oude vete en hoon vergaf.

Hoofd van Morvens harpenaren,
Fingals ongelijkbre zoon,
Heerscher in het rijk der snaren,
aller helden roem en kroon !
Waarom, waarom, groote Zanger !
bruisende als een waterval,
Klinkt uw stem, uw harp niet langer
in de breede koningshal ?
IJdel vragen ! . . . Ach, de grootheid
onzer vorsten is voorbij !
Selma's zuilen zijn verbrijzeld,
en de distel groeit er vrij.
't Schild van Trenmor, eenmaal stralend
als de dagtoorts, is verroest ;
De onbestijgbre muur viel neder,
en de slotpoort werd verwoest.
't Oord waar eenmaal zangen klonken
op nog onvervangen wijs,

Richtte de oude Bard zijn schreden
naar 't geheimvol schimmenrijk,
En vervuld van Morvens glorie,
die hem eens bezielen kon,
Boog hij 't hoofd, gelijk in neevlen
de ondergaande winterzon.
Zoo is Cona's blinde Zanger
tot zijn vaadren heengegaan;
Maar 't bewondrend, dankbaar nakroost
looft en zegent Ossiaan.

1877.

J. BLANKENAAR.

KLASSIEK CONCERT.

De meestal leege zaal was vol.
Een tal van jonge paren stapten,
Terwijl zij *unisono* snaptten,
't Orkest voorbij. Het stuk was in *d*-mol.

»Dát is van Spohr!» zoo spreekt er luid,
Bij een glas Beiersch neêrgezeten,
Een, die zich 't air geeft, het te weten;
»Ik ken het stuk: »Een *trio* voor de fluit!»

»Precies Mozart!» — Van Händel was 't!
»Dat 's Haydn!» — 't Was juist van Bellini.
»Dat's Meyerbeer!» — Het was Spontini.
»Meneer, 'k verzeker u, ik weet het vast!»

»Dat's uit de Faust!» — »Van Goethe?» — »Neen!»
»Van Norma, die den Freischütz dichtte!»
»Een melodie, die me altijd stichtte.
»'k Vind wel, 't klinkt hier wat ongemeen!»

»En dát?» — »Ja, laat eens zien! dat is
»Een Sonatine; och, neen! een Nocturnale
»Van... 'k Ben benieuwd, of hij die *f* zal halen.
»De laatste maal bij Dinges, was het mis.»

„Hoor, hoe charmant! Dat is dat meesterstuk.”

„Welk dan?” — „De »Jahreszeiten van Rossini!”

„Zijn die van hém? Ik dacht van Cherubini!”

„Mais non, mon cher! — Maar 't ding is mij te druk!”

„'t Is *con adagio* (!!!) gespeeld!”

Vond weer een, die ontzettend schreeuwde.

Het antwoord kwam niet; de ander geeuwde,

Die »*con amore* (!!!!)” zich klassiek verveelt.

C. L. LÜTKEBÜHL.

DE PARASJET EN DE PAALWORM.

(*Eene Fabel.*)

»Een leven, zooals ik geniet,»
Juichte eenmaal luid een parasiet,
»Smaakt niet één wezen hier op aard!
»En spreekt men van benijdenswaard,
»Wie kan op zooveel voorspoed roemen
»Als ik? . . . Men schroom' vrij mij te noemen,
»Toch voedt en onderhoudt mij overal
    »'t Millioental
»Der schepselen, die de aard bewonen!
    »Men moog' mij honen,
    »Verachten of verguizen, ja!
»Zelfs met verdelging mij bedreigen,
    »En 't inderdaad beproeven, 'k sta
    »Dat alles door, wat ook verga!
»Geslachten zie 'k ten val zich neigen;
    »Maar altijd door
    »Volg ik het spoor

- »Dat andere geslachten banen.
»Dezelfde vanen
»Volg ik als zij,
»En wende mij,
»Als DIOGEEN of ALEXANDER,
»Door wijsheid of veroo'ringlust
»Gespoord, van 't strand of naar de kust,
»Al naar partij,
»Bij wie ik mij
»Genesteld heb, van plan verander'!
»Wie noemt mij niet weergaloos schrander?"

Zoo kreet de parasiet,
Die zich op elk gebied,
Wat perk hem zij gesteld,
In huis en hof, op 't veld,
Ja, overal genest heeft,
En 't, naar de ervaring leert,
Ook overal het best heeft,
Hoe ijverig geweerd.

De paalworm kwam aan 't woord
En zei: »'k Heb graag gehoord,
»Wat weelde gij al smaakt;
»Maar toch, wangunstig maakt
»Uw snoeverij mij nimmer!
»Ik meen, 'k ben vrij wat slimmer;
»Want mij faalt zelfs de kop!
»En toch, men blijft mij duchten.
»Naar berg- en heuveltop
»Doe 'k mijn bestrijders vluchten!

- »Men zoekt en spoort
»Wel onvermoeid mijn gangen na;
»Maar ik — waar is mijn wederga? —
»Ga rustig — rustloos noemt ge 't — voort
    »Met mijn vernielingswerk!
    »Ik lach om ieder perk,
    »Dat men mij tracht te stellen.
    »De sterksten ben 'k te sterk;
    »De wijssten blijf ik kwellen!
    »Men ondersteune en stutt'
    »En wanc zich beschut;
    »Men meen' mij te verdrijven...
    »'k laat mij geen wetten schrijven!
»En welke palenrij verrijz',
    »Ik blijf 't bewijs
»Van mijn, door elk misgunde, leven
»In alle palenrijen geven,
    »En,... zonder denken doe ik dat!
    »Wie, die mij dan naar waarde schat?"

Een slak, die beurtelings paalworm en parasiet
Gezelschap hield, sprak nu tot beiden:
»Wat twist ge toch? Men moog u scheiden
    »Of samenbrengen, 't hindert niet!
    »Uw doel bereiken of het missen,
    »Is al hetzelfde. 't Eindloos gissen,
    »Hoever uw heerschappij zich strekt,
»Voert tot geen doel; want als de midd'len zijn ontdekt.
    »Voldoende u in uw werk te storen,
    »Is door dat zoeken 't doel verloren!"

C. L. LÜTKEBÜHL JR.

WINTERAVOND-VERMAKEN IN FRIESLAND

't Wier drôevich near in 't wetterlân,
It jongfolk hie nen tier,
In fjouwer jier gjin winter hawn,
Dat foel de minsken swier.
„It riden,” rôpen se, „is 't nen griis?
Dat seil ús glêd forjitte,
O pólle, frear it hîngster-iis!
Ho fluch scoe 'k dy forlitte.”

Deze regelen uit Eeltje Halbertsma's meesterstuk: »*De Winter in it Wetterlân*» zijn door J. J. A. Goeverneur aldus in 't Hollandsch overgebracht:

In 't Waterland was 't naar gesteld
En kwijnde Frieslands jeugd.
Geen ijs vier winters, goed geteld —
Wien, drommel! zoo iets heugt!
„Het rijden,” riep men, „'t is verbruid!
We zullen 't glad verleeren!
O, kwam de winter weer eens uit,
Wat zouden wij ons weeren!”

Dit vers dagteekent uit den tijd, toen de Friesche boerenjeugd zich 's winters, als er geen bruikbaar ijs kwam, doodelijk verveelde en zelfs levenslustige knapen nauwelijks anders den tijd wisten te korten, dan met bij den haard

wat te haspelen voor beppe (grootmoeder). Thans is dit veel veranderd. De hartstochtelijke liefhebberij voor schaatsrijden is bij dit volkje nog niet in 't minst verflauwd; maar biedt de winter daarvoor geene gelegenheid aan, gelijk nog al eens dikwijls het geval is, dan behoeft men toch niet meer, gelijk vroeger, altijd op de pólle (het boerenerf) te blijven, uit gebrek aan gelegenheid voor uitspanning. Openbare winteravond-vermaken zijn er thans in alle streken der provincie overvloedig genoeg. Rederijderskamers en Tooneelgezelschappen vindt men niet alleen in meest alle aanzienlijke plaatsen, maar ook in vele kleine dorpen van zeer weinig beteekenis.

Men stelle zich voor, dat een jong predikant zijne standplaats vindt in een afgelegen dorp, met eene tamelijk levenslustige bevolking, niet ontbloot van degelijkheid, maar met weinig geestontwikkeling. De leeraar begrijpt spoedig, dat hier iets gedaan kan worden, om nuttige kennis en smaak voor het schoone en goede aan te kweeken. Hij begint met de oprichting van een leesgezelschap en dit vindt algemeene deelneming. En wanneer nu hiervan afrekening moet gehouden worden, vindt ook het voorstel bijval, om daarvoor in de dorpskerkshoek bijeen te komen. Bij deze gelegenheid heeft dominé gezorgd voor eene voorlezing, en de onderwijzer heeft een boek in den zak gestoken, waaruit hij een vers voorleest, ... beide tot groot genoegen der vergadering. Men rookt intusschen uit lange pijpen en drinkt gezamenlijk koffie, waarna ieder op zijn eigen hand nog iets anders gebruikt. Men slijt den avond recht genoegelijk en ten slotte wordt door een of meer der leden de wensch geuit: „Zóó moesten we eens vaker bij mekaar komen.” ... „Welnu, waarom niet?” ... Spoedig wordt eenparig

het besluit genomen: viermaal in den winter te verga-
ren, ... met vrouwen er bij. Het gezelschap krijgt nu den
naam van »Vriendenkring'', of »Vereeniging tot Nut en
Genoegen'', of zoo iets. Enkele huismoeders blijven aanvan-
kelijk thuis, omdat ze 't wat raar vinden eene vergadering
in de herberg bij te wonen. Vernemen ze later, dat onder-
scheidene vriendinnen er geweest zijn, en met veel genoegen
ook, dan zijn ze een volgenden keer gemakkelijk over te halen
om ook mee te gaan. Maar nu beginnen dominé en meester
de opmerking te maken, dat niet altijd dezelfde twee
sprekers behooren op te treden. Ter bevordering van af-
wisseling, is 't wenschelijk en noodzakelijk, dat ook anderen
iets doen. Vooral dezulken onder de leden, die er voor
bekend staan, dat ze knap Friesch kunnen lezen, worden
daartoe aangemaand. Geschikte Friesche volkslectuur, goed
voorgedragen, vindt bij onze plattelandsbewoners altijd bijval,
en onder de boeren vindt men er velen, die daarmee gerust
op den catheder mogen komen.

Op den duur echter zullen toch nog de vergaderingen
eentonig gaan worden, en daardoor in bloei afnemen, in-
dien men niet zorgt voor nog meer afwisseling. Welnu,
de onderwijzer heeft, onder zijne directie, een zanggezelschap
tot stand gebracht, bestaande uit jongelui van beiderlei
konne. Dit gezelschap moet eens zingen bij eene vergade-
ring van den »Vriendenkring.'' Hiermee is ieder ingenomen,
en ook voor niet-leden wordt de toegang opengesteld te-
gen entree.

Zietdaar, sedert Adams tijd, de eerste publieke vermake-
lijkheid op het dorp, die zoo bijzonder tot ieders genoegen
afloopt, dat de direkteur van het zanggezelschap al dadelijk
het plan opvat, om de jongelui een tooneelstukje te laten

bestudeeren. En wanneer er een volgenden winter weer naar een vroolijken avond wordt verlangd, verschijnen de boerenknappen en meiden op de planken. Zij doen met hun spel de verbazing der toeschouwers ten top stijgen. Men begrijpt niet, hoe 't mogelijk is, dat ze 't in korten tijd zoo mooi geleerd hebben. Eene herhaalde voorstelling lokt reeds zoo veel volk, dat de kamer van den kastelein te klein is. Deze ziet spoedig in, dat eene vertimmering noodzakelijk wordt. Door 't wegbreken van een binnenmuur of schutting maakt hij zijn lokaal de helft grooter. Kan de zolder ook iets hooger worden gebracht, zooveel te beter. Maar ziet de man bijzonder veel licht in de toekomst, dan laat hij zijn »oud nest" geheel omver halen, en sticht eene spik-splinternieuwe herberg, die klinkt als een klok, met eene zaal, waarin wel meer dan honderd menschen plaats kunnen krijgen, als er »comediespeeld" wordt.

Zóó, of ongeveer op die manier, komt in menig dorpje een tooneelgezelschap tot stand. In aanzienlijke plaatsen kunnen dergelijke vereenigingen — even zoo goed als in de steden — wel op eene andere wijze georganiseerd worden, en menige flinke dorps-rederijkerskamer telt onder hare leden zeer geschikte spelers.

Maar nu spreekt een echte Boeren-Fries gewoonlijk slecht Hollandsch. Om in de uitspraak zijn Friesch accent volkomen te overwinnen, is er veel meer oefening noodig dan een plattelandsbewoner in den regel zich voor zoo iets wil getroosten. Hierbij komt nog, dat vele landlieden, vooral vrouwen, de Hollandsche taal ook nog niet volkomen in al hare nuances verstaan, ook al wordt ze goed gesproken. En hieraan zal het hoofdzakelijk moeten worden toegeschreven, dat tooneelstukjes in de Friesche taal, bij dorpscomedies meest

altijd in trek zijn. Men zal kunnen denken, dat die boersche stukken er op berckend zijn om alleen boeren te behagen. Dit laat ik daar. Maar wanneer de rederijkerskamer Thalia van Grouw, in de concertzaal te Leeuwarden een Friesch tooneelstuk opvoert, is de zaal eivol en de bijval tot dusver altijd uitstekend geweest. Het auditorium bestaat dan niet alleen uit de degelijkste burgerij der stad, maar ook aanzienlijke Friesche familiën merkt men onder de toeschouwers op. Friesche dorps-toestanden en eigenaardige Friesche karakters worden daar vertoond en volksgebreken aan de kaak gesteld, door Friesche dorpelingen, die het Friesch zuiver spreken, en tevens toonen, er iets van te weten, wat tooneelspel is. Ja, de geschriften, door het *Nederlandsch Tooneelverbond* in de wereld gezonden, worden ook gelezen door tooneelgezelschappen op het platte land, en zij maken zich de daarin gegeven wenken ten nutte. Voor onze stedelingen heeft eene echt Friesche tooneelvoorstelling iets verfrisschends tegenover hetgeen hun vaak wordt gedebiteerd door reizende tooneelisten van beroep, die ook 's winters nu en dan Frieslands hoofdstad bezoeken. . . Zoo ergens, dan geldt hier het gezegde van Laurillard:

„*Natuurlijkheid* is de eer der kunst
En *eenvoud* haar vermogen.”

Dat het vernieuwde leven, op het gebied van volksuitspanningen, in den winter, zich sedert ongeveer twintig jaar in deze provincie sterk heeft ontwikkeld, meen ik voor een deel ook te mogen toeschrijven aan het *Fríske Winterjûne-Nocht*, dat is, overgezet zijnde: „Friesch Winteravond-Ge-

noegen". Nu reeds gedurende zeventien winters heb ik, eerst altijd bijgestaan door een deelgenoot, en in den laatsten tijd alleen, Friesland bereisd, om volksvoordrachten in de Friesche taal te houden, en daarmee altijd van 50 tot 100 plaatsen in één winter bezocht. Reeds van den beginne af aan werden wij niet zelden uitgenoodigd op dorpen, waar men 's winters zoo niets had, en dikwijls oogstten wij juist daar de meeste zelfvoldoening in. Dit bracht velen tot het inzien, dat het volk behoefte had aan uitspanningen, vooral ook aan zulke, die iets meer geven dan dolle pret, bij vioolgekras en jenever. Meniggezelschap, menige vereeniging, zooals ik boven er eene geschetst heb, en menige dorps-comedie heeft zeker alleen daaraan zijn ontstaan te danken.

In het najaar van 1860 werd dit werk door mij en mijn vriend T. G. v. d. Meulen aangevangen en vond al dadelijk voldoende bijval. Onze voordrachten hadden voor 't meerendeel den vorm van dialogen. Een gesprek b. v. tusschen een boer en zijn landheer, bij wien hij kwam klagen over de hooge landhuur, gaf gelegenheid om de wel eens overdreven weelde der landlieden te bespreken, en tevens de gebreken der hoogere standen nu en dan een tikje toe te dienen. In een ander stuk komt Jouwersma = Geefsma, met een intekenlijst ten behoeve der ongelukkigen door den watervloed in Gelderland, bij Habbenga = Hebbenga, een rijkaard, die nog al aan 't aardsehe gehecht is. Deze is niet dadelijk bereid op de lijst te teekenen; maar de ander laat zich zonder dat niet gemakkelijk afschepen. Dit geeft aanleiding tot een gesprek over 't voor en tegen van de vele bedelarijen met een liefdadig doel. In het „Boelgoed" (Boeldag, verkooping van een inboedel) treedt een der sprekers op als notaris, de ander als oproeper.

Allerlei voorwerpen verbeelden ten verkoop te worden aangeboden, waarbij de bespraakte oproepeer telkens een vloed van op- en aanmerkingen voegt. Uit dit stuk, — van T. G. v. d. Meulen, — door mij in 't Hollandsch overgebracht, zij het mij vergund een paar proefjes te geven.

Nu volgt die mooie Friesche klok,
Een juffrouw in een eikenhouten rok;
Die moet wel ieders gading wezen.
Maar kunt ge 't spreukjen op de wijzerplaat wel lezen?
„De tijd vliegt snel!
Gebruik hem wel!”

Elk weet, — maar naar het schijnt gelooft men 't niet —
Hoe snel de levenstijd ontvliedt.

De wijzer, die gestaåg in 't ronde gaat,
Wijst zwijgend ons, dat, vroeg of laat,
Wij landen aan de stille plaats der rust,
Na zooveel levenslast en lust.

Welaan, wij zullen zien,
Hoeveel men voor dit nuttig stuk zal biën,
Dat zooveel goeds ons leeren kan.
'k Zeg veertig gulden! — Nu, wat zegt ge er van?
Of dertig? — Of dan twintig maar?
Of vijftien? — 't Is toch erg! Ziedaar!
Nu biedt er nog niet een!
Waar moet het met de menschen heen?
Wat schittert en in de oogen blinkt,
Wie vleien en ons lof toezwaaien,

Daar houdt men van; maar wat naar ernst en waarheid klin kt

Daar wil men nauwlijks 't oog naar draaien.
De waarde van den tijd, daar denkt men weinig aan;
Maar, tijd onnut verspild, komt zeker duur te staan.
Tien gulden voor die klok? Dit had ik nooit verwacht.

Dit is bij Jasper welbedacht;
Niet om den tijd te weten
Van drinken en van eten,
Wenscht hij de klok; maar om te letten op den tijd,

Als hij aan nuttig werk zich daaglijks wijdt.
De tijd van werken, weet hij, is zoo kort,
'k Hoop, dat deez' klok zijn eigendom maar wordt.

Nu heb ik nog wat moois: acht romers, een karaf,
Met suikerbakje en bitterfleschje er bij;
Maar hol en leêg, als een geopend graf,
En 't stemt mij waarlijk even blij.
Zoo'n flesch bracht menigeen ten grave,
Nadat hij al zijn goed en have
Verdronken had in 't vonk'lend nat,
Dat door dit fijn kristal zoo dikwijls wordt omvat.
Ja, zulk gereedschap brengt de mot in vele zaken,
Die anders iemand heel gelukkig zouden maken.
Wat voor dien boel? — Twee gulden! — Vier aan bod!
En nog eens „mijn!” en „mijn!” — Kan dit dan 't hoogste lot
Der Haagsche loterij soms schenken?
Zoo'n flesch, schoon ledig, moet dan toch
Wel velen mooi in de oogen blinken,
Al ziet en hoort men daaglijks nog,
Hoe velen in 't jeneverglas verdrinken.
Twee gulden vijftig? — Nu, komaan!
Drie gulden? — Waarlijk, 't is een wonder!
Wat rolde er om die flesch al menig traan!
Wat bracht ze menigeen ten onder!
Maar 't schrikt niet af, naar 't schijnt. Elk denkt, hij is de man
Die zich voor 't misbruik hoeden kan.
Welnu, drie gulden dan!
'k Zeg' eenmaal! andermaal! ten derdemaal! Niets meer?
Dit is bij Julfert Kreeftengang, mijnheer!

Nu volgt een wieg. Komt, jeugdige echtelieden,
Dit is voorzeker uwe zaak.
De meisjes zullen hier wel niet op bieden,
Al is 't haar droom en uitzicht nog zoo vaak.
Ja, liefjes! als ge voor den spiegel staat te draaien,
Te zien, hoe net en proper alles zit,
Of door je vrijer soms je bakkesje laat aaien,
Terwijl hij u om kusjes vleit en bidt,

Denkt dan maar, dat je zon ten toppunt is verheven
En dat de bloem op 't schoonst te bloeien staat,
Als 't lot u 't wiegekoord eens zal in handen geven,
Geen roos, die dan geen blaadjes vallen laat.
Maar moedervreugde is schoon, meer dan men ooit kan meenen;
Schrikt daar niet voor terug, maar denkt er aan,
Heeft alles steeds u vroolijk toegeschenen,
Toch kan er wel een and're wijs op gaan.
Is eens de tijd van zorgen aangevangen,
Van luiers, pappot, baker en zoo meer,
Dan laat de pronkster vaak haar veeren hangen,
En wenscht terug de dagen van welcer.
Maar die met moed de plicht volbrengt, haar opgedragen,
Al kost het moeite en zorgen dag en nacht,
Dankt zekerlijk voor 't heil, dat ze op zag dagen.
Sinds haar een mollig wicht onschuldig tegenlacht.
Een gulden voor die wieg? 't Is waarlijk schande!
Een daalder? Nu, 't voldoet me, dat ge 't biedt!
Een wieg wordt toch gebruikt bij alle standen,
En uit de mode gaat ze niet.
Een daalder! Wil er niemand meer voor geven?
Dan is het nog geen slechte koop. —
Dit is bij Trui, die trouwen gaat met Steven;
Zij leeft wellicht op goede hoop.

Toen, na verloop van drie jaar, v. d. Meulen verhinderd werd langer mee te doen, trad in zijne plaats de heer G. Colmjon, die, na mij gedurende zes winters te hebben vergezeld, werd benoemd tot provinciaal archivaris en bibliothecaris van Friesland. Gedurende nog zes winters werd ik bijgestaan door A. Boonemmer en vervolgens heb ik het werk alleen voortgezet. Het spreekt vanzelf, dat ik nu, van den dialoogvorm moest afzien. Mijne lezingen bestaan thans gewoonlijk uit eene soort toespraak, met vier of vijf kleinere bijdragen.

In vele streken van Friesland is de ouderwetsche, boersche

ruwheid nog op verre na niet verdwenen, en men merkt daarbij omstandigheden op, die doen verwachten, dat zij ook vooreerst nog niet geheel zal worden uitgeroeid. Maar zeer zeker oefenen de verbeterde volksvermaken, hoe weinig kunstwaarde velen daarvan ook mogen hebben, een gunstigen invloed op de zeden des volks, en zullen dit blijven doen, overal waar ze niet ontaarden in geestelooze pretmakerij en zwelgpartijen.

WALING DIJKSTRA.

DER STURZ DES HAUSES ALBA.

Treurspel van A. S. G. WALLIS,

Nederlandsch van GERARD J. SPOOR.

PERSONEN:

ANNETTE.

JOHAN.

DON FREDERIK.

TWEEDE BEDRIJF. VIERDE TOONEEL.

Kamer van Annette.

Annette, Johan.

(Annette en Johan komen sprekende binnen.)

Annette.

Dus zijt ge boos op mij?

Johan.

Wel zeker niet!

Een kinderlijke dwaasheid eischt vergeving.

Annette.

Deed ik dan kwaad?

Johan.

Wel neen! ge deedt slechts dwaas

Door u is 't volk geheel ten einde raad,

Ten kamp gedaagd op leven en op dood.

Maar hebt ge de gevolgen wel bedacht?

Was 't uwe plicht om vóór te gaan?

Annette.

Ik was

Beziel als door een Hooger Macht en vroeg
Noch dacht er aan, of 't wel mijn roeping was
Te spreken tot het volk. Mijn hart gebod.
O, 't was me als ingegeven van den Heer! . . .
En dan zijn overleg en koud vernuft,
Te zwakke wachters voor 't bezielde woord.
Gij zijt voorzichtig; maar dat ben ik niet.
Ik heb mijn kunne niet genoeg gespaard.
Ik dacht: waar mannen vrouwen worden, treedt
De vrouw in hunne plaats en wordt heldin.

Johan.

Maar 'k haat de vrouw verworden tot mannin,
Die lammren met een soort van wolvenaard,
Ik haat ze, al waar' mijn zuster onder haar.
Gij spreekt in groote woorden en bespot
Wie anders denkt dan gij, doch slechter niet.
Neem u in acht, heldin! en denk er aan: —
Vergeet het niet in de opgewondenheid —
Hij, die zich roekloos op een bergspits waagt,
Stort duizelig soms neder van die hoogte
En vindt omlaag zijn dood. Voorzichtig dus!
Gij staat op een gevaarlijk standpunt. Eén,
Een enkele misstap voert u naar den afgrond!

(Hij vertrekt. Annette ziet hem getroffen na.)

VIJFDE TOONEEL.

Annette, later Don Frederik.

Annette.

Hij is op mij verbitterd en zijn hart
Heeft mij veroordeeld. Moet dan deze strijd,
Die reeds in zooveel huisgezinnen twist
En tweedracht heeft gezaaid, ook ons verdeelen?
Is 't mijne schuld dan?... Heeft mijn fier gemoed...

Don Frederik, *als door eene menigte
vervolgd, de kamer bin-
nenstormende.*

O, red me!... red!

Annette.

O, God! Wie zijt ge? Spreek!

Don Frederik, *voor Annette knielende.*

Een ongelukkige, die om bescherming smeekt!

Annette, *met afschuw.*

Ha!... Gij zijt een Spanjool... een vijand... een...
(Zij snelt naar het venster.)

Don Frederik, *Annette tegenhoudende.*

Zoo gij de menigte aanroept, ben 'k verloren.
'k Ontkwam als door een wonder aan heur macht.

Annette, *na Don Frederik oplettend
te hebben aangezien.*

Ga heen en vlucht... Ik houd u niet terug.

Don Frederik.

Ik vluchten? Waar? Men volgt mij op den voet.
'k Bereikte uw huis met groote moeite slechts.
De deur stond open. 't Nachtelijk duister heeft
Mij aan den blik van 't woest gemeen onttoogen.
Verheugd door mijn behoud, sloop 'k in uw huis,
Niet wetend, waar, tot wien ik mij begaf.
En 'k lig thans aan uw voeten... 't Noodlot was
Mij gunstig en gij wilt me in koelen bloede
Ten offer werpen voor het zwaard des heuls.

Annette.

Mensch! wat verlangt ge van me?

Don Frederik.

Een korten tijd

Bescherming tegen 't woedende gemeen.
Mijn leven is geheel in uwe hand...
En zult ge, een vrouw, tot minnen slechts bestemd,
Uit wraak alleen mij wijden aan den dood?

Annette.

'k Heb medelij... Maar gij zijt een Spanjool!

Don Frederik.

't Is waar! Houd dus uw medelij terug
En geef mij aan een wissen dood ten prooi.
Gij hebt gelijk. Ik ben een Spanjaard slechts,
Uw vijand, en het zou een dwaasheid zijn,
Zoo ik u langer om genade bad. . .
'k Wil ook niet klagen, dat ge gruwzaam zijt.
Wie weet, hoe menig hart u door den krijg

Geroofd is, dat u lief en dierbaar was.
Des Spanjaards leed zal u een balsem zijn,
Die 't lijden u misschien een poos verzacht.
Verheug u dus en neem mijn hartebloed
Ten zoen voor zooveel offers, die gij bracht.
Ik ga mijzelf der menigte overgeven,
Opdat gij schuldloos blijve en recht geschiede

(Hij gaat naar de deur.)

Annette, *Don Frederik in den weg
tredende.*

Blijf, blijf!... Ik wil geen deel aan uwen dood.
Neen!... 'k Wil u redden, zoo 't nog mogelijk is.

Don Frederik.

Gij biedt uw hulp den vijand van uw volk?

Annette.

Ik wil geen bloedschuld laden op mijn hoofd.

Don Frederik.

Heb dank voor zooveel edelmoedigheid!
Uw goede daad wacht eens een vorstlijk loon.

Annette, *met verachting.*

Is mogelijk de Spaansche vrouw voor 't geld
Van haren vijand veil,... wij zijn dat niet.
In Holland redt m' een mensch uit medelij
En wordt niet laag voor al het goud der aard.
(Eene kleine deur op den achtergrond openende.)

En thans: vertrek! Tracht u te redden! Ga!
Langs deze trap bereikt ge een nauwe straat,
Een stap of tien van daar een breeden weg.
Gij gaat de kerk voorbij en, onbemerkt,

Voert u een smaller pad naar 't vrije veld.
Neem dezen mantel. Nog voor korten tijd
Droeg hem mijn broeder. Door dat kleed gedekt,
Wekt gij gewis bij niemand achterdocht.

*(Terwijl zij Don Frederik den mantel overreikt, grijpt hij
Annette's hand.)*

Don Frederik.

Mijn reddende engel!

Annette.

Ga!... Verwijder u!

Don Frederik.

Een vreeslijk vonnis schijnt mij uw bevel,
Al is het tot mijn welzijn. Als een geest
Des vredes, ... zóó verschijnt ge mij... o, zeg!
Heb 'k u voor 't laatst in 't hemelsch oog gestaard?

Annette.

Vergeet geen oogenblik, waar ge u bevindt;
Want, nadat ik u redde van 't gevaar,
Blijft gij me vreemd, zooals ge vroeger waart...
Ja, meer dan vreemd: als vijand haat ik u!

Don Frederik.

Wordt uit den haat geen liefde soms geboren?

Annette.

Dankte ooit een duif den sperwer 't levenslicht?
Wijl onze natiën door 't strijdgeweer
Elkaar verwoesten, spreekt uw mond van min...
Doch stil! Ik hoor gerucht! Verwijder u!
Maar 'k vorder voor mijn hulp een billijk loon.

Wanneer eenmaal een burger dezer stad
In Spaansche handen valt, gedenk mij dan,
En red hem zooals ik u heb gered;
Want mooglijk bloedt een moederharte om hem.

Don Frederik.

Dat zweer ik u bij alle heilgen!

Annette.

Nu,
Toef langer niet! 't Gerucht komt naderbij.

Don Frederik.

En zal ik u dan nimmer wederzien?...
Ik heb u lief!... Ik moet u wederzien!
Het leven is mij zonder u tot last!
Beantwoord toch mijn liefde niet met haat!
Zeg, dat ge mij vergeeft; dat gij den strijd
Met mij niet langer voeren wilt... Gij zwijgt?

Annette.

Zij komen!... Ga!... O, ga! Ik smeeik het u!

Don Frederik.

Beken mij eerst, dat gij mij niet meer haat.

Annette.

Ik moet u immers haten; want ge zijt
De vijand van mijn volk.

Don Frederik.

Laat niet de plicht,
Nee! laat uw hart thans richten tusschen ons.

Annette.

Gij zijt verloren, als men u ontdekt!

Don Frederik.

Gij wilt niet, dat ik sterven zal... Gij wilt
Mij redden?... Woelt daar in uw angstig hart
Wel enkel haat? Spreekt ook de liefde niet?

Annette.

Ik haat u... niet!... O, God! vergeef het mij!

(Zij bedekt het gelaat met de beide handen.)

Don Frederik.

Heb dank! Dat woord wekt mij ten leven weer
En geeft me kracht den dood een poos te ontgaan.
Reeds is uw haat verwonnen door mijn liefde,
En spoedig wordt uw wedermin mijn loon!

(Hij neemt Annette in zijne armen en kust haar vurig; daarna snelt hij ter deure uit, die door Annette zorgvuldig wordt gesloten. Zij luistert angstig naar zijne voetstappen. Men hoort buiten voorbijgaand gerucht. Met een zucht zinkt zij op de knieën, slaat de oogen ten hemel en kruist de armen over de borst. Inmiddels valt het scherm langzaam.)

FRAGMENTEN
UIT
URIEL ACOSTA,
TREURSPEL
VAN
KARL GÜTZKOW,
DOOR
D. F. VAN HEYST.

OPHELDERINGEN.

De gebeurtenis, die in dit treurspel — zeker een der beste stukken van Karl Gützkow — wordt behandeld, heeft plaats in en bij Amsterdam, ten jare 1640.

Uriel Acosta, een Jood, in Portugal geboren, en de voorganger van Baruch Spinoza, die later als verkondiger van het Pantheïsmus optrad, wordt door den dichter voorgesteld in zijn strijd met de wereld en met zichzelf. Hij twijfelt aan de waarheden, die hij uit den Talmud leerde. Zijn geest kan zich aan geene woorden binden, maar streeft steeds naar kennis en licht. Het verstand beschouwt hij als het voornaamste richtsnoer in godsdienstzaken. Hij is niet tevreden met eenvoudig te gelooven, wat hem duister schijnt; maar hij wil alles verklaren en doorgronden. Hij schrijft een

boek, waarin hij zijne gevoelens ontwikkelt, en veel van hetgeen hem door zijn vroegeren leermeester De Silva is voorgehouden, bestrijdt en ontzenuwt. Dit boek wekt de verontwaardiging der Joodsche rabbijnen op, en men zendt het naar den geleerden De Silva, om het te onderzoeken en te beoordeelen, ten einde, bij eene ongunstige oordeelvelling, den banvloek over den schrijver uit te spreken. Op het oogenblik dat deze taak aan den genoemden geleerde wordt opgedragen, bevindt Acosta zich juist bij hem, om hem vaarwel te zeggen, daar hij eene groote reis ondernemen wil; maar zoodra hij verneemt wat er gaande is, besluit hij te blijven. De Silva leest het boek, en schrijft aan het slot deze woorden: »De schrijver is geen Jood.» Thans is Acosta's vonnis geveld. Hij bevindt zich op het buitenverblijf van Manasse Van der Straten, een rijk Amsterdamsch koopman, wiens dochter Judith hij teeder bemint. Er wordt een feest gevierd, bij hetwelk ook de rijke Ben Jochai, Judith's verloofde, verschijnt. Met schrik heeft deze opgemerkt, dat hij in Acosta een begunstigen medeminnaar bezit. Weldra blijkt het hem ook duidelijk, dat hij op Judith's liefde niet meer kan rekenen. Op het onverwachts verschijnt rabbi Santos, vergezeld van vier andere rabbijnen, in het midden der feestgenooten, en spreekt over Uriel Acosta den banvloek uit. Acosta zou zich hebben kunnen redden, wanneer hij voor een Christen had willen doorgaan, hetgeen hem niet moeilijk zou gevallen zijn, daar zijn vader in Portugal het Joodsche geloof had afgezworen; maar dit wilde hij niet. Tot den Christelijken godsdienst helt hij niet over; Jood wil hij blijven. Als het vonnis der Kerk is uitgevoerd, wenden allen zich hilverend van den verworpeling af; doch Judith treedt moedig

te voorschijn, en verklaart luide, dat zij hem bemint, hetgeen niet weinig verwarring teweeg brengt. Na deze stoute verklaring is Manasse niet ongenegen, zijne dochter met den man harer keuze te doen huwen, zoodra namelijk de geduchte banvloek zal opgeheven zijn. Dit laatste kan echter alleen dan geschieden, als Acosta plechtig en in het openbaar zijne gevoelens herroepen wil, en De Silva, die steeds welwillend jegens hem gezind is, en zijne zaak bij de Joodsche priesters bepleitte, geeft hem dit in bedenking; maar het voorstel wordt met verontwaardiging verworpen. Wat echter de redeneeringen van den Joodschen geleerde niet kunnen uitwerken, wordt door de liefde voor zijne moeder en voor Judith tot stand gebracht. Het tooneel, in hetwelk de eerst onwrikbare standvastigheid van Acosta overwonnen wordt, heb ik ter vertaling gekozen.

DERDE BEDRIJF.

Vijfde Tooneel.

*Het tooneel verbeeldt eene kamer in het huis van Manasse
Van der Straten, te Amsterdam.*

URIEL, alleen. *De Silva heeft hem zoeven verlaten, nadat zijne poging om hem tot herroepen te bewegen, vruchteloos is geweest. Hij zit in gepeins verzonken.*

De Silva, hoe! gij vraagt mij, of de waarheid
Mij schooner, eedler dan de liefde schijnt?
Verwacht gij nog, dat ik zal wanklen? Neen!

'k Behoor niet tot die velen, die hun godsdienst,
Hun vaderland, en al wat ze eens vereerden,
Verloochnen, om de liefde alleen te dienen,
En door haar gunst te baden in genot.
'k Min Judith teér; maar 'k zou mijzelf' verachten.
Als ik de rol van dweepziek minnaar speelde,
En evenals een herder uit de fabel
Niets deed dan weenen, klagten en versmachten.
Zou 'k mijn gemoed bezwaren met een meined,
En laf herroepen, wat ik eerst geloofde?
Is de overtuiging niet ons grootste sieraad,
Een eeretecken, dat geen rijksmonarch
Ons ooit verschaffen of ontnemen kan?
Is de overtuiging niet de vaan des krijgsmans,
Die hij verdedigt tot zijn laatsten stond?
Ja, de armste zelfs, in 't bont gewoel verloren,
Kan zich door moed en overtuiging aadlen;
Maar hij onteert zichzelf' voor God en menschen,
Wanneer hij ooit zijn meening ontrouw wordt.
Moog' ook een stem mij zacht in de ooren fluistren:
„Gij kunt uw hart meer dan uw geest vertrouwen;
„Gedachten kunnen falen, maar de liefde
„Vergist zich niet.”... Ik kan niet anders, neen!
't Is riddertrots, die mij tot voortgaan noopt,
En alle vrees met kracht tot zwijgen brengt.
Al dwaalde ik ook, de waarheid was mijn doel.
Voor trotsche priesters zwicht ik niet! (*Hij wil vertrekken.*)
Men komt!

SIMON, *een bediende. (Buiten de kamer.)*

Treed binnen. 'k Zal uw komst der jonkvrouw melden.

URIEL. 'k Hoor stemmen! Wie, wie zou dit oord betreden?

Mijn aangezicht te aanschouwen is een gruwel

Voor ieder vrome of huichlaar.

SIMON. Wacht hier slechts
Een wijl. (*De deur gaat open.*)
URIEL. O, God! Wat zie ik?... Mijne moeder!
Hij begeeft zich ter zijde.

Zesde Tooneel.

ESTHER ACOSTA (*Uriel's moeder*), RUBEN, JOËL, URIEL.
Esther is blind en wordt door Uriel's broeders geleid.

RUBEN. Hier kunt gij rusten, moeder! (*Hij geleidt haar naar
een stoel.*)

ESTHER. Zal zij komen?

JOËL. Ik heb haar onze namen nog verzwegen.

ESTHER. Ach, kon ik haar aanschouwen!

URIEL *knielt voor haar neder.* Moeder!

ESTHER. Hoe:

Mijn Uriel, zijt gij 't? Maar, ja! 'k herken
U aan uw stem.

URIEL. Herkent gij den verstootling?

ESTHER. 'k Herken uw haar, uw baard, uw aangezicht.

Geen twijfel meer! Gij zijt mijn dierbre zoon!

Des priesters vloek heeft niets aan u veranderd.

RUBEN, *treurig.* Wij komen hier om Judith te bezoeken,

Daar onze moeder gaarne een wezen, dat

U vurig mint, mijn broeder, en haar liefde

In 't openbaar bekend heeft, wilde ontmoeten.

URIEL. Ach, kon zij haar in al haar glans aanschouwen!

ESTHER. Hoe schoon ze ook zij, toch is de trouwe min,

Die ze u in 't uur van tegenspoed betoond heeft,

Veel schooner nog dan 't liefelijkst gelaat,

Dat al te spoedig bleek en kleurloos wordt.

URIEL. Reeds menigmaal heeft zij den wensch geuit,
Mijn moeder te begroeten. 'k Heb 't verhinderd,
Want nimmer toch zult gij haar moeder zijn.

ESTHER. Ik wist het wel.

URIEL. Gij wist het?

JOËL. Onze moeder

Wil zeggen, dat de vloek u scheiden moet;
Want van herroepen heeft men niet gesproken.

RUBEN. Ook zijn wij hier gekomen, wijl wij spoedig
Met onze moeder Amsterdam verlaten,
Om in den Haag in vrede en rust te wonen.

URIEL. Wat zegt ge? Hoe? Wilt ge in den vreemde zwerven
Met onze blinde moeder?

ESTHER. 't Is me om 't even.

'k Zal mij daarginds verbeelden, dat ik nog
Me in Amsterdam bevind. 'k Heb hier toch vaak
Mij voorgesteld, dat 'k nog in Spanje woonde.

URIEL. En waartoe al die moeite en al dat reizen?

JOËL. Mijn dierbre broeder, 't is...

ESTHER. O, zeg het niet!

RUBEN. Wij waren eens gelukkig in den handel,
En menig voordeel werd behaald.

URIEL. Gewis!

Uw invloed op de beurs was groot.

RUBEN. Maar thans...

URIEL. Ontwijkt men u, om mij?

JOËL. Het schijnt wel zoo.

Zij, die u haten, zien het duidelijk in,
Dat ú de banvloek weinig hindren zal,
En, om ten volle dus te zegepralen,
Zien zij, vol spijt, naar andere offers uit,

En treffen ons...

ESTHER. Niet mij, mijn zoon! niet mij!

RUBEN. Wij zien ons thans in al ons werk gestuit.
Wij worden door een elk met zorg vermeden.
't Is, of men zelfs bevreesd is ons te groeten.
Wij kunnen hier, bij zooveel haat en wrok,
Niet langer meer op winst of voordeel hopen,
En moeten dus een andre woonplaats zoeken.

URIEL, *ter zijde*. De vloek van Ahasveros treft ook u.

ESTHER. O, 'k zou met vreugd als vroeger rustloos zwerven.

Ik ben getroost. Geen reis maakt mij bevreesd.

Ik denk alleen aan u, mijn Uriel!

Aan u, die nimmer dàar, waar Joden wonen,

Een rustplaats vinden kunt. En als ik sterf,

Dan zal mijn oog, dat thans het licht ontbeert,

Maar dan misschien weer helder is als vroeger,

U in den kring der mijnen vruchtloos zoeken.

(Uriel wendt zich diep ontroerd ter zijde.)

Nog komt de schoone Judith niet.

Joël.

Ik hoor

Een deur ontsluiten.

RUBEN.

Ja, men nadert ons!

Zevende Tooneel.

JUDITH. ¹⁾, de Vorigen.

JUDITH. Gij hebt naar mij verlangd. Gij wilt mij spreken...

En wie, wie is die grijze, blinde vrouw?

---

1) Judith verkeert in den waan, dat Acosta De Silva's voorstel heeft aangenomen.

(Zij bedenkt zich een oogenblik.)

Acosta, spreek! zou 't onze moeder zijn?

(Zij kust haar de handen.)

ESTHER. O, laat mij u een kus op 't voorhoofd drukken!

JUDITH. 'k Had reeds sinds lang uw zegen afgesmeekt

En u, de moeder van mijn Uriel,

Den besten aller zonen...

ESTHER. O, heb dank

Voor zulk een lof! Hij klinkt mij zoet in 't oor.

JUDITH. Het gansche volk zal eens hem eer bewijzen;

Zoolang hij lijdt, vindt hij zijn steun in ons.

ESTHER. Wat klinkt dat schoon! Ach, kon 'k uw beeld aanschouwen!

Hoe grieft het mij, dat hij, dien gij bemint,

In u toch nooit een gezellin zal vinden.

JUDITH. Hoe? Niet in mij? Niet in zijn gâ?

ESTHER. Zijn gâ?

Wilt gij zijn gade worden? Hoor mijn raad!

Ontvlucht om hem Manasses woning niet.

Bedenk toch, dat ge uws vaders eenig kind zijt.

JUDITH. Versta ik wel? Acosta! weigert gij

U te onderwerpen? Zou het mogelijk wezen?

(Zij ziet hem lang in stomme wanhoop aan.)

Vergeef mij, hemel, dat ik hopen dorst,

Op aarde reeds mijn trouw te zien beloonen!

(Zij zinkt aan Esther's voeten neder.)

URIEL *is in tweestrijd met zichzelf. Hij staart ontroerd naar zijne broeders, die in eene bedrukte houding om den stoel zijner moeder staan.*

(Ter zijde.) Gij hebt gelijk, De Silva! ja, de liefde

Voor bloedverwanten is wel sterk, wel groot.

(Luid.) O, zwijg niet! Spreek en folter mij niet zóó!

JUDITH. Wij worden niet bemind, geliefde moeder!

URIEL. Een scherpe schicht doorvlijmt mijn kloppend hart;

O, zie mij niet zoo smeekend aan! 'k Benijd u
De tranen, die gij stort. Zij schenken u
Een laafnis, die mijn brandend oog moet derven.
Gij zwijgt? Gij staart mij zuchtend aan? Verwacht ge
Van mij een daad, zoo smartlijk en verneedrend?
Zal 'k luistren naar de stem van 't minnend hart,
En aan de liefde de overtuiging offren?
Ontembre trots! waarom verheft ge u dus?
Wijk, ondiër! wijk! Verberg uw scherpe tanden!
Verdwyn! verdwyn! Heb deernis! Terg niet langer,
Of wel: verlos mij van den blik der liefde!
Wie, wie beschermt mij voor die oogen!... Sluit
Uwe oogen, blinde moeder! sluit uw oogen!
Ik zal herroepen! Ja, ik zal herroepen!

(Hij waggelt de deur uit, terwijl de overigen hevig ontroerd zijn.)

JUDITH. Hij gaat om zijne moeder!

ESTHER.

Neen, hij gaat

Om u!

JOËL.

O, zegne God dit oogenblik!

Hij zal herroepen!

ESTHER.

Laat mij, laat mij, kind!

Ik moet hem kussen!... Uriel, mijn zoon!

Ik vlieg hem na! Waar zijt gij, Uriel?

Wie hoont hem nog, of durft zijn vijand wezen?

Wie is zóó liefdriek en zóó edel? ... Judith,

Wij willen luid op straat en plein verkonden:

Ziedaar een zoon, die zijne moeder mint!

(Zij volgt Uriel. Ruben en Joël geleiden haar.)

JUDITH, *alleen.* Zij staat aan het venster.

Ik zie hem ginds. Hij ijlt in wanhoop weg.
Het hoofd ontbloot, den mantel losgestrikt...
Hij aarzelt... God! hij keert zich om!... Maar, neen!
Hij gaat weer voort... Wat kiest hij: rechts of links?
Hij koos de straat, die naar den tempel leidt.

(Zij verwijdert zich van het venster.)

Ja, hij herroept, ... herroept misschien om mij?
Zoo snel en onberaden... Help ons, hemel!
Geef dat hij nooit zijn daad betreuren moge!
't Is, of een stem mij streng en dreigend toeroept:
»Is dan de vrouw de plaag, de vloek des mans,
»Hem van 't begin der wereld af verkleinend?»...
Acosta's blik was dof; zijn kracht bezweek...
Zijn hand was koud, en wrong zich krampig samen...

(Zij snelt naar het venster en roept naar buiten:)

Houd op! houd op, Acosta!... Doc het niet!
Acosta, neen! neen!... Ach, het is te laat!
Genadig God! vergeef ons onze schuld!

(Zij zinkt in een stoel neer.)

De gordijn valt.

Het vierde bedrijf verplaatst ons in de Synagoge. Acosta zal in het openbaar boete doen, en zijne gevoelens herroepen, ten einde van den vloek bevrijd te worden. In eenzaamheid moet hij zich tot de plechtigheid voorbereiden, en het is aan niemand vergund, hem te naderen. De ongelukkige weet niet, welke belangrijke gebeurtenissen er intusschen hebben plaats gehad. Zijne moeder is eens-

klaps op het krankbed neêrgeworpen, en zal weldra den laatsten adem uitblazen. Vruchteloos poogden zijne broeders tot hem door te dringen, om hem het treurige nieuws mede te deelen. Rabbi Santos is onverbiddelijk, en duldt zelfs niet, dat hem een brief overhandigd worde. Maar de dood zijner moeder is niet de eenige ramp, die Acosta treft, terwijl men hem alle gemeenschap met de buitenwereld ontzegt. Jochai, die, na door Judith te zijn afgevozen, naar wraak dorst, heeft Manasse door verschillende intriges op den rand des verderfs gebracht. Hij wil echter alles herstellen, en den door hem belaagden koopman de hand ter verzoening reiken, wanneer zij, voor wie hij steeds eene vurige liefde koestert, zijne wenschen wil vervullen. Judith heeft het lot haars vaders in hare handen. Wanneer zij Jochais voorstel afwijst, is Manasse opeens ontbloot van al zijne schatten, zonder welke hij niet leven kan. Van haar besluit hangt alles af, en de teederminnende dochter geeft hare toestemming. Acosta is dus voor haar verloren en zij voor hem. Ook deze gebeurtenis blijft voor den boeteling een geheim, en hij zal er eerst mede bekend gemaakt worden, als hij zichzelf, ten aanzien van het volk, diep vernederd heeft. Dan zal hij alles, wat hem dierbaar was, verloren hebben: zijne moeder, zijne geliefde, en ook de achting voor zichzelf. De Silva berispt De Santos over zijne handelwijs en wil hem overhalen Uriel met den stand der zaken bekend te maken. Maar het is te vergeefs! Men wil het genoeg niet missen, om den gehaten Acosta na zijne boetedoening te kunnen toeroepen: »Zij, om wie gij u vernederd hebt, is toch voor u verloren!» De toeleg van den priester is met recht gruwelijk te noemen.

De plechtigheid zal weldra een aanvang nemen. Voor het laatst heeft Acosta een onderhoud gehad met den negentig-jarigen rabbi Ben Akiba, die hem met zeer veel zachtheid toespreekt en hem het herroepings-formulier overhandigt. Weder aan zichzelf overgelaten, beschouwt hij met aandacht de perkamenten rol, die eene bekentenis bevat, welke hem in zijn eigen oog voor altijd onteeren moet.

VIERDE BEDRIJF.

Het tooneel verbeeldt een vertrek in den tempel, met opene ingangen aan beide zijden. Aan de muren ontwaart men de tafelen der wet, in Hebreuwsche letters. Het vertrek is op den achtergrond door een groot gordijn gescheiden van het binnenste der Synagoge, hetwelk eerst later zichtbaar wordt.

Derde Tooneel.

URIEL, alleen; later RUBEN.

URIEL, *de perkamenten-rol beschouwende.*

Onteerende bekentnis! in mijn harte
Staat ge even trouw gegrift als op dit blad;
Maar 't is met bloed en duizend heete tranen!
Dat schrift zal nooit verdwijnen, nooit verbleeken!
Geen balsem kan de diepe wonden heelen,
Die in mijn boezem gapen, en wanneer
De tijd het deed, dan zou 't geringste teeken,

Dat overbleef, mij niet tot eer verstrekken,
Maar mij, o God! alleen mijn schand' herinnren...
Toen ik deez' nacht in mijnen kerker sliep,
Verscheen mijn moeder me in den droom, als wilde
Zij mij vertroosten. Aan haar zij stond Judith,
Omgeven van een helder witten lichtglans.
Ik greep haar hand; maar, ach! 'k ontwaakte spoedig,
En zag weer niets dan naakte kerkermuren.
Toen dacht ik weer aan 't geen ik moest volbrengen;
Toen dacht ik weer aan d' eedlen Galilei,
Aan hem, die eens, als ik, herroepen moest...
Ja, Galilei! toen gij op de pijnbank
Bezwoeren hadt, dat de aard zich niet bewoog,
Toen, als geen schroef uw leden meer beknelde,
Verhieft ge u stout en riept met vonkclend oog
Uw beulen toe: »Ja, zij beweegt zich toch!»
En, o! dat woord, des martlaars mond ontgleden,
Blijft me immer bij. Het klinkt ook thans me in de ooren:
»Ja, zij beweegt zich toch!» Waar ik me ook wend.
Ik hoor opnieuw: »Ja, zij beweegt zich toch!»

(Achter de schermen wordt door kinderen een psalm gezongen.)

Maar welk een toon ontroert mijn zie en zinnen?
Onnoozle kindren heffen liedren aan,
Die niets dan toorn en felle wraakzucht aâmen.
't Zijn zegekreten bij des boetlings smaad...
Rechtvaardig God, behaagt U zulk een lied?

RUBEN, *achter de schermen*. Terug, terug! Ik moet hem zien!

URIEL. Dat is

De stem mijns broeders!

RUBEN, *binnenkomende*. Uriel!

URIEL. Mijn broeder!

Eerst later heb ik troost en liefde noodig,

Wanneer mijn taak volbracht is...

RUBEN. Men ontzegt ons
Den toegang en men durft ons van elkander
Verwijderen... O, laat af en ga niet verder!
Wij willen u niet tot herroepen dringen.
Blijft niet om ons bij uw besluit volharden!

URIEL. Ik heb 't beloofd aan onze moeder.

RUBEN. Ja,
Toen zij nog leefde; maar in 't stervensuur,
Toen zij vergeefs u zocht en toen haar oogen
Alreeds gebroken waren...

URIEL. Ruben! hoe!

Kan 't wezen?... Dood?... Is onze moeder dood?

RUBEN. Den brief, dien ik u schreef, ontvingt gij niet,
En daarom drong ik tot uw kerker door...
Ja, broeder! onze moeder is thans dáár,
Waar haar geen vloek van menschen deren kan.

URIEL. Zij leeft niet meer!... O God! wanneer er troost
Bestaan kan bij een smart, zoo diep en innig,
Dan zou ik kunnen danken voor haar lot,
Daar ze in haar sterven mij gereinigd dacht,
En nog' niet wist, welk lijden hier mijn deel is.

RUBEN. Keer nog terug. Laat ons dit oord verlaten
En in den Haag...

URIEL. Wat eischt gij, Ruben? Spreek!

Kan 'k van besluit veranderen? Neen, mijn hart
Behoort niet aan mijzelfen; de eene helft
Is door den dood van onze dierbre moeder
Weer vrij; maar de andre...

RUBEN. Judith?...

URIEL. Broeder, luister!

Het koor heeft opgehouden. Men hoort het geluid der ramshoorns.

Vierde Tooneel.

Het achterdoek wordt opgehaald, waardoor men in de Synagoge ziet. Eenige trappen voeren naar den Tabernakel, waar men het uitzicht heeft op de door kronen en armlakkers verlichte ruimte. Op den Tabernakel zitten Santos, Embden en twee Rabbijnen, met Taleds (bidsluiers) op het hoofd.

De vorigen.

SANTOS. Ik daag u voor de vierschaar, Uriel

Acosta!... Israël verwacht uw boete!

RUBEN. Neen, broeder!... Judith...

URIEL. Ha! gij spreekt hem uit

Dien naam, die aan mijn noodlot is verknocht!

Voort, voort! Ik wil niet aarzlen! Hoe begeerig

Ik 't oog moog' vesten op den heldendood

Eens martelaars, toch wil ik kalm en moedig

Mij onderwerpen aan den dood der schande!

(Hij gaat vastbesloten de trappen op.)

RUBEN. O, dag van jammer en van eindloos wee!

Hij weet nog niet, wat juist te dezer stond

In 't huis van Van der Straten zal geschieden!

Hij onderwerpt zich om een moeder, die

Hem reeds ontviel en om een bruid, die thans...

SANTOS. Juich, Israël! vernem des boetlings woorden!

URIEL *leest het formulier voor, onder begeleiding der muziek.*

Ik, Uriel Acosta, van geboorte

Een Portugees, en van geloof een Jood,

Beken hier, voor het oog des Heeren, dat

Ik Zijn genade mij onwaardig keur.

Als knaap was ik een Christen; schoon mijn hart

Der Christnen leer verwierp; en toen ik weer

In later tijd tot Isrels godsdienst keerde,
Was ik noch Jood, noch Christen; 'k haatte beiden,
Hoe deugdzaam en godvreezend ik mocht schijnen;
Maar wel het meest haatte ik mijn eigen volk.
Wat Isrel heilig is, heb ik gesmaad.
Ik schiep vermaak in 't schenden der geboden.
Waar mijn verstand tekort schoot, om een misdaad
Te dekken met een schoon bedrieglijk waas,
Nam ik tot spot mijn toevlucht. 'k Schreef een boek,
Dat Belial mij ingegeven heeft.
Ik vloek de hand, die zulk een boek kon schrijven.
Zij ware in staat een moedermoord te plegen...

RUBEN, *ter zijde*. Kunt gij dien leugen uiteten?...

URIEL.

'k Heb in bloed

De pen gedoopt, waarmee ik schreef... Gelogen
Is alles wat mij in mijn dwazen waan
In tegenspraak met onzen godsdienst scheen.
Ik putte niet uit de eeuwge bron der wijsheid;
Maar 'k heb met water uit den trog der zwijnen,
Die wij van ouds naar onze wet verachten,
't Naar kennis dorstend harte willen laven.
Het woord des Allerhoogsten, de Openbaring,
Ter leiding en besturing ons gegeven,
Heb ik met driesten overmoed veranderd;
Vervalscht heb ik de taal der Godsgezanten,
Terwijl ik juichte om 't kwaad, door mij bedreven...

(Hij kan niet verder en is op het punt machteloos neder te zinken. De beide Rabbijnen vangen hem op.)

En thans gevoel ik mij door al mijn snoodheid
En ijdelheid zoo vreeslijk diep gezonken,
Dat ik de straf, die mij rechtvaardig trof,
Den vloek der Kerk, door boete wil verzoenen!
En om aan elk mijn needrigheid te toonen,

En alle trotschheid uit mijn hart te bannen,
Wil ik mij thans aan d' uitgang van den tempel
Voor aller oog als boetling nederleggen,
Opdat een elk, als hij 't gebouw verlaat,
Den man, die Gods genade heeft verbeurd ...

(Hij zinkt ineen.)

SANTOS *neemt de rol perkament en vervolgt:*

Wil ik mij thans aan d' uitgang van den tempel
Voor aller oog als boetling nederleggen,
Opdat een elk, als hij 't gebouw verlaat,
Den man, die Gods genade heeft verbeurd,
Als 't reedloos vee vertreden moog' in 't stof.

RUBEN. Wie hem verguist, verguist en hoont ook mij!

(Hij ijlt weg.)

Uriel wordt intusschen bewusteloos van den Tabernakel naar den achtergrond gedragen. Al de priesters volgen.

Vijfde Tooneel.

JOCHAI EN DE SILVA *komen op den voorgrond binnen.*

SILVA. Wat wilt gij doen?... O, schaam u! Ben Jochai,
Heeft de overmaat van voorspoed u verblind?

JOCHAI, *naar buiten ziende.*

Ha, trotschaard! zie, in 't stof moet gij u krommen!
En zult het hooren, van mijn lippen hooren,
Dat ge in uw reekning u bedrogen hebt.
Een hersenschim heeft u misleid! want Judith.
Behoort aan mij... Gij hebt vergeefs herroepen!
Haar hand zal u geen zegepalmen bién!

(Hij ijlt over den Tabernakel weg.)

SILVA. Ontzettend schouwspel! Wat moet ginds geschieden?
Zijn wij omringd van engelen of van duivlen?
Wil de Opperheer Zijn gramschap ons doen blijken;
Of zijn wij 't offer van des Satans list?
Ik klaag, ik mijmer en moet raadloos toezien,
Nu de overmoed daar ginder zegeviert.

(Hij ziet naar buiten.)

Jochai snelt naar voren om het eerst
Zich over hem een weg te banen... Wee u,
Rampzaalge dwaas! Ook gij zult eenmaal struiklen!
Hij waagt het... Zie! Acosta richt zich op.
Ontzetting is op 't bleek gelaat te lezen.
Hij heeft gewis Jochai's woord vernomen...
Zijn oog rolt wild. Hij rukt de kleedren af!
Men maakt hem plaats! Hij nadert! 'k Sta verstomd!
Wie geeft mij raad? Is hier het toeval meester?

Zesde Tooneel.

SANTOS, EMBDEN, RABBIJNEN *treden in verwarring op*, de
Gemeente; daarna URIEL.

SANTOS. Ontsluit de deur!

EMBDEN. Het volk moet zich verwijdren!

Hij lastert God!

(Uriel verschijnt geheel buiten zichzelf op den Tabernakel.)

URIEL. Zwijgt, zwijgt! ik ken u allen...

Den rijken Ben Jochai ook!... Was hij 't,
Die mij zooeven met den voet vertrad?

SILVA. Acosta, onderwerp u aan uw noodlot,

En draag met moed, wat u wordt opgelegd.

URIEL. Gij zijt De Silva!

SANTOS. Als gij slechts om Judith
Herroepen hebt, dan straft de Heer u thans:
Zij wordt Jochais gade!

URIEL. Heb ik 't werkelijk
Gehoord?

SILVA. Acosta, onderzoek niet, hoe
Dit kon geschién; denk slechts: het is geschied!
En mor niet langer.

(Het valt Uriel ontzettend zwaar, zich aan deze tijding te gewennen. Zijn borst hijgt naar lucht; zijne oogen rollen woest. Eindelijk werpt hij zich in vertwijfeling aan Silva's borst.)

URIEL. Silva, 'k heb mijzelf'
Den dood gegeven om een tweetal lijen!

SANTOS. Gij, tempelschender. voort! Volbreng uw boete!
Nog is de vloek niet van u afgewend!

URIEL. Nog boete? Hoort: »en zij beweegt zich toch!»

SILVA, *ter zijde*. De taal van Galilei.

URIEL. Weg met kluisters
En banden! Vrij, ja vrij, wil ik mij uiten.
Mijn geest verheft zich en erlangt de kracht,
Die Simson in zijn stervensuur bezat!
Ik werp, als hij, des tempels zuilen neder...
De blinde speelman ziet thans duidelijk in,
Dat hij de smart, die hem het hart verscheurt,
Bezingt, om u te nooden tot den dans,
En dat gij vreugd smaakt door zijn gruwzaam lijden.
Maar thans is 't uit, daar ik met kracht verklaar:
De woorden, die ik uitsprak, zijn niet waar!

SANTOS en de overige RABBIJNEN. Voort, voort! Voert hem van hier!

URIEL. O, zegt mij toch!
Kan 't kaarslicht u aan 't licht der zon doen twijflen?
Gij waant, dat gij onsterflijk zijt; dat zelfs

De starbewoners ons geloof belijden?
Gij, wezens van één dag, geringe wormen,
En als atomen in 't heelal verloren,
Gij wilt den geest aan doode letters binden!
Gij kluistert d'ccuwgen God aan de aardsche schepping,
Die 't oog der menschen niet begrijpen kan!
Wij willen vrij zijn van het oude juk!
't Verstand alleen zij richtsnoer van 't geloof!
En zoo wij moeten twijflen aan de waarheid,
Dan is het beter nieuwe goón te zoeken,
Dan dat we elkaar om de oude goón vervlocken!

SANTOS. Ge meent, dat ge uw verstand hebt vrijgemaakt.
Gij hebt uw daemon slechts van boei ontslagen.

URIEL. Mijn daemon?... Ja, gij hebt gelijk: mijn daemon!
'k Geloof in uwen God, God Adonai,
Die elken vijand aan zijn voeten zet!
Dien God, die vuur op de aarde reegnen laat;
Die aan de kindren 't kwaad der ouders straft!
'k Gelijk als mensch dien God van toorn en wraak,
En 'k wil voortaan zijn trouwe dienaar wezen!

(Hij snelt weg.)

SILVA. Is 't reeds zóó ver gekomen? 'k Zou mijn kleedren
Verscheuren kunnen, vol verdriet en rouw,
Wijl ik de hand tot zulke gruwlen leende!
De priesters slechts zijn oorzaak, dat de tempel,
Dien zij beschermen moesten, is ontwijd.

SANTOS, tot de Rabbijnen.

Akiba zal beslissen, wat men doen moet.
Wij zien elkander bij Jochai weder!

De gordijn valt.

In het vijfde bedrijf wordt men weder verplaatst op Van der Stratens buitenverblijf, waar, bij gelegenheid van Judiths huwelijk met Jochai, een prachtig feest zal worden gevierd. Een groot aantal gasten heeft zich verzameld. Jochai is schier buiten zichzelf van vreugde; terwijl hij niet vermoedt, dat zich reeds dreigende donderwolken samepakken en dat één bliksemstraal weldra al zijn heil zal vernietigen. De Silva, die ook tegenwoordig is, deelt niet in zijne opgeruimdheid en beantwoordt zijne vroolijke uitboezemingen met korte en sombere aanmerkingen. Het tijdstip nadert, waarop de echt zal worden voltrokken. Judith verschijnt, in het wit gekleed, en door Manasse geleid. Zij vraagt aan Jochai, of hij zijne belofte vervuld en de noodige bewijsstukken aan haar vader overhandigd heeft, zoodat deze volkomen gered is. Manasse verklaart daarop plechtig, dat geen gevaar hem meer bedreigt; dat hij weer is, die hij te voren was, en dat de daad, die zij heden volbrengen zal, alles bezegelen moet. Men wil zich nu begeven naar de plaats, waar de plechtigheid zal worden volvoerd; maar Judith gevoelt, dat de krachten haar ontzinken en kan zich met moeite staande houden. Silva ondersteunt haar en verzoekt den overigen zich te verwijderen. Met haar alleen gebleven, tracht hij haar moed in te spreken; maar vergeefs. Zij blijft in somber gepeins verzonken. Hij prijst haar over de liefde, die zij haar vader betoont, door toe te stemmen in een huwelijk, dat hem van het verderf redden zal; maar zij is ongevoelig voor zijne loftuitingen en geheel in zichzelf gekeerd. Het is den toeschouwer duidelijk, dat die schijnbare gelatenheid, die doodelijke kalmte een alles verterend vuur verbergt, en dat er spoedig iets vreeselijks zal gebeuren. Ja, vreeselijk zal de ontknooping

zijn; want de ongelukkige bruid houdt zich in stilte met de ontzettende gedachte aan zelfmoord bezig. Zij verzamelt nog eens hare krachten, richt zich op en begeeft zich, door De Silva ondersteund, naar het altaar, om het voor haar zoo verpletterend „ja” uit te spreken.

Thans verschijnt Uriel, de verstooten Uriel, die nergens rust kan vinden en wien het zelfs niet vergund was op het graf zijner moeder te weenen. Hij is vergezeld van den zoon zijner zuster, een knaapje, Baruch Spinoza genaamd, wiens leermeester hij is. Het schijnt mij opmerkelijk toe, dat de dichter hier den vermaarden Spinoza ten tooneele voert en wel als kind. Dat kind toont nu reeds, door zijne diepzinnige opmerkingen, wat het eenmaal worden zal, en is nu reeds in den volsten zin des woords een denker. Zijn verschijning leert ons, dat men vruchteloos Acosta naar ziel en lichaam heeft willen vernietigen. De eens ontstoken vlam wordt niet zoo gemakkelijk uitgebluscht. Al doodt men den filosoof, ... het gesproken woord, het moge wijsheid of dwaasheid behelzen, vergaat niet. De meester leeft voort in zijn leerling: Baruch Spinoza zal de opvolger van Uriel Acosta zijn... De toeschouwer moet beseffen, dat, wanneer Santos straks uitroept: „de Kerk zegepraalt!” die uitroep voorbarig is, daar de strijd slechts als tijdelijk gestaakt, niet als geëindigd is te beschouwen.

Groot is het verschil van gemoedsstemming dier twee personen. De man, die zijne rekening met de wereld heeft afgesloten; die van haar geen genot meer verwacht, en met hijgend verlangen naar een graf uitziet, waar hij eindelijk rusten kan, bevindt zich nevens den knaap, die zijne loopbaan eerst begint; die vroolijk en hoopvol voor zich uitziet; wiens vurige geest zich diepzinnige of stoute

ideeën schept, en die zeker verwonderd opziet, als zijn metgezel hem toeroept: „Denk niet, mijn kind! Slaap gelijk de bloem, die in volle schoonheid prijkt, en er zich niet over bekommert, wie haar geschapen heeft”... Spinoza vertrekt en Acosta, alleen gebleven zijnde, trekt een pistool uit, om zich te wreken op Jochai, dien hij vruchteloos tot een tweegevecht heeft uitgedaagd, terwijl hij tot antwoord bekwaam: „Wij zijn geene Portugeesche hidalgos!” Naar den achtergrond mikkende, spreekt hij thans op een dreigenden toon: »Jochai, hartenverkoopende hidalgo! vertoon uw wissel; want het is heden vervalddag!”

Maar het wraakplan wordt niet volvoerd. Het huwelijk is reeds gesloten en geene aanslagen kunnen meer baten. Langzaam verwijdert zich de rampzalige filosoof, en op hetzelfde tijdstip naderen de feestgenooten.

Judith wenscht een oogenblik alleen te zijn, en dat oogenblik maakt zij zich ten nutte om zich door vergift den dood te geven. Uriel verschijnt, nadat zij het doodelijk vocht heeft ingezwolgen, en treffend is het gesprek dier twee ongelukkigen, die beiden ten grave spoeden. Judith smeekt Acosta om vergeving, dat zij hem ontrouw is kunnen worden, en spoort hem aan, met moed en vertrouwen de wereld in te gaan en als een held voor zijne gevoelens uit te komen. Maar het antwoord is: »Wie zal mij nu nog willen gelooven? Neen! wie niet van den beginne af op den rechten weg bleef, wordt niet meer geloofd, al mocht hij steenen in brood veranderen. Wie zijne meening eenmaal afzwoer, heeft haar ook verloren”... Hij wil daarop vertrekken; maar bemerkt opeens, dat Judith al bleeker en bleeker wordt. De gasten komen terug en zien met ontzetting, dat de bruid stervende is. Jochai staat als vernie-

tigd, zoodra hij een blik werpt op het verschrikkelijke schouwspel.

»Hebt gij kunnen gelooven, Acosta!» zegt Judith, »dat dit hart, dat gij gevormd hebt, niet wist, wat het aan de liefde verschuldigd was? Mijn vader is gered, maar slechts zóó!» En met deze woorden neemt zij zich den bruidkrans af. Manasse smeekt De Silva spoedig hulp te verleen; maar geen hulp kan meer baten en weldra is alles gedaan.

Op eene roerende wijze neemt Uriel nu afscheid van de aanwezigen. Hij bidt Manasse hem een rustplaats nevens zijne dochter te gunnen, daar hij, van allen veracht, noch bij Christenen, noch bij Joden, een graf kan vinden, en nadat hij ten hoogste opgewonden en geheel aan zichzelf ontkend is weggesnel, kondigt een pistoolschot het einde zijns levens aan.

V I J F D E B E D R I J F.

Laatste Tooneel.

URIEL ligt geknield bij Judith's lijk, omringd van Manasse, De Silva, de Santos, Jochai en verscheidene andere feestgenooten. Hij drukt den mirtekrans weenend aan zijne lippen, legt hem vervolgens in Judith's hand en staat op.

Manasse, hoor! Als ge aan uw dierbaar kind
Daarginds een rustplaats biedt, vergun mij dan
Te sluimren aan haar zijde! Nergens toch
Vind ik een graf. Bij Christnen en bij Joden
Ben ik geschuwd, veracht. 'k Behoor tot hen,

Die onbegraven blijven, of wier lijk
Wordt weggeschopt, alsof 't een pestwalm gaf!
Eens ziet misschien een wandelaar mijn zerk
Meedoogend aan en zegt: Dáár rust het stof
Eens wel vermociden zwervers, die naar 't land,
't Beloofde land der waarheid, hencntoog.
Hij mocht het nooit aanschouwen. Doch een glans,
Een rozeroode glans, blonk in zijn oog:
Het was de liefde!

(Op Judith wijzende.)

O, zie, wat zij vermocht!

En thans verlaat ik u! 'k Misgun ze u niet,
Die wereld, zoo vol dwaling en vol twijfel,
Vel eigenwaan, verguizing en vervolging!
Werpt grooter steenen nog op 't hart van hen,
Die, zooals ik, des Heeren aanschijn zochten,
Om, zonder tusschenkomst eens priesters, Hem
In al Zijn kracht en majesteit te aanschouwen...
Ik kan dien last van haat en wrok niet torschen!
In later eeuwen, als het zonlicht rijst
In middagglod, dan wordt, niet in 't Hebreeuwsch,
In 't Grieksch, of in 't Latijn, maar in de taal
Van geest en waarheid ook van mij getuigd:
»De wereld was te klein voor zulk een loopbaan.
Nog was de lucht te zwaar voor zulk een vuur...
Hij ging van hier, wijl hij niet blijven kon!»
Ja, triomfeert thans vrij! Ginds is de plaats,
Waar ge uw banier kunt planten! Laat haar wappren!
Verblijdt u op mijn graf, zooveel 't u lust!
Mijn schutsgodin! uw geest zal mij omzweven!
Gij allen... blijft! Het einde van mijn leven
Schenkt u de zege... mij de rust!

(Hij verwijdert zich langzaam, terwijl de omstanders hem met hunne bliken volgen. Zoodra hij weg is, hoort men een pistoolschot.)

DE SANTOS, wijzende naar den kant, waar Uriel verdwenen is.

Zóó triomfeert de Kerk! Twee offers vielen!

DE SILVA, houdt hem tegen, terwijl hij nu eens naar buiten en dan weder naar de gestorvene Judith ziet.

O, zwijg! Verstoor de kille ontzetting niet,
Die ons beheerscht! Roemt ge op die twee getuigen
En offers van een godsdienst, door de wereld
Reeds lang veracht? De ware moordenaars
Dier twee rampzaligen zijn wij alleen!
Ga! Predik luid aan allen liefde en vrede,
Verdraagzaamheid, verschooning! Twist niet langer
Om 't waar geloof! Ik zie den glans des tempels
Verbleeken, schoon wij 't outer nog versieren...
Geloof, wat gij gelooft, met rein gemoed.
Niet wat ons hart belijdt, is 't hoogste god.
De vraag: hoe gij 't belijdt, zal zegevieren.

Ziedaar het einde van het stuk. De twee hoofdpersonen vallen als slachtoffers van den tegenstand hunner tijdgenooten. De wereld haat hen om hun leerstelsel en dat leerstelsel verschaft hun de kalmte niet, die den Christen in het ongeluk bezielt. Wanneer hun heil vernietigd is, kan het uitzicht op een hooger geluk hen niet streelen, maar moeten zij zonder troost of steun vergaan.

Volgens de regelen der kunst, zou het treurspel niet anders kunnen eindigen. Na al hetgeen vooraf ging, moet Acosta sterven, of hij zou onze aandacht niet langer waardig zijn. Alle uitzicht op aardsch genot is verdwenen; alle

illusies zijn onherroepelijk weg, en het is daarbij aan zijne vijanden gelukt, hem ook zedelijk te vernietigen. Op aarde is dus voor hem geen plaats meer.

Ik hoop, hiermede een denkbeeld, zij het ook een flauw denkbeeld, van Gützkows stuk te hebben gegeven. Ter opvoering komt het mij niet geschikt voor, omdat het voor het groote publiek te diepzinnig is, en omdat ook verschillende tooneelen, vooral die in de Synagoge, tot groote moeilijkheden aanleiding zouden geven.

Maar niettemin heeft dit treurspel groote waarde en eene eigenaardige aantrekkelijkheid. Mocht iemand zich aan sommige uitdrukkingen of denkbeelden ergeren, dan vergete hij niet, dat de dramatische kunst geene catechisatieboeken of zedekundige handboeken aflevert. De strekking van het geheel is daarentegen schoon. De edele verheven toon, die ons gedurig tegenklinkt, maakt indruk op ons en sleept ons onwillekeurig mede. Het stuk is als het ware een welsprekend protest tegen onverdraagzaamheid en liefdeloosheid in geloofszaken. De dichter neemt het leerstelsel van Uriel Acosta niet in bescherming; maar hij trekt te velde tegen hen, die hem steenigen, omdat zij zijne gevoelens afkeuren. Als held en martelaar wordt Acosta niet voorgesteld. Hij strijdt niet ten bloede toe voor zijne overtuiging! Neen, door aardsche belangen laat hij zich overhalen, om zijne gevoelens af te zweren; om te verklaren, wat hij in zijn hart niet gelooft, en om aldus een meenedige te worden. Maar de straf volgt ook op het misdrijf. De wrekende gerechtigheid achterhaalt hem, en hij moet de grievende bewustheid met zich omdragen, dat zijne laagheid te vergeefs is geweest. Zóó wordt nu des dichters doel op schoone wijze bereikt: Die man, die zóó ver boven anderen

uitblonk, wiens karakter zoo edel, wiens verstand zoo ontwikkeld was, ... die man zinkt dieper dan een gewoon mensch zinken kan, en dat alles door de onverdraagzaamheid zijner tijdgenooten. Ziedaar nu het klemmende slot van het Protest: door Acosta's val, door zijne laagheid, wordt hunne onbarmhartigheid veroordeeld!

Bij het einde van het stuk zijn wij meer dan ooit dankbaar, dat de tijden voorbij zijn, toen men ter goeder trouw meende: dat banvloek en geeselpaal de beste middelen waren, om de verdoelden terecht te brengen!

AANKONDIGINGEN VAN BENEFIEZEN.

M.

PASSÉ, neemt de vrijheid om zig aan UEd, te presenteren, en op de nederigste wijze UEd. Presentie te verzoeken

Op DONDERDAG den 22 MAART 1770.

Hetwelk ten zijne voordeele zal zijn.

MEN ZAL VERTOONEN

ARTASERNES

OF DE

BEZOELDE ONSCHULD, treurspel

Gevolgt na de Italiaansche Opera, van den Abt METASTASIO,

Onder den Zinspreuk, *Par Gout et par Zele,*

en na hetzelfde

HET BLINDEMANNETJE, Kluchtspel,

Met deszelfs DIVERTISSEMENT.

Beide nooit alhier vertoont.

In het welk hij de eer zal hebben, van de rol van ARBACES in het Voorspel, en die van KAREL, in het Naspel te Executeeren.

Men zal precies ten half zeven Uuren beginne.

M.

*MUFFROUW VAN THIL neemt de vrijheid om zig
aan UEd. te presenteeren, en op de nederigste wijze
UEd. Presentie te versoeken,*

Op DONDERDAG den 31 MEI 1770

Het welk ten haren voordeele zal zijn.

MEN ZAL VERTOONEN

CHILDERIK, Treurspel

*Gevolgt naar het Fransche van den Heere DE MORAND; door
Mejuffrouw C. L. DE NEUFVILLE.*

Nooit alhier vertoond.

*In welke zij de Eer zal hebben de rol van ALBEZINDE
te spelen.*

EN NA HET ZELVE,

DE HUWELIJKEN STAAT, Kluchtspel.

IN VEELE JAAREN HIER NIET VERTOOND.

*Waarin Mousier Spatsier de Rol van JERONIMUS
zal vervullen.*

Men zal precies ten half zeven Uuren beginnen.

I N H O U D.

	Bladz.
Voorbericht	5.
Kalender, met vele historische aantekeningen	7.
Verjaardagen van de Vorstelijke Huizen van Nederland en België.	32.
Staat der Noord- en Zuid-Nederlandsche Tooneelgezelschappen.	33.
De Maatschappij „Apollo”.	46.
De Tooneelschool.	48.
Kroniek van het Nederlandsch Tooneelverbond, van Decem- ber 1870 tot December 1877	49.
Het Nederlandsch Tooneel in België. Overzicht van het Tooneel- jaar 1876—1877, door A. J. Cosyn	53.
Iets over het Haagsche Tooneel, door J. M. E. Dercksen . .	63.
Bladvulling	71.
Rolvervullingen aan den Amsterdamschen Schouwburg, door J. A. Alberdingk Thym	72.
Twee Speelseizoenen. 1737—1738; en 1767—1768, door F. v. d. Goes	78.
Bladvulling, door M. G. L. v. L.	86.
Proeve van Tooneel-briefstijl, nu nagenoeg eene halve eeuw verleden. Meêgedeeld, in het Origineel, door Dr. Wap . .	87.
Bladvulling	89.
Politieq. Uit een oud Memorie-boek	90.
Afschrift, Notulen der vergadering van Regenten. (Schouwburg- archief alhier) 26 Januari 1795.	91.
Afschrift, Notulen der vergadering van Commissarissen. (Schouw- burg-archief alhier) 23 Juli 1795	92.
Bladvulling, Minna Van Barnhelm, door T. H. de Beer . . .	94.
Kloris en Roosje, door T. H. de Beer.	96.
Een kabaal in den Leidschen Schouwburg. (20 Augustus 1771) door F. v. d. Goes	97.

Bladvulling	107.
Een paar anecdoten uit de geschiedenis van den strijd der Kerk tegen het Tooneel in Frankrijk, door M. A. Perk	108.
Voorheen en thans	111.
Het Liefhebberij-tooneel en de Wedstrijden, door C. Ed. Taurel.	112.
Bladvulling	126.
Het nieuwe Theater te Dresden, door Elise A. Haighton . . .	127.
Bladvulling	133.
Een mooie schets, door Maxime du Camp	134.
De Soubrette, door M. A. Perk	136.
Johannes Jelgerhuis, Rienkzoon, door H. Th. Boelen	138.
Bladvulling.	157.
Jules Janin over Ristori en Rachel. 1855, door M. G. L. v. L.	158.
Bladvulling	164.
Napoleon en Raynouard, door M. G. L. v. L.	165.
Talma	167.
Hoe oom op zijn neus keek. Blijspel in drie bedrijven, door H. de Veer	169.
Chineesche Schouwburg.	236.
Een Looverkrans op het graf van den Tooneelkunstenaar Anton Peters, door J. de Jong	237.
Aan Mevrouw Jeannette Coryn, bij gelegenheid van haar eerste benefiet, in den Salon des Variétés, destijds onder directie der H. H. Boas en Judels, door Mr. C. Th. v. d. Bruggen van L.	240.
Aan de uitstekende Tooneel-kunstenaarssse Mevrouw J. P. L. Mul- ler, geb. Westerman, na de volvoering der rol van Genoveva, in mijn Treurspel van dien naam, door Joh. Hilman	243.
Ossiaan, door J. Blankenaar.	245.
Klassiek Concert, door C. L. Lütkebühl.	250.
De parasiet en de paalworm, door C. L. Lütkebühl Jr. . . .	252.
Winteravond-vermaken in Friesland, door Waling Dijkstra . .	255.
Der Sturz des Hauses Alba. Treurspel van A. S. C. Wallis, Nederlandsch van Gerard J. Spoor.	265.
Fragmenten uit Uriel Acosta, Treurspel van Karl Gützkow, door D. F. van Heyst	273.
Aankondigingen van Benefiezen	301.

LIJST VAN TOONEELSTUKKEN,

uitgegeven en te bekomen bij

G. T H E O D. B O M.

AMSTERDAM, KALVERSTRAAT, 17.

Door alle Boekhandelaren te ontbieden.

A.

- Adam in ballingschap.** Treurspel door J. van den Vondel. (9 Heeren. 1 Dame)..... f 0.40.
- Afwezige, (De).** Drama in 1 bedrijf en in verzen. Naar het Fransch, van E. Manuël, door J. L. Wertheim. (2 Heeren. 3 Dames. 1 Kind.) " 0.60.
- Agatha of twee dagen van spanning.** Tooneelspel in 3 bedrijven, door J. Frederiks. (7 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Alles voor de vrouwen.** Blijspel in 1 bedrijf, van Meilhac en Halévy. Voor het Nederlandsch tooneel bewerkt door C. T. van der Brugghen v. L. (5 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Als men zijn beurs heeft verloren.** Kluchtspel in 1 bedrijf, naar het Fransch, en ook voor Rederijkers geschikt gemaakt door Juliano. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.40.
- Altijd Hooger.** Oorspronkelijk tooneelspel in 4 bedrijven, door J. Both J.Jz. (6 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.90.
- Altijd t'huis.** Blijspel in 1 bedrijf. Vrij gevolgd naar het Hoogduitsch, door E. Schreiner. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.30.
- Annitta d'Ulloa of de dubbele eed van trouw.** Drama in 3 bedrijven, door J. Bromminck. (6 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.25.
- Aprilbeweging, (De).** Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf, door W. van Gulik. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Arme rijkwaard, (De).** Tooneelspel in 1 bedrijf, door A. E. Nieuwmeijer. (5 Heeren.)..... " 0.25.

- Avontuurtje van Mijnheer Kikkerbil**, (Een). een les voor oude jongheeren. Blijspel in 1 bedrijf, door T. v. d. Stempel. (4 Heeren.).. f 0.30.
- Axel en Walborg**. Naar het Deensch van A. Oehlenschlaeger's drama, bewerkt door W. G. Nieuwenkamp. (10 Heeren. 2 Dames)..... " 0.90.

B.

- Baboe Rita**. Tooneelspel in 4 bedrijven of 4 tafereelen, met coupletten, bewerkt voor Rederijkers, uit "t Was maar een loods" van A. Ruysch, door G. Hogendoorn Jr. (9 Heeren.)..... " 0.90.
- Bandieten**, (De). Blijspel in 4 bedrijven, naar het Hoogduitsch van Dr. Roderich Benedix, door H. Edwards Capadose. (7 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.90.
- Bankbillet van Duizend gulden**, (Een.) Blijspel met zang in 2 bedrijven, door A. Ruijsch. 5de druk. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.75.
- Barbara**. Eene geschiedenis tijdens de partijverklaring in den Elzas. Tooneelspel in 1 bedrijf of 4 tafereelen door Jan Zegers. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.30.
- Baron Partoes**. Blijspel in 1 bedrijf door J. de Pas. (3 Heeren. 3 Dames.) " 0.30.
- Baron Kolbielsky of de zamenzwering tegen Napoleon I.** Dramatische schets in 7 afdeelingen, door Makelan. (9 à 12 Heeren.).. " 0.60.
- Bediende van mijne vrouw**, (De). Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch, vrij bewerkt, door J. Both J.Jz. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Bedrogen drietal**, (Het). Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf, door M. J. Gillissen. (5 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Behanger**, (De). Blijspel in 1 bedrijf met zang. Vrij gevolgd naar het Fransch door W. Färber. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Bekroonde Treurspel**, (Het). Tooneelspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch, voor Rederijkers bewerkt door Joh. E. A. van Pellicom. (5 Heeren.)..... " 0.30.
- Beproeving**, (De). Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch, door P. van de Velde Mz. (11 Dames.)..... " 6.25.
- Beroemd man**, (Een). Blijspel in 2 bedrijven. Naar Scribe, voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (7 Heeren.)..... " 0.40.
- Bernard, de advocaat der armen, of Vader en Zoon**. Tooneelspel in 3 bedrijven. Uit het Fransch, en voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (7 Heeren.)..... " 0.50.
- Bloem der waereld**, (De). Drama door W. J. Hofdijk. (10 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.90.
- Bloemenvaas**, (De). Drama in 1 bedrijf, door J. M. Sinderam. (4 Heeren.)..... " 0.50.
- Bodegraven in 1672**. Oorspronkelijk historisch drama in 3 bedrijven, door G. de Jager. (12 Heeren.)..... " 0.60.

- Boontje komt om zijn loontje.** Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch van Emile Souvestre, door J. J. Cohen Stuart. (4 Dames.) f 0.30.
- Box en Cox.** Blijspel in 1 bedrijf door Morton. Uit het Engelsch vertaald door J. H. Geraets Jr. (2 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.40.
- Brandwacht en zijn liefje,** (De). Minnespel in 1 bedrijf, door Floris van Westervoort (1 Heer. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Brief met het roode kruis,** (De). Kluchtspel met zang in 1 bedrijf, door Roosingh. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.
- Brieven van Eduard,** (De). Blijspel in 1 bedrijf, naar het Fransch, door F. W. Büchner. (1 Heer. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Broeder en Zuster.** Tooneelspel in 5 bedrijven, door A. van den Amstel. (8 Heeren. 3 Dames.)..... „—.—.
- Bruid van Vreeland,** (De) of **wie is de Bruidegom?** Blijspel in 4 bedrijven. Naar aanleiding van het Hoogduitsch vrij bewerkt door C. J. Roobol. (5 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.90.
- Bruinhilda, Koningin van Austrasië.** Treurspel in 5 bedrijven, door Floris van Westervoort (10 Heeren. 4 Dames.)..... „ 1.—.
- Buren,** (De). Dramatische Klucht in 1 bedrijf, door Justus van Maurik Jr. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.60.
- Burgemeesters Pruik.** Blijspel in 1 bedrijf, voor Rederijkers door Leonard (8 Heeren.)..... „ 0.35.

C.

- Consigne is Snorken,** (Het). Vaudeville in 1 bedrijf, door E. Grangé en L. Thiboust. (2 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.

D.

- Danton's val.** Fragment uit R. Hamerling's treurspel „*Danton en Robespierre*” door G. W. C. Westenberg. (14 Heeren.)..... „ 0.40.
- Dat komt er van!** Blijspel met zang in 1 bedrijf, door Junior. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30.
- Dirk Nergentshuis of de gewaande Baron.** Blijspel in 1 bedrijf, door G. Hogendoorn Jr. (4 Heeren.)..... „ 0.30.
- Democratische Baard van Mijnheer Strippel,** (De). Kluchtspel in 1 bedrijf. Naar een humoristisch verhaal van Frits Brentano, door Jan Zegers. (5 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30.
- Dienstmeid van den Zaakwaarnemer,** (De). Blijspel met zang, in twee bedrijven, door F. C. Fuchs. (4 Heeren. 2 Dames.)... „ 0.50.

- Don Cesar de Bazan.** Tooneelspel in 5 bedrijven. Naar het Fransch van Dumanoir en d' Ennery. (6 Heeren. 3 Dames.)..... f 0.80.
- Don Quichot op de bruiloft van Kamacho.** Blijspel in 3 bedrijven, door P. Langendijk. (10 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.30.
- Dood van Willem I, (De).** Historisch Dramatisch gedicht in 5 afdeelingen, door K. Boon. (20 Heeren.)..... " 0.40.
- Doris Knoopenschaar.** Blijspel in 2 bedrijven. Het oorspronkelijk blijspel van A. Ruijsch „Een bankbiljet van Duizend gulden,” voor Rederijkers bewerkt. (5 Heeren.)..... " 0.90.
- Doove Stoffel of de wraak van een huisknecht.** Tooneelspel in 2 bedrijven, met een voorspel. (6 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.35.
- Drie Hoeden.** Kluchtspel in 3 bedrijven. Naar het Fransch, van Alfred Hennequin, vrij bewerkt voor het Nederlandsche tooneel, door A. Wijnstok. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.60.
- Drie puntgedichten.** Blijspel in 3 bedrijven, naar het Hoogduitsch van Rod. Benedix, voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (7 Heeren.) " 0.80.

E.

- Eene deur moet open of dicht zijn.** Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch, van Alfred de Musset. Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée. Vrij vertaald door H. P. Boudier. (1 Heer. 1 Dame.) " 0.40.
- Een Duel.** Oorspronkelijk Blijspel in 1 bedrijf, met coupletten, voor Rederijkers, door C. Hoogendoorn Jr. (6 Heeren.)..... " 0.30.
- Een eerste dag des jaars.** Dramatisch tafereel met zang, door P. A. van Overeem. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.25.
- Eene Huwelijksgift.** Tooneelspel in 2 tafereelen. Naar het Fransch, van Legouvé's: „Apropos d'une dot,” door J. M. Anne. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Eene moeder.** Blijspel in 1 bedrijf, door Joh. Hilman. (3 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.25.
- Een moet er trouwen.** Blijspel in 1 bedrijf, uit het Hoogduitsch. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Een paar ton.** Blijspel met zang in 3 tijdvakken. Naar het Hoogduitsch, voor het Hollandsche tooneel bewerkt, door J. Dekker Cz. (8 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.90.
- Eene vrouw die haren man verfoeit.** Eene schets uit de republiek, door Em. de Girardin. Tooneelspel in 1 bedrijf. (3 à 5 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.50.
- Eene wereldsche vrouw.** Tooneelspel in 3 bedrijven. Naar het Fransch, door K. O. (7 Dames.)..... " 0.50.
- Eer van een Koopman, (De).** Drama in 3 bedrijven door Leonard. (7 Heeren.)..... " 0.75.

- Elisabeth, koningin van Engeland.** Drama in 5 bedrijven, van Paolo Giacometti, vertaald door J. M. Anne. (11 Heeren. 4 Dames.) f 0.75.
- Ellendigen, (De).** Drama in 5 bedrijven of 9 tafereelen. Naar den roman van Victor Hugo: „Les Misérables,” voor het Nederlandsch toneel bewerkt, door S. de Haan. (7 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.90.
- Erfgenamen van Biesterbosch, (De.)** Vroolijk tafereel uit het volksleven, met zang, in 5 bedrijven, door A. Wijnstok. (7 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.75.

F.

- Fadette, de kleine heks.** Vaudeville in 2 bedrijven, naar het Fransch van Annicet Bourgeois en Ch. Lafont, door J. P. Hagen. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.60.
- Familie Morand (De), of de stormen des levens.** Oorspronkelijk drama in 7 tafereelen, door H. de Saan. (12 Heeren. 5 Dames.)..... „ 0.90.
- Fernand de speler.** Oorspronkelijk Tooneelspel in 2 bedrijven, door A. E. Nieuwmeijer. 2e druk (6 Heeren.)..... „ 0.25.
- Frankforter Loterij, (De).** Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch, door Laurens Pennewisch Jr. (5 Dames.)..... „ 0.25.
- Fransch krijgsgevangene, (Een).** Blijspel met zang in 1 bedrijf door Emile Seipgens. (5 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.50.
- Frederico de Toledo of de Spanjaarden in Haarlem A° 1573.** Geschiedkundig Tooneelspel in 5 tafereelen. Voor Rederijkers bewerkt door T. van der Stempel. (11 Heeren.)..... „ 0.90.

G.

- Gansje van Lindenhof, (Het).** Blijspel in 1 bedrijf, naar Bayard, door A. L. J. Landré. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.
- Geen rook zonder vuur.** Blijspel in 1 bedrijf. Vrij gevolgd naar het Fransch, door W. Färber. (1 Heer. 2 Dames.)..... „ 0.25.
- Gedenkschriften van een Kolonel der Huzaren, (De).** Blijspel met zang in 1 bedrijf, naar het Fransch, door H. P. J. Beems. (2 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Gedwongen vermomming.** Oorspronkelijk blijspel in 1 bedrijf, bewerkt door Willem. (6 Heeren.)..... „ 0.30.
- Geémancipeerden, (De).** Blijspel in 3 tafereelen, door Domino. (4 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.50.
- Gefopte communist, (De) of eigenbelang gaat boven alles.** Blijspel in 1 bedrijf, door A. Wijnstok. (5 Heeren.)..... „ 0.40.

- Gefopt.** Blijspel in 1 bedrijf, door J. M. Sinderam. (6 Heeren.).. f 0.30.
- Geheim van Mevrouw,** (Het). Blijspel in 1 bedrijf, door J. R. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Geheimzinnige,** (De). Tooneelspel in 5 bedrijven, door B. A. Krep's. (5 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.90.
- Geheimzinnige brief,** (De). Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch van Roderich Benedix, voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (5 Heeren.)..... " 0.40.
- Geld! Geld! Geld!** Blijspel in 1 bedrijf. (4 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.25.
- Geleerde Heeren.** Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch, door Theod. van der Stempel. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.30.
- Geneesheer** (De) of **dat heeft mijn commensaal gedaan.** Oorspronkelijk Blijspel in 3 bedrijven, door J. Hubertus Janssen. (4 Heeren, 3 Dames.)..... " 0.75.
- Genezen.** Oorspronkelijk blijspel in 3 bedrijven, door Leonard. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.90.
- Gerard van Velsen.** Treurspel, door A. van Halmaël Jr. (7 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Gestoorde feestvreugde,** (De). Blijspel met zang in 1 bedrijf, door B. Baas. (7 Heeren. 4 Dames.)..... " —.—.
- Gevaren der onbescheidenheid,** (De). Tooneelstuk in twee bedrijven. Naar het Fransch, door P. van de Velde Mz. (10 Dames.) " 0.25.
- Gevolgen van een kus,** (De). Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf, door W. van Gülik. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.40.
- Gewetenszaak,** (Een). Tooneelspel in 1 bedrijf, naar het Fransch van O. Feuillet, door F. W. Büchner. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Geweten,** (Het). Dramatisch fragment in 4 tafereelen, door J. H. Ankersmit Wz. (6 Heeren.)..... " 0.60.
- Gewichtige dag** (Een) of **eene excellentie in den dop.** Tooneelspel in 3 bedrijven. (8 Heeren.)..... " 0.75.
- Goede voornemens.** Oorspronkelijk tooneelspel met zang in 8 tafereelen, door Johannes. (8 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.60.
- Gouvernante,** (De). Tooneelstuk in 2 bedrijven. Naar het Fransch, door P. van de Velde Mzn. 2e druk. (8 Dames.)..... " 0.30.
- Graaf van Rotsveld en zijn Neven,** (De) of **de Beerendooder.** Kluchtspel in 1 bedrijf, door M. L. Quack. (5 Heeren.)..... " 0.35.
- Graaf Struensee, een minister uit het volk.** Treurspel. Naar het Hoogd. van H. Laube, door J. H. Ankersmit Wz. (6 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.75.

- Grap**, (Eene) Dramatische schets in 1 bedrijf, door L. Kettmann.
(2 Heeren. 1 Dame.)..... f 0.35.
- Gravin Olga en haar lijfeigene**. Eene episode uit de geschiedenis van Rusland, ten tijde van Catharina II. Oorspronkelijk tooneelspel in 4 afdeelingen, door N. Donker. (14 Heeren. 6 Dames.)..... " 0.90.
- Grietje moet met een schoolmeester trouwen**. Blijspel in 1 bedrijf. (2 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.25.
- Grillen van Oom**, (De) of **het meisje weduwe**. Oorspronkelijk blijspel in 1 bedrijf, door Jacq. Lottefree. (6 Heeren. 2 Dames.)... " 0.50.
- Gustaaf Wasa of Masker om Masker**. Tooneelspel in 5 bedrijven, naar het Hoogduitsch van B. Scholz, door Fl. van Westervoort. (11 Heeren. 2 Dames.)..... " 1.—.

H.

- Haat en Liefde**. Tooneelspel in 6 tafereelen, door W. N. Peypers.
(6 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.80.
- Hartstocht en Liefde**. Groot Drama in 2 bedrijven. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Hedendaagsche zonde**, (Eene). Oorspronkelijk blijspel in 1 bedrijf, door F. T. Menagé Challa. (5 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.30.
- Hertog van Alençon te Antwerpen**, (De) of **burgertrouw en verraad in 1583**. Oorspronkelijk Geschiedkundig Drama in 4 bedrijven door A. Ruijsch. Tweede druk. (15 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.75.
- Hieronymus Jamaar**. Blijspel in 1 bedrijf, door den schrijver van "De Neven". (Helvet. van den Bergh.) (3 Heeren. 2 Dames.) Met muziekplaat..... " 0.50.
- Hoed van den Horlogemaker**, (De). Blijspel in 1 bedrijf, naar E. de Girardin. Voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (6 Heeren.) " 0.40.
- Hollandsche Jongen**, (De). Oorspronkelijk historisch volks-drama in 5 bedrijven, door A. Wijnstok. (8 Heeren. 1 Dame. 2 kinderen.) " 0.75.
- Hondenbelasting**, (De). Blijspel in 1 bedrijf, door Floris van Westervoort. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.40.
- Hugo en Elvire**. (Treurspel in 4 bedrijven, door A. v. d. Hoop Jr. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 1.—.
- Huishoudster van twee oude Heeren**, (De). Blijspel in 1 bedrijf, vrij naar het Fransch door F. W. Büchner. (3 Heeren. 1 Dame.) " 0.40.
- Huisjapon van mijn Oom**, (De). Kluchtspel in 6 tafereelen. Naar het Hoogduitsch van C. A. Görner, door J. Both J. Jz. (18 Heeren. 7 Dames. 1 Kind.)..... " 1.—.
- Huis te koop**, (Een). Blijspel in 1 bedrijf, door Alex. Duval. Vrij naar het Fransch vertaald en voor Rederijkers bewerkt, door Leonard. (5 Heeren.)..... " 0.40.

- Huwelijksbeletselen.** Blijspel in 2 afdeelingen, door Martin Kalff.
(2 Heeren. 1 Dame.)..... f 0.50.
- Hij is mijn naaste.** Tooneelspel in 6 tafereelen, voor Rederijkers ver-
vaardigd, door T. Oly. (10 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.
- Hij is niet jaloersch.** Blijspel in 1 bedrijf, naar het Hoogd. door
A. A. van der Stempel Jr. (3 Heeren 1 Dame.)..... „ 0.75.
- Hij weet niet wat hij wil.** Blijspel in 1 bedrijf. Vrij vertaald naar
het Hoogduitsch, door E. Schreiner. (2 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.30.

II.

- Ideeën van Mad. Aubray.** Tooneelspel in 4 bedrijven. Naar het
Fransch, van Alexander Dumas, (de zoon) vertaald door J. M.
Anne. (5 Heeren. 5 Dames.)..... „ 0.75.
- Ideeën van Papa, (De).** Blijspel in 1 bedrijf, met coupletten. Vrij bewerkt
naar het Fransch, door W. Färber. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.
- Ik ben flegmatisch.** Blijspel in 1 bedrijf. Vrij bewerkt naar het Hoog-
duitsch, door W. Färber. (9 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.40.
- Ik eet bij mijne moeder.** Tooneelspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch:
„Je dine chez ma mère,” van A. Decourcelle en L. Thiboust,
vrij vertaald en voor het Nederlandsch tooneel bewerkt door H. P.
Boudier. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.
- Ik inviteer mijn Kolonel.** Blijspel met zang in 1 bedrijf. Naar het
Fransch van E. Labiche en Marc Michel. (3 Heeren. 2 Dames.) „ 0.30.
- Ik zal handhaven.** Tooneelspel in 2 bedrijven, door J. H. Anker-
smit Wz. (9 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.50.
- Incognito, (Het).** Blijspel in 7 afdeelingen. (6 Heeren. 3 Dames.)... „ 0.40.
- Isegrim de Menschenhater.** Vrolijke Vaudeville in 1 bedrijf. Vrij naar
het Hoogduitsch bewerkt. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.60.
- Ising (A). TOONEEL IN HUIS.** 2 deelen..... „ 1.50.

Inhoud: **Bang en niet bang.**

Beter doen dan zeggen.

Broer Karel.

Leugentje om bestwil. (Een).

Men moet het ijzer smeden, enz.

Neef August.

Oom Gus.

Verloren en weergevonden.

Vernielde Roos, (De).

Woord houden.

Per stukje..... „ 0.25.

J.

- Jaloersche dwaas** (De), of **hij is onzichtbaar**. Blijspel in 1 bedrijf, naar een oud handschrift bewerkt door A. A. van der Stempel Jr. (6 Heeren. 1 Dame.)..... f 0.30.
- Jan Torgnole**. Vaudeville in 1 bedrijf, naar het Fransch, door W. Boesnach Jr. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Jeanne, de vrouw van den diamantslijper**. Oorspronkelijk drama in 5 bedrijven, door H. de Saan. (11 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.75.
- Jocrisse de Vondeling**. Kluchtspel in 1 bedrijf, 3de druk. (5 Heeren.) " 0.35.
- Jozef II, of de onbekende in de herberg**. Blijspel met zang. Het Fransch vrij gevolgd, door F. A. Rosen veld t. (5 Heeren. 1 Dame.) " 0.50.

K.

- Kaartlegster**, (De). Tooneelspel in 5 bedrijven, en een voorspel door Victor Séjour. Uit 't fransch, door B. (9 Heeren. 6 Dames.)... " 0.50.
- Kamer in 't huis van Jan Salie**, (Een). Komische schets van Nederlandsche zeden in de laatste jaren, in verzen, gevolgd door politieke en andere liederen, punttdichten, enz. bijeengebracht door Joris Bromminck. (5 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.25.
- Karakterlooze**, (De). Kluchtspel in 5 bedrijven, door Joh. Hilman. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.75.
- Karel de Stoute, Hertog van Bourgondië**. Historisch drama in 5 bedrijven, door Joh. Hilman. (15 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.60.
- Karel van Anjou, Koning van Napels**. Historisch drama in 5 tafereelen, door Joh. Hilman. (10 Heeren.)..... " 0.60.
- Kasteleinesse van Fischbach**, (De). Schets uit het leven van Maximiliaan, koning van Beijeren. Blijspel met zang in 1 bedrijf, door Jac. Rotteveel. (6 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Keizerin en Moeder**. Drama door H. Th. Boelen. (13 Heeren. 2 Dames)..... " 0.90.
- Kennis is Macht**. Blijspel met zang in 3 bedrijven, of 4 tafereelen. (4 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.50.
- Kikkert en den Dikkert**, (Den) Blijspel in 1 bedrijf, door L. Kettmann. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.40.
- Kikkerstein en Eksterlust**, of **de twee villa's**. Oorspronkelijk Blijspel met zang, in 2 bedrijven, door A. Ruijsch. (4 Heeren. 3 Dames.) " 0.75.
- Kind van den Huize**, (Het). Vaudeville in 1 bedrijf. Naar het Fransch, door W. Färber. 2de druk. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.40.
- Kinderroofster**, (De). Drama in 8 tafereelen, naar het fransch van Eug. Grangé en L. Thiboust. (14 Heeren. 4 Dames.)..... " 1.—.

- Klaveren vrouw**, Blijspel met zang in 1 bedrijf. (3 Heeren. 2 Dames.) f 0.50.
- Kleêren maken den man**, (De). Blijspel in 1 bedrijf, door P. Gouwe.
(6 Dames.)..... " 0.25.
- Kleêrmaker en de Bakker**. (De). of **de twee dichters**. Kluchtspel
in 1 bedrijf. (3 Heeren. 1 Dame)..... " 0.30.
- Kleine vergissing**, (Eenc). Blijspel met zang in 1 bedrijf, door
Antonie. (4 Heeren. 3 Dames.)..... " —.—.
- Klein misverstand**, (Een). Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Engelsch,
voor Rederijkers bewerkt door Martin Kalff. 2de druk. (3 Heeren). " 0.30.
- Kleinzoon**, (De). Tooneelspel in 1 bedrijf, door A. F. J. Reiger.
(6 Heeren. 4 Dames)..... " 0.45.
*(Bekroond met den eersten prijs bij den internationalen wed-
strijd van Tooneelletterkunde, gehouden te Antwerpen in
September 1874.)*
- Knecht van twee Meesters**, (Een). Blijspel in 2 bedrijven van Goldoni,
door W. C. Royaards. (8 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.70.
- Knoeijer in de knip**, (De). Blijspel met zang in 1 bedrijf. (4 Heeren.
1 Dame.)..... " 0.35.
- Knorrepot**, (De). Tooneelspel in 2 bedrijven. Naar het fransch van
Bayard en Varner, door Juliano. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.70.
- Kom!...Ik verveel mij!** Tooneelspel in 1 bedrijf naar het Fransch,
door A. D. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Koning der bedienden tegen wil en dank**, (De). Blijspel in 2 be-
drijven. Vrij uit het Fransch vertaald en voor Rederijkers bewerkt,
door Leonard. (7 Heeren.)..... " 0.70.
- Koning van vijftien jaren** (De). of **die wil die kan**. Blijspel met
zang in 2 bedrijven. (3 Heeren. 3 Dames)..... " 0.30.
- Koopman van Antwerpen** (De). Tooneelspel in 6 bedrijven. (7 Hee-
ren. 4 Dames.)..... " 1.—
- Kop thee** (Een). Blijspel in 1 een bedrijf. Naar het Fransch, door A.
L. J. Landré. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Koperen ring** (De). Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf, door
A. Wijnstok. (4 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Kort van memorie**. Blijspel in 1 bedrijf, door A. A. van der Stem-
pel Jr 2e druk. (4 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.30.
- Koppermaandag**, (De). Tooneelmatige schets met zang in 3 tijdvakken
1840, 1840 en 1858 door J. Breeman. (5 Heeren. 13 Dames.).. " 0.20.

■.

- Laatste rid van een oud-Postillon**, (De). Tooneelspel met coupletten.
Naar het Hoogd. van Jul. Stettenheim door Junior. (6 Hee-
ren. 2 Dames.)..... " 0.30.

- Lastige Overbuur**, (Een). Kluchtspel in 1 bedrijf, door A. A. van der Stempel Jr. Vrij gevolgd naar het Hoogduitsch. (2 Heeren.) f 0.25.
- Leugenaarster**, (De). Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogd. van Roderich Benedix. Voor het Nederlandsch tooneel vrij bewerkt door F. W. Büchner. (5 Heeren. 2 Dames.) „ 0.50.
- Levend doode Snijderpaar**, (Het). Blijspel met zang in 2 tafereelen, vrij vertaald naar het Hoogduitsch. 2de druk. (3 Heeren. 3 Dames.) „ 0.30.
- Levend verbrand**. Kluchtspel in 1 bedrijf, uit het Hoogduitsch, door Leonard. (5 Heeren.) „ 0.30.
- Lichtgeraakte**, (De). Blijspel met zang in 1 bedrijf. Naar het fransch, door G. u. s. (5 Heeren. 1 Dame.) „ 0.60.
- 't Lied van moeder**. Oorspronkelijk Tooneelspel, met zang, in 3 bedrijven en een voorspel, door Antonie (5 Heeren. 2 Dames. 1 Kind.) „ 0.90.
- Liefde en Pensioen**. Oorspr. blijspel, in 2 bedrijven. Naar een verhaal van von Winterfeld, door J. Hubertus Janssen. (4 Heeren. 4 Dames.) „ 0.50.
- Liefdes-pionnier**, (Een). Blijspel in 1 bedrijf, vrij naar het Hoogduitsch en voor het Nederlandsche tooneel bewerkt, door F. W. Büchner. (3 Heeren. 2 Dames.) „ 0.40.
- Linkerhand**, (De). Blijspel in 2 bedrijven van Bayard en Ch. Lafont, vrij naar het Fransch gevolgd, door Juliano. (4 Heeren 2 Dames.) „ 0.75.

M.

- Macht van het kwade**, (De). Oorspronkelijk tooneelspel in 4 bedrijven en 1 voorspel, door Rellum Nestem. (9 Heeren.) „ 0.40.
- Machteld van Velzen**. Tooneeldicht, door Martin Kalff. (2 Heeren. 1 Dame.) „ 0.40.
- Man met honderd kwalen**, (De). Oorspronkelijke Blijspel in 1 bedrijf, door Dr. B. Jr. (5 Heeren. 1 Dame.) „ 0.50.
- Marcel**. Drama in 1 bedrijf naar het Fransch van J. Sandeau en A. Decourcelle, door W. M. K. (3 Heeren. 3 Dames. 1 Kind.) „ 0.40.
- Maria van Utrecht, Weduwe van Oldenbarneveld**. Historisch drama in 5 bedrijven, door N. Donker. Opedragen aan Mevrouw Kleine Gartman. (15 Heeren. 5 Dames. 1 Kind.) „ 0.90.
- Markies de Villemer**, (De). Tooneelspel in 4 bedrijven, door George Sand, vertaald door J. M. Anne. (5 Heeren. 4 Dames.) „ 0.75.
- Marie, het Savooische meisje**. Tooneelspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch. (10 Dames.) „ 0.25.
- Marion de l'Orme**. Drama, naar het Fransch van Victor Hugo, door L. J. Veltman. (24 Heeren. 2 Dames.) „ 0.90.

- Max Havelaar, een strijder voor recht en billijkheid.** Tooneelspel in 5 tafereelen. Naar Multatuli's meesterstuk voor Rederijkers bewerkt door A. A. van der Stempel Jr (9 Heeren. 1 Kind.)..... f 0.90.
- Medeminnaars, (De).** Blijspel in 5 bedrijven, door R. B. Sheridan. Uit het Engelsch, door P. M. Lindo. (8 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.75.
- Mejuffrouw Larifa.** Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch van E. Labiche en A. Choler. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Mephistopheles.** Dramatische schets in 1 bedrijf, door T. C. van Ewyk. (4 Heeren.)..... " 0.20.
- Mietje's vrijer.** Oorspronkelijk blijspel in 1 bedrijf, door A. Wijnstok. (4 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.50.
- Misdaad bij ongeluk, (Eene).** Blijspel in 3 bedrijven, door E. Labiche en A. Choler. (6 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.90.
- Moderne Simson, (Een) en een nieuwe Delila.** Blijspel in 1 bedrijf, van Emile Claar. Naar het Hoogduitsch, vrij gevolgd door J. R. (1 Heer. 2 Dames.)..... " 0.35.
- Moederliefde en Heldenmoed, of de gevangenis op het slot 's Gravensteen te Antwerpen.** Oorspronkelijk geschiedkundig tooneelspel in 3 bedrijven, door A. Ruijsch. 2e druk. (14 Heeren. 5 Dames enz.)..... " 0.90.
- Moed adelt.** Tooneelspel in 1 bedrijf, door Willem R. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.
- Moord uit Geldzucht, (De) of Misdaad en Vergelding.** Volksdrama in 5 bedrijven en een Voorspel, door F. C. Fuchs. (11 Heeren. 5 Dames.)..... " 1.—.
- Mozes Mendelssohn.** Naar het Hoogduitsch van Hugo Muller, vrij bewerkt door W. C. Royaards. (4 Heeren. 1 Dame. 1 Kind.)... " 0.40.
- Mijn broer de Minister.** Blijspel in 3 tafereelen, door H. Th. Boelen. (3 Heeren. 2 Dames, 2 Kinderen.)..... " 0.50.
- Mijn lieve Henri.** Oorspronkelijk Blijspel in 1 bedrijf, door E. E. Minkenhoff Ezn. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.60.
- Mijnheer Candaule, of de koning der Echtgenooten.** Vaudeville in 1 bedrijf, naar het Fransch van Fournieren Meijer, door H. Edwards Capadose. (6 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.50.

N.

- Nacht brengt uitkomst, (De).** Tooneelspel in 5 bedrijven naar het Fransch, door Primula Veris. (7 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.50.
- Nachtwacht, (De).** Kluchtspel in verzen. In 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch van Th. Körner, door G. de Vos. (3 Heeren. 1 Dame.) " 0.25.
- Neef Piet, of die kaatst moet den bal verwachten.** Blijspel in 1 bedrijf, naar het Fransch van Emile Souvestre door J. J. Cohen Stuart. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.30.

- Neef uit Oost-Indië**, (De), Blijspel in 1 bedrijf, door J. M. Sinderam. (5 Heeren.)..... f 0.40.
- „Neen”**. Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch van Rod. Benedix, door F. W. Büchner. (2 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.
- Nichtje van den bakker**, (Het). Blijspel in 1 bedrijf door J. Huf van Buren. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.
- Nieuwe Landheer**, (De). Blijspel in 1 bedrijf. Uit het Fransch vertaald en voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (5 Heeren.)..... „ 0.40.
- Nimrod, of de assessor jager**. Kluchtspel in 1 bedrijf, voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (8 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.40.
- Nog iets vergeten, of die men 't liefst heeft plaagt men het meest**. Blijspel in 1 bedrijf, door Staalman. (2 Heeren. 2 Dames.) „ 0.30.
- Noblesse oblige**. Dramatische schets in 1 bedrijf. Naar het Hoogd. door J. G. Boursse. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30.
- Noodlottige brieven tasch**, (De). Blijspel in 3 afdeelingen naar het Fransch, door Joh. E. A. van Pellecom. (2 Heeren. 4 Dames.) „ 0.35.
- Nooit tevreden**. Oorspronkelijk Tooneelspel in 4 bedrijven, door J. Both J.Jz. (13 Heeren. 5 Dames.)..... „ 0.90.
- Noord en Zuid**. Blijspel in 1 bedrijf. Vrij naar het Fransch bewerkt door F. W. Büchner. (1 Heer. 2 Dames.)..... „ 0.25.
- Nummer 33**. Oorspronkelijk Blijspel met zang in 2 bedrijven, door Dr. B. Jr. (5 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.

- Olivier Goldsmith en Dokter Johnson, of Dichter en Criticus**. Blijspel met zang in 1 bedrijf, door W. Färber. (5 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30.
- Ongeluksvogel**, (Een). Blijspel in 1 bedrijf, vertaald en voor Rederijkers bewerkt door Leonard. (8 Heeren.)..... „ 0.30.
- Onschuld en misdaad**. Oorspronkelijk drama in 9 tafereelen, door J. Hubertus Janssen. (10 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.90.
- Onzichtbare hand**, (De). Tooneelspel in 3 bedrijven. Naar het Fransch, door P. van de Velde Mz. (7 Heeren.)..... „ 0.25.
- Oom Bankman, of de nicht van den menschenhater**. Tooneelspel in 3 bedrijven, door J. Both J.Jz. (4 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.80.
- Oom en Neef of misverstand op misverstand**. Blijspel in 1 bedrijf, door P. C. J. Meijs. (4 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.40.
- Oom Sommerville**. Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch van E. de Callonne. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.25.
- Oom uit Oost-Indië**, (De) of de drie gekroonde artisjokken. Oorspronkelijk Blijspel met zang in 2 bedrijven, door A. Ruijsch. 2e druk. (4 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.90.

- Oude-kleër-kooper**, (De) of **een vriend in den nood**. Blijspel met zang in 8 tafereelen. Naar het Hoogduitsch: „Einer von unsere Leut” van O. F. Berg. (9 Heeren. 3 Dames.)..... f 0.90.
- Oud mal gaat boven al**. Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch bewerkt door P. H. Lamberts Jr. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.
- Oude Nicht**, (De). Blijspel in 1 bedrijf naar het Fransch van Emile Souvestre, door Laur. Pennewisch Jr. (5 Dames.)..... „ 0.25.
- Oud soldaat**, (Een). Oorspronkelijk Tooneelspel in 3 bedrijven, door A. E. Nieuwmeijer. 2e druk. (5 à 8 Heeren.)..... „ 0.30.
- Oude vrijgezel**, (De.) Blijspel met zang in 1 bedrijf, naar het Hoogduitsch: „Eine verfolgte Unschuld”. Vrij vertaald, door Lion van Licr. (3 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.40.
- Oudste zoon**, (De). Tooneelstuk in 2 bedrijven. Naar het Fransch, door P. van de Velde Mz. (7 Heeren.)..... „ 0.25.

P.

- Papa gaf permissie**. Blijspel in 1 bedrijf. Naar het hoogduitsch, voor het Nederlandsch tooneel bewerkt door Mr. C. Th. van der Brugghen van Lauwenrecht. (3 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.50.
- Pas getrouwd!** Blijspel in 1 bedrijf naar het Fransch, door Jan Hogenkamp. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.
- Pauline. Eene Koopmansdochter**, Tooneelspel. Uit het Engelsch van Bulwer, door J. H. Ankersmit Wz. (7 Heeren. 5 Dames.)..... „ 0.50.
- Paulowna, of Liefde en Standvastigheid**. Melodrama in 3 bedrijven. Een tafereel uit den brand van Moskow, door P. H. (12 Heeren. 3 Dames.) „ 0.25.
- Piëtra, eene dochter van 't Zuiden**. Treurspel naar het Hoogduitsch, door J. H. Ankersmit Wz. (7 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.
- Pruisen komen**, (De). of **de scherpschutters van St. Pietersdorp**. Kluchtspel in 1 bedrijf, door A. A. v. d. Stempel Jr. (10 Heeren.) „ 0.30.

R.

- Raoul de Rooverhoofdman**. Romantisch tooneelspel in 7 tafereelen, met een voorspel: **De Wraak eens krijgsmans**. Voor Rederijkers bewerkt, naar den roman van wijlen J. de Vries, door A. L. van Leer. (15 Heeren.)..... „ 0.90.
- Regimentskinderen**, (De), Tooneelspel met zang in 2 bedrijven. Vrij gevolgd naar het Fransch: „Les enfans du régiment”, door A. A. van der Stempel Jr. (6 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.90.
- Rok en mantel**. Blijspel in 1 bedrijf, naar het Fransch van Moreau, door F. C. Craushaupt Jr. (3 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.30.

- Romeo op het kantoor.** Blijspel in 1 bedrijf. Vrij naar het Hoogduitsch van Feodor Wehl, door W. C. Royaards. (4 Heeren. 3 Dames.) f 0.50.
 Hetzelfde Blijspel, bewerkt voor Rederijkers. (6 Heeren)..... " 0.50.
- Roode duivel, (De) of het avontuur van Ferdinand Wildzang.**
 Oorspronkelijk Blijspel in 6 tafereelen, door J. Hubertus Janssen. (11 Heeren. 5 Dames.)..... " 0.90.
- Roosje van St. Flour, (Het).** Kluchtspel in 1 bedrijf, vrij gevolgd naar het Fransch van M. Carré. (2 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.25.
- Rozengeur en maneschijn.** Blijspel met zang in 1 bedrijf, naar het Fransch, door Martin Kalf. (2 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.30.
- Ruy Blas.** Drama in 5 bedrijven van Victor Hugo. In Nederduitsche verzen overgebracht door F. H. Greb, 2de verbeterde druk. (14 Heeren. 4 Dames.)..... " 1.—.
- Rijzweep, (De) of Twintig jaren later.** 2e druk. Oorspronkelijk Tooneelspel in 3 bedrijven of 9 tafereelen, door J. Hubertus Janssen. (10 Heeren. 4 Dames.)..... " 0.90.

S.

- Saffo.** Treurspel in 5 bedrijven, naar het Hoogduitsch van Grillparzer, door N. Donker. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 1.—.
- Schaakmat.** Blijspel in 2 bedrijven. Naar het engelsch van A. Halliday. (7 Heeren. 5 Dames.)..... " 0.75.
- Schoolmeester-Schoonzoön, (De).** Blijspel in 1 bedrijf naar het Hoogduitsch van Th. Körner, door Leonard. (3 Heeren.)..... " 0.30.
- Schoonvader, (Een).** Blijspel in 1 bedrijf. Vrij naar het Fransch vertaald door F. W. Büchner. (4 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.50.
- Schoonvader (De) of de man van den blauwen brief.** Blijspel in 3 bedrijven, door J. Hubertus Janssen. (7 Heeren. 3 Dames.) " 0.90.
- Schoonvader en Schoonzoön.** Blijspel in 1 bedrijf, naar het Hoogduitsch van C. A. Görner door H. Edw. Capadose. (4 Heeren. 2 Dames.) " 0.40.
- Schijnheiligen, (De).** Blijspel in 5 bedrijven, door Joh. Hilman. (6 Heeren. 5 Dames.)..... " 0.60.
- Sigarenkoker van kapitein Robert, (De).** Blijspel in 1 bedrijf, naar het Fransch, door Mr. C. Th. van der Brugghen v. L. (4 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.75.
- Sleutel van de Secretaire, (De).** Oorspronkelijk Blijspel in 3 bedrijven, door J. Hubertus Janssen. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.75.
- Sterren liegen niet, (De). (uit Rome A° 1539.)** Drama in 5 bedrijven door Betsy Perk. (17 Heeren. 4 Dames.)..... " 1.—.
- Stiefmama, (De).** Blijspel in 3 bedrijven, naar het Hoogduitsch. (5 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.75.

Stille Jan. Oorspronkelijk Tooneelspel met zang in 2 bedrijven, door
A. Wijnstok. (7 Heeren. 1 Dame.)..... f 0.40.

Swarte Pieter. Blyspel mei sang in ien utkomste. Fry nei it Tsuitsk
fen Krist Frearks. (2 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.40.

T.

Tante's Engel. Blyspel in 1 bedrijf, vrij vertaald naar het Fransch, van
Lajariette en de La Cour, door J. R. Ratzer. (3 Heeren,
2 Dames.)..... „ 0.40.

Tartufe. Blyspel in 5 bedrijven, van Molière, door J. M. Vos Mz.
(7 Heeren. 5 Dames.)..... „ 0.60.

Testament, (Het) Tooneelstuk in 1 bedrijf. Naar het Fransch, door
P. van de Velde Mz. (7 Heeren.)..... „ 0.25.

Testament uit Amerika, (Het). Oorspronkelijk Tooneelspel in 3 be-
drijven, door A. Ruysch. 2de druk. (6 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.90.

Testament van de Wed. Poot, (Het) Blyspel in 1 bedrijf. Naar het
Fransch van E. Souvestre, door J. J. Cohen Stuart. (5 Dames.) „ 0.40.

Tooneel op het Tooneel, (Het). Blyspel, door P. P. van Es.
(3 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.40.

Toornig oogenblik, (Een). Oorspronkelijk Drama in 5 bedrijven
door J. Both, J.J z. (6 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.90.

Te zijn en niet te zijn, of de schilderswinkel. Blyspel in 1 be-
drijf. Naar het Fransch, door J. H. Grave. (5 Heeren. 2 Dames.) „ 0.30.

Twee bedienden, of het spook te middernacht, (De). Kluchtspel
in 1 bedrijf. Naar een oud Manuscript door Juliano. 3de druk.
(4 Heeren.)..... „ 0.75.

Twee bijziende Heeren en eene Dame. Blyspel in 1 bedrijf. Naar
het Hoogduitsch voor het Nederlandsch tooneel bewerkt, door
Mr. C. T. van der Brugghen v. L. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.75.

Twee dooven. Blyspel in 1 bedrijf, door Jules Moineau. Naar het
Fransch voor Redrijkers bewerkt, door Leonard. 2de druk.
(5 Heeren.)..... „ 0.30.

Twee echtscheidingen, (De). Blyspel met zang in 1 bedrijf, door
H. van Peene. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.

Twee gepensioneerden en een geëmancipeerde. Blyspel in 2 be-
drijven door Wibbinus. (2 Heeren.)..... „ 0.30.

Twee invaliden, (De). Blyspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch van
E. Grangé en L. Thiboust, door J. P. Hagen. (3 Heeren.
1 Dame.)..... „ 0.30.

Twee klippen, (De). Tooneelspel in 2 bedrijven. Naar het Fransch
door P. van de Velde Mz. (7 Heeren.)..... „ 0.25.

- Twee Schoolmeesters**, (De Blijspel) in 1 bedrijf, naar het Fransch van E. Scribe. Voor Rederijkers bewerkt, door Leonard. (5 Heeren.) f 0.30.
- Twee Weduwen**, (De). Tooneelspel in 1 bedrijf, naar het Fransch door J. Both J.Jz. (2 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.60.
- Twee zusters**. Drama in 5 bedrijven door Dr. C. A. Tebbenhoff. (3 Heeren. 5 Dames.)..... „ 0.75.
- Tweelingbroeders**, (De). Blijspel met zang in 1 bedrijf, door M. J. Gillissen. (6 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.

U.

- Uit het Salon des Variétés**. Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Fransch van Henri Murger, door Multavolo. (2 Heeren. 2 Dames.)... „ 0.40.
- Uurtje in eene dorpschool**, (Een). Blijspel met zang in 1 bedrijf, door J. Dekker Cz. 3de druk. (13 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.50.
- Uurtje op 't kantoor**, (Een). Blijspel in 1 bedrijf, naar het Hoogduitsch. Voor Rederijkers bewerkt door Egmond. 2e druk. (5 Heeren.) „ 0.30.
- Uurtje vóór de bruiloft**, (Een). Blijspel in 2 bedrijven door Th. van der Stempel. (5 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.40.

V.

- Valeria**. Drama, naar het Fransch van I. Lacroix, door J. H. Ankersmit Wz. (17 Heeren. 4 Dames.)..... „ 0.50.
- Veel leven om niets**. Blijspel in 1 bedrijf, naar het Fransch van L. Gozlan, door F. H. Greb. (2 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Verbanning van Rochester**, (De). Blijspel in 1 bedrijf. (7 Heeren.) „ 0.35.
- Vergiffenis**. Oorspronkelijk Tooneelspel in 1 bedrijf, door Lion van Lier. (3 Heeren. 2 Dames. 1 Kind.)..... „ 0.60.
(Bekroond op den Internationalen Wedstrijd van Tooneelkunde, uitgeschreven door de Provinciale Tooneel-Commissie te Antwerpen, en aldaar gehouden in September 1874. Voor het eerst te Amsterdam opgevoerd door „De Dilettanten-Club” op Woensdag 24 Maart 1875 in het Grand Théâtre in de Amstelstraat).
- Vergissing**, (Eene). Blijspel in 3 bedrijven, door Leonard. (7 Heeren.) „ 0.60.
- Verkeerde overjas**, (Een). Vaudeville met zang in 1 bedrijf of 2 tafereelen, door M. J. Gillissen. (1 Heer. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Verkiezing en huwelijksnegotie**. Blijspel in 1 bedrijf, door Leonard. (6 Heeren.)..... „ 0.30.
- Verliefd op mevrouw**. Oorspronkelijk Blijspel in 1 bedrijf, door A. A. van der Stempel Jr. (2 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30.
- Verloofd**. Blijspel in 1 bedrijf, naar het Hoogduitsch door Maurits van Vlooswijk. (2 Heeren. 3 Dames.)..... „ 0.30.

- Verruilde overjassen**, (De). Blijspel in 1 bedrijf, door Domino. (4 Heeren. 2 Dames.)..... f 0.30.
- Verwarring**, (Eene). Blijspel in 1 bedrijf. Vrij naar het Fransch, door F. W. Büchner. (3 Heeren. 1 Dame.)..... " 0.60.
- Verzegelde Burgemeester**, (De). Blijspel in 3 bedrijven. Vrij bewerkt naar het Hoogduitsch, door W. Färber. (5 Heeren. 3 Dames.) " 0.40.
- Vier berijmde Dialogen voor Rederijkers. Vrij bewerkt naar het Friesch, door Waling Dijkstra. No. 1—4..... " 0.50.
- No. 1. Afzonderlijk: **Geen ding naar genoeg**. (2 Heeren.)..... " 0.15.
- " 2. " **Liefde en geld**. (2 Heeren.)..... " 0.15.
- " 3. " **Vriendschap**. (2 Heeren.)..... " 0.15.
- " 4. " **Boeldag**. (2 Heeren.)..... " 0.15.
- Vliegende boden**. Blijspel in 2 bedrijven, door Brondahl. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.35.
- Voorwaarts**. Karakterschetsen uit het leven. Tooneelspel in 3 bedrijven, door Jan Zegers. (4 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.50.
- Vorst en Tooneelspeler**. Historische karakterschets in 1 bedrijf. Naar het Fransch door W. C. Roijaards. (4 Heeren. 2 Dames.)..... " —.—.
- Vrienden van ons**. Blijspel in 4 bedrijven. Naar het Fransch van V. Sardou, vertaald door J. M. Anne. (Heeren. Dames.)..... " 0.75.
- Vrouwentranen**. Vaudeville in 1 bedrijf, naar het Fransch door G. A. Johnson. (3 Heeren. 2 Dames.)..... " 0.40.
- Vrijage ten platte lande**, (Een). Schets uit het Boerenleven. Oorspronkelijk blijspel met zang in 1 bedrijf, door Jac. Rotteveel. (3 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.50.
- Vrijshot**, (Het) of **de zwarte jager**. Een volksoverlevering naar het Hoogduitsch: „Der Freischütz” door A. Apel. (7 Heeren. 2 Dames.) " 0.30.

W.

- Waarheid kan geen herberg vinden**, (De). Tooneelspel in 8 tafereelen, vrij bewerkt naar het Engelsch, door J. C. van Osselt. (9 Heeren. 5 Dames.)..... " 0.75.
- Warm uurtje**, (Een), Blijspel in 2 bedrijven. Naar het Hoogduitsch door J. G. Boursse. (5 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.50.
- 't Was maar een loods**. (Eene kroon voor den ouden zeeman.) Oorspronkelijk Tooneelspel in 3 bedrijven met coupletten, door A. Ruysch. 3e druk. (7 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.90.
- Watermolen aan de Vlierbeek**, (De). Drama in 4 bedrijven door Emile Seipgens. (9 Heeren. 3 Dames.)..... " 0.70.

- Wederzijdsch Huwelijksbedrog**, (Het). Blijspel in 5 bedrijven door P. Langendijk. (9 Heeren. 4 Dames.)..... f 0.30.
- Wees van Brussel**, (De). episode uit de drie laatste dagen van **Alva's schrikbewind**. (1573.) Oorspronkelijk Drama in 4 bedrijven, met een voorspel door A. Ruijsch. 2e druk. (12 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.90.
- Wees uit het gebergte**, (De). Tooneelspel in 4 bedrijven, door A. E. Nieuwmeijer. 2e druk. (9 Heeren.)..... „ 0.25.
- Weldoen**. Tooneelspel in 3 bedrijven, door J. M. Sinderam. (7 Heeren.)..... „ 0.60.
- Willem Leeuwendaal**, of **Bodegraven in 1672**. Historisch drama in 5 bedrijven, met een voorspel door J. K. de Regt. (18 Heeren.) „ 0.75.
- Willem Tell**. Tooneelspel in 5 bedrijven. Naar het Hoogd. van Fr. von Schiller, door A. Doyer Tz. (39 Heeren. 7 Dames.)..... „ 1.—.
- Wraak van een kapper**, (De). of **de uitwerking van den Milton-Balsem**. Blijspel met zang in 1 bedrijf, door A. A. van der Stempel, Jr. (4 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.40.

IJ.

- IJdelheid en straf**, of **de edelmoedige vergelding**. Tooneelspel in 2 bedrijven. Naar het Fransch door Julian o. (7 Heeren.)..... „ 0.25.
- IJverzucht**. Oorspronkelijk Blijspel in 1 bedrijf, door A. Wijnstok. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.40.

Z.

- Zeven Hoofdzonden**, (De). Tooneelspel in 5 bedrijven en een voorspel. (10 Heeren 4 Dames.)..... „ 0.90.
- Zoon der wildernis**. (Friedr. Halm's) Drama, voor het Nederlandsch tooneel bewerkt door L. J. Veltman (13 Heeren. 3 Dames.) „ 0.90.
- Zonder geld op reis**, of **een avontuurtje van twee schoolmeesters**. Blijspel in 1 bedrijf, voor Rederijkers, door A. A. van der Stempel Jr. 2e druk (5 Heeren.)..... „ 0.35.
- Zonder tamboer of trompetter**. Vaudeville in 1 bedrijf. (3 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Zwaard van Damocles**, (Het). Kluchtspel in 1 bedrijf, van G. zu Putlitz, door M. Frank. (3 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30.
- Zwarte Piet**. Blijspel in 1 bedrijf. Naar het Hoogduitsch, door E. S. (2 Heeren. 1 Dame.)..... „ 0.30.
- Zijn hart zit in Scheveningen**, of **het geheim van een Haagsche Apotheke**r. Blijspel in 1 bedrijf, door A. A. van der Stempel Jr. (4 Heeren. 2 Dames.)..... „ 0.30

OPERA TEKSTBOEKJES.

Der Vampyr.....	f 0.15.
Jessonda.....	" 0.15.
Die Zigeunerin.....	" 0.15.
Othello, der Mohr von Venedig.....	" 0.15.
De ster van het Noorden.....	" 0.15.
Euryanthe.....	" 0.15.
Don Pasquale.....	" 0.15.
Marie, oder die Regiments-tochter.....	" 0.15.

Van de onderstaande **TOONEELSTUKKEN** is steeds bij den Uitgever dezès

DE MUZIEK

tot de daarbij gestelde prijzen verkrijgbaar.

ZANGPARTIJ VAN:

De Oude kleërkooper.....	f 2.50.
Een uurtje in eene dorpsschool.....	" 2.50.
't Was maar een Loods.....	" 1.25.
Baboe Rita.....	" 1.25.
Erfgenamen van Biesterbosch.....	" 2.—.
Geld! Geld! Geld!.....	" 1.—.
Het kind van den huize.....	" 1.50.
Kikkerstein en Eksterlust.....	" 2.—.
Bankbillet van duizend gulden.....	" 3.—.
Doris Knoopenschaar.....	" 2.50.
Goede voornemens.....	" 1.—.
Ik ben flegmatiek.....	" 0.40.
Een oude vrijgezel.....	" 1.75.
Bedrogen drietal.....	" 1.25.
Verkeerde overjas.....	" 1.—.
De gestoorde feestvreugde.....	" 1.—.

PARTITUUR VAN:

De Oude kleërkooper.....	f 5.50.
Een uurtje in eene dorpsschool.....	" 6.50.
Bedrogen Drietal.....	" 2.50.
Verkeerde Overjas.....	" 2.—.